HERMANNI BOERHAAVE

Phil. & Med. D. Inst. Collegii Pract. Bot. & Chem. Prof. in Acad. Lugd. Bat. Praes. Coll. Chir. Soc. Reg. Scient. Lond. & Acad. Reg. Scient. Paris. Sod.

PRAELECTIONES ACADEMICAE

IN PROPRIAS

INSTITVTIONES REI MEDICAE

EDIDIT

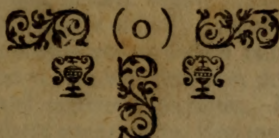
ALBERTVS HALLER

M. & Phil. D. Consiliarius Aulicus & Archiater Regius Med. Anat. Bot. Chir. P. P. O. Socc. Regg. Brit. & Suec. Sod.

Tom. VI.

PATHOLOGIA. SEMEIOTICE. HYGIENE, THERAPEVTICE.

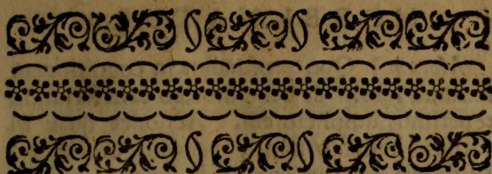
ACCEDIT INDEX TOTIVS OPERIS.

GOTTINGAE,

APVD ABRAM VANDENHOECK, ACAD. TYPOGR.

MDCCXLIIII.

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ.

Haec nunc ea pars est institutionum medicarum, in cujus gratiam physiologiam hactenus pertractavimus: Neque enim in eo labore is princeps nobis finis fuit, ut corporis humani cognitionem philosophicam adquireremus: is autem ubique scopus est, ut id ipsum corpus conservemus integrum. Sed ad eum finem perveniri non potest, nisi corporis fabrica prius physiologice cognita sit.

MORBI NATURA.

DCXCV.

Explicatae] Omnis actio corporis humani est motus vel productio vel mutatio. Eam explicamus, quando sensibus demonstramus conditionem physicam exsistere, quae in corpore aliquo posita id faciat exsistere, quod actionem ejus corporis vocamus, & qua sublata etiam actio tollitur. Causas vero scimus actionis, quando cognoscimus corpus aliquod in rerum natura exsistere, quod corpus exsistere non possit, quin id fiat, quod actionem dicimus. Hae causae non debent explicari ex idea mente concepta, & unice ex idea rerum explicandae sunt, quales exsistunt.

Motum] Quo profundius in cognitionem naturae rerum descendimus, eo eam naturam reperimus simpliciorem. Actiones, quae in corpore humano fiunt, pendent omnes vel ex fluidis partibus corpus humanum constituentibus, vel ex firmis, vel ex utrisque conjunctis. Humores in corpore humano operantur unice per motum suum, quando coerciti canalibus impetum faciunt, ut eos canales latiores efficiant, nihilque aliud in iis canalibus mutant. Canales vero in liquores suos nihil aliud agunt, nisi quod nixum exerceant, omnibus corporibus conmunem, ut se quam minima reddant, & resistant, ne majora fiant. Hanc vim elaterem vocant, aut adtractricem vim. Eadem vis, sive nixus omnium partium ejusdem corporis, quo conantur propius ad mutuos contactus accedere, haec eadem est principium unionis partium, quod ad CREATOREM universi unice referri debet. Materia enim ex propria & insita vi non cohaeret, ejusque particulae juxta se invicem separatae existunt: ut necesse sit, aliam vim esse, a qua cohaesio pendeat, qua dissolutioni suae resistunt. Alia porro vis est in omni corpore sublunari, quae facit, ut conetur se terrae propinquius efficere, & tunc gravitas vocatur. His positis & ad corpus humanum adplicatis, facile intelligitur, arterias corporis humani in liquores suos nihil aliud agere, nisi conari ut fiant quam minimae, adeoque premere liquida, quae intus vehunt. Medici vix possunt sibi temperare, quin in partibus firmis corporis aliam aliquam vim statuant, qua humores mutent, diversam ab illa nimis

sim-

plici contractione: neque enim concipiunt animo, qua ratione ab vna adeo simplici causa adeo & multae & diversae actiones sequantur. Verum qui sollicite animum intenderit, nihil certe ultra inveniet.

Renixus] Mortuo homine omnes actiones pereunt, quae a circulatione sanguinis pendent, sed vis contractilis partium solidarum post ipsa fata superest. Arteriae a morte etiam magis, quam in vita contrahuntur, & obrigescentia nihil aliud est, quae cadaveribus contingit. Nam vis elastica, quae omnibus etiam minimis inest canalibus, augetur per frigus, & minuitur in calore. Ita & humores: nam sanguis quo calidior, eo levior est, quo frigidior eo gravior & solidior, adtrahitque magis elementa sua. Ergo totum cadaver undique elementa sua propius adtrahit.

Functiones vel *Facultates*] Has ab actionibus distinguimus, manet enim facultas, licet aliquo temporis momento effectum suum non producat. Ita hoc ipso tempore possum respirationem subprimere, aufero ergo actionem, facultas vero superest integra. Ergo facultas in corpore humano id omne est, quod ad actionem efficiendam requiritur. Actio vero est motus, vel in toto corpore, vel in parte aliqua, facta mutatio. Adparet etiam, omnes functiones corporis humani pendere a temperatione propria partium & solidarum, & firmarum. Caeterum hae voces novae sunt. Latinissimus enim CELSVS, quas nos functiones vocamus, eas actiones dixit.

Publicas] Quae reliquis facultatibus omnibus inferviunt. Hujusmodi eſt cordis functio, & pulmonum, & arteriarum.

Privatas] Quae peculiari aliquo liquido generando unice deſtinantur, ut veſicula fellis.

Sexus] Aliae functiones unice maris ſunt, aliae feminae, & perinde morbi ſunt, qui feminis accidere poſſunt, maribus vero minime.

Vitales] Hae ſunt, quas abſoluta neceſſitate adeſſe opus eſt, ut vita ſit, & quibus ablatis vita aufertur. Non omnes facultates hujusmodi ſunt, nam vita ſupereſſe poteſt, etiam pluribus facultatibus deſtructis. Harum functionum vitalium unice conſideratarum effectum neceſſarium vocamus vitam minimam. Homo ſanus poſſidet omnes eas functiones, quae ex fabrica corporis poſſibiles ſunt, non autem omnes actiones exercet, id enim, ſi fieret eodem tempore, morbum faceret. Verum ſi perierint ipſi pleraeque harum facultatum, remanentibus pauciſſimis, poterit tamen vitam trahere ſuperſtitem. Haec res in hac ipſa academia olim elegantiſſime pertractata fuit a viro, qui nunc in Britannia magna laude floret: enumeratae ſunt partes, quas ablatas eſſe viderunt medici, vita relicta. Ita totum femur, brachium utrumque, aliquando de corpore ablata fuerunt, neque reliquas functiones minus integras eſſe adparuit. Poſt has jacturas truncus ſupereſt, de hoc ipſo vero trunco poſſunt gangraena aliqua aut ſuppuratione muſculi corrupti auferri, neque ideo neceſſe eſt, ut homo moriatur. Iterum

Iterum poterit pars pulmonum maxima consumi. Ipse ego puerum novi, qui post pleuritidem non loqui poterat, quin citissime anhelaret: in cadavere aperto propriis manubus & oculis vidi & tetigi pulmonis minimam particulam relictam, juglande nuce non majorem, pectus pure plenum, diaphragma enormiter deorsum pressum, hinc viscera abdominis pene deleta: vivebat autem cum hac pulmonis particula pulvillorum ope erectus, vitamque solo fere capite trahebat, quod inviolatum remanserat.

Cordis) Vita superesse dicitur, quamdiu cor sanguinem accipit & exprimit, & ex his fere phaenomenis respondetur ad quaestionem, num vita supersit? Ut cor sanguinem recipiat, omnino necesse est, aufer hanc conditionem, relinque reliquas omnes, non solum morbus, sed mors continuo integerrimae sanitati succedet. Ergo vita est cordis quaedam adfectio, systole nempe & diastole. Ut has duas actiones cor perficiat, oportet, ut suo loco remaneat, & cum venis magnis, sinubus venosis, auribusque, dextri & sinistri lateris, pergat cohaerere. Ex his enim fontibus sanguis unice ad cor venire potest in antra cordis: fac non veniat, cor inane quiescet, eritque mors. Verum perinde necesse est, ut cor sanguinem exprimat in arterias, pulmonalem illam, & aortam: tolle cordis cum his arteriis continuationem, effluet sanguis in pericardium, mors aderit absque mora. Sed porro, ut cor sanguinem in arterias expellat, oportet has dilatabiles esse, ut sanguinem vi cordis expulsum recipiant. Vis cor-

dis tres caufas habet: 1. Arteriarum coronariarum in totum cor influxum, & earumdem diaftolen atque fyftolen. 2. Actionem nervorum cordis. 3. Influxum fanguinis venofi in cavitates cordis. Hae ergo tres caufae abfolute ad vitam neceffariae funt. Nam cor agit vi mufculofa: fed mufculorum nullus agit fublato influxu arteriofo: ergo ex communi mufculorum lege, cor agere non poterit, nifi fanguis ex aorta arteria per coronarias in cordis fubftantiam venerit. Deinde nullus mufculus agere poteft, fi commercium cum nervis interrumpatur. Ergo etiam cordis motus requirit, ut a cerebello per nervos liquor fpirituofus libere ad cor adveniat. Id autem cerebellum nihil liquidi nervis dare poteft, nifi quod ab arteriis habet: id demonftrat arteriarum capitis in experimento DRELINCOURTII ligatio. Quando enim ex quatuor arteriis, quae fanguinem cerebello adferunt, una ligatur, labefactatur animal; quando fecunda, jam ftertit; fi tertia, apoplecticum fit; fi quarta etiam, continuo moritur. Ergo ad vitam requiritur fanguinis arteriofi ad cerebellum fufficiens adfluxus, ut ab eo adfluxu fpiritus generari queant, qui in nervos a cerebello ortos diftribuantur, & in primis ad cor ipfum ferantur. Sed cerebellum nullum fanguinem habet, ex quo fpiritus conficiat, nifi ex finiftro corde. Verum cor finiftrum, quod cerebello fanguinem mittit, nullum habet, nifi quem a pulmone accepit; & pulmo nullum fanguinem finiftro cordi dare poteft, nifi quem a dextro corde habet. Ergo ad vitam omnino requiritur libe-

liberum iter ſanguinis a dextro corde in ſiniſtrum, per pulmones. Atqui hoc iter non poteſt liberum eſſe, niſi pectore moto & vi reſpirationis. Ergo etiam reſpiratio ad vitam neceſſaria eſt. Cernitis nunc, quae ſint actiones vitales. Ergo vita quidem maxima, ſive perfectiſſima eſt, in qua & hae vitales & aliae omnes functiones aptiſſime exerceri poſſunt, quales ad praeſentem corporis ſtatum requiruntur. Hanc ſanitatem alia voce dicimus. E contrario vita nullà, mors eſt; vita vero minima, ſtatus morti proximus. Neque objici debet, aliquantulam quieſcente corde ſupereſſe vitam; ſive in animali, corde exſecto, ſive in homine, uti in Britannia accidit viro perfidiae accuſato, cui ex patriis legibus cor ſpiranti ex thorace ereptum eſt, qui os exciſo corde aperuiſſe dicitur. Haec enim a vi frigoris fiunt aliquos in muſculos ſpiritus pellentis.

Naturales) Ita eas facultates dicimus, quarum ope corpus humanum ſanum, conſervatur idem, quale ſemel fuit. Verum vita noſtra ſe ipſam conſervare nequit, & longe minus id poteſt ſanitas, quae aggregatum ſit omnium actionum humanarum: omnes vero eae actiones fabricam ſolidam, & humores deſtruunt, adeoque & ipſa ſanitas deſtrueret ſanitatem: niſi facultas ineſſet corpori, quae reſtituat adſiduo, quod ſanitas de corpore perdidit. Homo ſanus non poteſt viginti quatuor horis absque cibo & potu eſſe, quin aegrotet, & quo quisque homo robuſtiori ſanitate eſt, eo minus vim famis ſitisque tolerare poteſt: uti HIPPOCRATES, qui corpora athletica ad morbos

nissima pronunciavit, quando ad summum gradum roboris pervenerunt. Ergo necesse est alias facultates esse, quae homini amissa restituant: id vitales enim non possunt. Homo sanus intra viginti quatuor horas adsumit tres libras ciborum: id facit quotidie, & tamen revoluto anno neque auctum pondere corpus invenit, neque diminutum pondere percipit. Id fieri non posset, nisi quotidie tantum in corpore destructum fuisset, quantum adstructum est, & tantum reparatum, quantum de corpore decesserat. Constamus iis quibus nutrimur: Graecum proverbium est; id enim quod nunc sum, non ero post annum revolutum. Ungues nobis renascuntur, & pili, & os fractum coalescit, ex debito alimento, cibo nempe, potu, & aere, quibus constamus. Haec causa restaurans id, quod amittitur de corpore, quae eadem ex tribus libris cibi, quae non erant partes corporis humani, ejus corporis partes efficit, ea est facultas naturalis. HIPPOCRATES μοναδα σωματος ανθρωπινου dixit την του ανθρωπου φυσιν, cum aliquod nomen facultati inponendum esset. (1732. Natura HIPPOCRATIS est corpus humanum instructum omnibus proprietatibus physicis, quae ad perfectam vitam requiruntur). Hujus naturae functiones absolvuntur acceptione, mutatione, distributione cibi adsumti, in talem naturam, qualis requiritur ad functiones omnes humanas perficiendas. Ergo facultates naturales supponunt vitales functiones: si enim famelico homini, sed sub aquis suffocato, os cibo repleveris, non deglutiet quidquam. His demum praesentibus

con-

contingere poteſt, ut vaſa repleantur, adſumta mutentur, & aedificentur in corporis noſtri naturam, ut tale id maneat, quale fuerat prius. Huc acceptiones, coctiones, diſtributiones, ſecretiones, adplicationes nutritivae omnes referuntur. Si nunc ventriculo, & lateri, & pulmoni, & jecori, & cordi bene eſt & aliis partibus, tamdiu ſanitas permanet. Quamprimum vel unica harum partium deficit a munere, jam morbus natus eſt, & tales morbi naturales totidem ſunt, quot actiones naturales a manducatione ad perſpirationem uſque recenſitae.

Animales] Ψυχην vocamus eam hominis partem, quae intra hominem cogitat, in cogitando mutatur, & per cogitationes corpus mutat. Vita animalis, ζωη ψυχικη, vita ſpiritus humani, complectitur omnes eas corporis noſtri facultates, quae dum actiones ſuas mutant, cogitationes mentis noſtrae mutant, per mutatum corpus: tum eas, quae a mente in cogitationibus ſuis mutata, in corpore mutantur. Ergo facultas animalis erit potentia exercendi actionem quamcumque, quae exercita mentem mutet, aut a mente mutata mutetur. Anatomicus in arte ſua perfectiſſimus, aut Philoſophus novit, quid vita ſit, id omne unice ignorat ruſticus. Sed & ruſticus, & anatomicus perinde, non ſentiunt vitam ſuam, non cerebelli actionem, non ſanguinis receptionem in cor, non expulſionem ex corde. Ergo actiones vitales non mutant cogitationes mentis; neque viciſſim pendent aut determinantur a mente. Cor enim ſive vigilaverim, ſive ſomno fuerim ſopitus, perinde pergit operari. Iterum,

dum facultates naturales exercentur, dum in chylum cibi mutantur, cogitationes mentis minime mutantur, neque enim quidquam unquam novimus eorum, quae tunc intra nos ipſos geruntur. Quando in profundis tenebris verſor, & oculum vel aperio vel claudo, nihil tunc video, ſive clauſerim, ſive aperuerim. Aperiatur tunc unico momentulo temporis feneſtra, maneat idem oculus qui prius, ſed irradiet lux vivida, ſubito video omnia objecta, nempe mutatur cogitatio mea. Ergo viſus eſt actio animalis. Viciſſim homo quietus actionem muſcurum cordis, reſpirationis, arteriarum, inteſtinorum, minime percipit. Velit nunc, ut manus ab eo loco, ubi fuit hactenus, recedat, & exſiſtat in alio loco: ilico eo transferetur manus, agentibus omnibus muſculis, qui hanc transpoſitionem efficere poſſunt. Ergo & iſte motus eſt actio animalis, nunquam enim contingeret, niſi a mente determinaretur. Morbi vero animales ſunt, qui ex defectu animalium actionum oriuntur. Sit bonum cerebrum, bonus oculus, ſed naſcatur in orbita tumor, qui nervum opticum conprimat: poterit caecitatem facere, & haec morbus animalis eſt.

Perceptio) Hi ſenſus interni oriuntur ab externis. Nam, etiam quando abſentem aliquam rem cogito, eam tamen pono aliquando praeſentem fuiſſe. Quando in memoriam mihi aliquam rem revoco, etiam tunc pono, eam rem alias mihi praeſentem & a me cogitatam fuiſſe. Quando judico, pono duas ideas rerum, quae olim mihi praeſentes fuerunt, easque ideas conparo. Ergo hae o-

omnes ſenſuum internorum actiones pertinent ad actiones animales.

Voluntarii] Horologium praeſens eſt, quod temporis particulas adcurate definiat. Nunc ego, ſanus homo, cogito ,, volo, ut poſt decem minuta horae manus mea pedis diſtantia ab eo loco ſit, ubi nunc eſt: haec certe eſt perfecta praeviſio rei nondum exſiſtentis: Accedit voluntas, volo, & definio tempus. Denuo ad horologium reſpicio, & quamprimum index circulum ambeundo venit ad definiti temporis notam, jam factus eſt motus quem determinaveram, ut fieret. Ergo motus iſte pendet a mente definiente, & ad actiones adeo pertinet animales. His autem actionibus homo carere poteſt vita ſuperſtite. Nam in perfecta apoplexia, ſuppreſſo ſenſu & motu voluntario, vita utique ſupereſt. Sed etiam naturales actiones poſſunt vitali ſalva aliquo tempore abeſſe, uti v. g. in phthiſicis una alterave ante mortem hora abeſſe ſolent.

Sanitas] Ea corporis humani conditio, in qua praeſto ſunt omnia, quae ad omnium functionum humanarum exercitium requiruntur. Haec eſt vita perfectiſſima, maxime actuoſa, & quae plurimas actiones vel exercet, vel certe poteſt exercere. Omnium vero actionum in ſanitate communis finis duplex eſt; vel enim pertinent ad perficiendos definitos motus, vel ad humores crudos ſubigendos.

DCXCVI.

Morbus] Eum recte definimus, functionem laeſam, quidcunque contra ſcholas hic dicat HELMONTIUS.

Ab-

Abſentiae] Ad unamquamque actionem phyſicam requiruntur aliquae conditiones, ut praeſens ſit. Auferantur hae conditiones, ipſa impedietur functio. Vel, maneant omnia integra, oriatur autem novum aliquod impedimentum, functio perinde nulla erit. Ita, ſi arteria vulnerata fuerit, peribit homo ex defectu ſanguinis, qui de toto corpore amittitur per vulnus. Iterum, cornea oculi tunica homini conpuncta eſt, effluxit aqueus humor, nihil videbit, ſed altero die renaſcetur idem humor, & cum eo videndi redibit facultas: Sola haec aquula, ſi reliqua omnia manerent integra, ablata, caecum redderet mortalem. Contraria ratione, ſanus homo ſub aqua teneatur per ſemiquadrantem horae: perfecte mortuus erit, etſi nihil ipſi deſit earum conditionum, quae ad vitam conſervandam requiruntur: unice ergo ideo exſtinguitur, quod reſpiratio inpediatur. Iterum, ſi homo ex alto lapſus ſanguinem in cranio effuſum habuerit, qui opticum nervum conprimat, caecus erit cum optimo oculo. Habetis duas morborum claſſes, ab impedita functione, & a demta conditione neceſſaria; ad quas certe claſſes morbi omnes reduci poſſunt.

Corpus) Medicus, quatenus medicus eſt, non agit niſi in corpus, &, dum ſolum corpus mutat, ipſam etiam mentem mutat, non, quod arte ſua in mentem aliquid poſſit, ſed ex CREATORIS inſtituto, qui voluit ut hanc definitam corporis actionem certa etiam & determinata mentis cogitatio ſequeretur. Chirurgus, qui cataractam deponit, neſcit quid ſit videre;

ſed

ſed aufert de oculo corpus opacum, quod radios intercipit, & efficit, ut oculus pelluceat: continuo videbit homo, qui antea nihil videbat; neque ideo aliud quidquam fecit Chirurgus, niſi quod fit, dum tabulatum removemus ſolis radiis obpoſitum. Ergo in mente nova oritur mutatio, cogitatio nempe de objectis viſibilibus, quae certe orta non fuiſſet, niſi medicus corpus mutaſſet: quia ad definitum ſtatum corporis etiam cogitationes definitae perpetuo vinculo conjunguntur.

Reſtituit) Offertur medico ſanandus homo melancholicus; fruſtra certe curationem molietur argumentis rhetoricis, dialecticis, mathematicis, aliisve artibus, quas mentis purgationes EPICHARMUS vocabat. Sed utatur jure ſuo medicus, expurget atram bilem, unico certe die mentis uſus reſtituetur miſero, ex ſolius corporis mutatione.

Mentis ignoratur) Medicus non tenetur ſcire, quid mens ſit? quomodo a cogitatione ad aliam cogitationem tranſeat? quid memoria ſit? (Memorem autem eſſe, eſt unice pergere cogitare: hac vi ſublata mens fit punctum cogitans, quod hoc momento quidem eſt, ſed continuo eſſe deſinet altero momento, niſi nova acceſſerit creatio. Verum CREATOR fecit rem aeque admirabilem ac ipſa aeternitas, nempe ut in puncto fluxili cogitationis praeſentis ſimul exſiſtat cogitatio praeteriti). Fieri poteſt, ut haec omnia, quae ad mentem pertinent, vera ſint: non ideo proſunt medico. Deinde, etiamſi haec omnia ſciret, & archimedea demonſtratione, vel revelationis ope maxime authenticae oppugnaret inſani hominis abſonas

ſonas cogitationes, nihil ideo cum tanta ſapientia ſua efficiet. Si vero feceris tales eſſe humores, quales ſanitas requirit, & actionum integritas, mens continuo recte cogitabit. Si anima poſſet oblivisci artem videndi, quis ipſam doceret amiſſam ſcientiam? Apoplexiae ſedes non eſt in anima ſenſitiva, licet hujus animae functiones inpediat. Caecitas non eſt aliqua mentis inpotentia. Nullum exemplum eſt, bonum oculum non vidiſſe. Melius haec PARACELSUS, quam ullus dogmaticorum, qui ita loquitur,, Corpus eſt domus, anima hoſpes eſt; ergo ſi quid vitii eſt, domum repurgare oportet. Fac claram eſſe eam domum, videbit hoſpes: ita fac bonum oculum eſſe, neceſſario videbit aeger. Noli ergo quaerere, an aliquando corpus, horologiis ſimile, absque anima fuerit. Id ignoro: quamdiu enim corpus nobis cognitum fuit, animam utique habuit comitem. Haec ex lege naturae fiunt.

DCXCVII.

Perfectio ſapientiae medicae in eo ponitur, ut habeatur accuratiſſima deſcriptio corporis humani, plena hactenus quantum ſenſus docent, & corpus humanum ita cognitum ſit medico, uti DEUS ipſe hoc ipſum corpus juſſit exſiſtere: non ideo cogitando, quomodo ita factum ſit. Ergo haec perfectio artis erit, ſi minutiſſime teneatur natura partium ſolidarum & fluidarum, tuncque ſciatur de omni corporis humani actione, a quibus partibus fiat, & a qua conditione phy-

physica singulae harum partium pendeant, sicque per omnia organa cognitum fuerit, quae causae sint actionum horum organorum: uti in corde certo novimus, arterias, venosum sanguinem, & nervos causas esse actionis cordis, neque enim ulla alia parte cor cum reliquo corpore conjungitur. Si ergo patienter, & bona fide, notaverimus cujusque partis creatae actiones, & in partibus quibusvis conditiones requisitas ad agendum, tunc quidem omnia scimus, quae scire licet & decet, & firmam posuimus medicinae basin. Iterum, nemo novit, quid sit videre; sed explicavimus visionem, quando oculi descriptionem talem proposuimus, qualem CREATOR fecit, & deinde ex physicis historice docuimus, quid sit reflecti, quid refringi, quid irradiari. Ultra nihil licet. Nam etsi colorem rubrum absque ulla obscuritate cognoscere facile sit, causam tamen, cur ruber adpareat, nemo potest definire. Sed perdita restaurare, nunquam discemus. Pedem amputatum nemo faciet renasci, licet vasa, ex quibus pes iste nutritur & formatur, in trunco omnia adsint. Neque capillum delapsum regenerare possumus, neque unguem restituere, si quando absque radice residua excisus fuerit.

Animato) Qui in archeum, vel in principium cogitans, agere volunt persuadendo, debent prius cognitos habere hujus entis sensus, quorum ope cum ipso communicare liceat.

DCXCVIII.

Cognoscere Morbum) est, scire defectum functionis, sive a praesentia inpedimenti sive ab

ab abſentia conditionis requiſitae functio laeſa fuerit. Ut cognoſcatur defectus functionis, debent cognitae eſſe functiones omnes, quae in parte quacunque exercentur. Id non fit niſi cognitis partibus, quae functiones producunt, & conditionibus phyſicis, quibus poſitis actiones ſuas exercent. Quando hae cauſae actionum nobis cognitae ſunt, tunc ipſam pariter actionem perſpectam habemus. Qui enim cognitam habet cauſam phyſicam, is etiam effectum novit: nam cauſa phyſica & effectus non differunt niſi tempore cogitationis. Cognitas habeto mille conditiones phyſicas, quas conjunctas & omnes integras eſſe oportet, ut oculus bonus ſit: tunc quidem demum intelliges totam functionem videndi. Si ex his mille cognitionibus phyſicis unam deeſſe ſciveris, jam intelliges, functionem exerceri non poſſe, & defectum eſſe in ea parte milleſima, dum reliquae 999 conditiones phyſicae, cum ſuis operationibus cognitae, pergunt operari. Ergo cognitio morbi pendet a perfecta cognitione actionum, quarum defectus morbus eſt. Non ſufficit morbi nomen tenere, cognoſcenda eſt morbi cauſa proxima. Facile eſt cognitu, aegrum praeſentem caecum eſſe: verum haec cognitio nihil juvat ad ſanationem: id ſcire oportet, unde caecus ſit, an in humoribus ſit vitium, an in nervis, an in partibus externis. In aure dextra hominis perfecta ſurditas eſt, offertur aeger, juberis reſpondere, quid iſta ſurditas ſit, nam ſurditatem dicimus amiſſam facultatem audiendi. Hujus facultatis plurimae cauſae ſunt, quarum omnium defectum unica vo-

ce

ce surditatis conprehendimus. Morbus idem & unus est, & millecuplus. Omnes species surditatis conjunctae efficiunt simul unam ideam totalem surditatis, quae nihil explicat, quia nulla exsistit in rerum natura surditas *in genere*. Sit vero species surditatis generalis, in qua meatus auditorius materie gypsea obsercitur. Nunquam hanc neque cognosces neque sanabis, nisi sciveris, quid sit audire. Id si ignoraveris, nihil scies de morbo tibi oblato, nisi ablatam esse audiendi facultatem; neque poteris aegrum juvare, nisi uti singulas ita etiam hanc speciem surditatis perspectas habueris. Si vero perfecte tenes, quid sit auditus, si foveris morbosam aurem, fotaeque injeceris aquam sale & melle mistam, educes utique materiem, quae aurem obstruxit, & aegrum restitues sanitati. Iterum, homo ictum in caput accepit, sanguis effusus premet cerebrum, & homo perfecte surdus erit. Nihil hic aut fomenta juvabunt, aut inpulsi liquores: nam haec surditas est sensorii conmunis obpressio. Ergo tolle causam efficientem, terebra cranium, aufer effusum & stagnantem sanguinem, sanabis utique hominem. Nunc quotcunque causae surditatis fuerint, cogeris tenere omnes, non sanaturus obvios aegros, nisi omnes tenueris. Sanabis utique, si felici casu factum fuerit, ut illae in aegro conditiones deficiant, quae tibi notae sunt: omnino in tenebris futurus, si vitium in iis fuerit, quas tu ignoras. Inde tot infelices medicationes: ex hac ignoratione factum est, ut chirurgi spiritum salis ammoniaci ad amaurosin alienissima ratione medicandi ad-

 hi-

hibuerint. Si vero omnes caufas accurate tenueris, quae auditum faciunt, tunc utique habes ideam morbi, qui tibi curandus incumbit. Alius homo furdus eft, qui antea acute audivit: fupervenit autem validus catarrhus, deinde alvi fluxus, & morbi folutio. Hoc fit, quando materies catarrhalis occupavit aperturam tubae Euftachianae, qua in fupremas fauces patet, & ibi membranae aliquae intumuerunt, uti in naribus fit, quae gravedine tentantur. Hujusmodi tumor poterit furditatem feciffe. Quando nunc materies foluta inferiora petit, tunc homo perfecte liberatur. Haec inculcanda funt, quia non defunt noftris temporibus viri clari, qui putent, artem noftram plura requirere, quam corporis humani cognitionem. Ego vero non ultra puto medicinae limites proferendos. Ut curem furdum, non debeo mentem ejus docere, quid auditus fit, fed ita disponere organum, uti DEUS difpofitum effe voluit, ut ex definito ftatu corporis definita idea fequatur.

Pathologia eft idea generalis morborum, five eorum, quae contra naturam funt. Hujus pathologiae quatuor partes funt. Prima eft morbi definitio *in genere*. Haec Pathologia ftricte fic dicta dat ideam fimplicem entis, quod morbum vocamus: mutatam nempe vel laefam actionem vitae. Vitam tollas, non morbus erit, fi gladio cadaver percufferis, vita enim deficit. Recte adeo & olim PARACELSUS, & nuper HELMONTIUS, omnes morbos in vita effe. 2. Differentiae morborum tradit, non fubtiliter diftinguendo, fed ita, ut totidem claffes diverfae morborum

rum constituantur, quot diversae medendi methodi ex differentibus morbis oriuntur. Hoc ideo necesse est, quia idem morbus in diversis partibus diversos morbos efficit. Ita debilitas nimia partium solidarum in pulmone tabem, in rene mictum sanguineum, in carotide apoplexiam faciet. Verum, qui morbi eamdem causam habent, ii eamdem etiam requirunt curationem. Si singulos oporteret recensere, finis nullus esset, cum innumerabiles sint. 3. Causae morbi. 4. Effectus ex morbo sequentes, uti ex causa physica effectus profluit.

MORBORUM DIFFERENTIAE

DCXCIX.

Solidae) Quae ita cohaeret, ut non possit divelli absque vi, & totum, quando liberum est, potius sequatur, quam ulla a parte particula separetur.

Simplicis) In parte nempe firma, quatenus communis est omnibus partibus. Similares dixerunt barbari.

Organicae) Quae ex diversis simplicibus ita coalescunt, ut, dum singula partium suam singularem actionem producit, inde nascatur actio toti communis. Morbi organici omnes compositi sunt, nam in debilitate pulmonum & simplicis solidae partis morbus adest, & organi totius.

Naturam) Si solida optima ponas, sed fluida mutata, jam morbus erit, a quo, ipsa solida patientur. Si boni sint humores, sed in loca aliena excesserint, etiam inde morbus nascitur.

Copiam) Quando haec corrumpitur, eſt κακοχυμια quando copia excedit, πληθωρα, quando deficit, κενεαγγεια.

Humani) Qui ſpectant ad uſum ſenſuum externorum, internorum, adfectum animi, motusque muſculares.

MORBI SIMILARES.

DCC.

Simpliciſſimae) Ita vocamus ea corpora, quorum omnes partes & ſibi, & toti, ſimiles ſunt. Cum vero partes organicae conſtent ſimplicibus particulis, neceſſe eſt, ut morbi partium ſimplicium organicis perinde conveniant.

Ultima) Corpus noſtrum, quam magnum in adulto homine eſt, concrevit ex minutie omni grano ſabuli minori. In hoc tamen tantillo corpuſculo & vaſa erant, & humores, qui ſuas mutationes paterentur: Incrementum autem non ab externa adpoſitione advenit, ſed per humores corporis noſtri interne natum eſt: Quae partes nunc duriſſimae ſunt, eae olim liquidae fuerunt, prius nempe quam elementa in unam maſſam cogerentur. Elementum autem neque ſolidum eſt, neque fluidum, tunc autem quando cum aliis elementis conjungitur, ex ipſo nexu fit in ſolidum, & ſi absque nexu fuerit miſtum aliis elementis, tunc fluidum dicitur. Hoc adeo ſolidum ſimpliciſſimum eſt, quod ex duobus elementis, quae ad fluiditatem & ſoliditatem adiaphora fuerant, nunc per longitudinem connexis conponitur: hic enim

enim nexus reliquis minor est & simplicior. Elementum ipsum in respectu ad patientiam divisionis nullum habet neque longum, neque latum, sed respectu appositionis admittit utramque dimensionem, & abit in lineam per longitudinem divisibilem, sive fibram minimam, quae nullam, si ad divisibilitatem respexeris, aut crassitiem habet aut latitudinem, sed unice longitudinem; & fit ex elementis per eam longitudinem sibi adpositis. Hanc fibram cognitam habemus, elementa vero, ex quibus conponitur, penitus ignota sunt. Hujusmodi fibra recta esse potest: nihil tamen impedit, quin etiam circularis sit.

Terrestre] Quod nec aqua, nec aere, neque igne resolvitur. Hoc de vera terra dici potest, neque salibus convenit.

Simplex) Quod ex nullis aliis vasis conponitur.

Nervosum) Liquidum, quod facit, ut minima fibra crescat, debet ingredi vas minimum, sed vas minimum nervus est. Fibra vero non nascitur, nisi ab elementis ab intus adpositis. Ergo ipsa minima fibra non nutritur nisi per nervos.

Connexis) Partes pure terreae non cohaerent, nam cineres dilabuntur, & vento diffiantur. Ergo elementa ultima gluten requirunt, quo cohaereant. Hoc gluten duplex est, nempe aliud aquosum, aliud pingue, sive oleosum. Glutine deleto fibrae in cineres abeunt, neque ultra cohaerent. Exemplo res notior fiet. Habeo cineres ab omni sale lavando purgatos, destinatos, ut testa docimastica inde fabricetur:

Ergo cineres iftos cum aqua fubigo, in paftam fingo, cohaerebunt, & in filtrum fient. Quando eosdem cineres cum oleo fubigo, & in furno exficco, ut oleum excoquatur, tunc fortiffime cohaerent, & firmiffimum vas mihi praeftant. Si vero ignis tortura aquam iftam vel oleum omne expuleris, denuo in pollinem tua aqua redibit. Ita diuturna caeli ficcitas facit, ut terra diffoluta in pulverem abeat, volatilem, albae nubi fimilem. Quamprimum pluit, eadem terra in tenacem paftam cohaeret, quae rhedarum rotas moratur.

Morbos) Elementum unicum, feorfim confideratum, nullum morbum patitur, aut ignotos certe, fi funt aliqui, nam elementa fenfus fugiunt. Sed neque in duobus elementis alius morbus erit, nifi quatenus connectuntur. Nexus enim elementorum poteft nimis firmus effe, aut debilior jufto, aut denique nullus. A prima conditione firmitas, elafticitas, robur nimium oriuntur. Ab altera, debilitas, laxitas, defectus elateris in fibris. Ab ultima, folutio continuitatis, f. vulnus, quando fibra difcedit in elementa nunc diffoluta, quae prius conjuncta fuerant.

Συμμετρίαν) Non poffum generalem aliquam hic regulam tradere, quantum oporteat effe gradum cohaefionis, ut optimus fit, & fanitati optime conveniat: quantum enim hominum corpora, tantum etiam cohaefiones differunt. Dum grano fabuli minores eramus, guttula fuimus liquidi. Prius quam MALPIGHIVS artem didicerat ova fecunda in aqua tepida contemplandi, pullus plu-

plumulae inpoſitus, totus liquidus diffluebat. Verum ex hujusmodi pullo gallus gallinaceus naſcitur, cujus oſſa & roſtrum tanta duritie ſunt, ut a dentibus diffringi renuant. Ergo medici non poſſunt eam ſibi ſumere auctoritatem, ut ſciant, quae ſit rei alicujus menſura. Catuli miletii, adeo adamati virginibus, qui ex Hiſpania & Luſitania advehuntur, ſolent tunc pulcherrimi haberi, quando minutiſſimi ſunt. Ergo lavantur quotidie alcohole vini, cujus efficacia partes ſolidae ita indurantur, ut creſcere nequeant, & canis tota vita catulus maneat. Si arte aliqua fibris ſolidis pueri annui poſſet id conciliari robur, quod in fibris adulti eſt, tunc quidem cor tantas reſiſtentias arteriarum ſuperare non poſſet, & maneret embryoni ſimillimus homuncio, nihilo major, quam cum primum in lucem edebatur. Adparet, quantum nimia rigiditas fibrarum nocere poſſit. Sed nihilo innocentior eſt laxitas nimia. Hydrocephalos laxitatis genus eſt, quae commiſſurae oſſium cranium conponentium accidit, tanta, ut membranae, quae oſſa connectunt, ab arteriis ſe dilatari patiantur: ex hoc morbo capita in immenſam molem intumeſcunt: poſſet autem ſuperari aut evitari, ſi oſſibus tanta firmitas praeſtari poſſet, quae hanc extenſionem ſuperaret. Ergo haec omnia non fiunt in morbos, niſi in incongrua loca transponantur.

DCCI.

Membrana) In Geometricis ſuperficiem dicimus ſpatium non craſſum, *επιφανες του*

σωματος, quod longitudinem habet, & latitudinem, profunditate vero destituitur. In corpore humano eadem ratione membranam vocamus, quae longitudinem habet & latitudinem, crassitiem vero non habet & latitudinem, crassitiem vero non habet. Quando nempe fibra ad fibram adplicatur, ut longitudines se contingant, membrana est divisibilis secundum longitudinem fibrarum sibi adcumbentium, & parallelarum, quae aliquando tamen se invicem superequitant, ex MALPIGHII (in plantis) & GLISSONII observationibus. In corpore humano nulla ullibi fibra simplex reperitur, neque simplex aliqua membrana, quae in vas convoluta non sit. In hanc membranam simplicem non alii morbi cadunt, quam fibrarum juxta longitudinem sibi adcumbentium cohaesio nimia, aut nimis parva, aut denique nulla: Eosdem ergo morbos patitur, quos fibra minima.

Canalibus) Hoc nomen damus membranae in se ipsam ita revolutae, ut cavitatem intercipiat. Hujus canalis morbi, quantum ad firmas partes pertinet, sunt denuo iidem, rigiditas, laxitas, dissolutio. Verum hic accedunt alii morbi conpositi, ad quorum definitionem liquidi consideratio conjungenda est, nempe aperturae laxitas, aut angustia; alio porro loco dicendae.

Contexta) Canales simplices, tamquam fibrae considerati, possunt in tegmen & subtegmen uniri, & alias membranas formare. Et hae denuo eos morbos patientur, quos fibrae simplices.

Conposita) Quando ex vasculosis membranis

branis modo nominatis in se ipsas revolutis & concrescentibus alii canales nascuntur, propriis praeter fibrarum morbos malis obnoxii. Non alii canales nobis cogniti sunt: & ne quidem secundi generis canales oculis obnoxii redduntur, sed quinti demum, aut sexti ordinis; Aorta arteria forte ex millionibus integris vasorum & membranarum conponitur, & haec tamen arteria non alios nisi fibrae simplicis morbos patitur.

Conpressis) Canales olim impleti, nunc exinaniti, ut fibrae conponentes ad contactum mutuum perveniant, concrescunt in novas fibras. Haec corporis humani communis natura est, ut nullus canalis in toto corpore aliquo tempore vacuus esse possit, quin continuo concrescat cum partibus vicinis. Homini perforatur cultro peritonaeum; in ea certe sede, per quam causa vulnerans transiit, nascetur cicatrix; sed cicatrix non perspirat quidquam, ergo intestinum, vel omentum cum ea ipsa sede peritonaei connascetur. Eadem ratione si vulnus in pectore acceperit, cicatrix in pleura nascetur, quae neque ipsa perspirabit, & ad eum locum pleura cum peritonaeo connascetur. (Quando similis causa in omni puncto canalis alicujus minimi obtinet, tunc utique longe facilius concrescet, & ex pluribus minimis vasculis unus canalis solidus fiet,) nempe fibra; & hac ratione nova nascuntur solida, quae post nativitatem corpori adduntur: morbis fibrae simplicis pariter obnoxia. Visum est cor cum pericardio coaluisse, & in loco concretionis locus siccus inventus est, sedes inflammationis, quae

coalitum praecesserat. Visa pleura cum pulmone connata.

Humore] Omnes humores qui diutius in corpore humano in eodem loco stagnaverunt, concrescunt in polypum. Hoc malum, postquam semel natum est, perpetuo crescit firmitate, pulsa materie liquidiori, ut sola massa insolubilis supersit, novumque genus canalium solidorum nascatur. Hi polypi nascuntur in mediis liquidis, & tamen non raro confervent cum vasis, quibus continentur. Visus est in corde dextro durus polypus, qui sanguinis transfluxum inpediret, & cum cavis parietibus cordis ita coalitus esset, ut ne lacerando quidem avelli posset, sed cultro opus esset, ut separaretur.

Unam quasi singularem] Olim totum corpus nostrum ex solis canalibus conpositum fuit, nunc multi coaluerunt, exque multis unus canalis major factus est. Cavitas communis vasis conpositi habet motum validiorem, quam vasa conponentia. Nam omnis motus in corpore humano venit ex corde & per arteriam magnam advenit, hinc in cavum commune hujus arteriae maximus inpetus nititur. In systole arteria expellit liquidum cavitate sua, & inplentur canales, qui parietes conponunt: Quando vero vis cordis arteriam extendit, tunc conprimuntur canales minimi. An nunc plures modi supersint, quo solida fiant ex fluidis, de eo non definio. Quoscunque tamen observationum scriptores evolvi, (sed hos solos amo, de commentatoribus parum curiosus), iis sollicite excussis, non aliud exemplum inveni, quo canales vel liquida in solidas partes

partes corporis humani degenerare possint. Caeterum hi ipsi morbi naturales sunt, & ex ipsa vitae diuturnitate nascuntur: ex ea enim sola, sibi relicta, abolentur vasa corporis humani, ut totum paulatim ad vivendum ineptum reddatur; & ipsa denique sanitas facit, ut corpus desinat vivum esse.

DCCII.

Apposita) Corpus perfecte sanum est, quando & solidae partes, & liquidae, in definita symmetria consistunt. Fac nunc in tali corpore perfecte sano, ut ex causa quacunque particulae nutrientes non sint perfecte tales, quales fuerant particulae detritae; jam corpus mutari incipiet. Recte HELMONTIUS „ quando regenerationes non perfectae identitatis sunt, est introitus ad vitam brevem, & corpus degenerat. Medicus tamen haec mala neque cognoscere poterit, neque sanare: Possunt autem hae particulae alibiles, aut nimia soliditate, aut malo modo adhaerendi peccare.

DCCIII.

Temperiei] Dimidia pars scriptorum medicorum tradit unice morbos elementares, maxime generales. Galenici de calido suo humidoque laborant, Chemici in sale & oleo toti sunt, utrique voces nobis exhibent, sonos sine sensu, quibus nulla subest significatio. Legite ARGENTERII magnum opus, poteritis per sex menses integros delectari hac pulchritudine ingenii. Sed quaeso, quid legistis? Legite magnum SENNERTUM, in capite de Elementis, habebitis quae cognita non profunt,

ſunt, neque ignorata nocent, telas aranearum, ſubtiles, ſed uſu caſſas.

Subſtantiae) Galenici docent, morbos fieri a quatuor qualitatibus primariis, calido, in quatuor gradus diſtincto, frigido, totidem diverſo gradibus, humido denique & ſicco. Verum non poterant cum ulla veri ſpecie omnes morbos ad has claſſes revocare. Ergo ſi quando vipera hominem admorſit, non poteſt mortem effugere; cum tamen neque calidum peccet, neque humidum, neque ſiccum denique aut frigidum. Cum hos morbos viderent veteres, dixerunt morbos eſſe totius ſubſtantiae, quia in nulla ſuarum qualitatum ſedem eorum reperiebant. Verum ſi aliquid per hanc vocem intellexiſſent ſcholaſtici, dixiſſent utique ad HIPPOCRATIS exemplum, amarum eſt quod peccat, aut ſalſum; aut non harmonicum denique, PLATONEM ſecuti. Nunc nihil de tota re videntur intellexiſſe; hinc, cum ideo nollent ſilere, vocem dediſſe, & nihil praeterea.

MORBI ORGANICI.

DCCIV.

Conpoſita] Hactenus conſideravi vas minimum, nempe nervum; nunc transeo ad pulmonem, qui ex nervis conponitur. Si in pulmone partem ſolidam ſeorſim conſideravero, nihil inveniam, quod dudum non dixerim: ſi vero conſideravero eumdem ratione habita humorum, qui ſua vaſa perfluunt, longe alia utique conſideratio naſcetur.

Par-

Partibus) Nempe ex totidem partibus conpoſitam eſſe oportet, quot ad hoc totum requiruntur. Oculus eſt pars corporis humani organica, cujus ope viſus perficitur. In oculo membranae ſunt, & humores, & nervi, & arteriae, & venae: hae partes conſtituunt oculum, & ipſae ex ſolidis & fluidis partibus conpoſitae. Solidorum morbos dixi ad DCC. Sed alii ſuperſunt, quos reperimus minutiori indagine facta. Cornea in oculo eſt tota pellucida: pone hanc opacam reddi in aliquo puncto, perla erit, vel aſteriſcus; ſi latior macula fuerit, onyx dicetur; & plures porro gradus mali diſtingui poſſunt. Nempe membrana cornea fit innumerabilibus ſtratis ſibi incumbentibus membranarum globoſarum; has ſeparavi, adhibui lentem vitream, integras horas inpendi, laedebam corneae ſuperficiem acu ſubtiliſſima, tunc inſpiciebam oculo armato. Si nunc in aliquo horum ſtratorum vel humor ſtagnans concreverit cum membrana ſua, vel vaſa inter ſe invicem conferbuerint, oculus in iis locis deſinet videre, & morbus erit in partibus ſolidis. Alios ergo morbos partes organicae patientur ratione partium ſimilarium, & eos jam dixi: alios reſpectu ad conpoſitionem ſuam vel effectum.

Figurae] Id eſt του επιφανεος ſuperficiei limitatio.

Interna] Multum diſtat, num vaſa in ſuperficie interna laeſi fuerint, num in externa. Longe alius morbus oritur a vulnere veſicae, in ea membrana inflicto, quae extrema peritonaeum contingit, & alius

a vul-

nere quo cava superficies laeditur, quae urinam continet.

Rectitudine] Talem natura dedit vertebrali arteriae & carotidi: coronarias vero non rectas fecit, sed continuo in circulum conflexas.

Soliditate) Si Pulmo noster, adultus, vasis constaret, ex qualibus in nobis pueris fuit conpositus, tunc utique sanguis ex rara textura undique efflueret.

Numeri) Digiti sex in manu, vel quatuor, exemplum praestant hujus generis morborum. Ea ratione fieri potest, ut aorta arteria in ipso principio bifida reperiatur. Aliquando duas vesiculas felleas legimus in uno corpore repertas fuisse. Verum haec non solent vitam nostram turbare.

Magnitudinis) Omnes partes corporis humani sani observant symmetriam perfectissimam: Si nunc aliqua harum partium mole aucta fuerit, exercebit aliam actionem ratione totius corporis, & laedetur perfectio corporis, quae ponitur in mutuo nexu partium singularium ad commune officium. Exemplum est in musculis, si quando antagonistarum aliquis justo major factus fuerit, hinc adversario praevaluerit, ejusque functionem sustulerit.

Nexus) Hujusmodi morbi plurimi sunt, a quibus mobilitas & immobilitas partium pendet.

DCCV.

Peccantibus) Ex hac sola demonstratione innumerabiles species morborum delentur, in quibus veteres nimii fuerunt. Figura fibrae, si

si per καταχρησιν figura dici potest, quae nullum spatium conprehendit, est linea recta. Superficies fit ex fibris conjunctis, vel parallelis, vel intertextis. Ergo superficies non alias adfectiones admittit, praeter eas, quae in fibras cadunt. Quando nunc oportet figuram partis alicujus politam esse, ut actione sua defungatur, uti in palpebrae interna superficie, haec autem figura ex levi in asperam mutetur, tunc haec mutata figura efficiet, ut palpebra, quae intus accuratissime sentit, super globum oculi non possit libere moveri: sed hoc morbus est. Si idem in arteria aliqua fiat, ejusque membrana interna a perfecto levore degeneraverit, natum est impedimentum circuitus sanguinis. Haec autem morbosa adfectio superficiei sedem suam habet, vel a partis solidae per appositionem incremento, quod rarum est, vel in vasorum obstructione & aggestione humorum. Arteria in corpore humano, semel sana, non potest laedi nisi infarctu, aut detritu. Hujus modi perlae vel χαλαζαι in oculis nascuntur ex obstructis vasis; ergo morbus iste eo videtur referendus esse.

DCCVI.

Cava) Quando membrana in se ipsam revoluta cavitatem intercipit, tunc erit vel simplex meatus, per quem jugiter liquor defluit; vel sinus, quando canalis ex angustiori latior fit, & liquida adeo lentius moventur, quo canalis a principio suo longius abest, qualis est venae Portarum sinus

ra-

ratione venae meſentericae, vel tandem receptaculum erit, in quo liquor aliquo tempore quieſcit, quale veſicula fellis eſt.

Numero) Nihil intereſt noſtra, num arteria aliqua in duos potius, aut tres ramos dividatur; hinc hi morbi raro occurrunt.

DCCVII.

Augetur) Omnia vaſa, quae ex corde egrediuntur, oriuntur ex unica arteria Aorta: hujus definita eſt diameter, quando legitime ſe habet ad capacitatem cordis, & capacitatem reliquarum arteriarum conjunctam. Quando nunc aorta arteria in aneuryſmatis ſpeciem dilatatur, & in diametrum duplo majorem extenditur, quam quidem in ſtatu naturali eſt, tunc oritur cordis palpitatio. Cor enim ſanguinem expellet nihilo pauciorem, quam in perfecta valetudine. Verum hunc ſanguinem expellere debet in canalem duplo ampliorem, & minor hinc oritur celeritas, quam quae prius in ſanguine ſolebat eſſe, dum per canalem conicum convergentem anguſtiorem fluebat. Contraria ratione; ſi arteria anguſtior facta fuerit, per cartilagineum aliquem tumorem, aut ſenilem illam χονδρογενεσίαν, orietur perinde palpitatio cordis, quia arteria dilatationi ſuae nimis valide reſiſtit, neque cor ſanguinem ſuum in arterias nimis duras projicere valet. Ergo in ſingulis corporis humani vaſis requiritur definita diameter oſtii, neque quodlibet lumen ſanitati convenit.

Αναστωμωσις) Nihil his definitionibus & nominibus pulchrius eſt. HIPPOCRATES totum corpus humanum conſideravit, tamquam

quam ex exterioribus introrſum perſpirabile, & ab interioribus perinde extrorſum διαπνευστικον. Hae voces ſignificant, ab omni puncto extremo corporis humani libere patere fiſtulas, quae ex corpore ad ſuperficiem humores avehant, & viciſſim ab omnibus punctis extremis corporis humani fiſtulas aliquas humores ex ſuperficie introrſum ducere. Nunc αναστωμωσιν fieri dicimus, quando naturale orificium vaſis dilatatur per morbum aliquem ad eam capacitatem, ut liquor, qui hoc vaſe ſolebat & debebat contineri, nunc per liberius oſculum exeat. Per cutem univerſam in ſtatu integrae valetudinis non ſudor emanat, ſed exhalat vapor tepidus, ſaniſſimi enim hominis cutis nunquam madida eſt; quando vero politiſſimum nummum aureum cuti opponis, ut ſtraminis fere craſſitie diſtet, tunc levis ſuperficies metalli tota obumbratur a vapore ex cute prodeunte & per frigus metallici corporis coagulato. Quando nunc hujusmodi exhalantes arteriae dilatantur eo usque, ut per earum oſtium ſudor vel ſerum flavum tranſeat, tunc erit is morbus, quem anaſtomoſin vocamus, nempe per dilatatum finem arteriae tranſibit liquor, quem oportuerat intra eum canalem manſiſſe: Quando ipſe ruber ſanguis tranſiit, ut in hiberno illo viro, & muliere amſtelaedamenſi, dicta ad DCLXVII, tunc anaſtomoſis major eſt. Medici plerumque hos morbos non intelligunt, quae damnoſa certe ignorantia eſt. Mulieres reperias, quae omni menſe ſanguinem exſpuunt, neque ideo contabeſcunt; in iis anaſtomoſis facta eſt

in arteriis, quae ex bronchialibus proveniunt, innitente in aliena vaſa abundante ſanguine, quem uterus non poteſt dimittere, & ita dilatante minuta vaſcula, ut ſanguinem transmittant. Hi morbi plerumque a plethora naſcuntur, & plethora remota tolluntur. Quamprimum enim tantum ſanguinis effluxit, ut nixus in dilatationem minuatur, continuo connivent oſcula & morbus ſanatus eſt. Hujus modi anaſtomoſis ex naturae lege toties fit, quoties ſana mulier menſes ſuos patitur. Exempla etiam proſtant, vaſa, quae in cavitates internas corporis vaporem ſecernere ſolent, ita dilatata fuiſſe, ut ſanguinem transmiſerint. Inde horrendi morbi nati ſunt: ut v. g. in pericardio effuſi grumi ſanguinis reperti fuerint.

Διαπήδησις) Quando per diſtentionem validam vaſis alicujus, membranae hujus vaſis ita diſtenduntur, ut inter fibras intertextas, quae parietes canalis conponunt, oriatur dilatatio, per quam liquida contenta penetrare poſſint. Hac ratione canalis non rumpitur, ſed ex dilatatione diſparatur. Fac decem digitos conjunctos canalem clauſum efficere, deinde duos digitos a mutuis contactibus diſcedere, ut deſinant cohaerere; & ita per intervalla liquidum transire: ita habebis ideam διαπηδήσιος. Quamprimum autem urgens liquor effluxit, & presſio remittit, quae vim inferebat fibris, accedunt hae propius, & vulnus claudunt.

Διαίρεσις] Quando ab interna diſtentione vas disrumpitur, eſt διαίρεσις; quando ab humore acri erodente demorſum aperitur,

eſt

eſt διαβρωσις: Hae diſtinctiones non abſque utilitate ſunt. Ita haemoptoë fit aliquando per anaſtomoſin, eaque non periculoſa eſt, etſi perinde metuatur a medicis harum differentiarum ignaris: alias per διαπηδησιν, & in hac ſpecie pariter vaſa coeunt & reſtaurantur: alias per διαιρεσιν, quando v. g. validis clamoribus homo latera rumpit, etiam haec ſpecies ſanari poteſt. Quando vero ſanguis acris & floridus intus arterias conſumit, tunc διαβρωσις eſt, nulla arte medica ſanabilis.

Exeunte) Quando anaſtomoſis magna fuit, & diu ſuperfuit incurata, poterit in diaireſin mutari.

Explicandi) Non ſunt fictae voces, ut multi ſibi perſuadent, qui medicos veteres artem noſtram his vocibus oneraviſſe magis quam adjuviſſe credunt: ſed verae morborum differentiae, quales in praxi clinica occurrunt, & maximos uſus habent.

DCCVIII.

Auctum capacitate) Quando vas aliquod ſanum quidem manet, humor autem in canalem ſuum vi majori nititur. Axioma eſt, capacitatem vaſis naſci in conpoſita ratione ex facultatibus diſtentibus directis, & facultatibus contrahentibus inverſis. Liquidum diſtendens conatur, ut canalem ampliſſimum faciat: Solidum contractum, ut minimum. Ergo magnitudo canalis ab utraque cauſa dependet, non a ſola canalis reſiſtentia, ſed ex eadem cum liquidi copia & inpetu conparata. Quando inpetus diſtendens duplo major fit, & vas duplo magis reſiſtit, diameter manebit eadem, & in

omni mutatione, quamdiu vires coërcentes vasis aequales manent viribus distendentibus, tamdiu nihil in vase mutatur. Quando vero vis distendens sola augetur, neque pariter crescit vis contrahens, tunc proportio mutatur, & plurimi morbi oriuntur. In homine sano definita copia est sanguinis, & certa ad vasa sua ratio: ab hisce proportionibus definitur magnitudo vasorum. Sed idem homo corpus cursu agitat, ut sanguis acceleratus duplo celerius moveatur: tunc quidem diameter vasorum augebitur, & dupla fiet: sive enim eodem tempore cogantur duplo plus sanguinis transmittere, sive eamdem sanguinis quantitatem in tempore duplo minori, perinde certe vasa distendentur. Nunc, dum loquor, uncia una intra unum temporis stadium per vasa mea transit: paulo post, intra idem tempus, per eadem vasa transeunt unciae duae; ergo canales isti duplo plus patientur. Ergo major distentio vasorum mutat celeritatem liquidi perfluentis, sive a vi liquidi aucta orta fuerit, sive a quantitatis incremento. Cum medici haec non considerarent, adeo necessario cognitu, factum est, ut multos morbos non intellexerint. Homo sedet, pallidus totus & frigidulus; deinde ambulat, currit denique vi maxima. Dum currit, & facies ipsi & tota cutis ruborem induit, & si microscopio inspexeris in cutem, videbis, cutem, quae pellucebat prius alba & decolor, nunc undique vasis rubris percurri. Non ideo vel una guttula sanguinis quantitati addita est, neque vasa nova generata, sed per motum musculorum vasa prius a frigore

con-

tracta nunc a sanguinis per motum aucto impetu distenta sunt, cum auctae vires distendentes effecerint dilatationes vasorum suo incremento proportionales: & ita vasa, quae prius solam aquam transmittebant, dilatata rubrum sanguinem admittere apta facta sunt, quem intra ea vasa fluentem lens vitrea demonstrat. Idem vero homo post hanc decursionem ad quietem redeat, contrahentur vasa, & sanguinem, quem recipiebant, nunc repellent, in truncos majores proximos, sicque acquisitus iste rubor totus evanescet. Ita morbi acutissimi in canalibus corporis humani solam turbant proportionem osculorum: Et in corpore sanissimo causae latent omnium morborum, qui expediti in nos incumbent, quam primum vasorum proportio mutabitur. Hoc paradoxum videtur, sed certissimum est. Pestis inter acutos morbos acutissima est; sed vidi EGO perfectam pestem enatam in sanissimo homine, qui supra vires cucurrerat, & intra paucas horas exspiravit, unice quia canales ejus minores omnes per dilatata ostia rubrum sanguinem admiserant: ut cadaveris universa superficies maculis rubris varia reperta sit.

DCCIX.

Εμφραξις] Haec vox significat „portam occludere ferruminatis valvis: hinc omnia, quae accurate clausa sunt, ea ferruminata dicuntur. In medicina vero hac voce designamus obstructionem canalis a materia intra canalem haerente, quae per canalis finem transire nequit, absque ulla mutatione ca-

nalis ipsius. Subjectum hujus morbi sunt canales conici convergentes; tum alii canales; infinita enim inde mala proveniunt. Visa est ischuria funesta; tribuebatur calculo urethrae inpacto, adparuit a morte diversissima causa, nempe grumus sanguinis in pelvim effusus, in polypum spissatus, & ureterem obstruens.

Viscosa] Quod lentius est, quam ut transitui vasis se accommodare possit.

Crassa] Ita unus globulus sanguinis seorsim sumtus crassus dicitur respectu vasis serosi, quia ob magnitudinem suam nequit transire.

Grumosa] Θρόμβος, quando ex pluribus partibus sanguinis seorsim existentibus una massa concrescit, quae porro per vasa transire nequit.

Inflammatorium] Globuli sanguinis per majorem motum destruuntur, & mutantur in figuram polyedram, quae naturam sanguinis inflammatorii constituit. Quamdiu oculus partes distinguere potest, in omnibus humoribus nostris nihil invenimus nisi globulorum series, & spicula salis marini, qui nunquam in globulos convertitur: Reliqua pars humorum nostrorum, sive rubri fuerint, sive flavi, pellucidi, pingues, omnis fit particulis globosis, ut omnino elementa corporis humani se non aliter, nisi in uno puncto contingant. Verum in corporibus vires cohaesionis sunt, uti facies contiguae. Quando duo corpora in unico puncto se contingunt, tunc vis cohaesionis nihil potest efficere, nisi in iis ipsis punctis. Quando decuplo major est superficies conta-

ctus,

ctus, tunc cohaesio etiam decuplo major est. Ergo, quando globuli sanguinei figuram induuntur polyedram, irregularem, in plana conpressam, tunc globuli, qui prius unico puncto vicinos globulos contingebant, & in mille punctis nunc eosdem contingunt, adhaerebunt ad se invicem vi millies majori, neque poterunt per vasa transire. Haec est ratio simplicissimae inflammationis, a qua omnis error loci abest. Haec autem species hoc modo nascitur. Non omnes in corpore humano canales ad eumdem humorem rubrum, sive sanguinem vehendum apti nati sunt, & maxima tantum vasa inter vasa humana sanguinem rubrum continent, proxima vero a sero flavo solo permeantur, tertius ordo lympham unice transmittit, reliquae series longo ordine alios ignotos liquores, donec in ultimam parvitatem minimi canales reducti sint. Qui nunc inter canales minimos maximi sunt, ii unum eodem tempore sanguinis globulum transmittunt; & in integro corpore oportet, nullum omnino canalem rubrum minorem esse diametro globuli rubri: vasa vero lymphatica, minora sanguineis, nullum globulum rubrum, vel flavum in integro corpore admittunt. Quamdiu eadem vasis & globuli proportio est, sanguis legitime in circulum redit: Pone vero vasa ista pellucida a violento motu urgeri, ut globuli rubri, vel flavi in vasa lymphatica inpellantur, tunc nata est inflammatio ex errore loci, ubi elementa sanguinis immutata in loca aliena transierunt.

Calculosa] Calculum dicimus materiem

duram, friabilem, cum aqua minime miſcibilem, quando in aliquam cavitatem corporis humani, vel naturalem, vel praeternaturalem effunditur. Hujus modi coagula lapidoſa in toto corpore humano inventa ſunt, nulla parte excepta, etiam in cerebro, etſi vulgo joculari ſermone eos tantum lapidem in cerebro circumferre dicimus, quibus mens minus integra eſt. Verum ego in cerebro amici mei, viri ſapientiſſimi certe & ſolertiſſimi, calculos vidi: Praecipua tamen ſedes calculorum in vaſis bilariis eſt, & urinariis.

Gypſea) Materies calcaria, quae minimo motu difflari poteſt inſtar farinae volatilis, in aqua vero inſtar ſalis ſolvi, ita tamen, ut poſt pauca momenta temporis denuo in naturam lapideam indureſcat, quod optime norunt, qui facies hominum gypſo exprimunt; ſuperfundunt enim faciei gypſum, quod continuo inſtar lapidis induratur. Hujus modi *tartarum* ſaepe invenias in dentibus hominum, qui munditiei non ſatis ſtudent.

Adipoſa) Omnis enim adeps viſcoſi aliquid habet.

Στενοχωρια) Viae anguſtatio. Quando in membranis canalium, quodcunque liquidum vehentium, & harum membranarum vaſis minoribus, cauſa naſcitur, quae communem canalis viam inpedit. Anatome nos docuit, homines laboraſſe pertinacibus capitis doloribus, & exſtinctos eſſe diuturni mali vehementia: in aperto cranio cauſa morbi reperta eſt, nempe tumor ingens in proceſſu falciformi durae membranae, qua parte ſinum longitudinalem efformat: hic

adeo

adeo tumor, dum contra caveam sinus paulatim increscebat, non potuit non morari sanguinem ex cerebro per suas venas reducem: inde ab his venis turgidis variae morborum facies. Alias ischuria visa est, in qua nulla urina efflueret, & catheter ex vesica excluderetur: exstincto homine, in cadavere reperiebatur tumor collum vesicae obsidens, non in cavitate ipsa, sed ad latus, ut via penitus connata, urinam omnem retinuerit. (1732 Ischuriam hujus modi repertam fuisse ab ureteris substantia aucta, ut clauserit ureteris cavitatem).

Θλιψις) quando causa externa, in vicinia orta, latera flexilia vasis conprimit, ut coalescat. In his dimidia pars chirurgiae versatur, & egregie de his scripsit FALLOPIUS. HARVAEUS exemplum habet hominis, cui causa mortis fuerat atheroma, quod divisioni arteriarum iliacarum adsidens, eas conpresserat. In alio homine tumor pedis maximus cum gangraena totius pedis erat: a morte repertum est atheroma, quod venam magnam femoris conpresserat. VESALIUS exemplum habet caecitatis a tumore insidente divaricationi nervi optici. Videte, quam sint causae necessariae scitu. Nemo enim mortalium hanc caecitatem sanare potest, nisi qui causam cognoverit, & tumorem salivatione removerit.

Συμφυσις) Quando canalis post *θλιψιν* vel infartum connascitur cum propriis lateribus, expresso, qui intercesserat, liquore. Haec fiunt a variis omnino causis, quando causa, extus conprimens, liquida excussit, ut paries cavus, ad obpositam partem parietis contiguus accesserit. Vidi puero in la-

biis vulnus inflictum effecisse, ut intra unicam noctem coaluerint, & os cultro chirurgi aperiri necesse fuerit. Quando palpebrae excoriatae fuerunt, unius aliquando noctis quiete concrescunt. Ita pulmo cum pleura, cor cum pericardio connasci visum est.

Συνίζησις) Concidentia, quando partes ab interfluente liquido sustentatae, nunc eo orbatae, praeter naturam concidunt; maxime, quando prius ultra modum distentae fuerunt. Sunt inter recentiores, qui negant se has voces intelligere: Verum hi viri videntur justo velociores in sermonibus, & prius pronunciare, quam res ipsas pensitaverint. Non potest equidem in arteriis hic morbus fieri, & prius periret homo, quam omnes arteriae evacuatae subsiderent. Verum in vasis lateralibus intelligimus non difficulter συνίζησιν fieri posse. Quando homo aliquis anasarca hydrope laborat, morbus est in panniculo adiposo, quem effusa aqua distendit, ut omnes artus decuplo crassiores adpareant, quam in sano homine, & femora cruraque immaniter tumeant, cum intus carnes fere omnes evanuerint. Fac nunc amburi tibias, si quando sensu destituta crura calefacturus ad focum propius accesserit, effluet aqua immensa copia, quae intus stagnabat, & membranae, quas aqua distendebat, ita collabentur, ut ex immensa mole diminutae quasi flaccidae propendeant, & visum sit, viscera abdominis concrevisse, funesto eventu. Ergo subponit hic morbus praegressam distentionem nimiam, huic vero succedentem κενεαγγείαν.

Orbi-

Orbicularium) Tunc enim vaſa ſua fluida expellunt, ut ex ea cauſa coaleſcere poſſint.

DCCX.

Numero) Functionem vix laedit abundantia, & deformitas potius inde quam morbus naſcitur. Si vero aliqua pars defecerit, jam corpus minus aptum erit ad functionem, cui haec pars deficiens praeeſt: v.g. manus quatuor tantum digitis inſtructa, ad apprehenſionem minus idonea eſt; ſextus vero digitus vix quidquam nocet.

DCCXI.

Tumores) Corporum animalium partes aequabiliter creſcere voluit CREATOR: ergo fecit, ut omnes minimae particulae ſenſim evolverentur. Ideo DEUS omnia animalia, dum creſcunt, conplicata in liquido ſuſpendit: hoc enim balneum facit, ut omnes partes aequabilem preſſionem patiantur: & ex ea actione liquida ex corde in omnes particulas aequa vi diſtribuantur: Sic cum undique aequalis eſt reſiſtentia, & preſſio interna aequalis, neceſſe eſt omnia aequabiliter evolvi. Hinc in utero mediis in aquis ſuſpendimur; quando vero in lucem editi ſumus, in medio aëre, qui perinde undique aequaliter in corpus nititur, ut vis aortae inpenſa partes aequaliter creſcere faciat. Sed & minores & minimae partes corporis omnes in cavo ſunt, & liquidum habent, quo alluantur. Hae ſunt κοιλίαι HIPPOCRATIS, quas ſpiritu plenas eſſe dixit, in capite, pectore, pe-

pericardio, inter duram matrem piamque, in quatuor ventriculis cerebri, inter omnes nervos.

Ὑπερσαρκωσεις) Veteres σαρκα dixerunt, omnem corporis humani partem rubram, mollemque. Recentiores angustius hac voce utuntur, & carnem dicunt, quae musculos efficit, reliquam vasculosam corporis substantiam, quae fibris destituitur, aliis nominibus designant. Sed ex veterum usu ὑπερσαρκωσις vel σαρκωμα sumitur, pro omni magnitudine praeter naturam aucta in parte rubra corporis, cum laesa functione. Hujusmodi tumores vidi, qui fere in pinguedine sedem habuerunt rubrae carni interposita, vasis ita adauctis, ut ex non sanguiferis rubra fierent. In vera carne fibrosa rarum est hujusmodi mala videre, & ego quidem nunquam vidi, neque facile crediderim unquam visum esse. Adiposa vero substantia omni parti corporis humani circumponitur, & vasa plurima habet, quae aucta paulatim adeo ampla fiunt, ut rubrum sanguinem recipiant, &, qui adeps erat, nunc rubram carnem mentiatur. Hujusmodi tumores in inmanem molem excrescunt, & quando cute incisa deteguntur, tumor continetur tenui pellicula, totusque deglubi potest. RUYSCHIUS octo librarum pondere vidit, cujus substantia nihil fuit, nisi oleum. Neque huc referri debet cordis aneurysma, frequentior morbus, quam quidem vulgo creditur, uti recte LANCISIUS demonstravit, licet carnis fibrosae tumor sit: reliqui enim musculi non cavi non videntur ita increscere posse, uti cor, quod intus magnas vacuitates continet. *Nodos*

Nodos) Quando solum periosteum obstruitur, deinde intumescit, fit tumor mollis, in pastae modum, referens cornu recens in animale natum. Quando hic tumor magis & magis in acumen adsurgit, & tactui tamen cedit, tunc tophus est. Quando magis indurescit, εγκεραττωσιες & εξοστωσιες nascuntur, quando jam ossea duritie sunt. Saepe fit, ut lamellae ossis a mutuis contactibus recedant, et mirificus inde tumor nascatur. Vidi ossa cranii triplo, & quadruplo crassiora, quam in statu naturali, fungosa tota, ut pumicem referrent. Haec mala, quando diuturniora fiunt, abeunt in cariem.

Angustos) Aliquando extravasatio causa est, sed haec rarior est: plerumque malum in ipsis canalibus est, quando in fine angustior fit, in medio latior, quorum integri milliones eodem tempore intumescunt, magnumque adeo tumorem efficiunt, cum singula minima sint. Vidi, quod pene fidem superat, vas lymphaticum, quod in sano corpore capillo non crassius est, cum sanguinem rubrum excludat, ita intumuisse, ut in hydatidem librae pondo abierit. Femina formosissima me consultum venit, cui in collo tumor durus erat, capite humano major, minime ruber. Inquisivi in tanti tumoris indolem, & re perpensa judicavi, esse omnino hydatidem, accersivi peritum chirurgum, jussi aperire: effluxit aqua limpidissima, evanuit tumor: in inanem caveam exiguum plumaceolum jussi inmittere, ut subpuraret. Sic consumtis parietibus, consolidata cute formae gratia rediit feminae.

Cum

Cum RUYSCHIO aliquando encleavi ex dorſo bajuli tumorem octo librarum, natum in cavitate, quae in ſano homine granum ſinapi aegre admiſiſſet: plenus erat liquefacto oleo.

Εκχυμωσιν) Quando ſpatia celluloſa inter partes firmas relicta occupantur ab effuſis humoribus, qui ex aperto vaſe exit, quo contineri debebat. Vaſa ſingularia, ſuis dicata humoribus, nunquam libera ſunt; revinciuntur enim propriis vinculis ad certas ſedes. Hoc vinculum eſt membrana celluloſa. Nam omnes arteriae ſub aliqua membrana decurrunt, ſive pleura fuerit, ſive peritonaeum, per mediam celluloſam membranam. Haec in omnes partes ſe inſinuat, inter ipſa elementa, neque ſcitur ubi finem faciat progrediendi. Fit autem fibrillis celluloſis adeo teneris, ut a levi flatu diſtendi, etiam rumpi poſſint; ergo liquor ex ruptis vaſis effuſus, facile ſpatium ſibi parabit in fibrarum celluloſarum interſtitiis: ſi ex arteria exiverit, erit aneuryſma ſpurium, ſi ex vena, varix ſpuria. Aliquando etiam in majores cavitates corporis effunduntur humores, in quatuor cerebri ventriculos, pericardium, thoracis duas cameras, peritonaeum, ſaccum teſtium. In has cavitates in ſanitate perpetuo effunditur humor aqueus: is, ſi copioſior adfluxerit, hydrocephalum faciet, aut hydropem ventriculorum cerebri, cauſam funeſtae apoplexiae, aut hydropem pericardii, (a quo cordis mirae palpitationes fiunt,) aut hydropem pectoris, aut verum aſciten, aut veram hydrocelen faciet, qualis etiam in mulieribus propriis locis ſatis ſimilis naſcitur.

De-

Defectu) Quando diminuitur ea magnitudo partium, quae ad earum functionem rite perficiendam requiritur.

Κενεαγγεία) Quando vasa liquoribus suis ad συνίζησιν usque exhauriuntur. Inde mirabiles morbi nascuntur. Mulier gravida, decimo mense saepe feliciter parit: quando vero fetus, & aquae, & secundae effluunt, κενεαγγεία maxima in utero nascitur, & vasa, quae prius a sanguine distendebantur, non resistunt, nec adest obstaculum, quod sanguinem retineat: ergo effluit sanguis, & poterit omnis ex toto systemate arterioso effluere, donec nihil ad cerebrum & cerebellum veniat; inde apoplexia, convulsio, paralysis, & saepe mors in ipso partu. Haec mala non a nervis pendent, nec a spiritibus, sed ab hac, quam dixi, causa; hinc occupantur, quando continuo a partu mulieris hypogastrium vinculis undique adstringitur, uti quidem in mulieribus Europaeis adstringi solet. Quando HIPPOCRATES de spasmis nimiae evacuationi supervenientibus loquitur, intelligit evacuationem ad κενεαγγείαν usque factam.

Ατροφία] Haec dicitur, quando pars aliqua corporis paulatim quasi desinit esse: quia liquida non manent in vasis suis. Causa physica horum malorum non multis medicis nota est. Si fieri posset, ut totus sanguis aqua esset, homo animal esset ἡμερόβιον, imo vero ὡρόβιον, neque enim sanguis in vasis rubris retineretur ab angustia vasorum minorum, sed efflueret undique, ad citam mortem usque, neque quidquam ad cor rediret. Ita per morbos aliquando fit, ut hu-

humores debita denſitate deſtituantur, & exeant per ſudores, tunc conſumtio naſcitur, veraque tabes. Hi homines omni mane in ſudore proprio quaſi natant, neque unquam ſanari poſſunt, quamdiu haec diſpoſitio ad ſudorem ſupereſt, ſed pergunt conſumi. Si obtinueris, ut ſudores ſiſtantur, jam incipient nutriri, jam enim humores denſantur, ut ad nutriendum apti fiant. Aliud genus atrophiae eſt, quando vas amiſſum eſt, per quod alimentum ſolebat advehi.

Φθισει] Hanc dicimus atrophiam cum cacochymia purulenta ſanguinis, undecunque demum hoc pus effundatur, dummodo venis reſorbtum in ſanguinem miſceatur. Si ex pulmone venerit, dicetur *φθισις* pulmonalis.

Mutilatio] A cauſa quacunque externa violenta facta; ſublata autem parte neceſſario etiam functio tollitur.

DCCXII.

Situ] Nulla in corpore humano particula eſt, quae non proprio ſuo loco ponatur, unde non ſine magno malo emoveri poteſt. Innumerabiles in corpore humano, omnesque inter ſe diverſae partes conjunguntur in unum totum, quod conjunctae efficiunt; connexae inter ſe ea ratione qua ſola ad actiones ſuas aptae redduntur. Nullibi dentes reperias niſi in ore, neque ungues, niſi in extremis digitis: ſi alibi ponantur in corpore, jam morbum faciunt.

Figura] Quando vel caput articuli, vel cavitas recipiens figuram mutavit, fit *αγκυλωσις*

λωσις vel immobilitas. Princeps in corpore humano articulatio atlantis est cum occipite, quae flexionem & extensionem capitis permittit. Ad hanc articulationem pertinent duae apophyses ossis occipitis, deinde duae glenae non valde cavae atlantis, quae haec capita recipiant: porro requiruntur cartilagines leves, lubricissimae, quibus & eminentiae & glenae obducantur: tum linimentum Haversianum, ligamenta inungens: musculi denique, qui motum faciant. Nunc in toto corpore ubique adeo numerosae partes requiruntur; non mirum ergo innumerabilem varietatem morborum in articulationibus oriri posse. Potest in cartilagine ipsa tumor oriri, qui motum capitis ossei impediat, a nullo unquam medico aut cognoscendus, aut curandus, qui anatomen non exquisite notam habuerit.

Accurtatio] In lue venerea visa est strictura circa ligamenta juncturarum orta, quae partes immobiles redderet. Hoc Belgae vocant a variolis venereis obrigescere.

Elongatio] Tunc capita ossea nimis ex suis acetabulis mobilia sunt, & luxatio facile accidit, ut in hominibus tenerrimi habitus experimur.

Materie] In omni articulatione mobili ossium est tuber excipiendum, & cavitas excipiens, cum ligamentis connectentibus. Haec ligamenta circa capitulum plerumque abeunt in capsulam adeo arctam, ut nullam fissuram relinquant, neque humor ullus exire possit. Verum & tuberi, & cavitati articulationis, natura undique car-

tilagines obduxit ; addiditque machinulas ex cryptis conpositas, quae gelatinosum liquidum effundant intra cavitatem articulationis. Hoc liquidum inungit omnia, & adjuvat circumductionem, atque cum transsudante medullosa pinguedine confunditur, ut unum uterque liquor linimentum efficiat, quo articulatio inungitur. Hoc unguen per motum muscularem dissipatur. Quando crassescit, aut deest, tunc αρθριτις oritur aut αγκυλωσις. Quando secundum naturam secernitur, sed inperspirabilis factus est, neque in venas bibulas resorbetur, tunc concrescunt ossa deficiente linimento, & fiunt morbi atrocissimi. Quando acre fit, enormia articulorum & praecipue femoris tormenta facit. Haec pulchre in nova sua osteologia docuit CLOPTON HAVERS.

Distorsio) Quando articulatio quidem loco non mutatur, a situ tamen naturali mutatur. Hoc fit, quia nimis fortes musculi ad latera trahunt, & os in alienam sedem trahunt. Id fit plerumque, ubi plura ossa conjunguntur; uti in tarso & carpo, aut in ginglymis. Saepe etiam in εναρθρωσει fit, quando convulsio flexorum, cum paralysi extensorum conjungitur, & inde nascitur membri contortio, ut in osse humeri.

Subluxatio) Quando tubercula ossis unius, in crepidine cavitatum ossis alterius haerent. Raro omnino fieri potest. Nam si situs hactenus naturalis fuerit, artus emotus ex viribus musculorum facile in naturale cavum retrahetur. In γιγγλυμω, si unquam, accidere potest.

Lu-

Luxatio) Tuberis articulati ex cavitate sua emotio. In enarthrosi simplici, in qua unicum caput in unicam cavitatem recipitur, potest luxatio fieri in omnem partem, antrorsum, deorsum, retrorsum; & longe saepius fieret, nisi natura varia impedimenta adposuisset. Ita acromion & processus coracoides in exemplo cavet, ne os humeri sursum luxari possit. Hinc fit, ut in scapulae cum humero articulatione adeo mirificae luxationes oriantur. In articulatione cubiti multo rarius accidunt. Is demum haec mala intelliget & sanabit, qui musculos & ligamenta memoria tenet, adeoque definire potest, quaenam luxationes per fabricam possibiles sint.

Antrorsum) Hae directiones omnino teneri debent, cum repositionis methodus pro varia directione luxationis alia sit, & alia.

Herniae) Ita vocamus partium mollium ex membranis cavis coercentibus dislocationes in aliena loca, ut adpareat esse quasi luxationem partis mollis. Vulgus non alias hernias novit, nisi quae in peritonaeo fiunt, quod rumpi dicunt, & per vulnus partem aliquam mollem erumpere: ipsum nomen hanc falsam ideam exprimit, *bruch*, *breuk*. Rarissimi Chirurgi reperiuntur, qui de his malis interrogati non vacillent, aut ex fabrica partium respondere norint. Primus nos meliora docuit DUVERNEYUS: extendi nempe peritonaeum, non rumpi, quod nescio an unquam factum sit. Peritonaei tres sedes sunt, in quibus a nullis musculis defenditur: duae ad inguina, per quas in viris vasa spermatica in unum fasciculum

conjuncta, in feminis ligamenta teretia uteri demittuntur. Tertia in umbilico est. Hoc peritonaeum cavitatem abdominis totam undique coercet, & viscera involvit: in lumbis autem arteriae magnae superponitur, ut sub peritonaeo & ipsa migret, & rami. Ergo, ubi vasa spermatica per musculos abdominis egrediuntur, ibi solum ipsis peritonaeum incumbit, quod horum musculorum tendinibus adnatum est. In ea autem sede nullus musculus subest, sed vasa sola & mollis saepe pinguedo. Quando nunc major aliqua vis ab interioribus peritonaeum urget, non rumpitur equidem, nimis valida membrana, & ne dilatatur quidem, nisi ubi vasa libera subsunt. Ibi portio proxima peritonaei extrorsum protruditur. Quando saeculus iste ad inguen venit, tunc bubonocelen vocamus; quando in scrotum usque descendit, est οσχεοκηλη, nunquam rediturus tumor, quem multi ferunt, omnis mali ignari, quando nullum forte viscus tumorem subiit. In feminis ad eadem loca vasa a femore in uterum dimittuntur, ad quae in viris ad testes amandantur, ergo & in feminis in iisdem locis peritonaeum extendi poterit. Quando tumor in eo angulo est, quem femur cum pudendi muliebris lateribus intercipit, tunc similem bubonocelen facit; quando in parte domestica juxta femur descendit, hernia femoralis est: quae aliquando ad medium femur & ad ipsa genua descendisse visa est, ut ex ea sede, perforato intestino, stercus effluxerit, & pro ulcere femoris habita hernia a minus prudente chirurgo incisum fuerit

rit emotum inteſtinum. In hoc vero ſacco nihil continetur, niſi quod ex cavitate abdominis advenit. Nempe 1. materia elaſtica, quae πνευματοκηλην facit. 2. Aqua naturalis abdominis, unde ὑδροκηλης prima ſpecies oritur, quae vel manu rurſum retruſa aqua evaneſcit, vel decubitu in dorſum, ut femora altius ponantur. 3. Omentum, quod επιπλοκηλην facit. 4. Inteſtina: tunc eſt εντεροκηλη. Hae partes herniae, quotquot ſunt, non adtingunt unquam vaſa ſeminalia, ſed in caeco ſacculo juxta eadem deſcendunt anteriores, ea adeo libera manent, niſi forte a tumore herniae aliquantum conprimuntur. Verum vaſa genitalia ambulant in materie quadam celluloſa, ergo haec & inteſtina elapſa ambibit. Quando hoc malum aetatem tulit, ſaccus hernialis concreſcit cum partibus vicinis, neque unquam reponi poteſt. Curatio eſt, ut inpediantur inteſtina, ne in ſaccum deſcendant: hoc faſcia fit conprimente, cujus uſu diuturno denique lamellae ſacci inter ſe connaſcuntur, tuncque malum radicaliter ſanatum eſt.

Umbilicale) Harum herniarum ratio diverſa eſt. In umbilico abdomen olim apertum erat, cum epidermis, cutis, panniculus adipoſus, peritonaeum, funiculum umbilicalem, ex arteriis duabus, vena, & uracho conpoſitum, perforata transmitterent. Poſt partum haec quatuor vaſa reſcindit obſtetrix, dum fetum a matre ſolvit: conſtringuntur hae partes, & cicatrix oritur, quae per totam vitam ſupereſt, & vaſa umbilicalia extra peritonaeum anteriora deſcen-

dunt. Sed in ea tamen ſede nulli muſculi adſunt, & peritonaeum debilius eſt, cum aliqua foraminis veſtigia ſuperſint. Hinc, quando majori vi peritonaeum contra eam laxiorem ſedem inpellitur, hernia ibi oriri poteſt: non quod funiculus umbilicalis cavitatem peritonaei ſubeat, qui unice ſuccingitur peritonaeo, & abſciſſus cum cute connaſcitur: peritonaeum vero ſub eo funiculo ſequitur. Sed quando haec membrana ab interioribus urgetur, cutis quidem & membrana adipoſa facile cedunt, quae ibi perforatae ſunt, nec unquam accurate concreſcunt: atque ita peritonaeum integrum, paulatim magis productum, ſub cute nudum, tenue, pellucens eminet, herniamque efficit, aliquando minime capite infantili minorem, qualem octo libras liquidi continentem vidi. In hujuſmodi hernia contineri poteſt 1. Materia elaſtica: tunc erit πνευματ ομφαλοκηλη, in qua aer ex tumore cum ſonitu poteſt in abdomen reprimi. 2. Aquam continet: tunc conprimi poteſt, ſed difficilius. 3. Omentum επιπλο-ομφαλο-κηλη· tunc, dum premimus tumorem, inaequale corpus intus percipimus. 4. Inteſtinum, εντερο-ομφαλο-κηλη· in qua per pellucens peritonaeum motus periſtalticus adparet. In feminis gravidis plerumque oritur, &, dum recens eſt, ſanatur retrorſum premendo tumorem, & inperando, ut aegra in dorſum recumbat. Saepe tamen periculoſum malum eſt. Quando enim inteſtinum aere, aut aqua, aut chylo, aut faecibus plenum eſt, poterit fieri, ut a peritonaeo conſtringatur, & ſtranguletur.

Alia

Alia denuo natura eſt σαρκοκηλης, quando productio peritonaei naturam duram & carnoſam induitur. Non ipſum quidem peritonaeum pingueſcit, neque poteſt, verum ſaccus, in quo vaſa ſpermatica decurrunt, is pinguis eſt, & augeri poteſt, atque incarnari. Quando pinguedo contunditur, aut vaſa rumpuntur, quae per pinguedinem ambulant, tunc liquor effuſus facit eum morbum, quem Batavi vocant, *een uytſpatting van het Vet.* Quando vena brachii ſecta eſt, & lanceola educitur, perfecta operatione, fit aliquando, ut ictus juſto obliquior ſit, adeoque pinguedo collapſa oſtium vulneris claudat, & ſanguis, quem oportebat ex cute proſilire, ſub cute effuſus ſugillationem faciat. Eadem ratione, ſi alibi vaſa laeſa fuerint, ſanguis liberum ſpatium inveniens, quo ſe diffundat, ingentem tumorem excitare poterit. Vidi in ſcroto tumorem maximum: teſtis liber erat & ſanus, neque inteſtinum in tumore erat, neque omentum; ſed in obeſo homine pinguedo luxurians, exorbitaverat per anulum, in ſcrotum cum vaſis ſpermaticis, ibique facta erat πιμελ - οσχεοκηλη, illapſa in locum alienum pinguedine.

Femorales) Per ſummam violentiam, ſed rarius, oriuntur herniae peritonaei ad quatuor digitorum ab umbilico diſtantiam, verſus inferiora, & exteriora: Ibi enim ſpatium ſemilunare eſt, ubi muſculi aliqui abdominales oriuntur, & nudum ſubeſt peritonaeum. In eo loco, poſt nixus vehementiſſimos naſcitur aliquando tumor ab aliis omnibus diverſus, qui abdominalia contenta

recipiunt; eſt peritonaeum, a magna vi extenſum & haec corpora ſecum deorſum ducens, quae intus continet. Quando porro abdomen vulneratur, & gladius cutem muſculosque incidit, ſola peritonaei interna tenui lamella illaeſa, & vulnus a medico negligitur, poterit fieri, ut a nixu aliquo majori & valida inſpiratione, peritonaeum denudatum extrorſum per rimam trudatur, & ſaccum hernialem formet, abdomine interim nullibi aperto, ut intra paucos dies horrendus tumor oriatur, qui perinde, uti priores, poterit vel aerem, vel aquam, vel omentum, vel inteſtina continere. Si in talem tumorem chirurgus inprudentior inciderit, poterit eum vinculo, aut inciſione adgredi, & aegri fatum praecipitare. In mercatore hujus urbis Leidenſis exemplum exſtitit, in quo clari viri hujusmodi tumorem voluerunt, exſtirpare: quae res maximos rumores excitavit.

Veſicae) Hanc ſpeciem Herniae primus vidit RUYSCHIUS, & deſcripſit in obſervationibus chirurgicis caſum, in quo veſica laxata in vaginam vel extra femina delapſa, opinionem fecit uteri prolapſi: donec in muliere pene moribunda crepitatione lapillorum auribus percepta, apertus fuerit, qui credebatur, uterus, tuncque ſanitas non difficulter reſtaurata. In Viris difficilius fit, ut veſica prolabatur, exempla tamen proſtant, & idem recenſet hiſtoriam RUYSCHIUS. Poſt maximos nixos viſum eſt aliquando iter urinae obſtructum, & in ſcroto tumorem inmenſum oriri: neque inmiſſo cathetere, urinam reſpondiſſe; efflu-

xu-

xuram, quando aeger scrotum manu comprimebat, ut tamen continuo fluere cessaret, quamprimum a pressione remitteretur. Nempe vesica virilis sub peritonaei productione ponitur, non longe ab inguinibus remota, in quibus herniarum sedes est. Quando nunc vesica praeter modum plena est, & diu plena retinetur, & paulo major hiatus in eo loco est, ubi herniae oriri solent, tunc nixu aliquo edito vesica urina plenissima efformatur in farcimen, quod in peritonaeum se immittit, ubi vasa seminalia descendunt, ex peritonaeo saccum effingit, in eum saccum descendit, & in eamdem partem cadit, in quam intestinum solet elabi: & non difficulter intelligitur, vesicam undique pressam, in eum locum, qui solus non resistit, exire posse. Non in alio morbo magis periculose erratur: Vidi Judaeum, miserrimum hominem, qui, dum nuptias suas celebrat, vesicam plenissimam exonerare distulerat; summa enim religio in ea gente foret, si sponsus de nuptiali mensa surgeret. Pergebat potare miser, neque auscultare naturae, donec in hoc tristissimum malum incideret. Semel intra viginti quatuor horas vesicam exonerat, & tribus antea, quatuorve horis eosdem dolores patitur, quos mulier parturiens: currit, sudat, molitur omnia, donec ultimo summoque nixu urinam omnem profliget, non iterum micturus, nisi post elapsas alias viginti quatuor horas. Ex his phaenomenis manifestum est, vesicam in hoc homine in cavitatem aliquam praeter naturam ortam se insinuasse, ibique extra pressionem abdominalem urinam haerere.

Uteri prolapsus) Duplex morbus est: 1. Quando uterus conservata figura sua clausus elabitur. In eo casu aliquando relaxata vagina, relaxatis membranis uteri, corpus ejus clausum descendit in vaginam, & sub urethrae ostio haerens inter reddendum urinam incommodum est. Alias uterus os suum internum aperturae labiorum pudendi opponit. Alias totus uterus extra feminal propendet. Hic morbus frequens est, & oritur saepe, quando continuo a partu mulier, nimis sana, nixum edit, aut ambulat, quod inter pauperculas rusticas mulieres frequenter fieri solet, tunc enim omnia circa uterum aperta & laxa sunt, qua puer nuper transiit, & uterus facile extrorsum decumbit. Alter morbus est, quando uterus, dum detrahitur, simul invertitur, quando obstetrix placentam, fortius vellendo extraxit, neque altera manu uterum sustinuit; tunc enim, si chorion utero firmius adhaeserit, poterit cum extracta placenta uterus deorsum educi; si tunc quam maxime uterus repositus fuerit, perpetua tamen ad prolapsum dispositio superest. Saepe vero femina continuo perit, & causa mortis ignoratur. Quando puerperae moriuntur, raro inquiritur in causam mortis, neque eam causam medici intelligunt, quae tamen plerumque non in malignitate aliqua imaginaria est, sed mechanicas causas habet. Os uteri, quando nuper pueri caput & humeros transmisit, valde ampliter hiat. Si tunc funiculus umbilicalis fortius trahitur, placenta vero ad uterum firmius adhaeret, poterit fieri, ut uterus totus invertatur, & superficies chorio con-

contigua nunc aerem contingat, fundusque uteri per os internum educatur. Ex eo malo solet ante triduum mors ipsa sequi, nam in utero, quem aer adtigit, circulatio sanguinis continuo supprimitur; ergo ex stagnatione sanguinis inflammatio, inde putredo & gangraena sequitur, quam convulsiones, & deliria, & mors ipsa presso pede sequuntur. Unicum remedium est, quamprimum uterus elapsus est, tenerrimum viscus pannis mollissimis calidis fotum introrsum reponere, & mulieri perfectam quietem imperare, donec uterus se in sua sede confirmaverit.

Praeterea uterus diversis modis ex situ se dimovere potest, uti nos monuit Cl. a DEVENTER. Uterus enim totus mobilis est, quem recte ζωον εν ζωω, animal in animale vocaverit DEMOCRITUS. Quando nunc in femina gravida os uteri ossi pubis obvertitur, quod vaginae respondere debet, nunquam pariet misera. Quando in latus divergit, aut ad os sacrum declinat, etiam tunc infans, utcunque pressus, transire nequit, sed uterum sacculi specie extrorsum protrudit, & saepe in hujusmodi casibus ignara obstetrix quaerit orificium, neque invenit. Hanc frequentissimam causam difficilis & funesti partus invenit idem, quem citavi, vir clarissimus.

Recti) Sphincter ani in eo loco est, ubi fibrarum carnearum contractione inpedire potest, ut ne aqua quidem injecta exitum inveniat. Quando vero duriores faeces alvinae egeruntur, dum exeunt scybala, & sphincter laxatus est, tunc extrema pars intestini recti extra anum expelli poterit, & inverti, ut internus paries intestini exterior fiat, quod in equis alvum exonerantibus ma-

manifestum est: haec enim animalia, non ex foramine quiescentis intestini faeces emittunt, verum ex inverso intestino. Sed aliquando etiam gravius malum accidit. Eo tempore, quo scybalum exprimitur, sphincter cessat contrahi: ergo intestinum pergit extroverti, & quando jam aliqua intestini portio infra sphincterem descendit, tunc vero constringitur idem sphincter, strangulat intestinum, & horrendi morbi sequuntur, ex inflammato intestino. Unicum remedium est, in hominibus prolapsui obnoxiis, ut intestinum continuo retrorsum prematur, quam primum alvus exonerata est. Quando vero malum jam invaluit, admovenda sunt mollissima linimenta, tuncque repositio tentanda. Alias laxato sphinctere intestinum invertitur, & propendet: hoc tamen malum rarius accidit.

Exsilitio) Musculi a locis suis naturalibus saepissime exeunt, & faciunt morbum, quem tetanum vetusti medici, recentiores italica voce *crampum* dicunt: rigescit musculus nihilo mollior ligno vel metallo. Quando nempe vaginae musculorum intra cellulosas fibras, quibus coercentur, adeo laxae sunt, ut musculi exorbitare possint, tunc ad primam mutationem aequilibrii elabetur musculus & tendetur. Sed praeterea tendines solent in glenis sinubusque propriis, in ossium superficie exsculptis, firmati incedere, quos sinus optime indicavit EUSTACHIUS. Ex hac sede si paululum excesserint, crampus oritur, qui aliquando ad mortem usque molestus manet, post brevem quietem iterato importunus. COWPERUS, qui primus hoc malum

malum intellexit, exemplum narrat in musculo bicipite cubiti, cujus alterum caput ex glena sua retrorsum versus posteriorem partem brachii exsilierat: miserrimus homo immania tormina patiebatur, neque poterat brachium flectere, donec ultimo aberrans tendo in glenam suam resilierit. In manu tendines extensores digitorum propria armilla coercentur, quae directionem tendinum moderatur, ne in actione sua ad lineam rectam tendant. Quando nunc, ut aliquando in bajulis fit, dum onus aliquod vi majori adtollunt, haec armilla rumpitur, tunc tendo exsiliet, neque munere fungetur, donec artificialem ex corio armillam circumligaveris. In musculis laryngem moventibus idem malum non infrequens accidit, & mirabiles mali facies producit.

DCCXIII.

Vulnus] Sive solutio continui recens, cruenta, facta in parte molli, per instrumentum durum, acutum, motum, pressum, vel resistens.

Scissura] Quando causa vulnerans acuta & dura juxta longitudinem adplicatur.

Fissura] Quando instrumentum, dum partem vulnerat, etiam findit:

Punctura) Quando instrumentum acutum & durum uno ictu, unico extremo suo puncto parti molli adplicatur.

Contusio] Solutio continui facta in parte organica per instrumentum durum obtusum, motu, pressu vel resistentia adplicatum.

Ulcus) Solutio continui facta in parte molli

molli (ulcera enim ossium aliter vocantur) vetusta, conjuncta cum cacochymia in soluta parte. Hic humor malus erit vel blandum pus, tuncque ulcus benignum dicitur; vel ichor, & erit ulcus ichorosum; vel sanies, vel virus, tuncque saniosum dicitur, aut virulentum.

Corrosio) Solutio continui in parte molli ab acri liquido in aliquo loco haerente & erodente.

Dilaceratio) Solutio continui in parte molli, facta per fibrarum distentionem.

Fractura) Solutio continui in osse.

Fissura) Quando os per longitudinem finditur.

Exfoliatio) Quando ossis lamellae separatae secedunt.

Caries) Solutio continui in parte dura ab applicata materie acri, erodente lamellas osseas.

Spina ventosa) Caries orta a medulla primo affecta.

Tales differentias morborum videas supra centum ab auctoribus enumerari: Non incommode tamen ad has paucas classes revocantur. Has classes medicus tenetur percurrere animo, & examinare singulas, quot morbi in solida parte ex situ, figura, magnitudine nasci possint &c. Nisi enim distinctas harum rerum ideas animo teneat, turpiter errare poterit in diagnosi, prognosi, & therapia morborum. Qui vero haec omnia accurate in memoria retinuit, is, quamprimum difficilior casus ipsi offertur, repraesentabit sibi omnia possibilia mala, & symptomata a scriptoribus descripta, quae huic prae-

praesenti morbo adfinia fuerint. Ea ergo cum aegritudine oblata comparat, & in notitiam causae proximae venit. Chirurgi non alia ex ratione continuo os scalpunt, & urunt, quando denudatum est, nisi quod exfoliationem ossis cum carie, hanc cum spina ventosa confundant.

HVMORVM MORBI.

DCCXIV.

„ Quando liquor aliquis naturalis degenerat in quodcunque possibile vitium, quod a medico attento observari possit. Liquores vocamus, quorum massae sensui subjiciuntur, particulae vero insensibiles sunt, eaedemque ita parum cohaerent, ut motus uni parti impressus eam ab aliis partibus separet, non dimoto toto, & absque ulla notabili resistentia. Particulas insensibiles esse oportet, alias arenae cumulus liquor esset. Quando tamen sabulum subtilissimum est, quali in clepsydris utimur, tunc fluido proximum est: & si ejus sabuli particulae possent minutissimae reddi, ut earum nulla seorsim oculis subjiceretur, tunc iste arenae cumulus humor vocari posset; fluit enim, sed partes habet sensibiles Dissolve in aqua regia, jam humor est. Praeterea has moleculas oportet absque vi notabili a se invicem recedere, non penitus nulla, sed adeo parva, ut pars facilius a toto separetur, quam reliqua trahantur. Vicissim, quando solidum corpus premo, tunc totum eodem tempore cedit, & movetur. Ita glaciei fragmentum digito

to percuſſum loco movetur, neque pars percuſſa a reliquo corpore glaciei ſecedit: Si eamdem glaciem ad ignem liquaveris, digitumque intinxeris, diſcedet utrinque fere absque reſiſtentia pars a parte. Ergo glacies ſolida eſt, aqua humor. Nunc in homine humores concreſcibiles ſunt, ab aliis in rerum natura liquoribus diverſi ea dote.

Neceſſarias] Uti ſi partes ſenſibiles factae fuerint, aut tantus inter particulas nexus generetur, ut maſſa potius loco moveatur, quam partes ſeparentur. Ita poterunt elementa inter ſe connaſci, & in ſolidum corpus abire.

Humani] Ita vocamus eos humores, qui ex aere, cibo & potu in corpore humano ita mutantur, ut noſtri fiant. Extra hoc corpus integra natura nihil ſimile facit. Nunc in his humoribus certa ſanguinis denſitas eſt, certa ſeri: mutentur hae denſitates, liquores diſcedent a natura humana, & morbus erit, qui non pendet a generalibus adtributis humorum. Praeterea cuique homini propria idioſyncraſia eſt, ſ. craſis humorum peculiaris: Bilis Sempronii non eſt bilis Caji, neque ſanguis Sempronii ſanguis Caji; & in urina diverſitas etiam oculo ſubjicitur. Ex hac diverſa elementorum proportione, quae idioſyncraſiam facit, innumerabiles morbi oriri poſſunt.

DCCXVI.

Loco) Per metaſtaſin varii morbi oriuntur, & boni humores in bonis, ſed alienis vaſis poſiti, morboſi dici poſſunt, quia morbos omnino faciunt. Quando ſanguis ruber

ruber in vasis secundi generis deprehenditur, inflammatio nascitur, quae ut plurimum ab hac sola transmigratione oriri solet.

DCCXVII.

Plethora) Ita vocamus bonorum humorum excessum, qui functiones laedit. Quando homo viscera χυλο- & αἱματοποιητικα robusta habet, in vasis autem non ea dispositio est, ut humores satis adtenuentur, atque perspirabiles fiant, tunc plethora generatur. Ita in bellis aliquando ambo femora homini auferuntur, & una tertia pars corpori demta est, viscera vero chylopoietica & haematopoietica sunt eadem, & eamdem copiam sanguinis praeparant, ergo nascetur plethora. Haec plethora est vel ad vasa, vel ad vires. Ad vasa vocatur, quando tanta copia bonorum humorum est, ut humores in arteriis venisque desinant conprimi, sed vasa distendant ut duplo tumidiora fiant. Id unice fit in maximis vasis, chyliferis, sanguiferisque, & interim reliqua vasa conprimuntur. Plethora ad vires est, quando tanta humorum copia est, ut cor sanguinem propellere non valeat, & momentum movendum majus sit potentia movente: tunc liquores stare necesse est.

HELMONTIUS iisdem usus argutiis, quas in scholis reprehendit, non admittit plethoram: nam, si non est vitium humorum, inquit, neque morbus est; si morbum fecerit, jam degenerarunt humores: neque morbus respondet definitioni plethorae, sed ad classem cacochymiae pertinet. Verum HELMONTIUS HIPPOCRATIS mentem non percepit, quando in n. 3. Sect. 1. Aphorismo-

 rum

rum ait „ Qui in ſummo vigore conſtituuntur, ii in maximo periculo verſantur. Neque enim in eodem ſtatu manere poſſunt, neque in melius proficere: ſupereſt, ut in deterius ruant. Homo plethoricus bene habet, quamdiu ſanguis ipſi per nares evacuatur, aut per venas haemorrhoidales. Sed quomodo inpedies, ne idem ſanguis abundans, aeque facile aliquam venulam plexus choroidei rumpat, & in ventriculos effundatur. Ne hujusmodi eventus accidat, pergit HIPPOCRATES, his athleticis hominibus corpus ſolvendum eſſe, & vaſa evacuanda, ut corpus iterum augeri poſſit. Ergo plethoram quidem morbum eſſe non dixit, ſed cauſam morbi futuri, adeo proximam, ut, ſi velis morbum ſanare, neceſſario prius plethoram ſolvere debeas.

DCCXVIII.

Inopia] Nunquam credo aliter oriri, niſi per vaſorum vulnera: per abſtinentiam, quando novus humor in corpore non regeneratur, cacochymia naſcitur. De vulnere vero hic non eſt dicendum locus; cum effuſio ſanguinis cum ſolutione continui tatis in vulnere conjungatur, atque adeo pertineat ad morbos conpoſitos.

DCCXIX.

Κακοχυμια] Degeneratio ſanguinis, qui a ſtatu naturali recedit, ſive in elementis vitium fuerit, ſive in miſcela.

DCCXX.

Mole] Tota maſſa una ſuperficie contenta

ta, quae major dicitur, quando majorem locum occupat.

Nimia] Particula quaeque poteſt vel nimis conpacta eſſe, vel nimis parum: utraque conditio morbum faciet.

Figura] Idem corpus mutata ſola ſuperficie novas vires adquirit. Omnes in corpore humano particulae, quae adunatione ſua humores noſtros efficiunt, eaedem mutabiles ſunt. Quando vero in maſſam humorum noſtrorum corpuſcula introducuntur, quorum figura mutari nequit, ea in venena abeunt, & humores noſtros ita mutant, ut ſanitas cum ea mutatione conſiſtere nequeat. Uno verbo, globulus ruber tamdiu & ruber manebit, & ſanus, quamdiu in ſex globulos ſeroſos reſolvi poteſt, & neque nimis cito diffilit, neque nimis rigidus eſt.

DCCXXI.

Auctae) Quando homo rectiſſime valet, moleculae vero, quae per vaſa fluebant, nunc mole augentur, & certa menſurata ſuperficies major fit, tunc oritur immeabilitas. Nam extremitates fiſtularum capillarium debent admittere corpuſcula adeo parva, ut per orificia vaſorum transire poſſint. Quando nunc una particula adeo craſſa fit, ut per ſolitam vaſis aperturam transire nequeat, orietur morbus, quem εμφραξιν diximus. Quando fiſtula primi generis obſtruitur, tunc canales laterales, qui infra locum obſtructionis oriuntur, omnes atrophiam patiuntur, nihil enim a corde recipiunt: &, cum vaſculum evacuatum continuo concreſcat, ut cavitas nulla fiat, hinc

συνίζησις fiet. Intelligitur adeo, quomodo ex fimplici obftructione in primo genere vaforum tam varii in diverfis fubjectis morbi oriri poffint.

DCCXXII.

Minutae) Recentiores hos morbos explo-ferunt, & CRAANENIUS atque Cl. BONTEKOE fcripferunt, humores corporis humani nunquam nimis fubtiles fieri poffe. Verum ex vafis primi generis, quod a corde fanguinem accipit, cordique reddit, nempe ex arteriis venisque rubris, humores derivari debent in reliqua genera minora, & ex iftis iterum in majora redire. Hoc autem primum genus vaforum, quo omnes rubras & arterias & venas & cor ipfum conprehendo, fecundo genere eo fortius eft, quo plus liquidi vehit. Adeo, fi primi generis humores, globuli nempe rubri, adeo tenues facti fuerint, ut in ferum mutati per fecundum genus transire poffint, tunc cum fecundum genus adeo multo dilatabilius fit genere primo, in ea ratione nempe quo tenuioribus humoribus deftinatum eft, fequitur, ut ex contracto primo genere omnis liquor ex arteriis primi generis in fecundum tranfeat, & parciffima liquidi copia in venas primas redeat; ficque eadem ratione in aliis vafis fiet, & fic vera nafcitur idea confumtionis hecticae Anglorum, quam vocant confumtion, diverfiffimam ab altera, quae cum purulento fputo conjungitur. Vides hominem pulcherrimum, incipit tabefcere, & flaccefcere emarcidi floris fimillimum, & omni mane fudore diffluere:

Quid

Quid mutatum eſt in hoc ſaniſſimo corpore? procul dubio aliquid in elementis, quibus deeſt ea vis, a qua in majores maſſulas conpinguntur. Sudabit ergo, donec exſiccatus pereat. Si efficere potueris, ut ſanguis craſſus in primo genere maneat, ſanabuntur aegri. Ergo monebo hominem, ut omni mane & veſperi corpus ſuum fricet per ſemihoram, cibos ingerat ſolidiores, equitet &c. haec ſola medicatio proderit, ſi aliqua prodeſſe poteſt. Inde intelligitur, in hoc morbo adtenuantia nocere, cum ipſa tenuitate nimia humores peccent. Praecipua hic medicamenta ſunt, quae humores conpingunt, ut equitatio. Quamprimum enim globulorum rubrorum ſatis magna copia adeſt, ii in vaſis rubris manent, neque porro corpus diffluit κενεαγγεια· vaſa enim evacuata ita ſe contrahunt, ut pene nulla videantur.

DCCXIII.

Soliditas) Ponderoſitas ſpecifica, ſive pondus in eadem loci portione majus, quam in alia particula ad quam refertur. Sanguinis humani pondus debet ad aquae pluviae pondus ſpecificum eſſe, uti 13 ad 12: hinc in aqua fundum petit, quando cum ea permiſcetur. Si nunc globuli mercuriales, decies quater ponderoſiores aqua, in ſanguinem venerint, agent equidem 13ies fortius, quam reliqui globuli. Si ex eodem ſclopeto globulos aureos, plumbeos, ſtanneos, ligneos, ſuberinos exploſeris, eadem vi ejusdem ponderis pulveris pyrii incitatos, & haec omnia globulorum genera projeceris

ſuper planum album, invenies ſphaerulas ponderoſiſſimas longiſſime a ſclopeto lapſas, reliquas eo propius, quo quaeque levior fuit. Nempe quo corpus gravius eſt, eo magis motum acceptum in linea recta pergendo continuat; & eo majori vi in alia corpora inpingit. Nunc in conparatione noſtra cor ſclopetum eſt; particulae magis ponderoſae rectius iter adfectant, & longius progrediuntur, & majori momento & alia fluida, & ſolida percutiunt. Ergo ſive ſanguinis moleculae ipſae denſiores factae fuerint, ſive mercurium ſanguini admiſcueris, ſolida vim magnam patientur a globulis gravioribus, & aliae ſanguinis ſphaerulae contundentur &c.

αναϛομωσιν] Obſervatum eſt, mercurium diarrhoeam cruentam feciſſe, cum globuli mercuriales orificia vaſorum ita dilataſſent, ut per patulos fines ipſum ſanguinem transmitterent. Aliis ſanguis ruber ex gingivis proſilit &c.

Διαιρεσιν] Hinc fit, ut ſanguis inflammatorius, qui idem ponderoſiſſimus eſt, toties maculas rubras vel purpureas producat; ſanguis nempe, ex ruptis vaſis exſtillans, ſub cute effunditur.

Attenuatio] Quando ſanus homo mercurio utitur, & mercurius in vaſis manet, ſanguis totus in aquam mutabitur, quae per os aegri effluet, ut qui ducentas libras pependerat, centum tantum libras corporis ſui conſervet. Idem contingit, quando aliud remedium ſanguine ponderoſius maſſae humorum admiſcetur: indeque, in vaſis actuoſis, horrendi effectus ſequi poterunt.

DCCXXIV.

DCCXXIV.

Imminuta] In homine debili, minus firmo, in puero, & sexu in primis muliebri, tempore vrgineae plethorae, vasa quidem replentur, & distenduntur ab humoribus alimentariis, non autem reagunt: hinc liquida tenuia & aquosa & sanguis debilis lymphaeque simillimus ex chylo generantur. Quamdiu hae puellae quietem degunt, commode habent: quam primum vero corpus movent, continuo anhelant, quia nempe humores nimis rari in vasa non satis potenter premunt, neque solida legitimo robore contra liquores reagunt: hinc chylus non in sanguinem mutatur, & seri lactis similis manet.

DCCXXV.

Sphaerica] Omnia, quae adsumimus, figurantur in sphaeras. Serum, lac, pinguedo, particulis sphaericis conponuntur, quae prius ramosae aut polyedrae fuerant: & ipsa elementa sphaerica esse, non absurda conjectura est, cum haec figura ubique regnet, quamdiu sensibus accessus patet. Quando sanguinis recens ex vena emissi gutta vitro excepta microscopio opponitur, adparet eam partim ex sphaerulis conponi, partim ex intercurrentibus salibus, instar spiculorum longis. Ergo sales in sphaeras minime mutantur, sed vel figuram diu non immutatam conservant, quae medicamenta sunt: vel omnino nunquam mutant, neque in sphaeras unquam abeunt, suntque venena.

Angulosam] Longe alius effectus est ejusdem materiae, prouti vel in sphaeram figurata fuerit, vel in angulosam speciem. Pri-

mo particulae rotundae omnium minime cohaerent, quo magis ab hac figura recedunt, eo magis cohaerent. Deinde quando ex drachma una chalybis fusa globum facio, hunc certe deglutire potero, aut manubus tractare, aut vulneri demum admovere, absque ulla noxa. Si vero eamdem drachmam chalybis, nulla parte demta, nulla materia addita, in lanceolae chirurgicae figuram finxeris, ea certe in manu conpressa manum mediam transfodiet, deglutita sanguinem ad citam mortem usque eliciet, & viscera discindet. Non ideo venenum factus est hic chalybs, sed figuram unice aliam induit.

Acris] Quo minores sunt inclinationum anguli, eo major est in cuneo penetrabilitas: id olim Geometrice demonstravi. Si libro corpus humanum ita percusseris, ut plana superficies voluminis cutem adtingat, tunc mille puncta carnis humanae tanguntur a mille punctis libri, & quaevis millesima pars percussae cutis excipiet unam millesimam partem impetus. Verum, si nunc eadem vis in unico puncto corpus humanum percusserit, tunc vis feriens eadem erit, sed una millesima pars corporis eam totam patietur; ergo obstaculum, sive pars percussa millecuplam patietur vim, quam in priori casu patiebatur, &, cum procul dubio corpora cedant ictui in ratione actionum inpressarum, vascula minima valide mutabuntur ab ictu libri, cujus angulus praeit, & destruentur, & pars percussa dividetur. Atqui corpus acre est corpus densum, rigidum, desinens in acumen, & motum suum paucissimis punctis aliorum corporum inprimens. Quo acutius

cutius idem eſt, & pauciora puncta ſunt, in quae vim ſuam exercet, eo gravius laedet ea corpora, quae percutit. Sed denſum eſſe neceſſe eſt. Nam corpus ferreum cavum, non ita graviter laedit, ac ſi idem corpus mercurio repleretur; hac enim arte vim percuſſionis mirifice augeri laniſtae norunt. Verum neque tunc acre erit, niſi ſimul rigidum fuerit: longe enim alius, & major, effectus eſt chalybei teli, quam plumbei. Idemque oportet in acumen figuram ſuam terminare: nam ſphaera ferrea non laedit. Has nunc conditiones, figuram acutam, pondus, & rigiditatem microſcopium in ſalibus invenit.

Salinam] Sal eſt corpus ſenſibile, conpoſitum ex corpuſculis inſenſibilibus, in aqua fuſile, quod guſtum noſtrum definito ſenſu ſalſedinis adficit. Sales omnes acres ſunt, ſive nativi fuerint, ſive factitii: nullum enim ſalem oculo admoveris, quin dolorem faciat, manifeſtum acrimoniae indicem.

Muriatica] Salis gemmae, aut marini, aut fontinalis in aqua diſſoluti.

Exuſti) Oleum conponitur ex globulis: idem vero exuſtum aut in ſartagine nimis diu frixum, aculeatum fit, & exurit. Magno enim igne vel ipſa vetuſtate blandiſſimum lac & butyrum ita amara fiunt, ut ferri nequeant. Quando animalia conburuntur, tunc olea haec fumi ſpecie adſcendunt, & in ſales mutantur.

Saponaceam] Haec vis in animalibus & vegetabilibus venenis vix explicari poteſt, cum adeo mirifice operentur, ut ſubito omnia genera mutationum in motu exer-

ceant. Qnando homo non adſuetus Lepidium mandit, os inflammatum habebit; quando deglutit idem, patietur anginam, ſed fugacem; quando in ventriculum majori copia deſcendit, vomitum facit & dolorem. Et hanc, adeo acrem herbam Erucae minimae depaſcuntur, neque ſentiunt eam acrimoniam. Ergo non mechanica vis eſt, quae ita mirabilis mihi videtur, ut neſciam, quid de ea docere oporteat. Saponaceam eam vocamus, quia neque ſal ſolus, neque oleum ſeorſim agit. In ſpiritu cochleariae acrimonia minor eſt, quam in ipſa cochlearia. Sed horum acrium aliqua longe funeſtiſſima ſunt, & quorum effectus nemo praevideret *a priori.* Bufo ex rictu ſpumam fundit ſalivae ſimilem, nullo odore, neque ſapore eminentem; ea tamen deglutita tormina mortemque faciet. Cicuta aquatica GESNERI ſatis grato ſapore eſt, & placere poteſt ignaro, quam dirum tegat venenum: hinc multi pueri hac ratione perierunt, decepti blanditate ſaporis. Vix ſtomacho tamen excepta eſt, cum dolores & tormina mirifica excitat, ipſamque mortem.

Acribus] Quando haec omnia viribus convulſionum, aut vomitu, aut purgatione eliminari nequeunt, neque viribus corporis mutari in figuram ſphaericam, tunc pharmaca fiunt. Optime veteres alimentum dixerunt eſſe, quod adſumtum, cum mutabile ſit, in id corpus abeat, quod mutavit, ſi natura cibo iſto fortior fuerit. Pharmacum vero medicamentum eſt, quod adſumtum in corpore mutatur a corpore, ſed & ipſum interim corpus noſtrum mutat.

Ita colocynthidis drachma femis adfumta acerrimum venenum eft, & dyfenteriam facit: elicit enim materiam liquidiffimam, deinde ipfum fanguinem. Hujus pharmaci moderatam quantitatem capit homo robuftus: ejus certe hominis corpus a colocynthide mutabitur, fed idem ita mutabit colocynthidem, ut poft aliquot horas iners fiat. Nifi haec mutatio hoc modo pharmacis accideret, tunc certe a medicamento emetico femel adfumto, perpetuus vomitus fequeretur. Quando vero corpus humanum adeo debile eft, ut a medicamento mutetur, neque viciffim medicamentum mutare valeat, tunc fit quod hypercatharfin vocamus. Denique venenum eft acre, quod a vi vitae domari nequit, & pergit vafa deftruere, & diffolvere liquores humanos, donec totam machinam deftruxerit. Hinc non recte faciunt recentiffimi medici, qui ubique metallica medicamenta adhibent. Prudentior medicus, non ad praefentem morbum unice refpicit, fed ad totam fuperfuturam vitam. Male certe ad uncias octo mercurius exhibetur, partitis etfi vicibus, in morbis aliter fanabilibus. Non diffiteor, morbos dari, a folo mercurio fanabiles: fed idem humores noftros faepe corrumpit. Facile eft in juniora corpora robufta haec metallica infundere: multo vero minus facile dictu, quomodo eadem ex corpore ejici queant:

DCCXVI.

Rigidae] Animalia, & in primis homines, diverfiffima quaeque alimenta ingerunt, ex omnibus autem pene fimili modo fphaeras effi-

efficiunt, quae figura ad laedendum inertissima est. Dum enim circulus rectam lineam tangit, cum ea angulum efficit adeo acutum, & exiguum, ut nulla inter circulum & tangentem recta linea introduci possit, quin circulum secet. Deinde angulus, quo circulus, aut sphaera superficiem rectilineam ferit, is omnium angulorum possibilium obtusissimus est: vires autem penetrantes sunt, uti acumina angulorum. Ergo vis, quam circulus inprimit, inter omnes possibiles casus minima est, & ab ipsis vicinis circuli punctis sustinetur. Quamprimum autem corpus in polyedram figuram degeneraverit, tunc laedere poterit.

Contactibus] Haec classis morborum, longe utilissima, a plerisque medicis praetervisa est. Corpus humanum ita admirabili artificio constructum est, ut innumerabiles vasorum ordines contineat: &, si centum fuerint ordines, primus omnia contineat, quae reliqui nonaginta novem, & pro omnibus iis ordinibus laboret: secundus pro nonaginta octo seriebus, ultimus demum unice pro se ipso. Ergo corpus humanum non est hydraulica aliqua machina, per quam homogeneus aliquis liquor movetur; sed is humor, quem primum genus vasorum continet, idem debet successivis mutationibus in reliquos omnes formari: idemque, qui in primo genere crasfissimus fuit, continuata vitae actione intra viginti quatuor horas adtenuatus poterit in secundum genus transire, indeque porro in tertium & reliqua. In primo genere humores pene solida sunt, nam sanguis ex vena effusus, cogitur in placentam, quae ex uno vase in aliud transferri po-

poteſt,ut ne gutta deſtillet; ſolidus enim eſt, & a ſolo mechanico motu in ſtatu fluiditatis retinetur, continuo ſolidam conſiſtentiam recuperaturus, quamprimum iſte adfrictus ſublatus eſt. Hanc ſoliditatem neceſſariam eſſe demonſtravi, ne omnes humores in minora vaſa diffluant, atque cordis egeſtas oriatur. Neque tamen nimia debet eſſe, ſed ſuperabilis. Ergo ſanitas hominis in eo ponitur, ut ex humoribus craſſiſſimis tenuiſſimi generentur, non ſubito quidem, ſed lento gradu: ita enim penus in primo ordine ſufficit, ut ex ea ſequentia vaſa liquidis ſuis repleri poſſint, ſucceſſive elaboratis. Quando vero maſſa rubra nimis facile mutatur, homo inſtabilis fiet, neque ſanitas conſtans aderit, niſi primum genus roboretur equitatione aliisque medicamentis hujus modi.

DCCXXVIII.

Elaſticitas] Homines ſunt, qui ex mutationibus tempeſtatis ita mutantur, ut vix oculis fiderem, qui mutationem videbant. A pauciſſimis baccis ribeſiorum aut ceraſorum vidi homines intumuiſſe toto corpore, non in ventriculo & inteſtinis ſolis, ſed & brachia, & faciem turgidam factam, ſic ut omnino videatur particulas humorum in his hominibus nimis extenſiles & mutabiles fuiſſe. Hinc ita inſtabilis in multis ſanitas. Quaenam vero cauſa horum ſubitorum motuum & rarefactionum? Paſſim reperimus poteſtates motuum generatrices, de quibus nemo mechanicorum cogitaret, niſi per experimenta innoteſcerent. Ita tartarus vini

vini rhenani per annos & secula potest con-
servari quietus. Si eundem, post centum annorum quietem super ignem posueris, subito certe cum summo fragore lagena diffringetur. Apis pungit extremum articulum digiti in puella, alter in spinam incidit, post aliquot minuta horae & digitus & brachium utriusque quadruplo se ipso majus est. Rarefactio est humorum, absque augmentatione solidorum.

DCCXXIX.

Cohaesio] Nam inpeditur productio minorum particularum, quae ad vitam requiritur.

Nimis facile] LEEUWENHOECKIUS viam nobis aperuit ad hos morbos intelligendos, dum in naturam sanguinis inquisivit. Acu digitum pertudit, tuncque cylindrum cavam, vitream, capillarem in vulnus introduxit: ita sanguis in tubulum adscendit, hunc microscopio adjutus contemplatus est. Invenit globulos in sanguine rubros, & flavescentes alios, & alios penitus pellucidos, qui quasi umbrae adparent, & lympham pellucentem conponunt. Rubrorum globulorum unusquisque in sex elementa sua flava dissilit; globulus flavus iterum in sex pellucidos: deinde sequuntur alia longa serie liquida, quorum ultimum forte plus quam centesimo loco a spiritu distat, & id est, quod Spiritum vocamus. Ex penultimo ergo globulo ultimus generatur, idemque ex primo, per omnes successivos gradus, forte vigesimo & primo die. Si quando nunc hi globuli minores nimis cohaerent, ut difficulter

culter in minores dividantur, morbus eſt, maxime ſi praeterea ſcaber fuerit. Hujusmodi degenerationes globulorum videntur in morbis inflammatoriis eſſe, ut in flavos globulos rubri non ſecedant, hinc primi tantum generis vaſa repleantur, depletis interim reliquis omnibus: inde languor & debilitas. Quando vero nimis facile diſſiliunt elementa, tunc perinde corpus debilitatur, cum cor depleatur, & minima vaſa, cellulaeque repleantur, & hydrops naſcatur.

DCCXX.

Ἰδιοσυγκρασιαν] Duo homines, in nulla forte particula corporis ſui ita differunt, ut diſcrimen ab anatomico demonſtrari poſſit: horum idem victus eſt, & ſimilis diaeta, neque tamen eosdem humores generant: alter enim eundem cibum in bonum chylum mutat, alter ex eodem alimento aegrotat. Hujus phaenomeni ratio eſſe videtur, quod naturalis quaedam inter humores ipſos, & inter humores & ſolidas partes, ſive vaſa, & inter vaſa demum & vaſa, rubra ad rubra, rubra ad ſeroſa, & ſic porro, proportio ſit. Si nihil in toto corpore mutatum fuerit praeter proportionem inter vaſa primi, & vaſa ſecundi generis, ex hac ſola diverſitate, humor, quem haec vaſa elaborant, totus alius naſcetur. Hinc impoſſibile eſt dare generalem aliquam regulam exercendi artem. Millenos certe aegros curavi, quibus ſyrupum roſarum pallidarum praeſcripſi, innocentiſſimum reperi in omnibus, & benigniſſimum cathartici genus. In alio tamen, milleſimo primo forte

forte aegro, idem ſyrupus adeo valide alvum duxit, ut convulſiones excitaret. Millena millia mortalium pomis veſcuntur; dantur tamen aliqui, qui ex pomorum odore animo linquuntur, & pene extinguuntur, adeo incredibilem inde anxietatem patiuntur. Aliis ſimilia mala a caſei odore accidunt. Haec in univerſum adeo ſubtilia ſunt, ut ſolo effectu obſerventur, & videntur pendere a proportione iſta ignota inter humores & humores, humorum ad vaſa, vaſorum ad vaſa.

DCCXXXI.

Fluiditatem] Hujus natura ponitur 1. in diminuta mole elementorum fluidorum, 2. in diminuta cohaeſione, 3. in utraque cauſa. Contrariae cauſae tenacitatem faciunt.

Motum] Motus & humores mutat, & vaſa, & diametros pororum, quae in eadem ratione ampliores fiunt, quo magis vires distendentes vel in velocitate, vel in mole liquidi augentur.

DCCXXXII.

Arctioribus] Funeſtiſſimi morbi naſci poſſunt, ex ſola transfuſione humorum optimorum in ſaniſſima, ſed aliena, vaſa. 1. Quando canales laterales ita diſtenduntur, a vi liquidi agentis in parietes canalis majoris, ut canalium, qui inter maximos & minimos medii ſunt, oſtia mutentur: hoc facto non fieri poteſt, quin humores in aliena transfundantur. Arteria aorta continet omnes ſeries liquorum decreſcentium. Ex aorta, per latera, tot derivantur canales decreſcentes, quot ſeries ſunt elementorum

in

in ſanguine, quem aorta vehit. Hinc cuilibet ſeriei ſua diameter eſt. Primum genus eſt globulorum rubrorum, hos oportet contineri in corde, & utraque arteria magna, quae ex corde prodit, earumque ramis rubris, & in utraque vena magna, quae in cor redit, ejusque ramis rubris. Haec circulatio rubra eſt. Sed in latere minimi vaſis rubri oſculum eſt vaſis ſecundi, quod non recipit globulum rubrum, verum omnia, praeter hoc ſolum, humana liquida. Quando nunc oſtium hoc ſecundi generis vaſorum flavi nempe, latius factum eſt, tunc globuli rubri, qui in prima vaſorum ſerie circumvehuntur, omnes transibunt in canales laterales, generis ſecundi, quo non aliam niſi ſecundam ſeriem & reliquas minores transire oportuerat. Verum per hos canales minores globuli rubri transmeare nequeunt, quia eundo convergunt, & anguſtiores fiunt, haerent ergo in ipſis, faciunt obſtructiones, inflammationes &c. Haec omnia vulgus medicorum ignorat, neque aliam apoplexiae cauſam eſſe putant, praeter ſanguinem ex ruptis vaſis in ventriculos cerebri effuſum. Id vere & ſaepe contingit fieri, aliquando tamen ex ſolo motu aucto, particulae rubrae nimia vi in arteriolas piae meningis adactae, vaſa corticis cerebri ita dilatant, ut ſanguis ruber vaſa minora ſubeat, & haec ſufficiens erit apoplexiae cauſa. Sed majora dico ,, nullus eſt eorum morborum, qui deſcripti exſtant, qui ab errore loci ſolo non poſſit naſci.

Interſtitiis) In membrana cellulоſa, quae omnem

omnem particulam ſolidam corporis humani a vicinis ſeparat.

Inflammatio) Quae ad primam claſſem pertinet.

Aneuryſma verum) Dilatatio arteriae in ſuis tunicis, unde, amiſſa figura conica, in aliqua parte longitudinis ſuae in ſaccum latiorem abit. In eo ſacco ſanguis lentius movebitur, craſſeſcet, & ſaccus replebitur ſanguine non fluido, pene polypi ſimili.

Varia) Aneuryſma verum, ſed in vena. Hoc ſolet ad ſedem valvularum magis naſci, & ibi vena in tumorem abit, quem varicem dicimus.

Sugillatio) Livlditas, vel atror in parte molli conceptus. Quando pars aliqua corporis fortiſſime ſugitur, pars, quam ſugo, tota tumebit, & potero ſola ſuctione efficere, ut ſanguis rupta cute exſiliat. Quando cucurbitulae adfiguntur, tunc ab ea parte ſola tota vis atmoſphaerae aufertur: dum in reliquuum totum corpus eadem premere pergit. Ergo in parte ab atmoſphaera non conpreſſa dilatabuntur vaſa, & ſanguis ruber veniet in vaſa minora, id Belgae vocant *Uytſpatting*, quaſi dicerent effuſionem guttatim factam. Vel, ſi plaga alicui parti cutis inflicta fuerit, arteriae majores, quae ictum acceperunt, ita premuntur, ut canales minores, ex majoribus arteriis orti, cedant, & ſanguinem recipiant, qui colorem nigrum faciet, niſi ſanguis reducatur, dum fluidus eſt. Ergo duplex ſuggillationis cauſa eſt. 1. a laxatione, 2. a preſſione ſubita nimia. Huc pertinet color purpureus, qui aliquando totum corpus ſubito obducit, poſt

post convulsiones ortus, tum coeruleus circulus circa os, aut sub oculis, qui in epilepsia adparet, atror denique per totum corporis ambitum diffusus, quem plebs daemonis malignitati adscribere solet. Horum malorum causa est, quod musculi nimis rigidi sanguinem excludant, quem adeo in cellulosam tunicam effundi necesse est, quae nunquam resistit; inde vero homo subito in ἀιθιωπα deformatur.

Aneurysma spurium) Quando sanguinis magna copia ex arteriis ruptis in dilatata membranae cellulosae loca effunditur.

Εκχυμωσις) Aneurysma spurium, non sanguinis sed cujuscunque praeter sanguinem liquoris.

In suo loco) HELMONTIUS, & optimo jure, hunc morbum vocat errantem laticem. Serum errans flavos tumores facit, lympha pellucidos, sanguis rubros. Ergo homo omnes morbos *in potentia* in proprio corpore circumfert, Homini literae datae sunt, quas ad scapham Ultrajectinam adferret, & nautae traderet. Advenit ille, scapha jam solverat littore. Ergo celerrimo, quo poterat, cursu scapham persequitur, adtingit in pago Leidendorp, literas tradit, domum redit, obesus homo, & cursus omnis insolentissimus adfert secum peripneumoniam, maculasque in cute varias, advocatur amans hominis DRELINCOVRTIVS, adestque, sed frustra artem experitur, perit ille, & perit ante tertium diem, aeque celeriter ac ii, quos peste opprimit. Manifestum est, sanguinem in vasa serosa transiisse, serum in lymphatica, & sic porro, atque inde funesta inflammatione hominem oppressum fuisse.

Oedema) Tumor mollis, frigidus, pallidus, tenax vestigii digito inpressi. Causa est, quando pars aquosa sanguinis ex rubris vasis in panniculum adiposum effunditur; hinc solvitur, quando haec aqua in venas redit. Alia species est, qnando vasa lymphatica praeter naturam distenduntur: sed haec rarior est. Aliud praeter hoc frigidum oedema est, quod φλεγμονωδες vocant, quando vasa lateralia tertii ordinis serum admittunt. Nam in statu naturali sanguis non reperitur, nisi in prima, neque serum, nisi in secunda vasorum serie. Quando nunc serum flavum in tertium genus arteriarum transit, quod latici aquoso destinatur, tunc a distenta serie vasorum tertia tumor inflammatorius calidus orietur, quia a vi cordis urgetur.

Pustulae) Sunt inflammationes vasorum ad ultimos fines, ubi in cryptas desinunt, vel etiam materies tenax in acinulos glandularum congeritur, neque educi potest. Varium horum malorum genus est, αθερωμα στεατωμα. μελικηρις. Prima species est tumor a crypta per materiem pultiformem dilatata. Alterum, si simile malum a pinguedinosa materia ortum fuerit: in tertio materies inter mel & ceram ambigit. Haec mala omnino ad pustulas referre debent; in ipsis enim initiis unice pustulae fuerunt, quae sensim in inmanem molem excrescunt.

Cellulosae) Hydrops ανα σαρκα [duae voces sunt, non una] sive aquae effusio circa carnes, eleganti nomine vocatur, cum cellulosa membrana omni, aut tendini, aut musculo circumponatur, in ipsis autem musculis aqua rarius reperitur. Proprio

prio ſenſu hydrops ana ſarca dicitur, quando homo in aqua, integumenta corporis occupante, totus ſepelitur. Si aqua profundius effuſa fuerit, iſte hydrops melius ὑπὸ σάρκα vocabitur.

Thoracis) In malo aſthmate frequens eſt reperire in defunctorum cadaveribus, vel pericardium, vel unam thoracis cameram, vel duas, vel omnes tres, aqua repletas.

Abdominis] Hujusmodi hydropes non unius generis ſunt. Aſcites ab incluſa aqua, vel tympanites ab incluſa reſonante materie. Aſcites vel ex fluctuante aqua fit, quae concuſſo ventre reſonat, vel ab aqua in aliqua peculiari cavitate incluſa. Si coercita eſt aqua, vel ſecundi generis aſcites, tunc continetur, vel in peritonaei duplicatura, vel in quibusdam hydatidibus, vel in ovario muliebri, vel in ipſa denique uteri cavitate; aqua enim in utero contenta, contracto ore ejus, cavitatem effingit, & ſecundum quaſi ventrem. Objicietis, quare ea aqua ex utero non effluit? Reſpondebo me neſcire, id vero certum eſſe, non effluere. Exemplum mirabile DRELINCOURTIUS habet. Hunc virum femina convenerat, medicamentum ad hydropem petierat. Vir cordatus mulierem pro gravida habuit, purgantia dare noluit, miſeramque repulit. Sed cum eadem decimo quarto menſe ab ea prima conſultatione rediret, & ſimillimum abdominis tumorem referret, fruſtra omnia tentavit, poenitentia ductus prioris ſuſpicionis, periit aegra, & in abdomine inciſo uterum oſtendit aqua plenum. Hujusmodi hydropes peculiares naſcuntur in ovariis, teſtibus, virili ſcroto.

Habitu) Quamprimum ſanguis tenuis factus eſt, eo momento deſinit coerceri in arteriis. Cauſa mortis tabidorum, vulgo ignorata, haec eſt: pulmo corruptus eſt, neque ſanguis neceſſariam denſitatem adquirit, & tenuis manet & aquoſus, hinc in vaſis rubris manere nequit, ſed in lateralia abit, quae non reſiſtunt. Verum omnia vaſa aliquantulas vires conſervant, in cellulis omnino nullum robur eſt. Ergo a vi ſuperſtitis vitae ſanguis ille aquoſus deponitur in cellulas, ibique ſtagnat; neque corrumpitur. Ita fetus, quamdiu aer ad ipſum non admittitur, in utero materno per multos annos circumgeſtatur, neque putreſcit. Verum ſtagnantes humores, lenti, minime ſalini, a putredine etiam remotiores ſunt.

Εμφυσηματα) Inflammationes: Hi morbi adeo mirifica facie ſunt, ut vulgo putetur, cauſas aliquas ſupernaturales ſubeſſe. Veteres ſcribunt, ſerpentem eſſe, cui nomen fecerunt φυσητηρ, ſi is ſerpens momorderit hominem, narrante NICANDRO, continuo totus panniculus adipoſus tumet, non ponderoſior, ſed flatu turgidus: manifeſto indicio, non ex effuſis humoribus, ſed ex liberata aliqua elaſtica aeris ſimili materie hos tumores generari. Similes tumores vidi ex leviſſimis cauſis ortos fuiſſe. Vidi hominis robuſtiſſimi brachium vulneratum fuiſſe: chirurgum emplaſtrum ampliter circa vulnus adplicaſſe, ita ut aer interceptus ſub cute haeſerit. Ergo perſpirare nequeuns rareſcibile elementum, coercitum emplaſtro, expanſum, nititur in majus ſpatium, adeſt diſſectus, neque reſiſtens, panniculus adipoſus,

in

in eum aer se insinuat. Verum iste panniculus in toto corpore humano continuatur, ergo & aer totum corpus obambulat, ut ipsum scrotum mirifice tumere cogat. Sed in thoracis vulneribus phaenomenon evidentius est, quoties aer caveam pectoris subiit & intus manet, dum vulnus obligatur: coercitus enim aer in membranam cellulosam diffunditur, & intra 24 horas homo ad pedum usque articulos intumescit. Vidi puerum, qui de gradibus lapsus erat, inposito emplastro ita intumuisse, ut altera die ne oculos quidem videre posses. Haec emphysemata in iis corporis partibus frequentiora accidunt, in quibus paucissima pinguedo, & panniculus adiposus laxissimus est, ut in scroto & labiis pudendorum femininorum, & fronte, ubi cellulosa membrana musculos pene nullos vicinos habet, hinc laxa est & inanis.

DCCXXIII.

Putrescunt] non subito, in febre acuta, putredo fit, neque semper, neque nunquam tamen, sed eo citius, quo morbus major, temperamentum hominis robustius, coelumque calidius fuerit, Contrariae conditiones putredinem inpediunt:

Acres] a corruptione & admistis salibus. Veteres ajunt, humores, qui in locis ulcerosis degenerant, abire vel in crassum pus, vel in pus tenuius ichorosum, vel in saniem, quando pus totum tenuius, non cohaeret, sed loturam carnium refert; denique in virus faetidissimum & acerrimum, quale in cancro reperitur, aut in pessima specie luis venereae.

Ulcera) Nullibi reperiuntur, praeter celluloſam membranam, neque unquam veram carnem muſculi, aut tendinis ſubſtantiam depaſcuntur, etſi celluloſam membranam erodant, quae faſciculus muſculoſos cingit. Verum haec membrana ubique in corpore reperitur; muſculi vero & cutis non ſuppurantur: illa quidem rumpitur, cutis tamen ipſa flaccida pendet ſupra puris fomitem.

Gangraenae] Ubicunque in parte aliqua ſanguis neque per arterias, adfluit, neque refluit per venas.

Sphaceli) Gangraena nempe in parte majori, quae ad oſſa usque progreſſa eſt.

DCCXXXIV.

Cauſas morborum) Ex ſola ſanguinis aberratione in vaſa aliena, oritur in capite phrenitis, in naribus gaavedo, ſternutatio, ad fauces angina, ad loca intercoſtalia pleuritis, ad diaphragma paraphrenitis, ad meſenterium meſenteritis, ſicque porro arthritis, & omne genus morborum inflammatoriorum.

DCCXXXV.

Subtili) SENNERTUS & ARGENTERIVS trecentas forte morborum diſtinctiones proponunt, Verum pulchre VERULAMIVS, etiam aranearum telas ſubtiles eſſe, utilitate vero deſtitui. Quae vero ab accidentibus morbi diſtinctiones petuntur, eae non debent inter inutiles referri.

DCCXXXVI.

ἰδιοπάθεια) Morbus, cuius cauſa phyſica in eo ipſo loco eſt, in qua morbi ſedes eſt

Talis

Talis ſanguis eſt, qui in ventriculis cerebri effuſus ſtagnat. Πρωτοπαθειαν etiam vocant. Pleuritis morbus eſt, qui a pleura nomen habet, in qua ejus ſedes eſt. Quando in ipſa pleura initium mali fuit, idiopathicus morbus eſt.

συμπαθεια] Quando morbi per conſenſum ad alias partes deferuntur, quam ubi inceperunt, id autem plerumque per nervos fit: Vocatur etiam *δευτεροπαθεια*. Ita peripneumonia a pleuritide orta morbus eſt ex claſſe *δευτεροπαθικῶν*.

Hereditarius) Differt a connato. Hereditarium dicimus, qui cum genitali ſemine & materna cum ſemine conjuncta ſubſtantia, ipſis ſtaminibus embryonis infuſus eſt. Omnes mares in corpore materno acceperunt facultatem, quae facit, ut decimo quarto, vel quinto anno barba ipſis erumpat, mulieribus vero menſium materies. Haec diſpoſitio hereditaria eſt; Sed ad morbos ſimiles diſpoſitiones paſſim reperias, quando in familia aliqua ea eſt perſonarum diatheſis, ut, ubi tempus aliquod definitum, certamque aeſtatis metam adtigerint, epilepſiam v. g. aut podagram patiantur. Hanc hereditariam diſpoſitionem nihilo facilius exſtirpaveris, quam inpedire poteris, ne barba ſano juveni naſcatur. Hujus modi etiam cancri ſunt, & podagra, & calculus, & pulmonum tabes, quae quarumdam familiarum capita omnia in eadem aetate vitae adgreditur, neque finem facit, donec totam gentem funditus ſucciderit: Si vero illud definitum tempus ſuperaverint integri, ſolent ſalvi eſſe.

Connati) Hos ſaepe falſo hereditarios vocant, neque enim a labe genitali, ſed a ma-

vel

tris imaginatione nafcuntur, dum fetus in utero circumfertur. Quando mater gravida hominem epilepticum forte vidit, & poftea fetum parit epilepticum, non hereditas eft, neque morbus perinde inexpugnabilis. Id in hac urbe in femina fpectatae familiae accidit.

Acquifiti) Qui per aliquam caufam in corpus introducuntur, quae corpori jam nato accidit. Vidi epilepticam puellam, quae morbum contraxerat ex vifo in ipfo paroxysmo mendico epileptico: & omnino homines mobilioris ingenii habent quod fibi ab eo fpectaculo caveant. Romani, & Graeci, quando unicus homo epilepticus in turbam fe inmifcuerat, concionem diffolvebant.

Aetates) Dolendum eft, quod hanc confiderationem nemo medicorum exhauferit, neque definiverit, quinam ex ordine morbi cuilibet aetati proprii fint. Aliquos HIPPOCRATES enumeravit, omifit alios: & multa loca funt vacua in hac medicinae parte, nulla hactenus obfervatione plena, cum tamen ad curationem plurimum faciat.

Infantum) Qui, prius, quam dentes eruperint folo lacte vitam alunt, a quo varios morbos patiuntur. Infantibus, & caput, & nervofum genus majus eft, quam in adulta aetate, pro portione nempe reliqui corporis. In homine recens nato, cuius totum corpus duodecim librarum eft, caput ponderat tres omnino libras: adultis vero eo minus caput eft, quo adultiores funt. Infantibus ergo morbi proprii funt ex genere convulfivo, qui ex ipfa hac majore mole generis

neris nervosi pendent, quod necesse est magis a causis irritantibus adfici. Quando mille puelli pereunt, vix unus erit, quin prius convulsus fuerit: & minima febricula vel dens difficilius prodeuns, vel alvi tormen, aut urinae difficultas puellum convellit, quae hominem, triginta annos natum, vix adficit. Deinde a lacte in caseum & serum accens abeunte, alii tenellis morbi incumbunt.

Juvenum) In hac aetate vasa extenduntur, plethora nascitur, hinc morbi acuti,

Adultorum) in istis aequalis est solidorum & fluidorum proportio. Hine morbi funesti oriri solent, si vel vires distendentes, vel repellentes, mediocritatem excesserint.

Senum) Horum morbi ab excessu solidorum fiunt, & a defectu emunctoriorum, quae senibus plerumque clausa sunt, ut mali humores excerni desinant, adeoque retenti noceant.

Virginei) Hi pendent a statu virgineo; hoc autem nomine designo eam aetatem feminae, qua ad prolem suscipiendam apta est, & tantum sanguinis confecit, ut supra pondium vel alendo fetui insumi, vel per menses educi necesse sit. Quando haec excretio inpeditur, vel, nimis abundat, virgineus morbus est.

Graviditatis] A mutata sanguinis circulatione.

Nutrientis) In femina quae lac in proprio corpore conficit, & infanti praebet. Qui morbi hanc functionem laedunt, ii huc pertinent.

Acutissimi) Qui cum summa velocitate

&

& maximo periculo procedunt, v. g. intra quatriduum, alii tamen intra unum diem, alii unica hora, alii momento temporis occidunt, ut peſtis *ſpiritualis*, quae ſub prima initia peſtilentiarum homines ſubito exſtinguit, ſuppreſſa quaſi cordis potentia.

Peracuti) Qui intra ſeptem dies terminantur, neque octavum adtingunt.

Acuti) Qui intra vigeſimum diem, & ſaepe intra decimum quartum finiuntur. Neque debet objici, HIPPOCRATEM aliquot morbos acutos ad ſeptuageſimum diem protraxiſſe, SYDENHAMUM vero variolas ad vigeſimum & ultra. In his enim exemplis aegri non ex primigenio morbo moriuntur, ſed ex permutatione morbi. Empyema non fert morbi acuti nomen, licet ex morbo acutiſſimo oriatur, nempe ex pleuritide.

Verni autumnales] Utiliſſima certe diſtinctio. Verni februario M. incipiunt, deſinunt auguſto vertente. Tunc autumnales ineunt, menſe martio finem facturi.

Continui) Qui motum ſemel ſuſceptum continuo tenore ad finem producunt.

Continentes) Qui paroxyſmos equidem duplicant, nunquam autem penitus remittunt, neque corpus liberum relinquunt.

Intermittentes) Quando morbus alternis intervallis, & vere remittit, & recrudeſcit iterum.

Salubres] Qui corpus ſanius relinquunt, quam acceperant.

Benigni) Qui functiones humanas non multum laedunt.

Maligni] Qui vires ſubito deſtruunt.

Sanabiles] Qui a vi vitae, vel per artem, vel

vel ab utraque in sanitatem mutari potest.

Insanabiles) Contrario modo. Numerum autem utriusque classis pauci omnino medici accurate definiverunt. Morbi aliqui veteribus insanabiles fuerunt, qui medelam nostram non respuunt. Quando crus totum unico acinacis ictu amputatur, non ideo pereundum est, dum modo chirurgus praesto fuerit, qui continuo ad inguen splenium admoverit, hoc instrumento *tornatili* conpresserit. Ante IACOBUM BERENGARIVM CARPENSEM lues venerea fuerat insanabilis morbus, & interibant omnes, quos semel hoc malum infecerat: sed ille, viribus mercurii cognitis, cepit adhibere ad morbum aliunde funestum, & experimentis per mortes captis didicit frena ponere furenti malo. Nemo hactenus, quantum post tot noctium vigilias novi, nemo cancrum exulceratum sanare potest. Sed ait HELMONTIUS hominem fuisse, qui insperso pulvere cancrum necare noverit. Talis pulvis, si detectus fuerit, eximet cancrum ex classe morborum insanabilium. CARDANUS scribit, se virum novisse, qui exhibita potione calculum in vesica resolverit. Et spes est, morborum insanabilium numerum perpetuo minorem evasurum, cum ars quotidie magis perficiatur.

Contagiosi] Quando homo, nullo morbo adfectus, recepta aliqua materia ex adfecto corpore educta, in similem morbum incidit. Haec definitio non conprehendit „ Morbum in multos dominari debere mortales: nam hujus modi morbi possunt endemici esse, vel epidemici, neque ideo contagiosi erunt.

erunt. Veri morbi contagiosi, pestis & variolae & morbilli sunt, & certi ad pectus catarrhi, nam in equis experientia docuit, quando unicum animal hujusmodi peripneumonia laboraverat, equos, qui in eodem stabulo vixissent, eumdem morbum passos fuisse.

Initii) Status sanitati proximus.

Progressus] Quando morbus continuo major fit.

Status] Quando morbus non ultra augetur.

Decrementi.] Quando morbus continuo minor fit

Finis) Quando morbus definit, & mutatur aut in perfectam sanitatem, aut in mortem, aut in alium morbum. Haec omnia probe observare oportet, cum idem morbus in diversis temporibus decursus sui diversam medendi methodum requirat.

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ.

DCCXXXVII.

Causa] Morbus est ens physicum, adeoque morbo conveniunt omnia axiomata generalia, quae causae physicae conpetunt. Verum causam entis physici cognoscere dicimur, quando certi sumus entia aliqua esse, quae non possunt concipi, quin simul concipiatur esse ea res physica, cujus causae dicuntur. Neque enim eam causarum cognitionem possidemus, quae CREATORIS est: sed experiundo discimus, hoc datum ens existere, & si tunc etiam aliud aliquod ens

ens neceſſario concipitur exſiſtere, tunc res prior conceptu cauſa, poſterior effectus dicitur. Phrenitis eſt res phyſica, quae in homina nata facit, ut cum furore deliret, & a vitio cerebri cum febre ardente producitur. Cauſam phrenitidis teneo, ſi conceperim, quid ſit inflammatio in vaſis ſanguiferis & ſeriferis, quid cortex cerebri, deinde ſciverim leges humanitatis, juxta quas ad ſingulas cerebri conditiones phyſicas definitae cogitationum ſpecies in mente oriuntur: Tunc vero novi, quid phrenitis ſit, febris nempe continua, acuta, cum inflammatione cerebri, hinc orta perturbatione cerebri, & idearum confuſione. Sed quaenam adeo phrenitidis cauſa eſt? Reſpondebo expeditus, inflammatio cerebri. Sed, aies, adeo ipſe morbus ſibi cauſa eſt. Nempe non poteſt eſſe in cerebro corticis inflammatio, cum vi ſanguinem in vaſa obſtructa urgente, quin cerebrum turbetur: neque poteſt cerebrum turbari, quin talis cauſa adſit: ergo totus effectus perfecte idem eſt cum tota cauſa. In alio exemplo pleuritis eſt inflammatio in arteriis intercoſtalibus, quae urgentur a praeſente febre continua. Qui hunc ſtatum horum vaſorum cogitat, is totam etiam cogitat pleuritidem: & qui pleuritidem cogitat, is ſtatum cum vaſorum intercoſtalium cogitat. Idem per omnia exempla verum eſt. Si rerum naturam concipere poſſemus, uti DEUS, qui nobis inperfectis entibus multo certius exſiſtit, demonſtrante SOCRATE & PLATONE, tunc non uteremur aut cauſae nomine, aut effectus, ſed omnia videremus, uti ſimul exſiſtunt.

Ve-

Verum cum non cogitemus, nisi successive, & pauca simul, & ipsi successive exsistamus, ita sit, ut rem exsistentem hoc momento minus perfecte concipiamus, quam alio momento; & ob hanc solam rationem rem primo conceptam causam vocamus, effectum vero quam postremo concipimus. Non ideo vera in causa & effectu diversitas est, sed causa effectus est, & effectus causa, neque unum absque altero subsistere potest, neque differunt, nisi in duratione respectu nostri.

Realis] Ita barbare vocamus, quae vere exsistunt. Sed morbus est ens physicum verum. Et causa morbi est idem ens cum morbo ipso, ergo & causa morbi ens realae est. Imo vero, etiam si sit ablatio entis alicujus ad sanitatem requisiti, non eo minus ens reale est. Ut homo vivere pergat, oportet sanguinem adesse. Absentia sanguinis morbus est, & morbus lethalis, neque tamen mera privatio, sed cordis talis collapsus, & contractio arteriarum, ut sanguis non continuo filo ad cerebrum fluat, hinc syncope fiat: adeoque privativus morbus aeque ens physicum est, ac morbus, qui impedimentum est functioni obpositum. Ex hac sola legitima significatione causae conponuntur lites acerrimae philosophorum, ex eo solo praejudicio ortae, quo credunt, causam morbi aliquid esse ab ipso morbo diversum, est quae manifesto idem sunt. Sit globus A ex filo pendulus, & alius globulus B, qui pariter pendulus in obposita linea in A inpingit: tunc utique ex legibus motus, in ipso contactu quiescit uterque globulus, brevi momento

to,eruntque duo globuli quasi unum corpus, & conplanabitur in utroque superficies,quae alterum contingit, atque particulae minimae utriusque globi versus centrum resilient. Verum mox iidem globuli se restituunt, & partes conplanatae restituunt se in arcum, aequalem priori, ex quo conplanatae sunt, & globulus A repellit globulum B, vicissimque globulus B repellit A. Quaenam hujus recursus causa est? contactus utique duorum globulorum, & quies, & sequens partium resilitio. Verum conjunge haec omnia & habebis ipsum recursum, cujus ea causam esse dixeras. Apoplexia est subita actionum animalium omnium destructio, superstite & aucta actione vitali. Fons actionum animalium physicus laesus est; is est cerebri medulla; ergo, quando causa aliqua sensorium commune privavit facultate exercendi functiones animales, tunc apoplexia adest: Hujusmodi causa est, si sanissimi hominis caput malleo percussum fuerit, ut sanguinis unciae duae in cavitatem cranii effundantur, atque iste sanguis cerebrum conpresserit, tunc apoplexia est; conpressio enim cerebri facit, ne medulla actiones animales perficere queat. Tolle has duas uncias effusi sanguinis, sustulisti apoplexiam. Ergo conpressio cerebri est hujus morbi causa proxima. Iterum, si nervus ita incisus fuerit, ut pars adhuc integra manserit, dolor atrox oritur, cuius causa proxima est nervus ita distractus,ut jam jam rumpendus sit. Tolle hanc tractionem, discinde nervum,vel fac ut ejus partes ad se invicem accedant, jam dolor

lor ſublatus eſt. Ergo cauſa proxima eſt ipſe morbus.

DCCXXXVIII.

Interna] Quando in corpore humano ſemel ſano nihil mutatur, tunc ſanum manet. Quando vero a cauſa externa, extra corpus poſita, mutatur, tunc morbus ex illa cauſa natus, eſt ab externa cauſa. Quando vero in corpore ſano, ex ipſa ſanitate, quae ipſa perpetua mutatio eſt, oritur mutatio aliqua, ex qua morbus naſcitur, tunc dicitur morbus a cauſa interna. Et, ſi intra corpus cauſa nata fuerit, quae ſola morbum facere nequit, ex qua tamen cauſa ſucceſſu temporis morbus naſcitur, is etiam morbus ad eos refertur, qui ex cauſa interna oriuntur.

DCCXXXIX.

Humores] Quando corpus humanum ſanum morbum pati incipit, ex iis cauſis, quae intra corpus ſunt, non poterit vitium natum eſſe, niſi in liquidis partibus, quae demum ſolidarum vitium efficiunt, prius mutatae.

Solida) Antequam enim hae cauſae, in humoribus natae, morbum faciant, ſolent pleurumque prius ſolida mutare. In vulnere & contuſione primo vaſa mutantur, nempe hi morbi externi ſunt. Sed pleuritis, quae morbus internus eſt, non naſcitur niſi ſanguis φλεγμονώδης praeſto ſit, & ex illo demum ſanguine ita poteſt ſyſtema arterioſum adfici, ut pleuritis oriatur.

Venenatos] HIPPOCRATES pro re demonſtrata admittit, totum corpus perſpirare ab

ab exterioribus introrſum, & exhalare ab interioribus extrorſum. Quando nunc corpus aliquod per venas bibulas in corpus humanum ſubire poteſt, quod prius in humores ſe inſinuet, eosque mutet, quam ſolida adgrediatur, oritur nova claſſis morborum, in qua cauſae externae prius fluidis quam ſolidis mutationem inferunt, eaque claſſis venenatos & contagioſos morbos conprehendit. Quando vero aliquem tepidus adflavit auſter, deinde vero ſubitus aquilo ſupervenit, is homo tuſſiculoſus fieri poterit, & catarrhoſus a ſola aeris viciſſitudine, qui ab auſtro prius calidus & humidus, & deinde ſubito ab aquilone ſiccus & frigidus factus eſt. Tunc vero catarrhus non naſcitur, quin prius vaſa contracta ſint: ergo aer prius in ſolidas partes egit, & tum demum liquida ſtagnantia etiam mutantur.

DCCXL.

Proxima) Vulgo docetur, cauſam remotam eam eſſe, quae ponit aliquam aliam cauſam intermediam, ex qua poſita continuo morbus naſcatur. Verum nulla hujus modi cauſa in rerum natura eſt. Cauſa A, quae generavit cauſam B, eadem eſt cum ipſa B (DCCXXXVII.) a qua non differt, niſi ratione ſucceſſivae cogitationis. Porro ſi cauſa B produxerit effectum C, etiam B (per eadem) idem erit cum C: & adeo A, B, & C unum ſunt ens idemque. Ergo nulla datur cauſa morbi remota. Verum in reſpectu ad effectum producendum cauſa remota dicitur, quae exſiſtens, effectum generat, qui nondum morbus eſt, ſed ab alia

demum accedente caufa, cum hoc effectu conjuncta, in morbum abit. In hac confideratione prior imperfecta caufa remota eft, altera perfecta proxima, quae proxime caufa eft. Pleuritidis definitio eft, humoris craffioris redditi, inmeabilis, in arteriis fpatiorum intercoftalium facta propulfio a vi vitae adaucta. Hujus pleuritidis caufa remota dicitur diathefis fanguinis φλεγμονώδης, caufa vero proxima febris acuta. In hoc exemplo caufa remota non potuit fola pleuritidem facere: fanguis enim lentus effe poteft abfque pleuritide. Neque febris per fe fola pleuritidem facit, cum faepe febris adfit, neque ideo pleuritis fequatur. Verum ex caufae utriusque concurfu pleuritis nata eft. Ergo ex concurfu caufarum remotarum fit caufa proxima morbi f. pleuritis. Ergo caufa remota eft caufa dimidiata. Tolle craffitiem humoris, non eft amplius pleuritis: tolle impedimentum in vafis, neque tunc pleuritis erit. Hae conditiones feorfim caufae dicuntur, conjunctae vero morbus. Quando moles ducentarum librarum adeft, quam duo homines, junctis viribus elevare debent, eorumque hominum fingulae vires centum libris aeftimantur, tunc unus eorum hominum, qui prior accedit, molem elevare nequit, & eft caufa dimidia elevationis. Si enim, cum conatur, pondus maffae movendae dimidium reddi poffet, elevaret utique perfecte. Nunc accedit alter homo, moles elevatur. In hoc exemplo medici vulgo priorem hominem adpellarent caufam remotam, alterum proximam, non bona fignificatione nominum: utraque enim caufa aeque propinqua

qua eſt, & cauſarum neutra remotior eſt; ſed diviſae ſunt. In cauſis morborum idem valet, quae conjunctae morbum efficiunt, ſeparatae non faciunt. Male in eo caſu cauſam unam remotam, alteram proximam vocares, & huic unice effectum tribueres. Lanx una eſt, cui centum librae inpoſitae ſunt; altera, cui 99 librae. Illa immota manet; addatur nunc huic libra unica, adſcendet illa. Non ideo haec unica libra cauſa elevationis unica dici debet: ſed cauſa eſt, quando cum aliis 99 conjungitur. Sic intelligitur diverſitas cauſae remotae a proxima, & adparet SYDENHAMVM cauſarum remotarum conſiderationem non bene rejeciſſe, cum aeque neceſſe ſit curare remotas cauſas conjunctim, ac neceſſe eſt unam cauſam proximam ſolam ſub oculis habere: Et uno verbo, cauſae remotae conjunctae ſunt cauſa proxima. Qui vero cauſam proximam novit, novit quid pertineat ad ſanationem.

DCCXLII.

Praedisponens] Pars morbi, quae prius exſtitit, quam altera cauſa acceſſerit: haec non generat morbum, cujus dicitur cauſa praedisponens, ejus enim morbi non niſi dimidia cauſa eſt. In homine diatheſis pleuritica eſt, totum nempe corpus calidum eſt, ſanguine repletum, torpidum, ſiticuloſum, adeſt ſpontanea laſſitudo, & perpetuus ſomni amor: jam incipit corpus laborare, ſed tamen nondum pleuriticum eſt: agit enim haec cauſa remota pleuritidis, non ita vero, ut pleuritidem faciat: ut is enim morbus fiat, debet alia cauſa accedere. Haec cauſa ſem-

per interna eſt: & nomen habet, quod exercitui hoſtili caſtra viamque praeparet (*Ein Fourier*). Accedat nunc in eo ſtatu cauſa, quae arterias intercoſtales anguſtiores eddat. Stagnabit ibi ſanguis denſus, coacervatus, orietur in latere moleſta gravitas, & febris, & horror & pleuritis.

Temperies) ἰδιοσυγκρασία, temperatio, inclinatio vel repugnantia ad certos morbos, quae cuivis propria eſt: nulli enim mortalium perfecte iidem, qui alteri, humores ſunt.

Plethora] Tanta boni humoris abundantia, ut hactenus ſanitas maneat, ſed ex levi additione molis, vel ex rarefactione morbum ſequi neceſſe ſit. Humores bonos ſupponimus, alioquin non plethora eſſet, ſed cacochymia: tantam vero copiam, ut morbus in procinctu ſit.

Cacochymia] Corruptio humorum antea bonorum. Haec ſemper & neceſſario morbum facit, non tamen eum, cujus reſpectu προηγουμένη dicitur, quamdiu ſola eſt, ſed alios, ab eo diverſos morbos. Quando vero cauſae externae accedunt, quae latentem cauſam excitant, ut morbus recens gignatur, tunc eae externae cauſae vocantur *procatarcticae*, quas etiam remotas vocant.

DCCXLIII.

Praedispoſitis] Sint tres mortales, primus temperiei atrabilariae; alter ſumme plethoricus, tertius phthiſica cacochymia laboret. Fac ut hi tres homines ſupra vires ſuas velociter decurrant: ex eo motu atrabilarius incidet in mirificos morbos; plethoricus

ricus in inflammatoria mala, aut subitam etiam mortem; tertius acrem materiem movebit in vasa tenerrima, & alios inde morbos patietur. Prima hic causa est praedispositio, altera motus: neutra sola eum morbum produxisset, quem nunc duae conbinatae generant. Sint iterum duo homines, alter plethoricus, hydropicus alter: expone utrumque aeri frigidissimo; ille pleuritide corripietur, hic nihil mali patietur. Ergo causae ejusdem procatarcticae effectus diversissimi sunt, prouti dispositio alia & alia fuerit.

DCCXLIV.

Nonnaturales) Entia physica, adiaphora, quae ad sanum corpus adplicata, certo & legitimo usu faciunt partem corporis nostri, male vero adplicata morbum. Cibo & potu tales conservamur, quales fuimus sani: absque eis sanitas cito in morbum transit. Si vero aegro homini cibum potumque dederis, immaniter morbum augebis. Nomen habent, quod nondum pars naturae nostrae sint, sed bono usu fieri possint. Haec non male ita a veteribus dicta sunt; melius tamen IONSTONVS, quem sequor, causas procatarcticas in quatuor classes distribuit.

Corporis) Naturales, vitales, animales. Hae considerationes maximas utilitates praestant. Adducor ad aegrum medicus, & nihil cognosco hactenus de ejus morbo. Interim addiscenda est, necessario, causa proxima morbi, quae ipse morbus est. Haec causa conponitur ex proegumene & procatarctica. Ergo illas percurro: quaero mor-

bum primo in temperie aegri. Si invenerim, noto inventum: ſin minus, tranſeo ad plethoram. Si in ea morbus fuerit, pariter obſervo; v. g. ſi aeger dixerit, ante triduum bene vixi, deinde percepi laſſitudinem, & ſpontaneam corporis gravitatem. Verum praeter has cauſas debet externa aliqua cauſa acceſſiſſe. Ergo interrogo aegrum, quid ederit, quid biberit, quale ſumſerit medicamentum, denique an venenum aliquod, quod vel a malignitate hominum veneficorum, vel caſu aliquo admiſerit, uti ſi mytulum corruptum comederit, aut cibum ſpuma bufonis infectum. Si cauſam morbi in his claſſibus non invenero, quaerendum eſt, quid fecerit, & an motum aliquem majorem ediderit. Si neque in ea claſſe peccavit, quaerendum, an in excretis aut retentis aliquid minus bene adminiſtratum ſit. Hac ratione percurrendae ſunt quatuor cauſarum claſſes, donec vera cauſa inveniatur. Infans erat, qui absque cauſa nota febriebat, ejulabat, convellebatur: inquiſivi undique, nihil diſcebam: tandem juſſi corpus denudari, ita reperta eſt acicula corpori miſelli inter veſtiendum infixa; ea remota, inpoſito fomento, totus morbus ablatus eſt. Niſi cauſam morbi didiciſſem inquirendo, nulla venae ſectione, nullo medicamento ſanitatem reſtituiſſem. Vidi homines, qui certiſſime ſibi perſuaſerant, ſe calculo renis laborare: ſanguinem enim minxerant, poſt ſanguinem vero pus, cum magno dolore. Verum inquirendo conſtitit, eos exterius corpori cantharides admoviſſe. Haec ergo omnia obſervando demum medicus eris: absque iisdem in obſcuro incertus vagaberis.

Aer

Aer oris) Exſtat libellus de cavenda per exſpuitionem infectione in morbis acutis. Antiquiſſima conſuetudo populis Aſiae communis eſt, ſi quid abominabile vident, exſpuunt: nos abſtinemus, quod exſpuere nobis minus decorum ſit. Verum antiqui moris fundamentum in ipſa natura poſitum eſt. In variolis homines plerumque primo adficiuntur in ventriculo, dum ſalivam deglutiunt, & una volatile illud in aere obvolitans venenum ventriculo tradunt: hinc prima phaenomena infectionis produnt ſe in ventriculi oſtio ſuperiori. In peſte centies demonſtratum eſt, neminem adfici, niſi qui aerem deglutiverit. Inde anthrax in ventriculo, funeſtiſſimus morborum. Aer enim cum omnibus, quae vehit, miasmatibus, toti undique ori absque medio adplicatur, & ne drachmam aquae quidem, neque cibi buccellam deglutire poſſumus, quin una aerem hauriamus.

Animi) Plerique in corpore humano motus pendent a communi ſenſorio: Hujus magnae mutationes ſunt, quos animi adfectus dicimus. Non ergo mirum eſt, ab iis animi paſſionibus corporis motus miris modis mutari.

Retenta) Si ea retenta fuerint, quae expelli oportuerit, aut ea expulſa, quae retinuiſſe oportebat. Sanguis optimus ſanus poteſt nocere, ut praeſtet excerni. Bilis optima non excreta morbum faciet.

Superficies) Corporis humani tres ſuperficies ſunt, 1. cuticula cum cute, 2. ſuperficies reſpirans arteriae aſperae & veſicularum bronchialium, faucium, & oris; 3. ſu-

perficies alimentaris, os, fauces, oesophagus, ventriculus, intestina tenuja, crassa.

Vestis) Ex hujusmodi causis mira saepe mala oriuntur. Novi hominem sanguinis sputatorem, qui nunquam angustiorem vestem induebat, quin morbi sui paroxysmum pateretur. In alio mictum sanguinis ab eadem causa accedere vidi. Puellae corpus solent valide adstringere: Ergo, si quando phthisicae fuerint, premunt sanguinem in loca non resistentia, indeque sibi morbos inducunt. Ergo haec omnia medicus perquirere debet.

Emplastrum) Quis crederet, nisi qui experimemta certa vidit, emplastrum de mercurio Vigonis pedum plantae adplicatum, scabiem totius corporis inducta salivatione sanare? Sed alii hujus modi casus mille modis contingere possunt. Ergo medicum ad haec omnia animum adtendere oportet.

DCCXLVI.

Oculorum) Ab hac causa factum est, ut Aegyptii dentes quidem firmissimos habuerint, quales in mumiis integerrima serie reperimus, post tot elapsa secula; sed iidem trigesimo fere aetatis anno fere caeci facti sint. Causa est in radiis solis aestuosissimis, in oculum repercussis.

Narium) Qui tota die per aestuantem arenam obambulavit, vesperi *ἀοσμος* erit, exsiccata SCHNEIDERI membrana.

Pulmonis) Quando in coelo aestuante corpus movemus, pulmo vix diu lubricitatem conservat: exhalat enim RUYSCHIO docente humor in ipsas vesiculas. Sed ex pulmone exsiccato funesti morbi oriuntur. *Aufert*

Aufert) Dum ſani ſumus, ſemper ad aliquot digitorum a corporis ambitu diſtantiam atmoſphaeram humidam circumfuſam habemus. Quando per ſummos aeſtatis ardores glacies ex cella effertur, ſi tunc fragmentum glaciei ad aliquam a manu diſtantiam tenueris, videbis fumum craſſum ex manu prodire. Non eo momento cepit vapor ex cute adſcendere: ſed qui perpetuo adſcendit, is a corpore frigidiſſimo repercuſſus conſpicuus fit, qui antea oculos fugiebat: perinde uti anima noſtra hyeme viſui ſe ſiſtit, quae aeſtate oculos fugerat. Ergo corpus totum ponitur in balneo vaporis. Quando vero calidus aer nos adflat, aufert hanc noſtram atmoſphaeram: ſuccedit altera, ſed & hanc aer averrit, ergo corpus brevi exhauritur. Quanta vero haec aeris potentia ſit, adparet ex enormi aquae intra datum tempus exhalatione, quam HALLEIVS per experimenta demonſtravit.

Conpingit) Hinç in Aſia vix per tria milliaria caſtra moventur, quin jam homines & armenta pereant. Ibi enim aer ita aeſtuoſus eſt, ut ad 70. & 80. gradus thermometri FAHRENHEITIANI adcedat: ibi aqua epota inſtar expreſſae ſpongiae ex corpore exſudat: uti D. BERNIER eleganter in epiſtolis narrat, quas ex Indoſtania ſcripſit, ubi inter ſcribendum cutem ſibi deſtillare, atramentum vero exſiccari queritur. Neque aqua epota ſanguis temperari poteſt, cum aqua piceis ſanguinis grumis miſceri nolit.

Irreſolubiles) Hinc morbi atrabilarii in calidiſſimis regionibus frequentiores: & in Graecia creberrimi: qui nobis multo rariores, ut

ut in frigidis regionibus, atrae biles neque generentur, neque moveantur, quales in patria sua HIPPOCRATES descripsit, & calidarum regionum incolae etiam nostris temporibus patiuntur.

Debilitatio) Adparet inde, quare ab omni aevo corporibus borealium gentium firmitas propria fuerit; & vicissim eo molliores sint, quo aequatori propiores. Ignis enim elementa corporum a se invicem removet, aerem rarefacit, aquam in vapores disjicit, olea, spiritus, ligna, metalla in omnibus particulis suis recedere cogit, ut majore mole fiant. Idem autem ignis etiam elementis corporis humani adplicatur, ea ergo elongabit, & corpus debilitabit: augetur enim fluidi ad solida ratio, atque adeo minuitur solidorum potentia. Nam quo elementa sibi propiora, eo corpus firmius est, & contra. Hinc etiam in calida anni tempestate vires mortalium dilabuntur, quae eadem serenissima hyeme & sub frigidissimo coelo firmissimae sunt.

Nervosum) Aer nimis calidus in nullam corporis partem magis agit, quam in subtilissimam eam partem, quae ad nervos pertinet: subtilissimum enim inter liquida velocissime exhalat. Hinc adparet, cur ii homines, quibus nervi tenerrimi sunt, iis morbis maxime obnoxii sint, qui ab aere nimis calido nascuntur.

DCCXDVII.

Gelidus) Adeo frigidus, ut aquam cogat. Post hunc gradum frigoris aer adhuc refrigerari potest supra frigus aquae congelatae,

per

per graduum numerum dimidium, quibus ſummus calor aeſtivus a frigore aquam conglaciante diſtat: & vidi ante 26. annos [1709.] aquam tepentem in liberum aerem ſparſam in grandinis ſpeciem ſubito abiiſſe, prius quam in terram caderet. Oportet autem, ut gradus definiamus, medium frigoris gradum invenire: Neque pulchrius quidquam in phyſicis praeſtiterunt recentiores, quam illud ſtudium, quo qualitatum medios gradus definiverunt. Inter ſummum calorem ſummumque frigus aliquis gradus eſt caloris medii, qui in quibusdam locis fere perpetuo idem manet & immutabilis. Nam in altisſimo puteo obſervatorii Academiae Pariſinae aqua neque hyeme coagulatur, neque in aeſtate tepescit, adeo aequabilis eſt aeris temperies: eum autem caloris gradum per multos annos obſervando Academici medium inter calorem & frigus gradum invenerunt.

Denſat] Corpus hominis frigentis contrahitur, & minus redditur. Veſtes, quae aeſtate corpus calefactum vix ambiebant, hyeme amplas nimis experimur. Videtur NATURA hoc conſulto voluiſſe, ut calor internus augeretur. Ventres hyeme & vere natura calidiores, inquit HIPPOCRATES, quia iis anni aetatibus plus naturalis roboris poſſident; hinc iisdem temporibus digeſtiones celerrimae, addit idem; has enim facit actio vaſorum in fluida: eam actionem frigus auget, adeoque & coctionem, ſive crudi humoris in humanum mutationem. Male ergo hic HIPPOCRATEM carpſit HELMONTIUS.

Regelatio] Nulla alia mutatio animalibus, vegetabilibus, aut foſſilibus perniciofior eſt, quam congelatio & regelatio viciſſim alternans,

nans, & crebro repetita. Ipsa metalla, quae candefacta subito aquae frigidae immerguntur, fragilia fiunt, vitri simillima. Caro edulis in gelido aere diu conservatur, sed quam primum regelavit, eadem in tabi speciem diffluit. In commentariis Parisinis * optime notatum est, nunquam tusses magis populariter grassari, quam in subitis mutationibus, ubi post magna frigora subitus aestus succedit, & hunc aestum nova frigora sequuntur. Non alio tempore majus a tabe pulmonali periculum.

Stringit) Exempla sunt, in summo frigore homines absque ullo symptomate subito mortuos procubuisse: neque haec calamitas infrequens in hyperboreis regionibus aut hominibus accidit, aut bestiis: causa mortis est in pulmone subito constricto, & coagulato intus sanguine, qui in pulmonibus rigidissimo frigori aeris nudus exponitur.

Coryza) Aer gelidus morbos facit epidermidis, membranae Schneiderianae, pulmonis, oesophagi, ventriculi, intestinorum, ut vix ulla valetudo resistere possit. Hos catarrhos multi putaverunt esse secretionem aliquam criticam, quae totum corpus repurget. Verum homines sanissimi reperiuntur, qui in tota vita ne unicum quidem catarrhum passi sunt. Fit autem, quoties membrana Schneideriana calefacta prius, subito refrigeratur; tunc enim extremi vasorum fines constringuntur, inspissantur humores, & paulo post subito & humores resolvuntur, & solida laxantur. Recte HIPPOCRATES, qui ad haec mala suffitus siccos ex thure & mastiche commendat, quibus membrana Schneideriana

laxa-

* Potius Britannicis.

laxata roboratur. Hinc intra viginti quatuor horas aliquot muccinia humore replent, quantum vix ſex menſibus ſani excreviſſent.

Sphacelus) Saniſſimis hominibus ex ſumma frigoris ſaevitate labia, & extremi pedes, & naſus decidunt. Recte romani, qui eadem phraſi ignis, & ſummi frigoris effectum expreſſerunt.

penetrabile frigus adurit VIRGIL.

Siderationem ſubitam facit conſtringendo partes ſolidas, fluidas condenſando.

Moretur) Non alia ex cauſa velocius deſtruitur corpus humanum, quam ubi frigus externum rigidius ſuperatur per calorem ex motu musculorum generatum: quando, in exemplo, homines per hyberna frigora ſuper glaciem ferratis calceis armati decurrunt: in primis, ſi praeterea ventus adverſus flaverit. Tunc enim ſolida adeo valide in humores agunt, ut calorem per adtritum generent, qui & ſuperet externum frigus, & praeterea ſanguinem ſuper conſuetum gradum cogat incaleſcere. Aeris enim hyberni, quando aqua congelari incipit, frigus eſt 32. graduum, ſanguinis humani vero calor 92. hos totos 60. gradus, quos frigidus aer perpetuo abſorbet, debemus motu ſolidorum noſtrorum generare. Hinc etiam vix ullum medicamentum ad morbos chronicos potentius, quam motus validus in calceis ferratis ſuper glaciem. Verum frigoris effectus ſunt ut aeris adplicationes. Vulgi error eſt, flabella aerem refrigerare movendo. Ventus enim, quem follis metallicus excitat, nullum ad thermoſcopium frigus generat. Sed haec cauſa eſt adparentis refrigerationis. Sanguis vivi

vivi hominis ſemper calidior eſt aere, in quo vivit, neque poteſt aer ad eum gradum caloris pervenire, qui ſanguinis eſt, quin prius exſtinguamur. Qui in officinis ferrariis laborant, & qui ſaccharum in pileos formatum excoquunt, ii aerem calidiſſimum hauriunt, & poſt brevem patientiam decedere coguntur ſtatione, atque in lectulo requieſcere: tunc refecti ad operam redeunt: & niſi ex aere aeſtuoſo ſubinde recederent, caderent mortuorum ſimiles, atque celerrime putreſcerent. Ergo atmoſphaera, quae nos cingit, & perſpiratione noſtra plena eſt, aeris calorem excedit: hanc ventus perpetuo aufert, & reddit aerem ea atmoſphaera frigidiorem; hinc flante vento frigus percipimus, etſi aer motus nihilo frigidior ſit quieſcente.

Voracitas) Humores denſati adteruntur ad vaſa denſiſſima. Sed calor ab adtritu generatus eſt, ut denſitas corporis adtriti, ergo in frigore major calor, perſpiratio maxima; Hinc & ſudor continuo novus, novusque ſudor excepit, quem aer averrit, maxima humorum copia deſtruitur, ut corpus intra paucas horas exhauriatur, et ſanguinis ad cerebrum & cerebellum preſſio interrumpatur, neque ſuppetat continuus denſi ſanguinis influxus &c. Ergo, ſi homini per gelidum aerem corpus moventi humidos cibos, aut liquores ſpirituoſos obtuleris, linquetur animo: ſi atrum panem cum lardo ſalito fumoque indurato dederis, cum eo duro cibo optime valebit. Nam viſcerum fortem actionem excipiet durum alimentum, & aliquid novi chyli perpetuo ad ſanguinem addetur. Hinc in DIOCLIS epiſtola ad R. ANTIGO-

NVM

NVM antiquiſſimus aphorismus eſt: Quo majus frigus, eo copioſiorem cibum dare oportet, & pauciorem, & meraciorem potum. Quo major calor, eo pauciorem cibum, potum vero uberiorem, ſed magis dilutum.

Torpor) Quando ſubitum frigus hominem quieſcentem opprimit, ſenſus oritur ingratus: ſed ſi idem diutius frigus toleraverit, ſomnolentia adeo grata obruitur, ut tantam ſuavitatem vita redimere velles. Si indulſeris his ſirenibus, captus es, & cerebrum, quod nunc quiescere coepit, quiescet penitus, & placidiſſima mors ſomnum excipiet.

Scorbutus) Formidabilis ille morbus regionum ſeptentrionalium.

Dolor) Nulla hiſtoria medica pulchrius haec docet, quam rudia illa diaria Batavorum, qui hyemem in Spitzbergia tolerarunt: & mala ſua deſcripſerunt, plerosque enim inclementia frigoris occidit: rigeſcebant artus, & immaniter dolebant, & mors finem faciebat malorum. [1732. Struxerant ſibi caſam ligneam, focum in caſa accenderant; ſed cum jam vera vis frigoris ingruiſſet, neque calefacere ſe potuerunt, neque pene movere, ſed torpidi in lectis manſerunt; artus contracti dolebant miſeris ex ſcorbuto, & interibant ex ordine: qui diarium ſcribebat, ultimus ſuperſtitum, ſcribit in fine libri „ Omnes ſocii mei perierunt miſere, & ego, qui ſcribo, exitum vitae propinquum exſpecto. Altero vere naves Batavae advenerunt, & nihil invenerunt, niſi cadavera ſodalium.

DCCXLVIII.

Laxat) Hannibali tepentes Bajae, & Capreanae deliciae id fuerunt, quod Cannae Romanis; adduxerat exercitum heroum, & calonum turbam reduxit.

Peripneumoniae] Quando aer humidus corpori humano diutius adplicatur, flaccescunt omnia, & emoriuntur etiam plantae quaelibet eo celerius, quo diutius humidi aeris vires passae fuerint.

Tusses] Aer omni momento temporis siccus pulmones subit: sed idem, quando efflatur, humidus est: hoc halituosum averrit atmosphaera, qua ambimur. Quando vero aer ipse nebulosus & humidus est, desinit recipere vaporem humidum de pulmone, & ipse pulmonem humectat, ergo humectans anima in pulmone manet, tunc lenius quasi sub aquis mergimur, & tussis oboritur, qua serosum humorem de pulmonibus expellere conamur. Hinc tusses & alvi fluxus flantibus austris dominantur, quod post HIPPOCRATEM MALPIGHIUS observavit.

Putrefactio) Nihil potentius partes animalium destruit, quam humiditas cum calore conjunctim adplicata. Docet id solutio cornu cervi in vapore tepido suspensi. In aere 40. vel 50. gradibus calente, & humido simul ac nebuloso, suspende carnem suillam, post viginti quatuor horas putridam reperies, quae in eodem calore, sed sicco aere intra triduum demum non putrida, sed rancida facta fuisset. Hinc HIPPOCRATES morbos epidemicos & pestem ipsam deducit ab aere nebuloso, calido, humido. Si vero cum humiditate aer frigi-

frigidus fuerit, tunc adfectus catarrhales dominantur.

DCCXLIX.

Eadem] Exficcat, & humidum omne de corpore adtrahit.

DCCL.

Gravis] Hujus modi aer, & internae & externae fuperficiei corporis humani robur addit adplicatus: & vafa omnia firmiora efficit. Robur enim eft vis, qua fibrae elongationi refiftunt: hanc ipfe aer fieri impedit, violentius adpreffus. Deinde idem aer, quo ponderofior eft, eo valentius vafa conprimit, & reddit arctiora, & vires parietum contra fluida intus contenta auget, auget adeo adtritum & calorem: Ergo eo rectius valemus, quo aer ponderofior fuerit. Hinc etiam fit, ut facillime incalefcant operarii, qui in fubterraneis cuniculis, in aere alioquin frigido operam collocarunt. Vulgo folent aerem pluvio tempore gravem dicere. Verum tunc certe graviffimus eft, quando fereniffimus, maxime in diuturna coeli ferenitate. Quando graviffimus redditur, poterit ultimo circulationem fanguinis per pulmones fupprimere, dum pulmonem majori pondere dilatat, magis ad pleuram adprimit, majorem partem pulmonis replet, minorem adeo fangvini relinquit. Sed hae noxae rarae funt: Neque ab hac aucta gravitate mors fequitur unquam, & fani homines eo melius habent, quo gravior eft. A media enim aeris gravitate, quae in mercurio pollices mercurii 28. fuftinet (& refpondet alti-

 tudini

tudini 340256. pedum aeris) non facile altius adſcendit, quam partem ponderis ſui vigeſimam octavam, quae mercurium cogit per pollicem adſcendere: & hanc diverſitatem facile toleramus. Aſthmatici ſoli aerem graviorem moleſtum habent: quamprimum enim ventus ex boreali regione flat, & argentum vivum in barometro adſcendit, paroxyſmus ipſis ingruit.

DCCLI.

Levis) Longe magis noxius eſt. Animalia facile ferunt tantum in aeris pondere incrementum, ut argentum vivum tribus unciis adſcendat, uti conſtat per experimenta, quae BOYLEUS machina ſua fecit, qua aer comprimitur. Verum ſi pondus aeris ita minueris, ut argentum vivum per tres quatuorve uncias deſcendat, jam omnia animalia vitam agunt: & ſi ſextam partem ponderis ſuſtuleris, pereunt: Ut manifeſtum ſit, aeris pondus auctum vix nocere, diminutum plurimum. In ea enim aeris conditione humores minus premuntur, & rareſcunt, & vaſa expanduntur. Huic expanſioni aer reſiſtebat, ſed aeris vis nunc diminuta eſt, ſuperest ut vaſa dilatentur. Ergo arteriae ſecundi generis adeo latae fiunt, ut primi generis liquida recipiant, & ſanguis in aliena vaſa tranſit, uti in cute ſolet, quam violentius ſuximus, aut ab adplicata cucurbita. Inde error loci, & inflammationes, & malorum infinita vis. Ita in animalibus, vacuo Boyleano incluſis, tumor inmanis, & quaſi univerſalis totius corporis ſugillatio.

Fibris pulmonicis) Pulmo animali viventi

major

major eft , quam foret , fi aer atmofphaericus in cavitatem thoracis veniffet: quoties enim id fit, continuo pulmo minor redditur. Ergo fibrae mefochondriacae pulmonis perpetuo in ftatu violento funt: & conantur ut minores fiant. Hanc contractionem aer inpedit , qui intus pulmones expandit. Tolle nunc de viribus aeris, augebis utique vires contractiles pulmonis. Ergo , quando pondus aeris minuitur, non valet idem pulmonem expandere ad legitimam diametrum, amifit enim de viribus fuis , quae in fibris pulmonis integrae manferunt. Hinc anhelatio in aere leviori, & difficilis infpiratio, & afthma , contrarium afthmati dicto ad DCCL. quod in aere humido augetur. Hujus etiam generis funt phaenomena animalium, quae in vacuo BOYLEANO moriuntur: anhelant enim, anguntur miferrime & pereunt.

Denfi, rari) Nam denfitas aequalis eft ponderi, adeoque pondus auctum denfitatis incrementa, minutum decrementa exprimit.

DCCLII.

Coelum) Ita aerem vocamus, cum aethere , & corporibus coeleftibus omnibus, quae perpendiculariter dato loco incumbunt. Huc ergo pertinent latitudinis gradus , & longitudinis.

Tempeftas) Solis acceffio & receffio, qùum viginti duorum graduum intervallo nobis proprior fiat, & in eadem diftantia longius a nobis recedat.

Solum) Pars fuperficiei telluris, quam quisque inhabitat. Id poteft arenofum effe,

aut aquofum, aut bituminofum, aut metallicum.

Mare) Collectio aquae falfae, in qua omnia, quae mare continet, & oriuntur & occidunt. Mare tamen non folam aquam continet, aut falem marinum folum, fed bituminofum aliquid & amarum, quod ILL. MARSILIVS manifeftum fecit, intolerabile, quod deftillatione abigi non poteft, fed in ipfum alembicum cum ingratiffimo fuo faetore adfcendit. Et praeterea fepelit animalia, & majora, & numerofiora, quam terrena illa, pifcium enormia corpora, & homines, quorum immenfa vis a 6000. annis in oceano contabuit. Hinc mare alterne regiones adluens & deferens, eas totas infalubres reddit; cum in fummo apice receffionis enormis fracedo in ea aqua oriatur, quae in foffis terrae a recedente mare relicta eft. Inde factum, ut Britanni Flandriam coemeterium fuum vocent. Omne ergo mare fufpectum eft.

Montes] Loca telluris eminentiffima, in quibus aer exhalationibus minus inquinatur. Hinc HELMONTIVS ita verba illa DAVIDIS exponit, quis habitabit in monte domini? ut fignificet, quis faluberrime habitabit.

Lacus] Stagna majora aquae dulcis.

Paludes] Stagna minora quam lacus.

Flumina] Aquae decurrentes. Horum naturam EDMUNDVS HALLEIVS per artificiofa experimenta primus aperuit, quibus conftitit, quantum aquae intra datum tempus, dato gradu caloris, aut ex aqua dulci, aut ex falfa exhalet: eo minus nempe exhalare, quo quaeque aqua copiofius fale inpraegnata eft. Per ea experimen-

rimenta demonstravit, aquam ex mari & ex lacubus stagnisque & fluviis elevari, & nocturno frigore repercuti per superficiem telluris, atque montibus refrigeratis occurrere: ad eos, aere frigidiores, aquam in nebulas roremve condensari, quae humum cadant & porro juxta cacuminum declivia destillent, & hanc fluminum originem esse. Nullus enim fluvius sursum scaturit, nisi altiorem montem super se positum habeat. Hinc in planissima Batavia nulli fontes salientes reperiuntur. Ex iisdem experimentis explicatur nondum satis intellecta mens Salomonis, cur nempe omnia flumina in mare decurrant, neque ideo mare augeatur? Nempe quantum aquae influit, tantum exhalat, & vel imbrium specie delabitur, quales in toto terrarum orbe cadunt, vel ad montium cacumina colligitur, & flumina efficit cursu exercita, electro puriores aquas, defluentis de montibus amnis. Verum haec exhalatio in qualibet parte telluris, in omni tempestate anni alia & alia est, & cum his mutationibus ipsa mutatur atmosphaera.

Vapores] Humidi, aquei: exhalationem vero vocamus vaporem siccum, qualis sulfuris accensi est, aut putrescentis animalis; aliae autem sunt in qualibet parte telluris.

Meteora) Ita vocamus mutationes, quae in coelo sublunari apparent. Meteora hactenus cognita alia referuntur ad inflammabilia, quale fulgur est, & fulmen, & tonitru, ignis fatuus, ignes vagi, quos ante pestilentias frequentes ajunt apparere, jaculares, & Jovis, si dantur omnino, lapides. Et Fulmina quidem generantur ex calore &

humiditate conjunctis, atque ideo facile dies aeftuofos fequuntur. Alia Meteora ad aquofa pertinent, ros, pluvia, grando, nix.

Admiſſi) Haec res nondum pro dignitate exculta fuit. Multum huc tellus confert; Nam quo propius ad folem accedimus, eo majus frigus eft. In montibus altiffimis Peruvianis, candidiffima nix cacumina undique tegit, quam nulli aeftivi folis radii unquam liquefaciunt, dum ad pedes eorumdem montium in vallibus aeftus intolerabilis habitat. Calor enim aeris noftri magis a reflexione eft, quam a folis radiis. Increfcit equidem, quando folis radii verticaliter feruntur, & decrefcit idem, quando radii oblique incidunt. Sed in eodem tamen climate non idem ubique aeris calor eft. Quando enim altiffimi montes regioni ad boream ponuntur, fervebit aeftu: & fi iidem ad auftrum jacuerint, frigus feret perpetuum. Hinc diverfae illae aeris in corpora humana efficaciae, quae non a quatuor qualitatibus, fed a corpufculis pendent, quae per aerem obvolitant. Ante triennium demonftravi, aerem non folum corpus illud elafticum effe BOYLEO notum, fed chaos effe, in quo fufpenfa haerent omnium rerum confufa elementa, quae fermentatione, aut putrefactione, aut igne refoluta fuerunt, ipfius etiam auri, argentive, quatenus haec metalla volatilia redduntur, five quod idem eft in aerem recipiuntur. Neque aeris effectus determinari poffunt, nifi fciveris, quaenam quovis determinato anni tempore in patria tua effluvia dominentur.

DCCLIII.

DCCLIII.

Motu) Ventus aeris motus eſt. Pulcherrima de ventis habet Divus VERULAMIUS, & alia addidit MARIOTTE: ſed aliquid ſupereſt a neutro intellectum, quod neque a calore, neque a pondere, neque a frigore, neque ab exhalationibus pendet. Motus autem aeris duorum generum ſunt. Vel enim perpetuo iidem manent, quales inter Tropicos reperiuntur, ſtati & periodici: ibi ſol, mane adſcendens, aerem proximum ante ſe urget, ut ventus ſolem antecedat, & viciſſim veſperi, quando ſol receſſit, ventus contrarius priori naſcitur, quia aer ſpatium a ſolis diurno aeſtu calefactum occupat, adeoque eurus omni mane, & veſperi ventus ex occidente ſpirat. Reliquorum variabilium ventorum infinitae cauſae eſſe poſſunt. Sed venti in corpus humanum agunt 1. motu, dum pulmoni vim majorem adplicant: nam aer ſudus, & ſtagnans agit in pulmones ſolo pondere: ſed quando idem duplicato motu in pulmones incumbit tunc pulmo ab aere eo plus virium patitur, quo velocius movetur, ut homo, qui adverſo pectore procellam excipit, vix exſpirare poſſit, licet commode inſpiret. Ventorum moderatiores ſaluberrimi ſunt, eadem enim efficiunt, quae aer ponderoſus: hinc animalia reſpirantia melius vigent, dum modico vento adflantur, anhelatura, quamprimum aer omnino quieſcit. 2 Aer removet a nobis atmoſphaeram noſtram calentem, & auram adfert frigidiorem. Cum vero haec frigidior ſit, quam illae, quae nos deſerunt, exhalationes, fit ut ventus corpora

noſtra refrigeret. Ventus autem ad ſummam vehementiam auctus, eadem, quae aer nimis gravis, vitia facit.

Chorographia) Ii medici ſuaviter delirant, qui in libris pronuntiant, quinam euri effectus ſit, quid boreas faciat: & boream quidem ſiccum frigidumque vocant, auſtrum calidum humidum &c. Parum certe eſt univerſalis, quae ſubeſt, veritatis: Qui vero vires ventorum explicare voluerit, eum meminiſſe oportet, ventum ea ad nos adferre, quae in ea regione ſunt, unde ſpirat. Pro diverſitate harum viciniarum, etiam vis venti alia erit. Qui vim ventorum noſſe cupit, quam Leidae exercent, is debet chorographiam ſive mappam geographicam fideliſſimam ſibi conparare, Leidamque in centro ponere, tunc ope acus magneticae ordinare circa Leidam regiones vicinas, ventorumque ex omni ambitu directiones. Si mare a ſeptentrione fuerit, in ea urbe certe longe alia boreae indoles erit, quam ſi maris vice longus terrarum tractus ad boream poneretur: illic enim marina effluvia, hic ſiccitatem meram advehet. Demonſtravi alibi, ventos etiam craſſiora corpora a decem, & viginti milliarium diſtantia adtuliſſe. Subſolanus Belgis ſalubris, Britannis peſſimus eſt. MARIOTTUS tabulas nobis reliquit, in quibus calculum poſuit celeritatis, quae in venro ſumma eſſe poteſt, ſpatiis, quod intra datum tempus percurrit, durationis, quae longiſſima in procelloſo vento obſervata eſt. Sed KRUQUIUS imprimis pulcherrimas obſervationes reliquit, batavus homo, utiliſſimum opus, ſi quis eas

eas continuaret; is expertus eſt, quomodo aer de loco in locum migret, & quo tempore. Si decem homines MARIOTTI aut KRUQUII ſimiles in Europa viverent, & per 18 annos obſervationes de ventis conſignarent, tunc certius aliquid de ventorum natura diſceremus. His uſus, ſi notaverim, quamdiu ventus aliquis conſtanter flaverit, & quanam celeritate, & addiderim, eum ventum a mari adſpirare, aut a montana regione, tum vero incipiam noſſe, quid ille datus ventus ſit effecturus. Quae HIPPOCRATES, graecus homo, de eteſiis ſcripſit, quae de euro, aut auſtri potentia, ea in Batavia diverſiſſimo modo ſe habent. Boreas equidem nunquam auſtro ſimilis eſſe poteſt, & ille fere ſemper frigidus, auſter autem tepidus & ſubhumidus eſt. Sed ſi aliquando tamen boreas ſupra ingentes paludes ſpiraverit, alius erit a borea, qui ſuper ſiccam lateque patentem terram advenit. Subſolanus nobis aeſtate calidiſſimus eſt: omnes enim venti diuturniores adferunt in regionem, quam adeunt, eum ſtatum aeris, qui fuit in ea regione, unde adveniunt. Quando boreas per duos menſes ſpiravit, eo toto tempore coelum boreale ad nos delatum eſt, adeoque ſicca & frigida tempeſtas erit. Autumnali vero tempore auſter advehit humidos vapores, & tempeſtas mutatur in pluvioſam. Ergo medicus in ea urbe, in qua praxin exercet, chorographiam tenere debet regionis ſuae. HIPPOCRATES Illyricis conſilium petentibus in peſtis metu, nullum dedit, Graecos vero monuit, ut ventos ab Illyrico adſpirantes corrigerent. Peſtis, ajebat,

eſt

est retro hos montes: hos montes hae portae dividunt: per eas hoc certo tempore etesiae spirabunt, ergo eo tempore pestilentialem ventum ab Illyria adferent ad Graeciam. Ergo obturate eas portas. Hoc consilio Graecos a peste praeservavit, neque aliam causam divinatio habuit, nisi peritiam itinerum, quae in Graecia ventis constantiora sunt. Si tunc HIPPOCRATES Graecos esset consolatus, atque nocituras negasset Etesias, adeo ex salubritate sua celebres, perdidisset patriam. Facile vero intelligitur, de ventis, qui stato diei vel anni tempore recurrunt, faciliorem praedictionem esse, quam de vagis illis ventis, qui nulla tempora observant. Etesiae anniversarii sunt, de iis ergo HIPPOCRATES audacter dicere potuit, hos morbos spirantibus Etesiis leviores futuros &c. Ejus certe libellus de aere aquis & locis masculis observationibus plenissimus honestissimo in quavis bibliotheca loco dignus est.

DCCLVI.

Nimia) Supponendum est hominem sanissimum esse, & saluberrimo cibo uti, & sola copia peccare.

Clauduntur) Qui ventriculum nimia ciborum copia repleverunt, isti cibi per ventriculum iter aegre perficient; hoc primus HIPPOCRATES, deinde HELMONTIUS docuit, & nunc per experimenta certissimum factum est. Nempe in plenissimo ventriculo arteriae gastricae a cibo conprimuntur, & sanguis in iis detinetur, & nascitur ventriculi paralysis. Imo, qui frigidam,

dam, puriſſimam, nimia copia, intra breve tempus abſorbſit avidior, illi potus intra ventriculum ſtagnabit, quia ora ventriculi eo firmius clauduntur, quo magis diſtenditur. Helluones vinum, quod ſubito ingurgitaverunt, non emingunt, ſed revomunt, & , ſi retineant, apoplectici pereunt, quod adeo multis exemplis WEPFERUS confirmavit. Fibrae enim, quibus vis infertur, reagunt, & ventriculum claudunt.

Prohibentur] Cibi majori copia ingeſti non mutantur, ſed rareſcunt tumidi, neque magis promoventur, quam ſi veſicam ſuillam paſta farinacea offarctam contunderes; neque enim ea vi contenta veſicae mutares, quae inſigniſſime comminuerentur, ſi dimidia tantum veſica repleta eſſet.

Perverſus) Cibi ventriculo recepti neceſſario in loco calido rareſcunt, & intumeſcunt, non aucta ſubſtantia, ſed ab elaſtica ſubſtantia aeris cibis permiſta, & rarefacta. Verum rarefacta corpora eadem ratione agunt, qua mole aucta agerent: ergo cibus rarefactus perinde diſtendet ventriculum ut etiam oculis tuis poſt prandium turgere videas,& ventriculus crepare viſus ſit in ſue, vorace animale, quae poſt famem ſe ſubito cibis obpleverat, & humi procumbens ſubito exſpiraverat.

Dyſpnoea) Quia diaphragma a tumente ventriculo ſurſum pellitur, & ſpacium ad pulmonis dilatationem neceſſarium minuitur.

Circuitus) Aorta conprimitur, & ſanguis per eam aegrius deſcendit, hinc majori copia ad cerebrum premitur. Inde a repletione nimia vertigo, ſomnus, imo apoplexia.

Cru

Cruditas) Cibi vel naturam ſuam retinent, vel aliam, quam chyli, naturam induuntur.

Cardialgia) Dolor in ſuperiori ore ventriculi, nervoſiſſimo illo, & diſtento.

Vomitus) Quando homo ſanus eſt. Pueri vix epulis adſunt, quin vomant: cum enim quotidie eamdem, eamque modicam cibi copiam adſumant, neceſſario vomunt, quamprimum praeter morem ſe repleverunt.

Putrefactio) Ciborum in ventriculo nimis diu retentorum: quales poſt 24 horas per diarrhoeam ejicimus, nihil inde chyli nacti; ſed inprimis paralyſis ventriculi inde fit. Nam uti ab urina juſto diutius retenta aliquando incontinentia lotii fit, ut urina per totam porro vitam non aliter niſi fortiſſimo nixu diaphragmatis & muſculorum abdominalium dimittatur: ita ventriculo eadem mala accidunt. Dantur enim homines, qui poſt unam crapulam tota vita ſua languent, deſtructa ventriculi actione, ita extenſi, ut fibrae vim contractilem pene totam amiſerint, & diuturnae lienteriae ſecutae ſint. Quando enim ventriculus per 24 horas turgidus fuit, eo tempore venae nihil ab arteriis ſanguinis acceperunt, & latera pene concreverunt, nervi autem conpreſſi fere deleti ſunt. Hinc poſt epulas abſtinentia utiliſſima, qua fit, ut fibrae tonum ſuum per quietem recuperare poſſint.

DCCLVII.

Inedia) Inedia ſola, per ſe ipſam nullum morbum facit, cum mera privatio ſit. Sed interim, dum cibis abſtinemus, vita

pergit

pergit operari; & vita motus perpetuus eſt: hinc mutat humores, ſolidaque adterit, ſubtiliora liquida per exhalationem exprimit, & ſe ipſam conſumit. Hi ergo morbi vitae debentur, non inediae. Eo magis autem nocet inedia, ſi cum motu corporis valido conjuncta fuerit: qui quieſcunt, inediam diu tolerant.

Diſſipant) Per SANCTORII perſpirationem, maxime octo circiter ab ultimo paſtu horis.

Rodentia) Haec TSCHIRNHAVSII egregia obſervatio eſt, in *l. de medicina mentis & corporis* ,, inediam nempe putredinem in toto corpore facere; hinc urina faetet, & ſudor, & anima, etiam iis, quibus alioquin innocens fuerat, graviſſima redditur, & eo olidior, quo jejunium diutius toleratum eſt.

Bilioſa) Bilis & ſuccus Pancreaticus adſcendunt in ventriculum, ibi conquaſſantur, & qui diu jejunant, bilioſi fiunt, ſecundum HIPPOCRATICAM phraſin; non ideo, quod majori copia bilis generetur; verum ideo quod adſcendat & manifeſta fiat.

Appetitus) Amara omnia appetitum ſuscitant, hinc & bile plenus ventriculus eadem ratione appetit, ac ſi totus abſinthio & minori centaurio plenus eſſet.

Proſtratio) Ventriculus ab acri bile tamdiu vellicatur, donec ultimo inſenſibilis redditus deſinat adfici.

Sitis) Quia ſubtiliſſima diſſipantur, neque praeſto adeſt humor, qui nervos repleat.

Borborygmi) Famelicis ventres obmurmurant; & PLAUTI nequam ſervulus querebatur,

batur, ſibi in ventre horologium eſſe, quo absque ſolis umbra dirigatur, & audire posſint, qui negaverint.

Cumulus) Bilis in nobis ſanis magna copia generatur, uti vel ſola amplitudo hepatis demonſtrat: quando vero in inteſtina deſcendit, & retinetur, acris ibi ex mora fit, & tenuior. Quando eadem in vaſa meſenterica reſorbetur, etiam eo motu acrior fit, & redit ſecundo in inteſtina, atque accumulatur. Quando nunc homo panem edit, habet bilis in quod vires exerceat, panemque mutat, & dum mutat, mutatur ipſa. Quando vero ſola manet, erodit utique ventriculum, & vomitum movet: ipſe in ME expertus ſum, cum aliquando ob urgentes labores cibum non liceret adſumere: inde vero, plane inſolitum MIHI contigit, ut ructus nidorori MIHI continuo adſcenderent, cumque ructibus in ore amaror.

Vomitus) Poſt magnam inediam a minimotu facillime vomitus ſequitur. Ventriculus vacuus flaccidus non reſiſtit, inteſtina vero pergunt agere, & in laxum non reſiſtentem ventriculum bilem ſuccumque pancreaticum agunt, qui irritando vomitum faciunt.

Pervigilium) Nemo dormit famelicus.

Epilepſiae) Homines epileptici relapſus patiuntur morbi, ſi famem toleraverint.

Furioſae] Animalia fame enecta ante mortem in furorem aguntur.

Mors) Eaque velociter ſequitur, quando non cibo ſolo ſed potu etiam prohibentur animalia: In his vero animalibus, quae fame enecuerat, inteſtina nitidiſſima reperit

FRAN-

FRANCISCUS REDUS, cujus hae obſervationes ſunt. Ergo, ut corpus repurgetur, prodeſt ſubinde jejunare, ita, cum ſimul aqua bibitur, viſcera puriſſima fiunt, & hic mos plurimum ad longaevitatem confert. De anachoretis Aſiaticis VERULAMII eſt obſervatio.

DCCLVIII.

Pejora) Medici cum mala viderent, quae a nimia repletione oriuntur, conſilium ceperunt mala omnia ſanandi per abſtinentiam: verum malos eventus experti deſtiterunt. Facile eſt nimiam repletionem exinanire; lanceola praeſto eſt, & clyſter, & purgatio, quibus humores ſubducantur. Sed longe difficilius eſt, corpus tabidum & extenuatum replere. Recte adeo HIPPOCRATES, magis in ſtricta diaeta peccari, quam in nimia repletione.

DCCLX.

Muriatica) Haec operatur 1. ex natura ſalis marini. 2. quatenus ſal marinus non purus eſt, ſed corruptus, qui, dum carnes ſalit, ipſe ineptus factus eſt, ut voce utar SALVATORIS. Non ignoro, ſalem marinum ex urina poſt diuturnas putredines educi poſſe; verum idem utcunque mutatus eſt, neque omnes ſalis marini proprietates retinuit.

Simplex] Quae ex fructibus horaeis inmaturis eſt, aut ex pane ſecalino per trihorrium in ventriculo retento: aut *fermentata*, qualis in paſta, in muſto, & in omni fermentato liquore reperitur.

Sitim] Non ob ſiccitatem; nam aqua ma-

rina epota sitim adeo non solatur, ut irritet.

Rigiditatem] Exemplum in Leidensi puella fuit, quae pica quadam laboraverat, & salem assiduo vorabat integris manipulis, neque unquam absque penu salis in pera erat. Haec viva & spirans fere in statuam inflexilem obriguit. Historia legitur in ACTIS SOCIETATIS BRITANNICAE. Ita conditae carnes rigidissimae fiunt, ut vix dentibus subigas, & nimia copia salis addita omnino inutiles redduntur; sal enim cum carnibus in lapideam fere naturam abit.

Serosis] Serum inprimis adficit, & reliquos humores aquosos, nam sal marinus in aqua facilius, in oleo difficillime solvitur. Humores vero ex natura sua dissolvit, non coagulat, adeoque bonam & naturalem sanguinis crassitiem diluit.

Nutritionem) Sanguis sani hominis adeo blandus est, ut instillatus oculo, parti acutissime sentienti, nullum sensum inprimat sui. Sal vero marinus oculo inspersus intolerabilem dolorem facit: corpori adeo nostro inutilis, nisi iners fuerit, & motu egeat aucto: adeo vero adhaeret elementis nostris, ut vix ullo modo educi queat. Lardum salsum muriaticam acrimoniam non deponit, etiam si per plures horas cum aqua coxeris.

Scorbutum) Classiarii nostri, multo quam Angli parciores, hordeo solo, & piscibus salsis vivunt, aeremque marinum spirant. Ab hac diaeta in diuturnis itineribus immobiles fiunt, fere uti cadavera, & noctes diesque in lecto jacere coguntur, prae crudelitate dolorum, gingivaeque miseris spirantibus putrescunt & excidunt. Quamprimum

mum ad insulam appellunt, tunc qui sani sunt, aegros sodales in asseribus in terram efferunt, & fructus colligunt acidos, acetosam, atque virentes herbas, inde juscula parant, ea condiunt succo limonum, quae proprio nomine vocant *puspas:* Hoc solo victu aegri intra tres aut quatuor dies sanantur, viresque recuperant.

Destructionem) Humores, qui sale marino praegnant, propulsi in vasa, haec magis adficiunt, quam si sine sale forent: adeoque, qui vel tribus mensibus solis salsamentis vixerint, iis gingivae inflammantur, & tactae sanguinem stillant, & totum corpus maculis coeruleis variegatur.

Acerba) Quando acidum terram admistam secum fert, partes corporis fortiores reddit: quod experimur, si pomum cydonium immaturum manducaverimus, mox enim totum os crassius fit, & durius, & humorum adfluxus sistitur, & coagulantur iidem. Haec acerba indoles est in fructibus horaeis immaturis, uvisque inprimis, noxia omnino, ut ipsi porci grandinosi & scrophulosi fiant, quando immaturis fructibus se saturaverunt.

Coagulat] Austera enim sanguinem, & serum sanguinis admista cogunt.

Acidam) Nullum in homine sano acidum est, & toti indoli nostrorum humorum haec acrimonia repugnat.

Lancinantes) Quasi partes lanceola discinderentur: hinc tormina gallice vocantur *des tranchées.*

Pallorem) Acida semper faciunt: si puer acetum ore hauserit, ei continuo labia pallescent, & in universum omnes homines

pallent, quibus ob deficientes vires chylus acefcit.

Scabiem) Ejus fpeciei, quae ex malo victu oritur: unde particulae craffiores ad cutem deductae perfpirationem inpediunt. Pueri ruftici, qui poma a ventis decuffa devorant, plerumque fub autumnum fcabie infeftantur, diverfiffima ab ea fcabie, quam in navibus falfamentorum nimius ufus facit.

Acetis) Haec quidem fanguinem diluunt.

Rheuma) Acidum penetrabilitate fua aquae parum cedit. Hinc, quando copiofius adfumitur, & naturam noftram fuperat, atque fervata indole acida in fanguinem venit, arthritides facit, & minima vafa, quibus impactum haeret, tota deftruit: exemplum eft in hominibus, qui vinum rhenanum recens cum tartaro fuo potant, donec naturam vincat, & acidum ipfum purum in articulos veniat. Non ideo aio, omnem a vinolentia podagram oriri, fed effe hanc unam ex caufis podagram facientibus, eamque, graviorem, quam illa a fpiritibus orta levior.

DCCLXI.

Acribus) Acre in aromate aliquid exiliffimum eft, ignisque fimillimum. In libra integra piperis vix aliquot grana acria funt. Ablato enim oleo effentiali, reliquum omne iners eft. Sed de eo oleo effentiali, aufer fpiritum rectorem, etiam hujus olei reliquum iners erit. Ergo, quod in aromatibus acre, id fpiritus eft: Non mirum adeo, cum hoc acre adeo fubtile fit, poffe nervos noftros fubire; deftructurum omnia & aduftturum, fi noftros fpiritus fuperaverit. Quando homo

mo saniſſimus cinnamomum edit, & hoc more per aliquot annos utitur, ne unicum dentem retinebit, omnes enim perinde, uti ab igne, & etiam violentius adurentur: exempla viſa ſunt in aromatariis. Pulcherrime SENDIVOGLIVS, chymici in archaeo quaeſiverunt principia corporis, quando vero is archaeus, quem adſumimus, noſtro validior eſt, tunc occidimur ambuſti. Aroma enim perinde, uti ignis, exigua copia medicamenti loco eſt, confertim uſurpatum deſtruit. D. BONTEKOE aromata tamquam Deorum manus laudat, ſed iisdem certe medicamentis multos occidit mortales. Nulla enim inflammatio certius lethalis eſt, quam ea, quae ab oleo ſtillatitio aromatum oritur.

Ardorem) Ipſe expertus ſum in ventriculo intolerabilem vehementiam hujus ignis.

Febrim) Homo hydropicus, ab omni certe febre remotiſſimus, ſi piper contuſum cum vino majuscula copia devoraverit, poterit non modica febre per aliquot horas laborare.

Cardialgiam) In ore ſiniſtro ventriculi, quod veteres καρδίαν dixerunt. Soda quidem etiam alias cauſas habet. Quando debilior homo panem ſecalinum edit, majori copia, & aquam ſuperbibit, ructus poſt aliquot horas acidiſſimos edet, fere ad modum aquae ſtygiae rodentes: Qui vero piper ingurgitavit, pejus omnino malum patietur: & prior ille ſolis oculis cancrorum facile ſe ſanabit, iſte vero nihil niſi a magna copia aquae ſperare poteſt.

Ructus) Quia acre illud, quod carminatiorem vocant, partes ſolidas ita ſtimulat, ut ſe contrahant, aeremque elidunt.

Vomitus) Veteres inter praesentiora emetica raphanum rusticanum acerrimum retulerunt. Ego vero ad eam classem audeo omnia aromata referre, si majori copia adsumta fuerint: nam, si copia moderata adsumseris, eadem sistent vomitum.

Contracturas) Nervi rigescunt, & eorum vaginae obstruuntur. In manubus & pedibus inprimis haec mala observamus fieri, quando musculi flexores convulsi praevalent, & extensiores paralytici cedunt antagonistis.

DCCLXII.

Fermentatione) Cerevisia, vina, succi vegetabilium fermentati, vi caloris non majoris, quam sanguinis humani est, purum alcohol exhibent. De hoc alcohole LULLIUS dixit tamquam de antiquo invento. Ex vegetabilibus, inquit, educo corpus, quod ad ignem absque residuo avolat: dudumque de spiritu ex vino & frumento ante BASILIUM VALENTINUM & PARACELSUM scripserunt Chemici antiqui. Ab hoc autem alcohole temulentia unice nascitur, & quo quisque liquor plus possidet alcoholis, eo inebriat potentius. Vinum & cerevisia, si meracissima fuerint, soli aeri exposita omnem vim inebriandi amittunt, vix pondere interim mutata, nihilque porro possunt, quam stranguriam & tormina movere.

Temulentia) Homo sobriae vitae adsuetus plus vini bibit, quam solebat; is hilarior fiet, & ingenium percipiet acutius, & promtius judicium, & facundior erit. Si idem plus biberit, delirare incipiet, & titubare, & tandem perfecte delirabit. Ita in fabu-

fabula BACCHVS omnes in bestias convertit, cum quibus in eadem nave erat. Inde paralyticus fiet, & pedum brachiorumve officio destituetur: tandem somnus malorum finem faciet, nisi nimia crapula apoplexiam & ipsam mortem acciverit.

Siccam) Oriuntur morbi varii cerebri & nervosi generis.

Potus) Ut *inflent hesterno venas ut semper Jaccho*: ni fecerint, titubat caput & genua tremunt: Cerebrum enim a perpetuo usu inebriantium debilitatur. Hac fallacia hi potus, sirenum simillimi, homines ad mortem usque seducunt.

Flatus) Homines ebriosi altero mane frigidam pituitam & flatus gelidiusculos in ventriculo percipiunt: monituros, ut novo haustu se refocillent. Qui in Asia opii usui adsueti sunt, si aliquando facultas desit amabilis veneni, incidunt in aegrimoniam adeo tristem, & fastidiosam, ut omnia pro opio vendere parati sint, aut ad laqueum denique recurrere. Si tunc opii loco vinum creticum nigrum meracissimum praesto fuerit, poterit ipsis pro opio esse. Haec PROSPER ALPINVS ipse vidit.

Hydropes) Et postremo ipsa mors.

DCCLXIII.

Clausis) Nemo credit, quam exiguus vapor hominem enecare possit. Quando succus vegetabilis qualiscunque fermentat, in ipso actu explodit particulas maxime actuosas, acidos spiritus, qui gratissime nares feriunt. Hoc est Gas illud HELMONTIANVM, quod non in fermentatis reperitur, sed in itinere ad

fermentata. Verum iidem vapores collecti, & uno impetu adtracti, eodem fere, quo adtrahuntur, temporis momento enecant. Si vero copia minor fuerit, apoplexiam faciunt, & si mitius egerint, titubationem. Nihil in orbe terrarum forte vehementius actuosum est, quam illud principium, quod in fermentationis actu de succis vegetabilium se resolvit. Quando mille musti librae in cado sollicite clausae conservantur, spiraculum vero angustissimum est, & liquor nunc maxime fermentat, intusque spumam agit, si tunc aliquis naribus ad spiraculum admotis vaporem adtraxerit, mortuus cadet absque mora. Hinc omnino insalubres sunt eae cerevisiae, quae ex phiala saliunt, insalubria vina muta, in quibus fermentatio vi suppressa est: nam hi potus, quando in ventriculum pervenerunt, elaterem suum continuo exserunt. In ACTIS ACADEMIAE PARISINAE exemplum hominis nobilis legitur, qui, cum importunius sitiret, maximam copiam ingessit fortissimae cerevisiae (ale) in lagena inclusae, necdum fermentatae: periit omnibus frustra tentatis, & in cadavere intestina supra fidem flatu distenta adparuerunt. Acre enim fermentabile cerevisiae a calore ventriculi excitatum convulsiones fecerat, quas nulla ars superare potuit.

Plures species acrimoniae hoc loco non trado, cum unice de iis locus sit dicendi, quae cum alimentis admitti possunt.

DCCLXIV.

Pondus) Pylorus enim non transmittit, nisi fluida. Si viscosi, quales adsumimus, cibi

cibi in inteſtina venirent, peſſime certe nobiscum ageretur. Hinc a prandio quarta, & magis adhuc octava hora ponderis ſenſus a materie indigeſta retenta.

Flatus) Ab aere retento: ſyſtema enim inteſtinorum in ſano homine clauſum eſt, quod clysmata demonſtrant, ſaepe ita retenta, ut ne guttula effluat.

Obſtructione) Obturat vaſa bibula.

Tumorem) Qualis in infantibus eſt, ortus a lacte, quo pene ſolo vivunt, & caſeo viſcoſo; vel a cibis tenacioribus, quam ut ſuperari poſſint a viribus ſolventibus infantis: Tunc paulatim laxantur ventres prominuli & inteſtinula flatu turgida, & denique omnia immutata transmittuntur, atque atrophia & mors ipſa ſequuntur. Vitium fere eſt in bile debili, quae inertem congeſtam pituitam ſuperare nequit; tunc frictiones commendo, quas mane & veſperi aſperis & calidis linteis ad focum jubeo adminiſtrari: ita pulchre convaleſcunt. Si purgantibus aggreſſus fueris, pituita iners in aeternum renaſcetur.

Unitis iterum) Natura cavit ſollicite, ne craſſi aliquid in venas & ad hepar veniret. Sed una particula cibariae maſſae non viſcida eſt, duae demum ſe adtrahunt. Una amyli atomus non paſtacea eſt, & tranſit per cribrum ex tenerrimo linteo factum, cujus minimi pori ſunt. Addo nunc particulis floris farinae aquam, qua inter ſe colligentur, tum vero in amylum abibunt, ductilem paſtam, quae digitis extendi poterit, & usque ſe trahet continua. Quando ergo duae pluresve particulae viscidae ſeorſum in venas lacteas veniunt, deinde in lacteis, aut thoracico

ductu, aut cava vena, corde demum dextro, in toto nempe venoſo chyli itinere haec viſcidi elementa uniuntur, quod in vaſis venoſis facillimum eſt, tunc verum viſcidum orietur, cujus effectus primo in pulmonibus manifeſtus redditur. Sapienter ergo monet MALPIGHIVS, ſaniſſimum quemque mortalem, ſi fabis, piſis, aliisve farinaceis nimium utatur, ſub ipſas coctionis horas laborare fugaci quadam peripneumonia. [Qui fabarum copiam comedit, hora tertia, ad ſextam a paſtu aſthmate laborat, neque currere poteſt, quando vero pulmo hoc viscidum ſuperavit, iterum libere reſpirabit, motusque obibit ſolitos: Ex hac obſervatione manifeſtum eſt, viſcidum in ſanguinem venire poſſe 1732.]

Glandulas) Viſcidi in ſanguinem delati effectus ſunt ſtrumae glandularum, parotidis primum, & thyroideae, & maxillaris, deinde ſubaxillarium & inguinalium: ſed maxime meſentericarum, ad quas primas chylus adpellit. Hinc in toto corpore pallor.

Potentia) Quae ad corpus humanum adplicata hoc corpus faciunt frigidius quam absque his adſumtis fuiſſet. Omnia corpora in eodem aere conſtituta aeque frigida ſunt: ſive plumae molliſſimae fuerint, ſive aroma calidiſſimum, ſive alcohol, aut glacies, aut mercurius, aut nix: haec omnia in eodem aere, eundem ad thermometrum oſtendunt caloris gradum. Haec ita ſe habere demonſtravi in Chemicis de igne praelectionibus. Verum exſiſtunt corpora aliqua, quae calorem in corpore humano vivo augent, ut piper, quod in cadavere nihil agit; hoc ergo piper, etſi ipſum non caleat, dicitur calidum potentia: Eadem ratione potentia frigidum dici-

dicitur, quod adplicatum corpus poteſt frigidius reddere, dum nempe cauſos caloris minuit. Si fervidiſſimus juvenis octo continuis diebus nihil biberet, niſi calidam, is quidem frigore fere periret, adeoque aqua, quae actu calet, potentia frigida eſt.

Quieſcentibus) Omne pituitoſum egregium praeſtat alimentum hominibus, qui artus exercent; ſed idem ſedentariis nocebit, alimenta vero tenuja, noxia laborantibus, quieſcentibus proſunt. Ruſtico jusculum languorem faciet, a lardo vero ſalito reficitur. In viro literario horum fiunt contraria.

DCCLXV.

Laxat) Apparet in bubulo corio. Quando ſiccum corium vis flectere, non potes, findetur potius: immerge in oleum fervidum, & macera, tunc huc illucve agita, reddetur adeo flexibile, ut absque ulla rima in quamcunque figuram fingi poſſit. Haec etiam oleorum eſt in corpore humano efficacia, & apto tempore data poſſunt pro medicamentis eſſe. Sed idem uſu perpetuo proprios morbos facit. Monachi ex religione lardo & pinguedine animali abſtinent, cibosque in oleo frixant, in monachorum adeo conventibus morbos ab oleo reperies: Nullibi frequentiores reperies hernias inguinales vel ſcrotales.

Obſtruit) Tenuiſſimi liquores corporis humani fere ſaponacei ſunt, non oleoſi. Verum aqua non transit per chartam oleo inbutam; neque oleum per chartam aqua madentem. Ergo quando oleum ad partes corporis noſtri minutiſſimas venit, obſtruit eas: quod in tenerioribus hominibus valde manife-

manifeſtum eſt: his enim eryſipelas oritur, ubicunque oleum ad cutem adfrictum fuerit.

Urentia) Nihil oleo acrius redditur. Pinguedo vitulina corpus inertiſſimum eſt: quando vero ad ignem funditur, aut in ſartagine amburitur, adeo nigrum fit & amarum, ut minima copia adſumtum febrem excitet.

Oleoſos) Nil dulcius butyro recens preſſo, aut oleo amygdalarum optimo: idem tamen, quando a vitae viribus ſuperatum eſt, ranceſcit & nidoroſum fit. Quando homo in prandio nimiam butyri copiam adſumſit, neque ſatis aliis cibis temperatam, poſt prandium hora quinta vel ſexta [octava nonaque 1732.] ructus amaros & abominabiles infeſtos habebit: ſaporesque percipiet horrendos ex amaro corrupto, dum ructus per fauces adſcendunt.

Amaros oleoſos) Audies homines, qui olea refutabunt, neque volent uti, quod in bilem, ut ajunt, ſibi vertantur: norunt enim ructus inde rancidos ſibi eſcendere. Mala phraſi utuntur, neque enim iis oleoſa nocent, quibus bilis valida eſt: quibus autem bilis iners eſt, iis oleoſa induunt ſpontaneam rancedinem.

Inflammationes) Obeſi inter omnes homines facillime intereunt, neque alii febres periculoſiores patiuntur; ſolvuntur enim in his corporibus ea olea, quae ſtagnaverant, & calore majori, motu, fotuque fuſa amareſcunt, ſolida irritant, neque aliunde pejora mala oriuntur, quam ab oleo hujus modi, quod ipſe olim HIPPOCRATES vidit.

DCCLXVI.

DCCLXVI.

Humoribus] Musculus non potest aut laxari, aut contrahi, quin sanguis velocius ad cor dextrum moveatur, aucto vero volumine humorum in pulmonem motorum, necesse est etiam velocitatem augeri: hinc omnis motus musculorum febrem facit, & intra unicam horam nimio motu potest febris excitari nihilo minus acuta, quam vera pestis.

Densitatem] Hominibus, qui currendo morbum sibi arcessunt, vix sanguis mitti potest, si quam maxime vena secta fuerit, adeo densus est & simillimus Pleuritici, & concrescet in crassum corium. Imo idem homo, qui a quiete lenem motum orditur, bonum sanguinem emittet, si venam secuerit; idemque crustam pleuriticam post horam in sanguine habebit, si eam horam valido motui inpenderit. Idem contingit in acuta febre, ubi ex nimio motu sanguis lentus & viscosus redditur.

Volatilia] Uti gradus caloris sunt, ita acrimoniae & putredinis gradus. Hinc faetor in omni animale, quod fortiter laborat. Sanissimus homo cursu fatigatus lintea sua inficiet croceo & olente sudore, qui modica vita usus aquam solam sudat: ergo motus humores nostros acres reddit. Idem ipse percepi, cum tota nocte ad herbas quaerendas ambulassem, mane vero requievissem, miratus enim vidi lintea mea flavo faetido sudore plena. Equi currentes sudant; si hunc sudorem si cani dederis, in pilulas formatum, emittet sursum & deorsum mirabiles crepitus.

Exu-

Exusti] Veteres, qui haec verba invenerunt, non merentur explodi. Confer sanguinem humanum de industria ad ignem exsiccatum, cum sanguine hominis ardente febre exstincti, reperies utrumque sanguinem spissum, crassum, nigrum, tenacem, fere scissilem. Sanguis in pleuritide, phrenitide, febre ardente, vix fluit, sed adeo densus fit, ut eo momento in solidam naturam coaguletur, quo ex vena missus stannum patinae feriit.

Bilis] Haec sponte in sano homine omnium humorum acerrima, omnium prima pessime alcalescit: & si in eo statu intra venas vel rubras, vel lacteas, resorbetur, omnia dissolvit, & liquefacit.

Medulla] Pinguedo consumitur per nimium motum. Pinguissimi equi, leniter per decendium in motum deducti, toti instar sceleti macilenti fiunt, & in mactatis fatigatis bobus non medullam in ossibus reperimus, sed tenuem rubentem & aquosum ichorem: omnis enim pinguedo dissoluta & sanguini adfusa est. Experimentum DUVERNEYI est, Lutetiae factum, quo boves aguntur a locis tridui itinere distantibus, si tunc eos, quamprimum Parisios redditi sunt, mactaveris, flavum ichorem pro medulla habent: si quieverint in suburbiis, & pabulo refecti fuerint, post aliquot dies medullam iterum in ossibus habent.

Defatigatio] Eo oleo consumto, quo ligamenta lubricantur.

Mors] Motus animalis intra unicam horam facit, quod saevissima pestis. Innumerabiles equi subito perierunt, qui in ocio educati,

ducati, occasione aliqua ad cursum velociorem instigati fuerant. RUYSCHIUS Hagae Comitum, septuaginta ante mortem annis, in equo, qui ex hac causa perierat, integras olei libras vidit, extra vasa in abdomini cavitatem effusas.

Haemorrhagiae) Bonae eae & salutares, nisi ad nares, renesve determinatae fuerint.

DCCLXVII.

Cacochymicis] Quando atrabilarii aestivo tempore majus iter peragendum suscipiunt, tunc atra bilis funditur, & tormina maxima, vomitusque & dejectiones alvinas materiae atrabilariae facit. Leidae homo melancholicus fuit, qui pertinaci consilio, cum currum conducere facile posset, dives homo, pedestri itinere Hagam petiit aestivo tempore: sed per viam, cum male haberet, neque ullo modo progredi posset, seque crederet continuo moriturum, dum atra bilis fusa per inferiora descendebat, bona fortuna aurantia mala, quae secum gesserat, devoravit, & ita perfecit iter, ut etiam nunc superstes sit; narrabat autem MIHI, sibi procul dubio fuisse moriendum, nisi haec mala habuisset.

Lethalis] Saepe, quando medicus cacochymico homini motum musculorum commendat, & aeger inprovide consilio obsequitur, aegrum visum est subito occidisse, sive hydropicus fuerit, sive empyicus, sive alio morbo consumtus. Cave ergo similia suadeas aegris. Hujusmodi sunt, qui gnari equitationem tabidis profuisse, mox equum conscenderunt, & majori motu musculorum

rum excitato, ſanguine venoſo rapidius adfluente, minimum, quod ſupererat, pulmonis obruerunt, & perierunt. Ergo motus muſcularis non convenit, ubicunque viſcus aliquod jam adeſum eſt. Sed in aeſtuoſo inprimis coelo motus noxius eſt, neque ullum animal adeo firmum reperias, quod absque praeſente vitae periculo in hujusmodi aere vehementer corpus movere poſſit.

DCCLXVIII.

Vigilia) Quae perpetua eſt exercitatio motus muſcularis & ſpirituum conſumtio.

Conſumti) Quod in cerebro generatur, & in nervis operatur. Sed hoc liquidum non poteſt reparari, niſi in ſomno. Feſſus arator nocturno ſomno tantum reſtaurat virium, ut craſtino labori par ſit.

Adteruntur) Cum perpetuus motus in tenerrimis vaſis cerebri ſolida & fluida ad ſe mutuo adfricet, neceſſe eſt adteri utraque.

Nutritiones) In vaſis, quae nervoſo cerebri ſpiritu aluntur.

Maciei) Somnus plus in pinguefaciendo poteſt, quam reliqua omnia. Omne animal macilentum manebit, utcunque ſagines, niſi dormiverit.

Bilis) Quae per ſomnum temperatur, coquitur, blandior redditus.

Atrae) Obſervavi ipſe, poſt vigilias nimis diu continuatas, enormem bilis atrae quantitatem excretam fuiſſe, oritur autem ex parte reſidua craſſiſſima, poſtquam id omne periit, quod fluidiſſimum erat.

Inquietudo] Et mirifici nervorum morbi. Hujus aphorismi veritatem non accuratius,

quam

quam in me ipſo expertus ſum. Oritur aliquando in corpore hominum meditatione nimia animum exercentium, & in meo quidem, mirifica animae ad omnia officia promtitudo. Hanc ſequitur conſtans pervigilium, tunc vero ſummi nervorum dolores incumbunt, quos non facile expugnaveris, niſi optimam medelam adhibueris, aut a favente fortuna fueris adjutus (1732. Id MIHI accidit, cum inprudens toto aeſtivo die a ſummo mane ad ſolis occaſum de re ſeria meditatus fuiſſem, totis inde ſex ſeptimanis ſomnum noctu diuque nullum vidi, vigil usque, ſed ad omnia indifferens, ut nihil me adficeret. Succeſſerunt dolores totius corporis, indicium ſpirituum, qui reparabantur, canalesque priſtinos ſubibant, unde per totum corpus ſe diffunderent.)

DCCLXIX.

Muſculares) Cor muſculus eſt, qui nunquam quieſcit, a CREATORE ita ad motum perpetuum fabrefactum, ut paralyticum, vel mortuum denique, aqua inſperſa reſuſcitare poſſis. Verum muſculus, qui nimis diu quieſcit, ad motum ineptus redditur. Quando cubitus vel radius fractus eſt, & manus in ſindone per menſem immota geſtatur, aliquando, ſoluto vinculo totus artus brevior & immobilis eſt, quia omnis fibra ſibi commiſſa brevior redditur, & elementa propius ad ſe mutuo adtrahit: Extendendo eadem flexilior fit, & elementa a mutuis contactibus dimoventur: quam primum vero elementa penitus ſe non contingunt, jam ruptura eſt. Sit corpus

quod quam flexilissimum esse oportuerit, id alterne extendimus & laxamus, uti hortulani solent in arboribus, quas in figuram quamcunque flectere volunt. Quando vero elementa sibi invicem committuntur, tunc adtrahent se mutuo, & a liquidis suis distendi non poterunt, atque ad omnem motum fibrae ineptae fient, quia nullus motus fit, nisi fibra a succo nerveo repleta.

Velocitatem) Quia motus humorum soli cordis & arteriarum robori committitur.

Concretio) Vivimus per solida adtrita, ita enim melius vocantur quam fluida; liquida enim humana sunt quasi solida, quae vero in illa quasi molendina circulationis adteruntur & distrahuntur, ut fluida videantur. Hinc gutta sanguinis, quae ex naso destillat, continuo in placentam orbicularem fit, & in solidi speciem concrescit.

Repletio) Quando cor solum liquores movet, sanguis ruber quidem per arterias rubras in venas rubras transit, nisi transierit, mors est. Serum vero propelletur quidem in arterias suas, non autem in venas serosas veniet, cum deficiat motus musculorum, quo eousque urgeatur: idem vitium in reliquis vasorum generibus adest. Cum ergo pars liquidissima humorum in vasa lateralia transeat, quiescent liquores in minimis vasorum generibus, & eo derivari perget omne illud, quod in massa sanguinea fluidius est, neque quidquam in sanguinem redibit, crassescet adeo sanguis spissusque fiet.

Cellularum] Quae in eadem ratione replentur, qua liquida in vasis majorum generum

nerum minuuntur : quamprimum motus musculorum cessat, replentur cellulae, & fit obesitas. In bove pinguefacto vasa minora fiunt, quam in macilento, dum pinguedo cellulas expandit.

Αναισθησια) Confer exemplum citatum n. 8. ad DXC. medici, qui ex consuetudine dormiendi tandem in fatuitatem incidit, & in publico foro periit.

Vitae) Via ad vitam longam est in moderamine inter peccantem motum, & peccantem quietem, ut neque nimiis laboribus corpus conteratur, neque oleo suffocetur. Ita meta suprema vitae humanae adtingi potest.

DCCLXX.

Vix movet) Perspiratio sanctoriana post somnum naturalem, qui in sanissimo, neque fatigato homine 7. est vel octo horarum, expellit de corpore liquida tenuissima. Si nunc nihil reficiatur, subsequitur continuo fluidius omne, & somno longius protracto omne perspirat, quod vero humorum superest, id lentescit, reductio per venas tardior est, ex vasis lateralibus vix ulla, hinc oleum in vasa later alia hiantia, & in cellulas deducitur ex sanguine. Qui pendulis cruribus pedibusque somnum capit, tumentes habebit subito oedemate, sed ambulet idem, & musculos moveat, tolletur oedema. Nempe liquida, quae in vasis lateralibus & cellulis stagnaverant, hoc motu determinantur, ut in cor revertantur.

Excrementa] Quia per somnum non excernuntur. Homo vigilans vix retinet tertiam partem ejus ponderis lotii, quod dormi-

miens absque molestiae sensu in vesica gerit: idem de alvi faecibus verum: ergo omnes faeces crassiores retinentur in somno.

Cerebrum) Animalia omnia dormiunt, & ipsi pisces. Videtur autem, per contemplationem fabricae cerebri hominis & brutorum animantium, circulum sanguinis non esse, nisi in pia membrana, & maximis vasis cerebri, reliquum vero corticem quiescere, & sanguinem brevissima circulatione peracta in sinus refundi. Hinc videtur cerebrum in somno quasi collapsum esse, et tunc somnum oriri, quando cortex cerebri ita conprimitur, ut cavitas in corticis vasis deficiat, sive ea conpressio fuerit a repletione ventriculorum cerebri, lympha turgentium, sive a quacunque alia causa externa conprimente, sive a collapsu cerebri.

Hebetat) Uti pulcherrime CELSUS expressit ,, quando de repletionibus cerebri agit, quae nimium somnum sequuntur: Nemo vero est, qui non se hebetiorem percipiat, quando ultra morem v. g. decem horis dormiit. Sensus enim tardos & caput grave percipiet: quia sanguis venosus eo tempore in cerebrum congestus est, dum minima vasa collapsa erant; rediturus idem versus cor, quando motui arteriarum vigor suus rediverit.

Proclives) Hos vigilare oportet: qui vero nimium vigilant, & alacritatem percipiunt, quae somnum arceat, iis dormire convenit, & somnum etiam arte arcessere, semper enim in his malis id salubre est, quod appetitui contrarium: nisi somnolentia a morbo inflammatorio fuerit.

DCCLXXI.

DCCLXXI.

Animi adfectus ſunt motus voluntatis noſtrae vehementiores: non alia cauſa cogitationes noſtras magis perturbat. Sed cogitationum ſedes eſt ſenſorium commune: id ubique eſt, ubi cortex ad medullam connectitur: ergo adfectus animi vim ſuam in cerebro exſerunt, & ſpiritus motores verſus muſculos celerius determinant, ſpiritus autem a ſenſoriis peculiaribus ad commune ſenſorium redeuntes exagitant variis modis. Aliquando ideas aliquas ita fixant, ut delere nequeas; & ipſe expertus ſum certarum calamitatum memoriam non poſſe deleri, quodcunque moliti fuerimus, neque recedere etiam a dormiente, quod inprimis de ira, & vindicta verum eſt. Quamprimum alia idea naſcitur in ſenſorio, debellatum eſt, & recedit ingrata illa idea.

Violenti) Qui ſubito hominem quaſi in ſtatuam transformant, & veram catalepſin imitantur:

Obſtupui ſteteruntque comae & vox
faucibus haeſit.

Novi hominem ſaniſſimum, aulae miniſtrum primarium, qui cum ſumma gratia apud principem floreret, retulit de rebus nonnullis non bona fide. Princeps duobus verbis eum adgreſſus, abire juſſit, qui ſe feſelliſſet. Continuo aulicus pondus in pectore percepit, & tertio die poſt haec tria verba exſtinctus eſt. Quid notius quam ipſas faeces ex terrore dimitti &c.

Diuturnis) Qui per temporis ſucceſſionem eosdem effectus producunt, qui a prioribus ſubito ſuccedunt.

Mutant) Homo tenerior videt crudelem aliquam operationem, labetur saepe defectus viribus mortuo similis. Facile est existimatu, si quidem adfectus terroris externam mortis faciem subito inducit, in visceribus eumdem miras etiam mutationes producturum.]

DCCLXXII.

Coctionem) Aptissime DRELINCOURTIVS ,, deglutitam, & sanguini secundo mistam, tunc iterata cohobatione salivam optimam fieri, & in menstruum perfectissimum elaborari. Non alius certe inter humanos liquores salubrior est: deglutita repurgat inanem venticulum, & vi saponacea mucum detergit, resolvit, coctionis vero tempore digestionem & assimilationem adjuvat. Ergo, quando deficit, oriuntur vitia primae coctionis, quae in nulla aliarum coctionum emendantur, cum tamen coctionum reliquarum vitia per primam integram corrigantur. Haec egregie tradit PEYERVS *de ruminantibus*.

Bilem atram) Senex medicus, nomine *Phelipo*, Hispanus natione, a quo multa didici, retulit MIHI, in aula gallica aliquando Principi graveolentissimam animam fuisse, medicos contra hanc turpitudinem pastillos praescripsisse ex mastiche & rebus odoratis, quos continenter manducaret, orisque vitium occultaret. Brevi factum esse, ut tota aula Principis exemplum secuta fuerit, neque nobilis palatium frequentaverit, aut nobilis virgo, quin inter dentes similes pastillos volutaret. Inde vero aulicos omnes, incidisse in teterrimam atram bilem, cum per nimiam

miam excretionem salivae, consumta liquidiori materia, reliqua humorum massa lentissima fieret, & phantasias mirificas passim invaluisse, neque alios aulicos mansisse intemeratos, nisi quibus corpus succulentissimum erat: Denique cognita ratione morbi aulici una cum pastillis malum evanuisse. Dudum HIPPOCRATES,, sputatores melancholicos esse, aut fieri. Qui tabaci fumum nimis frequenter ex fistula sugunt, exhauriunt corpus suum, & reddunt inertissimum, & in anorexiam, siccitatem membranarum, maciem, sitim, tabem, melancholiam denique se praecipitant, nisi maxime phlegmatici fuerint. Quando in Asia exercitus per steriles campos movent, exhibent militibus pilulas ex tabaci foliis contra famis morsum manducandas: ita fames quidem sopitur, sed totum simul corpus exhauritur. Qui saepe salivationem passi sunt, plerumque solent in melancholias incidere.

DCCLXXIII.

Excretionem) Quibus bilis deficit, iis tumet abdomen. Hoc verum esse adparet in infantibus tumidos gerentibus aqualiculos, frigidulis, & pallida mingentibus, tum in cacheticis, virginibus, quibus frigus, debilitas, pallor, leucophlegmatia, animi deliquia molesta sunt.

Acidum) Omnia enim officia desinunt, quae bilis corpori praestat, dicta ad IC. C. Recte contra Scholam hanc bilis dignitatem adseruit HELMONTIUS & demonstravit, quamprimum bilis deficit, mutationem etiam ingesti cibi deficere, & facultatem chylum inde parandi.

Retenta) In vafis, quae valvulis carent, humores facile ad eam viam determinantur, quae minus refiftit, quamprimum alicubi nimia refiftentia nata eft; ergo fi calculus in ductu choledocho haeferit, oritur congeftio bilis in toto fyftemate fuo, deinde fequuntur anxietates, vomitus enormes, per quos motus, vi mufculorum abdominalium, & fepti incumbentis, retenta bilis poteft per poros bilarios retroire, ut in cavam venam & fanguinem veniat, inde in totum corpus, tuncque icterus nafcitur, & fymptomata remittunt. Verum fanguis fanus denfus eft & receptus in patellam coit in glebam. Quamprimum autem bilis in fanguinem viam fibi fecit, diffolvitur fanguis a vi bilis faponacea, ut fiat χολώδης κακοχυμία του αἵματος: & icterus fit, in quo fanguis ex vena miffus minime cogitur, urina vero ipfa flava eft, & inmiffa lintea flavo colore tingit. Bilis enim eadem fere facit, quae mercurius, & in adulto malo fanguis fecedit extra cordis inperium in vafa minora, ftagnaturus ibi, & facturus hydropem, qui mortem poft diuturnos icteros praecedere folet.

Frigus) Quam primum bilis vel paulum abundat, calor nafcitur in corpore, ut non adeo male veteres a phlegmate frigus, a bile calorem dixerint oriri. In vivo animale, diffecta forfice fellis veficula mors ipfa fequitur, effufa in abdomen bile. Ita in homine adparuit, cui enfe veficula fellis perfoffa fueratur, poft triduum enecto fubortis convulfionibus.

DCCLXXIV.

DCCLXXIV.

Nimia) Homines sunt, quibus saliva magna copia secernitur: eam autem deglutiunt omnem. Iisdem pancreas multum humoris adfundit, ut ex duodeno repleto aqua in ventriculum regurgitet, & queri soleant de aqua, quae ventriculum inundet, maxime jejunis, nam a cibo melius habent, & succus pancreatis, cum cibis, per intestina descendit et per anum exit. Non ergo mirum est, hos homines serosis diarrhoeis obnoxios esse.

Serosas) Cinericias, graauwe loop, quem Batavi nihilo minus, quam pestem, metuunt. In hoc morbo humores pancreatis, hepatis, arteriarum mesentericarum, saliva deglutita, omnes exeunt per alvum, unde summa debilitas. Vix enim aeger quater cinerea illa egessit, quin animo linquatur: inde convulsiones sequuntur, quia humores non ultra continuo fluento se sequuntur, incredibilis enim liquidorum vis per alvum effluit. Inde oriuntur continua siccitas, sitis, marasmus, & hectica febris. Hinc adparet, errorem vulgi esse, quod in omni morbo diarrhoeam laudat, quasi morbi materiem excernat: nam quando ea, quae dixi, faecum materies est, totum corpus certissima atrophia exhauritur:

Conpactas) Chylus in ventriculo generatur ex cibo solido, cujus pars crassissima in ventriculo manet, reliquum fluidum fit, ad lactis modum: hic nunc succus per tractum intestinorum volvitur, & exhauritur parte liquidiori, sive chylo in venas lacteas resorbto; & tamen faeces in fine ilei non minus fluidae

ſunt, quam ad pylorum fuerant. Ergo neceſſe eſt interim, dum chylus extrahebatur, tantum per arterias adfuſum fuiſſe, tantumve acceſſiſſe ſalivae novique liquoris gaſtrici, quantum per venas lacteas abſorbtum fuit: deme hunc adfluxum, neceſſe eſt ut materies faecum continuo lenta, & denſa fiat. Aliquando in pueris hoc malum accidit, ut abdomen turgeat, & a morte omnia inteſtina craſſa faece plena reperiantur.

Volvulum) Leidae vetula mortua eſt, quae per os ſcybala evomebat: in diſſecto corpore adparuit ſcybala cum inteſtino ileo coaluiſſe, & inſuperabilem certe morbum feciſſe.

Duram) Hinc ſaniſſimis & robuſtiſſimis hominibus haemorrhoides familiares ſunt. Dura enim & ſcabra ſcybala, & ob eandem rationem copioſa, quia difficulter egeruntur, non poſſunt excerni, niſi nixu fere, qualis eſt feminae parturientis: in eo vero nixu conprimuntur inteſtina, ſanguis arterioſus promovetur, venoſus retardatur, adeoque ſtagnat in vaſis inteſtini recti, putreſcit, ſic naſcitur diſpoſitio ad haemorrhoides, quae plurima mala in cerebro facere poterit, niſi ſanguis libere fluxerit.

DCCLXXV.

Anaſtamoſin) Haec naturae via eſt. NATURA nullum locum negligit, per quem poſſibile eſt ut ſanguis ex vaſis integris neque diſruptis effluat. Cutis ſanguini effluxuro pro operculo eſt: nihilo tamen ſecius exempla reperias, in quibus purus ſanguis per cutis integrae poros, ex variis corporis partibus, certis temporibus periodice excre-

tus

tus fuit: poſt excretionem vero ſponte vaſa iterum clauduntur. In hac urbe mercator eſt, vir honeſtiſſimus, qui quolibet menſe plus ſanguinis ex alvo egerit, quam ſaniſſima ex utero mulier: quoties ſiſtere conatus eſt, in metum incurrit apoplexiae. Haec vero ratio eſt, qua ἀναςομώσις fieri poteſt. In corporibus laxioribus ſanguis ruber dilatat ſeroſas arterias, per eas venit ad exhalantia vaſa, quae aquam ſolam transmittunt, ea dilatat, dum plethora urget, & diſtendit ſupra vim contractilem parietum; ita ſanguis effluit: Quam primum plethora deſinit urgere, etiam ſanguis mitius per vaſa laxata & paralytica pergit equidem fluere, ſed inpetu perpetuo minori, donec ultimo vaſa extendere non valeat, tuncque contracta eadem ſanguinem coercent. Ea ratio eſt in cute, in hepate, in utero, in renibus.

Hepate) Hujus ubique eadem vaſa exhalantia, propagines ſunt venae portarum, debiliſſima ſunt, monente GLISSONIO. Ergo, ſi morbo magis adhuc debilitata fuerint, & ſanguis urſerit, poterit ſanguis ipſe in bilarios meatus tranſire, & per alvum plethora exonerari, & demonſtrant experimenta RUYSCHIANA fluxum ſ. dyſenteriam hepaticam naſci, quamprimum reſiſtentia in hepate aucta eſt. Hæc ſpecies absque inflammatione eſt, & absque magno periculo.

Spiritus] Spiritus non ſecernuntur in cerebri cortice, uti alii in reliquo corpore humores: videtur ibi ea fere ratio eſſe, quae ſpongiae bibulae, ad quam liquor ex diverſi generis particulis conpoſitus adplicaretur; & ſpo-

spongia subtilissimum quidque resorberet. Sed pulcherrime veteres, πασων κινησιων αιτια αἱμα κ̀ πνευμα. Quum primum ergo sanguinis non satis adfertur ad cerebri corticem, necesse est etiam spiritus deficere: hoc autem utroque instrumento motus deficiente labascunt motus omnes, uti post vulnera fit, & succedit ultimo hydrops, quando chylus in sanguinem crassum minime fictus, in vasa minima secedit tenuitate sua, inque cellulas stagnat effusus.

Frigida) Inter summam vitam & perfectam mortem innumerabiles gradus intercedunt medii. Excretio sanguinis, etiam quando non occidit, vires tamen prosternit. Vulnerati, & magnas haemorrhagias passi, hydropem patiuntur.

Pallida) Cum solus sanguis ruboris causa sit. LISTERVS in peregrinatione Parisiensi narrat, animalia repetitae venae sectioni adsueta in vasis succos albos, non rubros habere.

Capacitatem) Ea in arteriis minor fit, quo minus arteria distenditur, reliqua vero vasa minora, in quae ex majoribus humor tenuior transit, distenduntur prae copia liquidi.

Interuptus) Prudentissime HIPPOCRATES, in I. de diaeta, Quando sanguis per haemorrhoides (consuetam aliquam haemorrhagiam) effluere adsuevit: hae autem haemorrhoides (aut alia haemorrhagia) sanantur, nunquam oportere vias claudere omnes, sed unam relinquere, per quam sanguis pergat evacuari. Per has enim adsuetas haemorrhagias viri fere in feminas mutantur, & perinde male habent a suppressa sua menstrua excretione, ac puellae solent, qui-

quibus uterini menfes emanferunt: uti exempla funt in juvenibus, qui narium haemorrhagias vitriolo reprefferant.

Haemorrhagias) Hinc feminae, cui menfes fuppreffi funt, fanguis ex pulmonibus effluit, aut ex oculi majore angulo, aut ex ventriculo. Solve uterum: etiam haemorrhagia fponte definet.

DCCLXXVI.

Seminis) Legitur in fcriptis nonnullis medicis, aliquando femen fponte absque fenfu effluere. Sed rariffimum hunc morbum effe oportet, & nunquam vidi femen effufum fuiffe absque tentigine venerea, non certe femen verum in tefte fecretum, & in veficulis adfervatum, licet proftatarum liquorem effluxiffe viderim, in gonorrhoea vero virulenta cancrofus humor aut pus ex ulcusculo in urethrae fubftantia nato effluere folet. Verum eft, in fomno femen effluere, Sed eo tempore animae ludibria venerea femper obverfantur. Haec vero gonorrhoea in literatis diligentiffimis & lienofis hominibus non rara eft, & faepe tanta feminis effufio fit, ut atrophia fequatur. Sed adeft utique grata, licet fallax, venus, & animus ad ea facra paratus. Vidi morbum: oritur a laffitudine & debilitate totius corporis, maxime circa lumbos, fequuntur fubfultus tendinum, fpafmi artuum periodici, & macies, ut corpus totum pereat: & in ipfis cerebri membranis dolor percipitur, quem ficcum ardorem aegri nominant, partes nobiliffimas intus perpetuo urentem. Sed ifte morbus rarior eft.

Dorfa-

Dorsalis) Etiam hanc speciem in formosissimo juvene vidi, qui saepe monitus, in castris tamen veneris non desiit militare, & ante mortem ita deformatus est, ut ea torositas, quae ad lumbos eminet supra vertebrarum spinas, tabulae planae similis esset; quae vera est, HIPPOCRATI dicta, tabes dorsalis. Ipsum cerebrum videtur consumi, fatui enim fiunt. Deinde obrigescunt toti, qualem non ex alia causa ita obstipam corporis immobilitatem vidi: oculi ipsi, qui in amore scintillant, atrophia nervi sui affecti hebescunt, ut facultatem videndi amittunt. In iis frequentius accidit, qui a prima juventute in castris veneris militaverunt. Rarus tamen morbus est, miserrimus idem: nulla enim fere spes superest. Lac non retinent, equitatio non prodest, queruntur enim sibi vires omnes inde labascere; post musculorum enim motum etiam largius per nocturna ludibria & semen profundunt, & vires, & redeunte die sudore madidi atque ex ipso somno debilitati, lectum relinquunt. Sed neque aromata ferunt, quorum eadem noxa est. Sola spes est in bono alimento, moderato corporis exercitio, cum pediluviis conjuncto, & frictionibus cautissime adhibitis. Hanc difficultatem sanandi hunc morbum sane Graeci viderunt: priscis enim seculis frequentius malum fuit, quod balnea in quotidiano usu essent, ea enim & stimulabant libidinem, & corpus resolvebant. [1732 Saepe vidi, neque unquam curare potui.]

DCCLXVIII.

Nimia) Haec est vel vera *diabetes* sive excretio albae urinae, turbidae, & dulcis

&

& inodorae, chylosae. Causa est laxitas vasorum renalium tanta, ut aeque facile chylum transmittant, quam vasa galactophora mammarum. Vel fluxus est aqueae urinae, limpidae fontanae similis, insipidae, qualis in hystericis & hypochondriacis & teneris corporibus non infrequens est & hydrops ad matulam solet vocari. Prior species brevi via ad atrophiam mortemque ducit: omne enim de corpore alimentum decedit. Altera alia corpori damna infert maximum in primis torporem. Memorabile exemplum in domina vidi, cui absque manifesta causa incredibilis vis urinae effluxit; eam exstinxit suppuratio cadaverosa in toto panniculo adiposo, per omne corpus diffusa. Nempe pars liquidior de sanguine decesserat, & reliquum inmeabile stagnaverat ubique in vasis minimis.

Sudor) In homine sano nimius sudor eadem mala facit, quae nimia effusio lotii, inspissat, & omnia immeabilia reddit, atque occasionem dat ad omne genus inflammatororum morborum & gangraenosorum. In omni homine, cui pulmo debilis, sudor frequens est. Agricolae, quamvis corpora laboribus exercent, non ita sudant, dum laborant; teneriores autem homines ad minimos labores, & noctu ex solo lecti calore sudore diffluunt. Hic sudor oritur a sanguine ita adtenuato, ut ejus particulae non cohaereant, & liquidiores partes a reliquis sponte secedant. Nulla ergo sanatio exspectari debet, nisi sanguini sua densitas restituta fuerit: incuratum vero malum in maciem abit & cachexiam.

Su-

Suppressa) Haec est alias vera Ischuria, cuius causa in vesica est, tuncque causa vel in vesicae collo vel in urethra est. Alia Ischuria spuria est, quando causa supra vesicam sedem habet. Haec iterum vel in ureteribus, pelvique est, tunc ren inflatur & ureter: vel in vasis renalibus, aut vicinis partibus renem conprimentibus.

Putrefaciendo) Non acrimonia sua, dum in rene stagnat: in multis enim animalibus renes nullum urinosum aut saporem aut odorem demonstrant; in pelvi vero urina acrior fit, & in vesica adhuc acrior, acerrima vero tum demum, quando aeri exponitur, a quo citissime putrefactionem concipit.

Alcalescentem) Vrina est universale sanguinis lixivium, quod eum ab oleis rancidis & salibus alcalescentibus repurgat. Quando urina retinetur, etiam omnes istae excrementitiae particulae in sanguine manent. Tolerant fere per duodecim dies, quando vero malum diutius producitur, lethale est, eo enim tempore tantum partium acrium in humorum massa generatum est, ut incipiat erodere vasa tenerrima cerebri, & in ventriculos ipsos effundi.

Vertiginis) Liquida subtiliora caput inprimis petunt, uti de vino notissimum est; Ita & urina, quando retinetur, cum mobilium partium sit, ad caput agitur, somnia facit de submersionis in aqua periculo, vertigines, apoplexiam, ipsamque denique mortem.

DCCLXXVIII.

DCCLXXVIII.

Nimia) Quae ope ſtaterae cognoſcitur. Nunquam autem homo vehementius perſpirat, quam in frigido aere, dum ſimul corpus valide exercet: ut calore, quem motu generat, ſuperet frigus externum. Exemplum in iis eſt, qui ferratis calceis ſuper glaciem decurrunt: ab hoc enim motu, qui jejunus tentaverit, facile animo linquetur, &, ſi nihil omnino chyloſum conſumendum reliquum fuerit, incidet in famem oscitatoriam, qua intra breviſſimum tempus vires ita conſumuntur, ut mors ipſa ſequatur; hoc in borealibus non infrequens malum eſt.

Parcior) Cauſas noxae a tranſpirabili retento male explicavit SANCTORIUS. Ad duas claſſes haec mala referri poſſunt. Perſpirationis utilitas prima eſt, ut cutis humida maneat: id effecit NATURA vaſculis paratis, quae liquidis replentur. Obſtructa vero pone vaſa, quae paulo perſpirantibus majora ſint, intelligis exareſcere vaſa minima, uti in febre ardente fit, quando liquidiſſima parte humorum diſſipata, vaſa minima cutis, deſtituta adfluxu liquidi ſatis tenuis, intra breve tempus exſiccantur, ut totam cutem ſqualere neceſſe ſit.

Putredo) Altera utilitas eſt liberare ſanguinem a ſubtilibus particulis, quae majori copia retentae, ſpiritibus ſe admiſcent, & eorum in cerebro actiones turbant. Pone nunc ſupprimi perſpirationem, ergo materies, quam perſpiraſſe oportebat, aut ſtagnat, aut ſanguini remiſcetur: inde multa mala, & eo promptior putredo, quo hoc perſpirabile ſubtilius fuerit.

DCCLXXIX.

Frigida) Haec trium generum ſunt: 1 Aer, qui ſanguine noſtro ſemper frigidior eſt; quando vero valde friget, tunc corpus noſtrum veluti in balneo frigido ponitur. Toleramus equidem frigus ad gradum 33. thermometri FAHRENHEITIANI: ad gradum vero 31. aqua jam conglaciata eſt. Verum aer longe frigidior redditur, cum Gedani a Cl. ROEMERO viſum ſit thermometrum deſcendiſſe ad 32°. infra 0. adeoque aer, qui 20°. ſub 0 deſcendit, plus refrigerat, quam aqua etiam frigidiſſima. 2. Aqua: quae nunquam frigidior reddi poteſt, quam ad gr. 33: ſupra 0. infra hunc gradum jam glacies eſt. 3. Aqua ſale ſaturata poteſt frigus induere majus quam 33. graduum, & tamen fluida manere, adeoque hujusmodi balneum frigidius reddi poteſt, quam ſi aqua pura fuiſſet.

Contrahunt) Pono hominem calidum eſſe, aerem vero frigidum, huic aeri hominem nudum pectus exponere: Dum denudatur, totus minor fit, & emergunt undique per univerſam cutem tubercula ſimilia cuti deplumati anſeris, quae fines ſunt ultimarum arteriolarum exhalantium eminentes, quia liquor a tergo urgetur, neque per contracta exhalantium vaſorum orificia dimitti poteſt. Redde calorem, evaneſcunt omnia tubercula. Omnia enim corpora per frigus minora redduntur: in ipſo ferro hoc experimento confirmavit PARISINA academia. Ergo, quando ſummum frigus cutem contingit, omnia vaſa cutanea conſtringuntur, & fluida ſua repellunt ad in-

terlora

teriora per venas, verſus magnas cavitates & cor ipſum, adeoque cum interiora caleant, ἀσυμμετρία naſcitur inter interiora & exteriora. Intelligitur balnea frigida magnam cautelam requirere. Certum eſt, per eadem magnos effectus praeſtari: ut non omnino mirer hujusmodi balnea AUGUSTI aevo Romae magna in fama fuiſſe, commendante ANTONIO MUSA, & hodie adhuc a multis in Anglia in uſum revocari. Sed omnino conſiderari debet, ab his balneis humores magno impetu in caput premi: totum enim corpus a frigido conprimitur, & caput ſolum non poteſt a frigore contrahi, ob oſſeam indolem, figuramque globoſam, adeoque vaſa in capite laxa & libera ut prius manent, quo neceſſe eſt humores a partibus obſtructis confluere & cephalaeas facere. Objiciunt aegros monendos eſſe, ut etiam caput inmergant; verum non vident, neque ea ratione vaſa capitis anguſtiora reddi.

Laxant) Maxime vero omnia liquida ab interioribus ad exteriora trahuntur. Hinc calidum animal continuo pondere minuitur, & in magno calore toti fere in aquam diffluimus. Sed vaſa praeterea valde extenduntur, inde errores loci &c. Cl. BERNIER, dum aulam imperatoris indoſtanici in Cachemiriam ſequitur, terrae illam paradiſum, in adſcenſu montis Bember cum exercitu hanc caloris vehementiam expertus eſt, ita enim ſitiit, ut perpetuo bibere cogeretur, ita vero ſudavit, ut de potu intra ſemihoram nihil in corpore ſupereſſet. Peribat omne animantium genus, praeter camelos, qui ſoli intolerabiles ardores inoffenſi ferunt.

Humida) Haec corpus totum relaxant & debilitant, uti experimur in aere humido, toti enim torpemus.

Extrorſum) Undique per ſuperficiem corporis humani patent oscula vaſorum exhalantium & reſorbentium. Pone nunc huic ſuperficiei humorem adplicari, dilatabuntur arteriae, ab humido relaxatae, & exhalatio copioſior fiet, quia fines dilatati minus reſiſtunt: in aperta interim vaſa venoſa, pariter debilitata, liquida ſubeunt, ut corpus ſenſibiliter ad ſtateram augeatur, quod experimenta BELLINI docent in cap. *de balneis*. Ergo aer humidus reſpectu reſpectu arteriarum humores extrorſum, reſpectu venarum introrſum ducit, & ex ea cauſa ſanguinem diluit.

Sicca) Siccus aer, & pannus ſiccus bibula corpora ſunt, & aquam adtrahunt. Id demonſtrant experimenta pulchra, quae ad hunc finem cepi, & quibus mihi conſtat, hujusmodi pannos plurimas libras aquae intra breve tempus reſorbere. Deinde id demonſtrant fullonum experimenta & pannificum. Nam panni madidi in quiescente, ſed ſicco aere, ſuſpenſi intra paucas horas ſiccantur: ſi vero aer ipſe humidus fuerit, madorem diutiſſime retinent. Nunc conſidera, cutem noſtram cum panno hujusmodi conparari, humido, dum ſana eſt, nam nummus politus, qui cuti admovetur, continuo madet. Ergo aer ſiccus de ea cute humiditatem reſorbebit; dum vero proxima cuti humiditas exhalat, ſequitur proxima, quae denuo exſiccatur, & ſic intra horam balneo ſicco homo occidi poteſt

Qualitas) Longe alia efficacia eſt balnei,

prouti ex vino fuerit, aut oleo, aut aqua marina, aut pluvia. In universum autem eo magis corpus mutatur, quo liquidi adplicati particulae mobiliores fuerint. Aqua balnei stagnans non valde efficax est, corpus autem idem suspende in vapore aquae calidae, centies certe potentius ab hoc vapore mutabitur, quam a quiescente aqua. Inde mirabile robur balneorum a substrato & accenso alcohole, quae ipsos venereos tumores auferunt, quod ipse praesens vidi.

DCCLXXX.

Heterogenea) Ut vermes, calculi, & alia hujusmodi.

DCCLXXXI.

Media) Inter annum 18. & 48. quo tempore plethora viget.

Hybernum) Hujus efficacia est replere, simul autem viscerum actiones augere & digestionem adeo copiosissimam facere: aestivi vero rarefacere, & vasa expandere. Vere & autumno plethora parum augetur.

Artuum) In hominibus, quibus artus aliquis amputatus fuit, plerumque nascitur plethora. Quando robustissimi homines in bellis ambobus femoribus privati sanantur, ventriculum quidem eumdem retinent, & pulmones aeque magnos, adeoque eamdem, quam prius, sanguinis quantitatem perficiunt, sed vasorum sanguinem vehentium pars quarta sublata est, reliquae adeo partes superstites hanc quartam supra legitimam quantitatem admittere debent, si duo crura pro quarta parte corporis sumseris. His ho-

hominibus plethora certo nascitur, saepe funesta. Ergo monendi sunt, ut sibi caveant strictiori diaeta, parco potu, & frequentibus venaesectionibus, donec corpus novae & nonnaturali proportioni adsuescat.

Minima) Plethoricus homo hoc quidem momento sanus est, sed augeatur vel paulo sanguis, vel eadem agat, ac si auctus esset, jam morbum plethora faciet. Nempe minimus calor rarefaciet humores, & cum humores citius quam solida expandantur, vasa nondum expansa ab humoribus violente distenduntur. Hi homines nullas mutationes tolerant, quas tamen vitae ordo & leges non sinunt evitare, quales sunt calor externus, corporis exercitium &c.

Laceratio] Quando inpetus aliquis praeter naturam in vasa urget, rumpuntur, & sanguis per nares effluit: si vero hae naturales viae resistentiam sanguini majorem obposuerint, poterunt internae & funestae in ipsis visceribus haemorrhagiae fieri.

DCCLXXXIII.

Motus] Quando omnes humores optimi sunt, tunc morbus simplicissimus & frequentissimus est nimis velox motus sanguinis. Hujus effectus sunt, partes liquidorum propius ad se invicem premere, expellere quod subtulissimum fuit; deinde omnia eadem facere quae plethora. Quando enim intra datum tempus duplum sanguinis ad cor venit, idem

est,

est, ratione vasorum, ac si duplo plus sanguinis continerent.

Διάθεσιν] Hanc dicimus adesse, quamprimum globuli sanguinei ita incipiunt conprimi, ut se non in punctis, sed in planis contingant. Sanguinis enim materies tota figurabilis est. Motus sanguinis moderatus particulas globosas facit, nimius sanguinem in unam solidam massam conpingit.

Nervosorum) Animi adfectus omnino sunt spirituum febriles morbi. Uti enim verae febris essentia ponitur in sanguinis arteriosi velociori per cor circulatione, ita in adfectibus id fortius agit, cujus ad motum proxima necessitas est, augetur ergo vis cordis &c.

Excretiones) Nemo negabit, in corpore humano omnes actiones reduci posse ad solidorum in humores conpressionem, & humidorum motorum in solida inpetum. Adparet adeo, liquorum motu aucto impetum in aperturas extremorum vasorum augeri: sed ea terminantur in fines teretes, qui plerumque aliquo quasi sphinctere circumdantur, congenere cum majoribus illis sphincteribus oris, oesophagi, pylori, ani, vesicae, ductus Pancreatici, choledochi. Verum hi sphincteres omnes a spiritibus reguntur, his ergo turbatis omnes in corpore humano actiones turbari necesse est.

DCCLXXXIV.

Nimia) Quando hoc in sanissimo homine fit, continuo humores a vi cordis & arteriarum prementur in minora vasa; sed ibi resi-

ſtentia minor eſt, ſtagnabunt ergo ibi vel excernentur.

Haec addere neceſſarium fuit, poſtquam celeberrimi medici ſcripſerunt, (a. 1732 CRAANEN & BONTEKOE) tunc ſanguinem optimum eſſe & ab omni corruptione morbive metu integerrime conſervari, quando omnes humores corporis fluidiſſimi ſunt. Haec opinio ita invaluit, ut etiam ſummi viri eam publice propugnarent, & ſanitatem unice profuſo Theae & Coffeae potu vellent reparatam. Verum EGO quidem miror homines eſſe, qui EO ſapientiores eſſe velint, a quo leges naturae poſitae ſunt. Hujusmodi ſapientiae humanae conatus ſemper fatales effectus ſortiuntur: & in ea ipſa, quam deſiderant, ſanguinis perfectione ponitur eſſentia conſumtionis. Haec enim eſt cohaeſio nimis parva humorum in corporibus agiliſſimis: quibus haec natura eſt, ii homines praeſtant agilitate corporis, & meabilitate humorum, atque promtitudine intelligendi; verum iidem diffluunt undique, &, niſi coerceantur humores, pereunt exhauſti, neque unquam ſanantur, quin ſanguini craſſities legitima redierit. Tunc vero, ſi praeterea diaeta ſtricta uſi fuerunt, & ruſticatione, & equitatione in aere libero, & corporis fricationibus, ſanari poterunt: his enim remediis ſanguis conpingitur, & quamdiu non conpingitur, medicus laterem lavat. Hinc adparet, quam male in his morbis argentum vivum exhiberi ſoleat. De ſanguine enim pars fluidior ex arteriis rubris in vaſa minora ſecedit, remanet pars craſſiſſima ſola, cum qua vix ullus humor ſe patitur

tur misceri; hinc ex ipsa praegressa fluiditate sequuntur morbosae pessimae indolis obstructiones. Quamdiu in flore aetatis vigent, & vasa plena sunt, fluxilitatem humorum utcunque tolerant; sed brevis est felicitas, herbae enim solstitialis similes sunt, quae mane floret, & sub vesperam exaruit. Fluiditas summa humorum agilissimam vitam facit, sed momentaneam: crassities vero constantiam in sanitate efficit.

Acrimonia) Haec fere humorum est conditio in scorbuto, a causa alcalescente in navibus contracto.

DCCLXXXV.

Acrimonia) Chirurgi norunt, caustica sola cuti admota parum operari: quando vero super medicamentum vesicatorium emplastrum tenax inponitur, tunc vero violenter erodunt, summa enim vis corrosionis est, quia cum acrimonia tenacitas conjungitur. Tenacitatem hoc loco voco id, quod difficulter excutitur. Homo sanissimus miscetur prostibulo pessime infecto, suscipit ab eo coitu materiem, non lentam quidem, cum lues venerea omnes humores in ichorem dissolvat, sed singulari modo acrem: haec oleo humano & ossium medullae miscetur, & tunc ita tenax fit, ut inter tenacia excellat, neque possit ex nostris humoribus excuti. Eadem ratione pessimi morbi fiunt in acutis passionibus, quando dissipata parte fluidiori, crassior in extremis vasis stagnat, & stagnando acris fit, tunc enim omnia destrui necesse est, ab acrimonia cum tenacitate conjuncta, & inprimis, tenerrima illa cerebri vasa.

In homine ſano ſanguis adeo blandus eſt, ut optimum collirium ſit, & nunquam viderim ullam partem corporis a ſanguine inſtillato dolere, cum potius recentiſſimus pipionum ſanguis oculo inſtillatus dolores leniat. Quando vero ſanguis per motum animalem agitatur, tunc adeo acris fit, ut ipſe ſudor faeteat, putrefacturus ſanguinem, ſi retineretur: & ipſe ſanguis, adeo blandus, adeo leniſſime ſalſus, aucto calore adeo putridus fit, ut manum, quam contigerit, cogat desquamari: id enim contingit iis, qui cadavera putridiſſima tractant.

DCCLXXXVI.

Veriſſime HIPPOCRATES ,, in corpore humano non ſolum calidum, & humidum, & frigidum, & ſiccum reperiri, ſed amarum etiam, & acerbum, & ſalſum, & oleoſum: & in amaro quidem amariſſimum, in ſalſo ſalſiſſimum. Hanc antiquiſſimam doctrinam ſequor.

Lactei) Praeter eos, quos hic enumeravi, non novi alios ſales acidos, qui in corpore humano generentur.

Alcaleſcentes) In humoribus vitalibus nunquam alcali vidi, ſed ſalſum ammoniacale; & perſuadeor me alcali humanum debellaſſe. In viro clariſſimo, Profeſſore hujus academiae, qui iſchuria ſexto die exſtinctus fuerat, uncias aliquot lotii paulo ante mortem redditas recentiſſimas omni experimenti genere torſi; rubrum erat, faetidum, & acre, nullum tamen ſignum alcalinae indolis edidit. Neque unquam liquores humani in alcali transeunt, quin multo prius

a

a tanta mutatione tenerrima cerebri & cerebelli ſtamina deſtructa ſint, & mors alcaleſcentiam praeveniat. Tantum abeſt, ut verum ſit, quod docent HELMONTIUS, SYLVIUS, OTTO TACHENIUS & alii, humores humanos ſanos alcalinos eſſe.

Inſulſi) Quoties abundant, morbos faciunt.

DCCLXXXVII.

Pituita eſt humor lentus, qui in aqua difficulter diluitur, quod particulas mucoſa quadam tenacitate connexas habeat. Hanc veteres & vulgus pro frequentiſſima cauſa morborum habent, & plebs apud medicum vix ſolet queri, niſi de acido, vel bile, vel pituita. Falſa certe pathologia, quam ſenior olim prudensque medicus ME juſſit deſerere.

Inſipida) Haec non nocet, corpori enim naturalis eſt. Omnis pars corporis humani ſana pituita inſtruitur. Ipſi oculi non aquoſo omnino liquido obliniuntur, ſed ejus modi, quod facile in pituitam concreſcat. Neque os pura ſaliva madet, ſed permiſto cum ſaliva muco, qui ſaniſſimis inter animalia ex ore perpetuo propendet. In aſpera arteria, pulmone, ventriculo, inteſtinis, pelvi, urethra, vagina uteri, articulationibus oſſium, ubique reperitur pituita. Nempe tres in corpore regiones ſunt in quas pituita diſpoſita eſt: 1 Ubicunque aer externus cutem absque medio contingit, uti in facie, quae tota unctuoſa eſt, & deterſa linteo puriſſimo id flavo oleo inficit. 2 Vbi magnus adtritus eſt, ut ad nates, ad inguina, & juncturarum loca, quae magna pondera ſuſtinent,

nent, pituita disponitur. 3 Ubi acrimonia aliqua regnat, in toto ore, faucibus, naribus, oesophagi cavitate, & ventriculi, & intestinorum, & urinariae vesicae. Haec est sedes pituitae naturalis. Tristis adeo est triumphus medicorum, qui in sella pituitam expurgatam videntes, morbum devictum credunt. Nam pituitam simillimam in sanissimo homine a purgante adsumto egeri certum est, cujus ad vitam sanam summa necessitas est. Veras utilitates pituitae & morbos ab ejus degeneratione ortos verissime recensuit CLOPTON HAVERS, inter quos ipsa podagra est, & rhachitis, & arthritis. Ante HAVERSIUM observatum reliquit HIPPOCRATES „ quando humor mucilaginosus circa articulationes artuum stagnat, neque motu expeditur, inspissari paulatim & fluxionem ad eam partem facere. Optimus humor in pessimum degenerat, quando non ita adtenuatur, ut transpiret.

Acida) In corporibus hominum languentium & virginum nascitur acida in ventriculo pituita, ab inertia vasorum, quae adtenuandae pituitae praefecta sunt: ea adeo languente vi vitae, morbos parit. Vegetabilia in acidum abeunt, & lac caseum generat, quem tenelli puerorum & virginum ventriculi superare nequeunt. Inde haec pituitae species huic aetati propria.

Salsa) In scorbuto, catarrho, coryza, materies, quae destillat, salsa est. Qui per quatuordecim dies puro sero lactis absque ullo alio cibo & potu vivunt, quod MIHI accidit, salem tamen in urina habent, uti fieret, si acria adsumsissent. Ergo NATU-

RA

RA facit salis certam copiam ex ingestis cibis, qui non habebant, nisi salis materiem. Ille ergo sal, quem NATURA corporis nostri ex cibis adsumtis parat, commistus cum inerti pituita, quae ad articulationes haeret, & incrassata stagnat, materiem componit, quae & tenacitate peccat, & salina acrimonia.

Vitrea) Hanc veteres descripserunt, & diu ignoratam, ex duobus casibus singularibus tandem perspexi. Civis erat urbis nostrae, a partu languida, pallens, exsanguis, & frigida, ut vix vivere videretur, succis interim satis plena. In ea femina vidi, quod GALENUS descripsit, copiose per alvum excretam materiem, quae pelluciditate vitrum aemulabatur, spississimam, instar gelatinae Cornu Cervi, quae in frigore spissescit, & odore omni destitutam. Hanc pituitae speciem mortalem esse VETERES pronunciaverunt, neque ulla arte superari posse, cum tunc demum nascatur, quando jam integre corporis vires defecerunt, & ipse calor naturalis. [1732. Vidi hujus modi aegros, evadere ne unum vidi.

DCCLXXXVIII.

Flava] Naturalis hic color est bilis vesicularis.

Vitellina] Dilutior, qualis hepaticae bilis color est.

Porracea] Viridiuscula.

Isatodes) Ex nigro viridescente & flavicante colore.

Motu) Homo sanus, qui mari se commisit, vomet ingesta primum, tum bilem, ab

ab initio flavam, deinde ejusdem, sed saturioris coloris, sensim magis & magis virideſcentem. Color bilis eo deterior fit, quo magis malum urget. Ita ſaniſſimus homo, cui caput percutitur, aeruginoſa vomet, ſi internum caput laeſum fuerit, ex antiquiſſima HIPPOCRATIS obſervatione.

Anxietates) In non alio vomitu graviores. Quamprimum enim bilis ventriculum ſubiit, moleſtiſſimum ſenſum excitat, donec vomitu ejiciatur.

Singultus) A diuturna nauſea ventriculi, a qua non diu abeſſe ſolet.

Cardialgias) Non ab acido, uti in prima ſpecie, neque ab aromatibus plenius ingeſtis, quae ſecunda eſt, ſed a bile, quae in ſanguinem reſorbta febrem excitat.

Dyſenterias) Varia mala pro variis locis inteſtinorum, ad quae inpetu fertur. In infantibus hujus modi diarrhoeae virides a bile oriuntur, quas nemo ſanaverit, niſi qui novit temperare bilis acrimoniam.

Acutos) Qui periculoſi aeſtimantur, quando bilis ſanguini ſe admiſcuit.

DCCLXXXIX.

Atra) Humorem nigrum, vomitu rejectum, atram bilem dixerunt veteres, quod in ſyſtemate bilis habitet.

Aceti) Quae terram permiſta fermentat, uti oleum vitrioli, & dentes adtactu ſtupere cogit. Talem HIPPOCRATES deſcripſit, & ipſe vidi.

Putrefacti) Quae inter omnes ſpecies teterrima eſt & mala inſanabilia facit.

Dedit] Tunc bilis acris calefit, & ab inteſtinis premitur. *Mi-*

Mitiſſima] Quae vocatur *humor atrabilarius*, non *atra bilis*, & aduſtus ſanguis eſt, qui oleoſas atque terreſtres, ſed acriores particulas continet, poſtquam particulae ſubtiliores difflatae fuerunt.

Exacerbata] Picea pars ſanguinis. Haec humorum degeneratio malignitate inter omnes excellit. Veteres bilem atram motam dixerunt. Talis maxime aeſtivo tempore gignitur per nimium motum.

Corrupta] Omnium peſſima & tanto deterior ſanguine corrupto & acriori, quanto bilis ſanguine acrior eſt. Oritur a bile in ipſo hepate cyſtico ductu, aut duodeno inteſtino putrefacta. Hujus modi atra bilis aliquando in febribus epidemicis evomitur, quam nemo cauſae ignarus ſanaverit, cum tamen diluentibus & bilem temperantibus tractata paucos occidat.

Effectus) Vaſa inprimis omnia erodit, per quae fluit, & febres vehementes excitat.

DCCXC.

Sanguis) Aggregatum omnium humorum: Serum vero aggregatum omnium humorum excepto rubro. Quando in ſanguine ſero vel bile ſal praedominatur, hi humores cum ſale moti & agitati . . . . 1732.

Oleo) Olea putrefacta in cellulis & ſanguini ſubito reddita & ad cor adlata mira mala faciunt.

DCCXCI.

Calculos) Materies dura friabilis, quae in nullo fere liquido folvitur, (praeter fpiritum nitri) in cavitatibus vaforum noftrorum quiescens. Non oriuntur ex humorum degeneratione, & videntur ab ipfis elementis corporis noftri oriri.

Urina) Centies haec experimenta repetii, & inter centum urinas vix unam reperi, quae calculum non contineret; 1732 & in lectionibus publicis de calculo a. 1728. demonftravi, omnem, etiam faniffimum hominem femina calculi fecum fere. Ergo non monftrum in natura eft, fed fit ex ipfis elementis corporis noftri, quae emerita, & ad functiones humanas pene inepta, fpecie minutiffimorum flocculorum per urinam excernuntur, quod per microfcopium adparet. Unus fingularis flocculus non eft calculus, centum vero forte flocculi uniti, cohaerentes & concreti calculum faciunt fabuli grano aequalem, & ex millenis horum fimilibus ipfe calculus major nafcitur. Chemia demonftrat, calculi elementa fere eadem effe, quae offium, terram, fal, oleum, fpiritum. Sed in ipfo etiam fero, viisque falivalibus, & pulmonis vafis aereis, & bilariis meatibus calculi reperiuntur. Inter decem mortales, chronico morbo exftinctos, vix unum reperies, cui non calculofa aliqua concretio circa bilis vafa infederit, aut in alia corporis parte. In fanguine tamen rariffimi funt. Nafcuntur quiete inprimis, vix in homine qui agilem vitam vivit, aut inquietiori animo eft; fed in iis, quibus neceffitas quiefcendi incumbit.

Sale)

Sale) Raro vel marino ſale, vel acido, vel alcalino fixo. CL. SLARE demonſtravit in ACTIS BRITANNICIS, ex duabus unciis calculi calcinatis vix drachmam cineris ſupereſſe, reliquam molem omnem volatilem abire in oleum & ſalem. Id confirmat Cl. HALESIVS in *ſtaticis in vegetabilia experimentis*, & invenit, Calculum veſicae maximam inter omnia corpora vim aeris aſtici generare.

Oleo) Sed putrido.

Mole) Primum malum calculi eſt, quod natus augeatur. Calculum facere facillimum eſt: ſi arenulam vel minutiſſimum calculum in matula merſeris, & ſaepe recentem urinam adfuderis, & teporem addideris, ſemper aliquid ad hunc quaſi magnetem accedet, & increſcet additis ſucceſſive lamellis in magnum calculum. Huc refero aſperitatem ſuperficiei, quae maxime corpus laedit.

Modus) Calculus ex ſe ipſo, dum quieſcit, nihil mali facit niſi ponderis ſenſum, ſed irritat, mole, pondere, aſperitate; hinc irritatae partes muſculares & membraneae acute ſentientes, quae hoſtem expellere conantur, ſe ad calculum adterunt, & dolorem eo majorem excitant, quo magis calculum expellere conantur. Ita cui ſabulum in oculum illapſum fuerit, ei palpebrae adeo fortiter & convulſive claudentur, ut nequeas aperire etiam robuſtiſſimus: ſic emunguntur lacrumae, quae ſabulum eluant. Recte HELMONTIUS *de lithiaſi*,, membranam ſe ipſam inflammare. Ergo ut dolorem calculi tollas, neceſſe eſt tollere adtritum, nempe

ſopienda eſt veſicae circa calculum conſtrictio.

DCCXCII.

Inſectorum) Omne animal, quod cognitum ſit, generat ex aliis animalibus prius exſiſtentibus. REDVS in aureis ſuis experimentis demonſtrat, ex putrefactione nullum animal generari, niſi ovum ex animale in corpus putridum depoſitum fuerit; neque carnes putridiſſimas vermes generaſſe, quando aer accurate excluſus erat. Haec experimenta in aere florentino fecit, in quo intra ſex horas vermes in carne naſcuntur. Nullus unquam mortalium contrarium experimentum produxit: & omnia absque exceptione animalia ex ovo, & ex ovo inpraegnato prodeunt. Triplex autem eſt generatio animalium: 1 naſcuntur ex mare ſeparato copulato cum femella ſeparata. 2 Alia animalia in eodem corpore partem maſculam & femininam circumferunt, & illa alterius animalis femininam partem ſubit, haec ejusdem alterius individui maſculam partem recipit, uti in limaeibus nudis. 3 Alia animalcula ſimul ſunt maſcula & feminina.

Aere) Experimenta demonſtrant, ſemina papposa, ovis animalium & majora, & ponderoſiora, deferri in turres, ibique in plantas adoleſcere. In Chemicis l. de aere demonſtravi, aliquando nubes vermiculorum in aere obvolitare. Cicadarum nubes ſuper oceani altiorem alveum volantes vidit in itinere Iamaicenſi HANSIVS SLOANE, quae ex Aſia in Americam ſuper immenſum mare iter faciunt. Non adeo magis in aere ani-

malia rara sunt, quam in aqua pisces. Pluviosus aer plenus est animalculis rodentibus, ut aliquando vestes subito erodantur a pluvia quae super eas vestes decidit. Eadem ratione vermiculi in nos ipsos irrepere possunt & ibi ova ponere. In India vermes reperiuntur, qui in cutem humanam se insinuant, ut super fusum extrahi necesse sit. Non id quidem volo, quod KIRCHERVS, qui pestis causam explicaturus, adfirmat, totam atmosphaeram undique vermiculis plenam esse, eosque sanguinem nostrum inficere, ut pariter & ipse verminascat, atque hoc pestem esse. Nam huic hypothesi experimenta repugnant. Id volo, omnium animalium, quae in hominis corpore latitant, primordia in aere fuisse.

Potum) Acetum vappidum animalculis plenum est. Cerevisia, & ipsum vinum verminascunt, & facilius aqua, quae tota verminosa est, eaque maxime quae a vegetabilibus prolicitur. LEEUWOENHOECKIVS demonstravit potus nostros aeri expositos in veras animalium piscinas abiisse. Poma, pira, panis, animalculis plena sunt. In butyro, & caseo, diutius adservatis continuo vermes adparent. ROTERODAMI terribile in puella exemplum exstitit, cui omnes sex sinus pituitarii vermibus plena fuerunt, qui de hora in horam increscebant. Hanc sanavi fumo leviori cinnabarino, & tabaci cum aqua decocto per nares adtracto, quo continuo coegi animalia, ut de naribus desilirent.

Rotundos) Teretes, albos lumbricos: simillimi eorum, excepto colore, qui rubri in terra reperiuntur. Sed & isti vermes arenae

arefactae inmissi, & tepido lacte irrorati, exalbescunt toti, uti per accurata experimenta constitit; ut manifestum sit, nos hos vermes cum cibo adsum sisse. In fetu quamdiu utero materno continetur, nullus unquam vermis visus est, neque in infante, quamdiu solo lacte cocto cibisque coctis nutritur. Tum demum vermes incipiunt generari, quando cruda adsumuntur.

Latos) Constat per certa experimenta hujus modi vermes excretos fuisse aliquot centenarum ulnarum longitudine, qui convoluto corpore a pyloro ad colon usque intestinum tenue replerent. Ipse solo vitriolo martis cum melle dato ex Russo homine vermem trecentarum ulnarum expuli. Taeniae vero ascarides sunt, quae se mutuo retinent.

Ascarides) In solo recto intestino: ibi saepe ante somnum intolerabilem pruriginem excitant. Hi sunt vermes corporis humani quasi proprii: aliae vermium species rariores sunt.

Terebrando) Intestinorum a vermibus perforatorum exempla prostant.

Consumendo) Inde fit, ut verminosi homines perpetuo esuriant, & nunquam pinguescant, licet tota fere die edant.

Horrores) Maxime quando in ventriculum ipsum adscendunt: tunc enim infantes certissime convelluntur, adulti vero homines tantis nauseis adfliguntur, ut ne unico momento temporis perferre possint.

Maciem) Quia chylum intercipiunt, materiem nutritionis.

Abdo-

Abdominis) Pueri verminosi solent protuberantibus ventribus incedere.

Tumores subitos) Post cibum maxime, quando vermes ex intestinis ad ea loca properant, ubi bonorum alimentorum copia est. Hoc certissimum vermium signum est: In militibus observatio frequens est, cum id hominum genus plurimum crudis fructibus horaeis vescatur, crudamque & corruptam aquam bibat. Talis morbus castrensis fuit in quo tumebant, qui cibum sumsissent, qui abstinebant, continuo deficiebant animo, & peribat exercitus. In cadaveribus causa ignoti mali apparuit, intestina nempe veri vermium nidi erant. Hinc fere in omnibus acutis morbis, ubi vermes in intestinis adsunt, nisi comedant aegri, bestiae in ventriculum, & aliquando & ex ore per gulam erepunt, quod signum funestum est, & demonstrat bilem, succum pancreaticum, materiem ventriculi, ipsis vermibus nutriendis ineptam esse: haec enim his animalculis fugae causa est.

Flatus) Id inprimis in exercitibus observatur, in quibus milites saepe quasi ab adsumto veneno turgent: aliquando etiam pereunt ex eo malo, in cadaveribus reperiuntur intestina plena lumbricis, qui catervatim ad novi chyli sedem adscendunt: haec causa est flatulenti tumoris in intestinis, semper enim ab irritatione flatus sequuntur.

DCCXCIII.

Mechanica) Omnes sectae hic adquiescunt, nam haec mala a simplicissima actione materiae pendent, neque referri possunt ad

principia chemica, neque ad quatuor qualitates cardinales. Sola moles, & figura, & motus hic efficaciter operantur. Et tamen haec adeo fimplex actio praeftat eosdem effectus, quos medicamenta, quae ob omnibus pro remediis habentur. Manifeftum eft adeo, neque a calore, frigore &c. omnes morbos oriri, neque ab acido vel alcali, quod tamen adfirmaverat F. SYLVIUS. Haec enim theoria neque acris olei, neque lanceolae actionem explicat. Sive acutus metallicus pugio ad corpus adigatur, five inftrumentum ex fpina pifcis, vel ex offe, vel ex ligno, vel ex lapide factum fuerit; ubique fequitur effectus, nempe vulnus, & fanguinis effufio.

Perfuademur) Si in corpore humano rigida elementa nafci poffent, fenfibus invifibilia, parvorum telorum fimilia, ea pariter, ut pugiones, effectu mechanico agerent & vafa deftruerent. Eadem autem elementa, ut acuta vel rigida fuerint, non agunt a morte. Culter acutiffimus vaginam fuam non laedit, nifi motus.

Simili) Multae caufae invifibiles videntur modo mechanico agere. Exclamabat LULLIUS,, CREATOREM nullum corpus feciffe, quod fimplicitate & indivifibilitate partium Mercurium fuperaret. Ego ipfe mercurium 25. annis torfi, ut fecederet in duo principia, & nihil effeci. Verum mercurius ifte decies ter gravior eft fanguine, ergo vehementer in eumdem agit. Globus plumbeus cereo forte 185 gravior eft, hinc, fi ambo eodem inpetu exploduntur, plumbeus aget vi 185

majori

majori quam cereus, qui ob levitatem vires motumque continuo amittit.

DCCXCIV.

Adpellatur) Inde tumorum diſtinctio, Chirurgis familiaris, in tumores a fluxione, & tumores a collectione. Fluxionem vocant ſubito orta mala v. g. quando calculus ex pelvi in ureterem, inde in veſicam devolvitur. Collectio eſt, quando materia paulatim in locum obſtruentem congeritur.

DCCXCV.

Attractio) Ita dividit HIPPOCRATES, qui ait „ omnem partem corporis humani, quae plus calet, vel plus madet, vel fricatur, vel dolet, cito intumeſcere: quod in brachio experiri facile eſt, in quo aliquid horum feceris, & cum altero brachio conparaveris: Noſtro ſeculo, poſt inventam circulationem ſanguinis, novimus humores ad omnes partes pro earum magnitudinis portione deferri. Quando vero aliquo in loco obſtructio nata eſt, adeoque reſiſtentia alibi major, alibi minor eſt, tunc pelletur humor ad eam partem, quae minus reſiſtit. Hinc, ubicunque in corpore dilatatio eſt aut laxitas, ibi fluxio naſcetur, ut adpareat fluxionem ab obſtructione non multum differre.

DCCXCVI.

Chemicae) Ut alcali & acidum, quae non ut alcali & acida ſolum, ſed etiam ut oppoſita operantur, & commixta propria phaenomena producunt, alios ab iis quos efficiunt ſeparata.

Inconprehensibili) Chemia multorum venenorum actiones explicat. Ita rationem reddit, quare alcohol venis infusum animal occidat. Nempe sanguinem coagulat. Ita explicatur, cur febres contagiosae pessimae oriantur, quando homines per fervidam aestatem carnes putridas edunt. Nempe sales sanguinis mutantur in naturam volatilem & alcalinam. Omnia vero agunt vel in solida vel in fluida, vel in utraque. DEUS singulis corporibus impertivit proprias qualitates, quas PYTHAGORAS monadas vocavit. Ita ego totus unum sum,, & singula mei pars, v. g. digitus, unus vocatur. Sed denuo quilibet digitus conponitur ex tribus articulis, quorum denuo quilibet unus est. ....Talia corpora *una* singula suum habent essentiale principium . . . . . Equus ex gramine nascitur, sed gramen in rerum natura nullibi in equum mutatur, nisi in equi corpore. Has nunc essentiales singularium corporum proprietates non possumus mechanice explicare. Qui conati sunt, eorum hypotheses vix per annum superfuerunt. Quae vero ex generalibus corporum proprietatibus pendent, ea mechanica exponit, v. g. actionem adamantis, indomabilis veneni, quia intestina perinde discindit, uti minutae lanceolae. Sed in priori classe nihil explicamus. Arsenicum necat omnia animalia. Si quaeras, unde ea vis deleteria sit? cum in cadaver nihil operetur, chemicus conabitur respondere,, sulfur arsenici hoc facere. Verum haec explicatio relinquit nos in tenebris. Aliquando tamen rationem reddere non licet ob minutiem particularum: Quando vipera homi-

minem momordit, nascuntur omnia symptomata febrium acutarum, & flavescit ipsa cutis in loco vulneris, atque mors ipsa, irritis remediis, brevi sequetur. Id explicare nequimus, etiam si indagaverimus naturam veneni viperini. Experimentum in aula Hetrusca captum est, taurus ab irata vipera ad nares demorsus, cum brevi mortuus cecidisset, incisus est, & nulla mali vestigia aut in solidis, aut in fluidis partibus reperta sunt. Qui effectus veneni bufonis vidit, quod hominibus lethale est, & per anxietates & convulsiones necat, nullam in cadavere mutationem reperiet, neque in veneno ipso adparent partes, quae tanto effectui pares videantur. Qui vini fermentati vaporem haurit, vel mortuus cadet, vel alia mala patietur: quorum triste exemplum in celebri anatomico Helveto fuit: is enim septiduo inmobilis mansit, deinde hemiplegia adflictus est, denique amissa memoria ad plantae fere statum redactus est. Haec nemo explicaverit.

DCCXCVII.

Obstetricum) Frequenter omnino accidit, ut hae mulieres pueri cerea corpuscula deforment, & capitis figuram corrumpant, rudius adprehendendo. Inde adeo frequentes fatui, quorum capita semper male formata esse, oblonga, vel angulosa, vel aliter a naturali figura aliena, & EGO vidi, & WILLISIVS observavit. Saepe cogitavi, feliciores fore mulieres, si omnino obstetriecs nullae essent. Nunquam enim convenit ars obstetricia, nisi quando aliquid partui obstat: sed hae mu-

lieres non exſpectant naturae tempora, dilacerant ovum, & extrahunt puerum priusquam veri dolores adſint, quos Graeci dixerunt ὀδύνας. Vidi in hac operatione artus puerorum luxatos fuiſſe, vidi fractum humerum. Quando artus luxatus eſt, manet tota vita miſer, quia malum non cognoſcitur. Quando fractus, tunc prodit ſe brevitate ſua. Cui pes in partu fractus fuerit, & adulto curtus erit. Iterum, in ea aetate epiphyſes facile a capite oſſis ſecedunt, inde plurimi claudi, quibus femur epiphyſi orbatum fuit. In centum claudorum cadaveribus, hanc unicam cauſam mali reperit DUVERNEYUS, fracturam cervicis femoris. Hanc ergo VESTRAM, quando praxin exercebitis, principem curam eſſe jubeo, ut temerarias coerceatis obſtetrices.

Cuſtodis) Saepe fit, ut haec femina plurimum noceant puellis, dum eos in idem brachium, eumdemque ſitum ſemper reponit, cum corpusculum in omnem ſitum poni, & undique aequabiliter premi oporteret: ex hoc vero peſſimo more ea pars minus creſcit, cui puer innititur, altera vero liberius, inde deformitas. Inde non raro femur alterum, aut brachiolum debilitatur, aut omnino paralyticum redditur. Saepe etiam quando infans geſtatus ſe reclinat, & ſuper brachium retroflectit, illa vero pedes retinet lapſuri, ea actione caput oſſis femoris a corpore ſecedit, dum ligamenta laxa ſunt, & fit nova capitis femoris cum collo articulatio, unde claudicatio perpetua ſequitur. Aliis etiam peſſimus mos eſt, faſciis infantes obvolvere. NATURA fetum ſuſpen-

ſuſpendit in media aqua tepida, ut flexio undique aequabilis foret. Nunc matres pueros conſtringunt a capite ad pedes usque ut mumiae videantur, cauſantes, ita bene nata fore corpora. Quanto DEO ſapientiores. In Aſia pueros laxo tantum involucro tegunt, neque tamen ibi vel gibbi homines, vel claudi reperiuntur. Imaginationes vero materiae plerumque aliquid addunt vel auferunt.

Producunt) Ut magna deformatio a praecedente *κακοχυμία* oriatur, quando acre cum tenaci miſcetur. Id demonſtrat Rhachitis, lues Venerea, quae bene natorum hominum oſſa diſtorquent.

DCCXCIX.

Contorſiones] A muſculis inaequaliter agentibus.

Hernias) Quae oriuntur a viſcoſa laxitate membranarum, & a preſſione interna majori.

DCCC.

Ignis) Univerſalis omnium corporum motor & diſſolutor, cujus ope, quando per ſpeculum concentratur, vitra, metalla, lapides, in fluorem rediguntur. Sed in corpore humano, adeo teneriore, quanta mala facit. Omnia corpora volatilia reddit idem, ſola terra excepta. Capillus in flamma alcoholis ſuſpenſus unico momento temporis comburitur: conſervat tamen figuram, niſi diſtrahas, & manebit cohaeſio, ſed adeo levis, ut minimo adflatu in cineres dilabatur, ſola enim terra capilli ſupereſt. Si idem cum fruſto carnis tentaveris, perinde comburetur oleum carnis, exhalabit aqua,

avo-

a volabit omne, quod non terreſtre eſt: id vero remanet integrum, vimque ignis inconſumtum ſuperat, ſed friabile erit & minima vi cohaerebit. Nam ſabuloſum illud Rabbinorum in lumbis oſſiculum riſu dignum eſt: id ajebant ſolum ſupereſſe in corporis ruina, & die noviſſimo adtracturum reliquas partes corporis: ſic explicabant reſurrectionem.

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗΣ.

DCCCI.

Morbi) Hoc eſt, una pars morbi ſeorſim conſiderata: & ex hujus modi ſymptomatum congerie ipſe morbus conponitur; exemplum eſt ardor in febre ardente. In Pleuritide inhibita inſpiratio eſt ſymptoma morbi.

Cauſae) Effectus cauſae, quatenus cauſa a morbo diverſa eſt: exemplum eſt in febre ardente effluxus ſanguinis de naribus, cujus cauſa nimius adtritus eſt.

DCCCII.

Veteres) Volebant, medicum debere ante omnia definire nomen morbi, deinde cauſam, ſive ea in ingeſtis, ſive in medicamento &c. fuerit: porro conſiderare, cum quibus ſignis invaſerit malum. Et certum eſt, ſi hac ratione novelli medici caſus ſuos eadem ſeveritate conſignarent, ac ſi continuo novo examini ſubjiciendi forent, fructus hujus diligentiae per totam vitam

futu-

futuros amplissimos. Porro adnotanda essent *excreta*, quo tempore, qua copia, v. g. perspiratio SANCTORIANA, sudor, saliva, faecum color, odor intolerabilis.

Qualitates) ARISTOTELES qualitatem vocavit, id, ob quod entia vocantur talia. Nos in corporibus qualitates vocamus id omne, quod sensibus observatur. Ergo observandum, an albus color sit, an lividus, an faeces alvinae faeteant, malo omine in omni morbo, quod putredinem demonstrent.

Incumbemus) SENNERTVS haec eadem tradidit, sed nimis subtiliter, ut difficiliorem doctrinam fecerit. EGO vero ausus sum haec perturbare.

Id ipsum) Haec res maximi momenti est. Tres medici curant eumdem morbum in tribus hominibus, tribus diversis methodis. Galenicus mittit sanguinem ad cessationem doloris usque, vel ad deliquium animi; & quem sanavit aeger, is per annos languebit prius quam vires recuperet. Helmontianus nullum sanguinem mittit, ergo aeger patietur ea symptomata, quae ex inflammatione sibi relicta oriuntur. Tertius mittit sanguinis, quantum sufficit ad prohibendam subpurationem, & aeger intra 14 diem integre restituitur. Inde nunc nascitur enormis illa diversitas in observationibus medicorum practicis.

Συμπτώματος) Exemplum est tumor parotidum, productus ex sanguinis extravasatione, quae ipsa ex symptomate causae producebatur (hic error codicis subest). In Pleuritide symptoma symptomatis est, quando ab inhibita respiratione sanguis in pulmo-

ne

ne congeritur, adeoque morbus non a morbo adeo, quam a ſymptomate ſymptomatis oritur.

Συμβεβηκος) Quae oriuntur, non ex morbo, ſed ex aeris mutatione, ex adſtantium errore &c. Ita in febre ardente peripneumonia poſt potum frigidae, non morbi effectus eſt, ſed commiſſi erroris; vel, ſi pleuriticus vinum biberit, patietur alia ſymptomata, quae ab hoc potu ortum ducunt.

DCCCIII,

Depravatarum) Omnis actio in corpore humano pendet a cauſis ſuis, hunc neque alium, neque majorem, neque minorem effectum producentibus. Depravatas vero cauſas actionum neceſſario alia phaenomena ſequuntur.

Δυσορεξια) Hac laborant quibus mucus iners in ventriculo eſt, vel bilis deficit, quae appetitum faceret, ſi in ventriculum veniret. Ergo hic amara exhibenda ſunt, vel ſalia, moderato uſu.

Αποσιτια] HIPPOCRATES ait, in omni morbo nihil deterius eſſe, quam appetitus deſtructionem conjunctam cum ciborum horrore.

Κισσης) Ita vocamus appetitus abnormes ciborum, qui digeri nequeunt, v. g. gravidarum, aut virginum chloroſi laborantium. Talem vidi perire puellam, quae ſericum Kermeſino colore tinctum deperiebat.

Pituitae] Quae nervoſas ventriculi papillas ita obruit, ut a ſaliva, motu jugorum, & ciborum reliquiis vix adficiantur. Oritur lenta congeſtione absque febre.

Salini

Salini] Uti fit in laxitate a nimia abundantia aquae. Tunc amara conveniunt, quatenus bilem acuunt, pituitam incidunt, & fibras roborant.

Paralysis] Hinc pariter & anorexia, & lienteria oriri poteſt, deleto ſimiliter & ventriculi & inteſtinorum robore. Tale malum aliquando ab extenſione ventriculi nimia poſt convivia oritur.

Putrido] Vir nobilis poſt anorexiam incidit in ciborum horrorem, ut ad ſolum nomen cibi nauſearet; anima vero faetidiſſima erat. In cadavere demortui . . . putridum inventum eſt. Eadem a ranceſcente oleo mala contingunt. Nam ipſius certe ERISICHTONIS fames uncia una olei balaenarum epota deſtrueretur.

Acrimonia] Salis ammoniaci drachma appetitum deſtruit: ſal vero muriaticus cum ſucco limoniorum poſt horam egregium appetitum reſuſcitat.

Indoles] Tunc & ſitis & fames deſtruitur, quia corpus neque aqua indiget, neque cibo.

Acida] Haec appetitum auget, & homines voraciores reddit.

Salina] Haec famem auget, quando in ſaliva, bile, ſucco pancreatico dominatur. Hinc voraciſſima animalium ſalſam in ventriculo aquam habent, qualem in falconis ſtomacho invenerunt CIMENTINI ACADEMICI. In olore & ſtruthiocamelo idem viderunt.

Biliosa) VESALIUS incidit voraciſſimum latronem, invenit ductum bilioſum ventriculo inſertum: & GALENUS confirmat, homines, quibus bilis in ventriculum adſcendit, voraciſſimos eſſe. *Atra*

Atrabilaria) Quae homines pene insatiabiles reddit.

Vermes) Maxime, quando magni & multi ad ventriculum morantur, & cibum intercipiunt. Homines, qui lumbricis teretibus abundant, solent voracissimi esse.

Peristalticus) Hinc veteres graeci hominem, quemdam χαλκέντερον dixerunt, quasi aenea habentem viscera. Nempe uti motus, ita cibus est, inquit, HIPPOCRATES: Rustici, qui aestate manuum labore se exercent, ea aestate anni duplo plus cibi, quam hyeme adsumunt. Si horum hominum ventriculum debilitare volueris, propina aquam cum saccharo.

Compescendus) Calcem de muro, limaturam ferri ex officinis fabrorum devorant, quam plurimam nancisci potuerint: & id ipsum summum in his hominibus famis remedium est. Qui magno appetitu in absurda aliqua feruntur, & coercentur a medico, vix sanantur, facile, & sponte sanitatem recuperaturi, si appetitui indulgeretur. Amstelodami homo ditissimus erat, qui nullius cibi appetitu movebatur, ut cum omnibus divitiis miseram vitam viveret: nihil proderant medici. Incidit tandem in halecum appetitum & aliquot centenos pisces voravit, ita convaluit. Gallinae, quae granis solis vivunt, acidum generant, hinc lapillos appetunt, si nullos invenerint, pereunt. Res ipsa facile explicatur: in pueris enim & debilibus virginibus acidum ventriculum torquet, ergo absorbentia, calx, creta, & alia acido opposita famem sedant, neque creta nocet, quamdiu in acido vitium

est:

est: & in universum picae oriri solent ab humore aliquo in corpore dominante ignoto, qui a nulla alia superatur, praeter eam in quam fertur appetitus. Olim HIPPOCRATES medicos jussit obsequi his desideriis ciborum absurdorum & genio morbi repugnantium.

DCCCIV.

Nimia] Hujus causae perderent totum corpus, nisi potus adsumeretur. Sitis fidus corporis custos est, quamdiu mens non laborat, cui semper oportet obsequi.

Siccitare] Quia nempe siccitas demonstrat materiem immeabilem, inflammabilem.

Spissitudine] Neque prius sitis sedabitur, quam humores diluti fuerint.

Calore] Hic enim dissipat omnes in corpore tenues liquores, ut ablato fluidiori spissamentum in vasis supersit. Ignis omnia exurit, hunc aqua exstinguit: aegro tamen non dandum est tantum aquae, quantum ad ignem restinguendum sufficit. Nam ignis 600 graduum comburit, centum vero occidit.

Alcalino] Haec in hydrope causa sitis est, quando aquae putrescere incipiunt, & una omnis pars fluidior ex vasis sanguineis in minora vasa secedit.

Venenis) Haec res admirabilis est. Parvus ille serpens, qui Israelitas pungebat, infligit minimum vulnus, inde incredibilis sitis nascitur. Huic malo oportet tantum aquae dulcis opponere, quantum diluendo

veneno ſufficit. Alius aquum ſalſam bibit, ſolaturus malum, ſi inſulſam biberit.

DCCCVI.

Deglutitio) Haec actio adeo conpoſita eſt, adeo multa organa requirit integra (& plura certe, quam ulla alia in corpore humano actio, ut neceſſario ex plurimis cauſis inpediri poſſit.

Penduli) Paralytici, convulſi, exeſi, corruptive.

Tonſillarum) Inflammatarum, ſcirrhoſarum.

Uvulae] Vel ablatae, & tunc perit directio potus, vel pendulae, inde nauſea in deglutiendo.

Laryngis &c.) Quatenus per muſculos moveri debent. Quando enim vel unicus Mylohyoideus inflammatus eſt, tota; deglutitio ſupprimitur,

Spaſmum) Qualis in hominibus hypochondriacis, & feminis hyſtericis eſt, & deglutitionem inpedit: jurant ſibi corpus aliquod per gulam adſcendere, quod etiam digitis, & oculis, uſurpari queat. Verum uno ructu emiſſo totus tumor evanuit. Nempe flatus calefacti intercipiuntur a ſpaſmo, neque poſſunt per oeſophagum eſcendere, ob conſtrictum cardiae ſphincterem, inde collum miris modis intumeſcit &c. ſed ſoluto ſpaſmo, & flatu exeunte, partes continuo ſubſident.

Χονδρογένεσιν) Primus NVCKIVS, & poſt eum paſſim alii obſervaverunt, cardiam & oeſophagum aliquando in ſenilibus ſubjectis in cartilaginem mutari, & nihil

aut

aut admittere, aut emittere. Hoc mali genus non infrequens eſt, & videtur oriri a potu aquae fervidae.

Tumorem) Nonnunquam in oeſophago in potentia deglutiendi naſcitur, qualem aliquoties ſanavi, alias autem ſanare non potui. Fuerunt, qui ad primum nixum deglutitionis cibos adſumtos per nares redderent fauceſque. Alii deglutiebant, ſed angebantur miſerrime, donec ſummo conatu rejicerent omnia. Morbus iſte videtur ſedem habere in glandulis dorſalibus VESALIANIS, quando tumentes, & ſcirrhoſae oeſophagum conprimunt, quem circumfuſae amplectuntur. Hi miſeri, niſi cito ſuccurratur, fame pereunt enecti. Hinc, niſi malum cito remediis ceſſerit, mercurium continuo oportet adhibere, qui ſanguinem diſſolvat, ut omnes canales aperiantur. Experimentum felix fuit, quod RUYSCHIUS recenſuit.

Layryngis) Hujus cartilagines definitis articulationibus committuntur: Si inde dimotae fuerint, inpeditur deglutitio. Exemplum vidit COWPERVS.

Muci] Hinc fauces illae glabrae & ſplendentes aphthoſorum nihil deglutiunt, dictae HIPPOCRATI & SYDENHAMIO. Adde ſalivae defectum.

DCCCVII.

Βραδυπεψία) Quando cibus intra 24 horas nondum mutatus eſt, ſed aliquot demum dierum ſpatio ſubigitur.

Διαφθορὰ] Quando cibi in ventriculo mutantur, ſed in ſuam, non corporis hu-

mani naturam: panis nempe acefcit, carnes alcalefcunt &c.

Salivae ventriculi) Certa eft falivae liquoris gaftrici efficacia, quae in fale penetrabili, per calorem actuofo, refidet. Quando hic fuccus deficit, deletur & appetitus & digeftio. Hi aegri adjuvantur per remedia bilis fimilia, qualia funt elixir proprietatis, tinctura abfinthii &c.

Refpirationis) Horum enim magna ad digeftionem efficacia eft.

Vermes) Quatenus motum ventriculi mutant, & abforbent liquidiora. Hi appetitum inanem absque concoctione faciunt.

Celerior) Divites de hoc morbo non conqueruntur, & ERYSICHTON facile famem perpetuam ferebat, cum regnum haberet: pauperibus vero fames graviffimus morbus eft. Arabes hiftoriolam habent feminae, quae a medico contra mariti famem medicamentum petiit.

DCVIII.

Cholera) Eft abdominalium contentorum violenta furfum & deorfum ejectio.

Singultus) Obfcura morbis caufa eft, effectus manifeftiffimus. Hunc vulgo pro diaphragmatis convulfione habent. Sed ad fingultum pertinet etiam contractio fibrarum longitudinalium oefophagi, quae gulam ad fauces elevant, dum fimul ventriculus & diaphragma deorfum trahuntur. Hinc a diuturniori fingultu in ventriculo fuperius & inferius dolor percipitur; ex irritato fuperiori ventriculi orificio. Lethalis eft, quando a vitio diaphragmatis oritur.

Co-

Caloris) Saepe helluonem fingultus prodidit, quando majorem bolum fubito deglutiebat.

Copia) Hinc pueri faepius fingultiunt, quibus paftus vulgo immoderatus eft.

Venena) Dum abradunt oblinientem mucum , & tunicam nervofam ftimulant. Hic fere omnium venenorum acrium effectus eft.

Evacuatione) Quando tanta fuit, ut nervi denudati admordeantur ab acri pharmaco. Haec fpecies fingultus fere funefta eft, uti olim a HIPPOCRATE obfervatum eft.

DCCCIX.

Retrogradi) Quando homo fanus fimplex filum deglutit , & fubito iterum ex gula protrahit, jam naufea oritur: & fi linguae radicem digito depreflerit, ventriculus totus fubvertitur. Ergo videtur naufea tunc fieri , quando motus naturalis ventriculi & inteftinorum ab inferioribus retrogradus ad fuperiora tendit. WEPFERUS, BRUNNERUS, PEYERUS, egregii illi viri docuerunt, bene omnem actionem digeftionis perfici , quamdiu motus periftalticus fucceffive deorfum agit. Quando vero animalia aperuerunt , quibus emetica medicamenta propinaverant , videbant motum periftalticum inverfum effe , ab ano nempe furfum. Quando ad hunc inverfum motum,diaphragmatis & mufculorum abdominis convulfio accedebat, tunc ventriculus quafi inter duo prela conpreffus contenta fua expellebat, vomitus oriebatur. Qui hanc caufam habet , nunquam perpetuus

eſt, ſed alternis recidivis poſt violentas convulſiones recrudeſcit.

Copia) A nimio, etiam ſaluberrimo, cibo ingeſto, primum nauſea oritur, deinde vomitus.

Acrimonia) Ipſe ſal abſinthii, quo medici paſſim vomitum conpeſcere ſolent, idem malum nimia copia adſumtus excitat.

Cerebri) Quando vertigo adeſt, non longe abeſt vomitus: ſi v. g. effuſus ſanguis cerebrum conpreſſerit.

Rheda) Homines huic vehendi modo non adſueti, nauſeant & poſt praecedentem nauſeam vomunt, quoties praeeunte dorſo curru vehuntur. In mari vero agitato nemo non vomit, ut nauſea ipſa a navibus nomen habere videatur. Ab initio nihil mali ſentiunt, paulatim dolorem in cardia percipiunt, tum nauſeam, tunc ingeſta evomunt, deinde ſalſam aquam, bilem ultimo.

Copia) Allium, cepa, porrum, raphanus ruſticanus, piper, Zingiber, in minori juſtaque copia ſumta, roborant ventriculum, & conpeſcunt vomitum, eadem majori copia adſumta vomitum movent.

Idea) Video homines firma & integerrima ratione valentes, quos medicus juſſerat continuis octo diebus purgans pharmacum adſumere. Ultimis diebus, vix viſo poculo medicamento, reſpondebat ſtomachus. Haec res mirabilis eſt. Qui exiguam quantitatem cicutae aquaticae C. GESNERI deglutivit, bolumque in ventriculo retinuit, patietur ſaeviſſimas convulſiones omnis generis, tetanos, opiſtotonos, & mors ipſa ſuccedet. Si vero fruſtulum radicis vomitu potuerit

rejice-

rejicere, jam falvus eft, & breviffimo tempore ad fe ipfum redibit. Inde demonftratur maximam ventriculo, ejusque nervis, cum cerebro & communi fenforio adfinitatem effe.

DCCCX.

Cholera) Ita vocamus materiae biliofae per vomitum & diarrhoeam violentam explofionem. Hic morbus vehementiffimus eft, & plerumque intra 24. horas necat: Quando ventriculi irritati ora clauduntur, poteft, (& vifa eft dirupiffe) materia fermentans ventriculum difrumpere, vel certe hominem per convulfiones occidere. Quando vero dimittitur eadem, tunc tota maffa cibaria convulfa tantum facit confluxum bilis fucci pancreatici, & faliva, ut fumma debilitas, & mors ipfa fequatur: totum intra hoc tempus hepar egeritur, cum prius liquor ejus omnis bilisque, flava ab initio, cyftica, tunc hepatica, tandem viridiffima ejiciatur. Effectus idem eft, ac fi antimonium, afarumve nimia copia quis ingefferit; neque enim haec medicamenta magis vomitum movent, quam alvum, fi vis eorum ad inteftina fuerit determinata.

Horaeorum) Hi fructus tempeftate fumme calida in loco humido & calente fermentantur adfumti, rarefiunt, & materiem elafticam generant, qualem vinum fermentans, unde illi mirabiles per ventriculum & inteftina tumultus. Felices, fi ructuum fpecie hoc venenum exhalare datum fuerit: Quando vero eo tempore ventriculi orificium firmiter claufum eft, tunc tumet ad crepaturam

usque ventriculus, uti cerevisia aliquando, dum fermentat, lagenam suam displodit. In ACTIS BRITANNICIS exemplum hominis est, qui a nimia pota fermentantis cerevisiae intumuerat, & perierat. Incisum est cadaver, & intestina duodecuplo solita mole turgidiora inventa sunt, ex hujus elastici vaporis potentia.

Coelum) SYDENHAMIVS contra plerosque medicos adfirmat, ex propria observatione, hunc morbum etiam absque ingestis horaeis fructibus nasci, a calidiori tempestate, quae humores fundit, & ad intestina, per calorem laxata, minusque resistentia deponit; sive augustus mensis eo tempore decurrat, qui in hoc morbo producendo reliquis antecellit, sive alio mense idem aestus saeviat, qui augusto mense solet dominari. Adeo caeterum atrox est, ut robustissima corpora intra unam horulam solvat, atque a nimia κενεαγγεια convulsivam mortem inducat.

DCCCXI.

Est) In omni vuctu concurrunt semper 1. materies elastica, quae ex vegetabilibus nata se ipsam rarefacit 2. Spasmus, qui fistulam constringit supra & infra eam materiam. 3. hujus materiae nixus in libertatem & 4. violenta eruptio, postquam vis constingens spasmodica resoluta fuit. Quanta vero caloris in his malis producendis potentia sit, adparet consideranti, ignem pleraque corpora millies & ultra se ipsis majora facere. Tartari crudi uncia una dimittatur in vas chemicum, educatur aeris copia, deinde vas obsignetur, & addatur tantum caloris, ut tarta-

tartarus fundi poſſit, diffringetur vas etiam fortiſſimum cum ſummo impetu, nihilo minori, quam ſi pulvere bombardario plenum fuiſſet.

Muſto) Dolia, quae fermentantes liquores continent, rumpuntur ſaepe a flatibus, quos fermentando generant, niſi ſpiraculum aliquod apertum relinquatur.

Spaſmodicis) Quando intra inteſtina ſaniſſimi hominis elaſticus aer majori copia gignitur, poterit ita inteſtina & ventriculum mutare, ut penitus in aliena loca migrent. Vidi a flatibus inteſtina penitus inverſa, ut dorſum, quo miſenterium reſpiciunt, inferius poneretur, & omentum poſterius eſſet, quod ante inteſtina pendere oporteret. Conferatur D. de S. ANDRE obſervatio, quam ACTIS BRITANNICIS inſeruit. Inde etiam mirifici illi a venenis adſumtis tumores. Fuerunt mortales, qui medii crepuerunt, cum a venenis ventriculus ipſis diſſiliiſſet & hoc genus mortis a veneno in omnes linguas vulgi conſenſu tranſiit *zerberſten*. Inde etiam mirificae illae anxietates ſapientum, quibus pituita moleſta eſt.

DCCCXII.

Lienteria) Quando adſumti cibi absque ulla mora egeruntur. Frequens malum, oritur a paralyſi ventriculi, vel pylori: Nam interea vis reſpirationis pergit operari, & contenta ex reſolutis neque reſiſtentibus ventriculo & inteſtinis expellit. Id ſemper fieret, etiam in ſano homines, niſi vi contractili harum partium cibi retinerentur. Ex hac morbi idea hoc malum ſaepe feliciter

ſanavi, unice enim a debilitate & reſolutione harum partium pendet.

DCCCXIII.

Coeliaca) Rarus morbus eſt, & vix certo a ME viſus unquam, certe qualis ab auctoribus medicis deſcribitur. Is enim morbus ſubponit bonum ventriculum, pylorum vero nimis amplum, ut chylus praeparetur quidem, ſed non guttatim deſtillet, verum cum chylo una faeces alvinae exeant. Adde obſtructionem in lacteis vaſis, bibuliſque, ut nihil admittant, v. g. in aphthis: quando cruſtae ipſa inteſtina obſident. Tunc faex alvina vix putrefacta eliminantur (1732 hanc ipſam cauſam lienteriae ſolam propoſuit.)

DCCCXIV.

Diarrhoea) Quamdiu neque dolor accedit neque tenesmus, tamdiu dianhoea eſt, dyſenteria vero, quamprimum teneſmus conjungitur.

Vaſis) Liquores corporis humani poſſunt pene omnes per vaſa ſua in inteſtina deponi, v. g. obſtructo hepate, quando ſanguis per portarum venam, ejusque ramos nequit tranſire, tunc enim ipſe purus ſanguis per anaſtomoſin ex vaſis meſentericis effundi poteſt, quorum oſcula dilatata ſunt. Verum ea via, quae ſanguini patet, omnes alios humores etiam facilius transmittet. Hinc diarrhoeae ſalivoſae variae, & aliae ſalivoſae, & mucoſae, & ſanguineae. Ipſae denique acidulae ſpadanae copia majori adſumtae per alvum effluunt.

Lax-

Laxitas) In homine robusto, cui copia humorum major in has partes confluit, nunquam diarrhoeae nascuntur, licet aquam biberet, sed requiritur conjuncta fibrarum paralysis. Tunc lympha quidem pergit secerni, neque tamen in vasa resorbentia premitur, interim urget vis respirationis & lympham effusam expellit Curatio est, cutem raram facere, ita enim alvus stricta fiet HIPPOCRATE teste.

DCCXV.

Tenesmus) Dolens & irritus conatus egerendi absque effectu: causa est inflammatio intimae membranae extremi intestini Recti.

Dolore) In intestino ileo: si in colo haeserit, idem faciet conatum egerenti perpetuo molestum, & irritum. Videtur in diarrhoea crustam illam, quae nervos oblinit, inregram manere, in dysenteria vero abradi, ut nervi denudentur. Hinc HIPPOCRATES ,, a diarrhoea dysenteria: a dysenteria tenesmus, a tenesmo mors. Nam dysenteriae materia acrior est, quam diarrhoeae, & ex hepate venit, aut splene, aut pancreate aut systemate gastrico, ex ulcere, cancro, scirrho cancrescente, circa has partes.

Inflammatione) Neque tamen haec perpetua dysenteriae causa est, nisi denudationem nervorum καταχρηστικῶς dicere velis inflammationem. Aliquando tamen vera inflammatio adest, & funesta gangraena sequitur.

DCCCXVI.

DCCCXVI.

Violenta) Enormis inteſtinorum dolor cum anxietate & vomitu omnium, quae ad tenuja inteſtina pervenerunt : Materies enim vomitus eſt omnis illa, quae ad ſedem Ilei pervenit, perque eam partem tranſire nequeuns magis & magis accumulatur, vim infert acriter ſentienti inteſtino & dolorem, a qua irritatione convulſio fit, et motus inteſtinorum periſtalticus retrogradus redditur, & omnia per ſuperiora expellit. Incredibilis hic copia nervorum eſt, ut minus mirum eſſe debeat volvulum adeo multos mortales occidere. Primus RUYSCHIUS obſervavit, vulnera nervorum meſentericorum, etiam absque ſanguinis jactura, intra tertium diem occidere: obſervabit autem in nautis, quorum triginta ad minimum quotannis cultro occiduntur, a RUYSCHIO totidem autem aperti fuerunt, ut legitime in vulnerum naturam inquireretur. Cum autem in hoc caſu dolor a vulnerato nervo vitam auferre potes ſit, non vides, quare non idem poſſit effectus eſſe doloris in Ileo vehementiſſimo. Inteſtinorum enim ſuperficies exterior veriſſimum meſenterium eſt.

Clyſmatum) Teſtes ſunt graviſſimi viri, non ſcybala ſola, ſed ipſos aliquando clyſteres per os ejectos fuiſſe (verum ſtercus alvinum ipſe per os excerni vidi 1732.) Hoc quidem explicationum non videtur admittere. Nam ileus quidem explicatur ex obſtaculo, quod tranſitum faecum inpetit: ſed clyſmata non poſſunt per os emitti, niſi inteſtina meabilia fuerint. Verum ſi meabilia ſunt, cur demum per

os

os egeruntur clyſmata, potius quam per anum? Deinde oportet, ut ſecybala clyſteresve hanc viam relegant, valvulam coli vel paralyticam, vel ruptam eſſe.

Inverſus) Qui naturaliter cibos a ſuperioribus deorſum pellit, nunc praeter naturam ſurſum determinatur. Verum, cur rejiciuntur ex craſſis clyſmata, cum in his inteſtinis nunquam, in numeroſis vivorum animalium ſectionibus viderim motum periſtalticum.

DCCCXVII.

Icterus) Laticis aquoſi ſanguinis a bilis adſperſione decoloratio, hinc flavedo totius habitus corporis.

Excretio) Supra valvulam, obturantem emiſſarium ductus choledochi, via liberrima eſt per totum corpus humanum, ſed bilis deorſum fertur ad inteſtina, quamdiu ibi reſiſtentia minor eſt, neque redit ab inteſtinis in ductum choledochum. Quamprimum locus reſiſtentiae mutatus eſt, & reſiſtentia ad inteſtinum major, tunc bilis aut ſtagnat, aut retrorſum it in ſanguinem, eumque diſſolvit, uti ſapo, ex natura ſua tenaci, plaſtica, nutritia, in merum aquoſum laticem. Hinc ex Ictero naſcitur billioſa cachexia, ex ea hydrops, quod ante tot ſecula recte vidit HIPPOCRATES. Si vero diu ſtagnaverit, exhalata parte liquidiori, reliquum in calculum cogitur gypſeum, quod obſtructo oſtio duodenali non infrequenter contingit: & in iis reperitur, qui frequentes icteri recidivas paſſi ſunt.

Inpe-

Inpedita] Pereunt effectus bilis recensiti ad 1C. & C. & tenax pars ciborum non resolvitur, neque adeo coquitur chylus in materiam tenerem, sed serosus manet, & a sanguine secedit aquae specie: neque unquam oleum ex cibis ad sanguinem venire potest, nisi bilis pituitam detergeat.

Tympanites] Consumtis hinc inde intestinis, visum est materiam flatulentam in abdomen exiisse, & fecisse siccum hydropem. Quo magis autem venter intumescit, eo magis conprimuntur intestina, neque eorum vasa quidquam admittunt, unde pessimum genus tabis oritur. Alias idem malum ortum est a lumbricis, qui intestina perroserant.

DCCCXVIII.

Simillima] Chylo tantum liquidi restitui debet; quantum inde absorbtum fuit, nisi hoc fiat, exsiccabitur, & in scybala abibit. Ergo quando in intestino tenui humoris diluentis adfusio desinit, nascentur ibi sicca scybala, & poterunt cum intestinis connasci, volvulumque facere.

DCCCXIX.

Polyposae] Qui saepe animi deliquio, & palpitationibus cordis laboraverunt, dissecti a morte solent fere polypos in corde ostendere.

Frigus] Quando pars partem pellere desiit. Tunc id, quod in vasa lateralia abiit, non ultra in cor conpellitur redire, sed stagnat, & nascitur sensim διάθεσις ad hydropem.

DCCCXX.

DCCCXX.

Pulmo agit in ſanguinem, quatenus omnes humores in ſanguine continentur, hinc in omnes omnino humores noſtros agit, atque materiem crudam omnem omnium primus accipit, primusque eoquit, nempe aptam reddit, ut per omnia eorporis vaſa fluere poſſit, & fingit in naturam humanam. Quando ergo pulmonis actio vel increſcit, vel decreſcit, tunc etiam increſcit vel decreſcit actio corporis humani in humores ſuos. Quando decreſcit, labefactatur totum corpus, deſtruitur adſumtorum converſio in bonum ſanguinem. Sed vis omnium fiſtularum humores transmittentium pendet ab adplicatione actionis cordis, prementis in vaſa certo modo figurata, & ſe ad ſuos humores conſtringentia: ergo diminuto officio pulmonis minuuntur omnia: Sed omnia liquida, quae in corpore humano praeparantur, in pulmone neceſſe eſt prius praeparari. Ergo aucta vi pulmonis omnia nimis cito aſſimilantur, nempe corpus ducitur ad putredinem: & quidem id in omnibus humoribus fit ſimul, quia pulmo vaſorum corporis humani quoddam conpendium eſt; inde perpetua neceſſitas novorum ciborum ingerendorum, crudorum, qui putredini reſiſtant. Diminuta vero actio pulmonis omnia nimis tarde aut nunquam aſſimilantur, inde cruditas, adſumtorum cacochymia &c.

Organorum) Nihil in corpore humano majori admiratione dignum eſt. DEUS duplex quaſi homini corpus fecit. Prius eſt ſolus pulmo, qui habet prae reliquis omni-

omnibus corporis partibus tot & talia vafa, quot reliquum corpus. Ut adeo liquores ex craffiffimis in tenuiffimos mutari queant in pulmone, neque detur ullum genus vaforum humanorum, ad quod non accommodetur. Ergo pulmo laborat pro toto corpore . .

DCCCXXI.

Plethora) Quando arteriae fanguine turgidae canales uriniferos conprimunt.

Inflammatio) Hinc in febribus ardentibus, cum acutiffimo ad lumbos dolore, faepe nulla fecernitur urina.

Ureterum) Hi ipfi inflammari poffunt, demonftrat NUCKII obfervatio, inflammantur autem in vafis a RUYSCHIO per injectionem detectis. Inflammantur autem maxime a calculo intus retento.

Urethrae) Haec faepe oritur poft luem venerearn, quando poft gonorrhoeam locus inflammationibus obnoxius relinquitur. Hoc mali genus frequens eft.

Pituita) Mucilaginofa, qualis in vermium fpeciem protrahi poteft, tuncque teneras illas vias obftruit.

Spafmus) Hinc in fummis animi adfectibus homines vix urinam reddunt, nifi admoniti.

Preffio) Quando arteriae turgidae ductus urinarios conprimunt, aut calculus eadem facit. Hinc refpondetur, cur faepe lethales ifchurias patiantur, quibus alter ren folus obftructus eft, alter integer, Nempe tunc in renem integrum fanguis majori copia irruit, & inflammationem facit, & in eo cafu, in cadavere ren alter calculo obftructus,

ſtructus, alter penitus deſtructus reperitur: & hoc malum incurabile eſt.

Thrombo) Quando ſanguis in pelvem renalem effuſus in grumos coit, hinc in ureterem, deinde in veſicam propulſus, vel ureterem, vel urethram obſtruit. Vidi ſanguinem ibi coactum vermium ſpeciem adſumſiſſe, ut hamulo eximere neceſſe fuerit. Hoc morbo periit magnus ille anatomicus CAROLUS DRELINCOURTIUS.

Caruncula) Fuerunt inter recentiores, qui negarent, poſſe in urethra hujusmodi carunculam naſci; & proprium in hanc ſententiam exſtat opusculum BRUNNERI. Verum IPSE vidi aegros, quibus ad inſertionem proſtatarum, & ſeminarium ductuum, & Cowperianorum, excitabantur ex urethra verrucae venereae, ſimiles earum, quae in pene externo naſcuntur, vulgo notae: has excutiebam uſu turpethi mineralis efficacius adplicati. In corona penis idem malum frequens eſt, & nemini ignotum, in urethra vero obscurius, ſimile tamen. Saepe etiam ab ulcusculis purulentis, cicatrice obductis, caruncula naſcitur, urethram obturans, quod cicatrix protuberet. Dudum ipſe HIPPOCRATES pronunciavit, carunculas in urethra naſci, quae ſubpuratione ſolvantur: ſed noſtrae carunculae ſuppurari neſciunt, diverſae ergo ſunt a morbo HIPPOCRATICO. Sed hoc genus non eſt carnoſa excreſcentia, uti in priori caſu. Male tunc adhibentur medicatae candelae mercurio ſublimato inbutae; ſic enim ulcus apertum tenetur, & nocetur aegris. Alias ex ſuperficie interiori urethrae exulcerata vidi incredibile malum

natum fuiſſe, intra octo nempe vel decem ſomni horas, quibus aeger a potu abſtinuerat, partes excoriatae concreverant, uti ſolent palpebrarum limbi, aut labia, aut exulcerati digiti: & hoc mali genus aegre curationem admittit.

Adde nunc cauſis iſchuriae diuturniorem cohibitionem lotii, quae vim infert muſculoſae fabricae veſicae, eamque paralyticam reddit. Aliquando canem, deſtinatum ad anatomen, incluſeram: & lotium continuerat verecundum animal; in aperto corpore veſicam pleniſſimam reperi, quae preſſa nihil amittebat, levi vero vulnere pertuſa in ſphaeram ſe ita contraxit, ut nihil per collum tranſire poſſet. Miſerum animal potuiſſet catheteris ope ſanari.

DCCCXXII.

Στραγγουρία) Urina guttatim cum dolore & ſummo conatu emiſſa. Oritur ſaepe ab haemorrhoidibus inteſtini recti.

Cereviſiae) maxime quando coctione ſpiritus ſuos amiſit: idem malum facit vinum vappidum, nempe altero die ſtranguriam. In hominibus meliori potui adſuetis aliquando cereviſia recens ſimilia mala facit, & viſum eſt, mucum veſicae in junioribus hominibus ab hac cauſa ita abraſum fuiſſe, ut vera gonorrhoea videretur.

Excoriatio) Quando calculus in veſica haeret, maxime ſi aſperior fuerit, premit perpetuo veſicam, & ad excretionem ſtimulat, detergit humorem mucilaginoſum, ſic dolorem facit, ubi calculus eſt,

[illegible] &

& perpetuum teneſmum veſicae, haec conſtringitur, expulſura urinam contra durum calculum, inde dolor quaſi urens, ſimilis effectui corporis rodentis cauſtici, quod in veſica moraretur. Vidi miſeros a calculo collo veſicae inpacto, ita tortos, ut capiti inſiſterent, pedesque ſurſum protenderent, ſic calculus relabebatur in fundum veſicae, & urinam reddebant, non aliter ſe hoc onere liberaturi. Poſſideo tales calculos piriformes, qui oſtium urethrae perfecte obturaverant.

Cauſticis) Fuerunt medici, qui abſurdo certe & vix condonando errore cantharides laudaverunt ad gonorrhoeam, malum ſolis blandiſſimis medicamentis ſanabile, & iis, quae ſanguinem absque acrimonia diſſolvunt. Sed cantharides, & intus ſumtae, & cuti adplicatae faciunt, ut urina difficilius emittatur, atque prae intenſo conatu non raro ſanguis ipſe ſequatur. Vidi hujusmodi morbum natum a tinctura Bartholiniana, quae cantharides & nitri ſpiritum recipit, & adfirmare poſſum, expertus, hanc tincturam, aut ſimilia medicamenta malum ſemper exacerbare. Multa enim animalia venenata habent proprium quaſi membrum, in quod moleſtam ſuam efficaciam exerceant. Dipſas & Vipera hepar adficiunt, & icterum excitant; lepus marinus pulmonem, cantharides veſicam urinariam.

Adde cauſis ſtranguriae ipſum ſenium. Iuvenes pleno filo urinam expellunt, ſenes repetito inpetu, cum tenesmo, & aegre veſicam exonerant. Cauſa eſt in veſicae debilitate, & muſculorum urinam expri-

mentium paralyfi, inparium expellendae urinae, acrimonia lotii &c. Hos oportet digito ad perinaeum pofito lotii ultimas guttulas exprimere.

DCCCXXIII.

Incontinentia) Quando fphincter veficae non clauditur. Semper enim claufus eft, nifi vis externa fuperior eum aperiat: & clauditur, non voluntatis inperio, fed fponte fua, absque animae arbitrio.

Refolutis) In homine fano ne unica quidem gutta liquidi per anum exit. Quando vero lapis infernalis, fub nomine Hydragogi ANGELI SALAE aut antihydropici Boyleani ingeritur, tunc ignaro homini aqua de alvo effluet, ut manifeftum fit, hoc medicamentum non folum alvum folvere, fed etiam laxare vim fphincteris ani, ut refiftere nequeat. In Vefica fimilis dispofitio nafci poteft. Quando a deftructis partibus incontinentia nafcitur, nihil in arte medica praefidii eft; quando vero ab ipfo partu pueris hoc malum inhaeret, ex laxitate fphincteris ortum, adjuvantur, quando fingulis horae quadrantibus mingunt, donec veficam maxime irritabilem reddant. Nunquam per femihoram integram urinam retinere debent, quamdiu vigilant, per noctem vero bis aut ter excitari, ut mingant expergefacti.

Difciffis) Poft calculi fectionem, qualem veteres excogitaverunt, fere femper urinae incontinentia fequitur, quia inftrumenta ingentia per incifam urethram inmiffa, nempe conductor, & forceps, & calculus denique

forci-

forcipe conprehenfus, tum vi fumma eductus, ut faepe vix duorum hominum robore forceps extrahi poffit, veficae fphincterem laceraverunt, ut porro non integre claudatur. Idem malum etiam feminis accidit, quibus equidem vix unquam urethra inciditur: Sed immittitur catheter, fuper eum conductor, fuper conductorem forceps, qua calculus educitur: ita dilatatur urethra, ut nunquam in tota vita urinam continere poffit. Solus Clar. RAVIUS, fumma peritia fitus, artisque dextero exercitio fretus fecabat feminas in ipfo perinaeo, uti viros, atque tollebat hujus incontinentiae metum. Idem ab ulcere venereo accidit; tum a luxatione fpinae dorfi, & contufione medullae fpinalis, quam plerumque faecum alvi & urinae incontinentia fequitur. Malum vidi in aurifabro, cui vertebrae lumborum luxatae fuerant.

DCCCXXIV.

Lacteae) Ita ut vafa renalia in mammaria vafa transmutata fuerint. Tunc, quae emulgentia vulgo dicuntur, vere totum corpus emulgent. Harum urinarum copia magna eft, fapor dulcis, lactis color & confiftentia.

Dilutis) Omne vas dilatatur pro ratione virium prementium, & laxatur adeo omne vas, per quod nimia humorum copia transmittitur. Inde hoc malum frequens factum eft, poftquam D. BONTEKOE potum Theae commendavit: nam hi diuretici potus duplici modo nocent, cum & humores adtenuent, & vafa laxent. Spes fana-

tionis maxima eſt in diaeta ſicciſſima, abſtinentia ab aquoſis, exercitatione corporis, & ſudore. Non ideo quilibet copioſior urinae fluxus continuo pro diabete haberi debet: qualis poſt nimium Theae Coffeaeve potum, aut aquarum ſpadanarum uſum ſequitur. Diabeten enim veteres dixerunt fluxum urinae lacteae. Hunc morbum vidi in juvene, qui noctes dieſque ſtudiis incumbebat. Somnum arcebat perpetua pocillatione Theae & Coffeae: incidit miſer in deplorabilem tabem, ut ſiphar hominis videretur; & ultimo cum intolerabili & inexſtinguibili ſitis tormento exſpiravit.

DCCCXXVI.

Palpitatio] Ita vocamus cordis contractionem validiſſimam, contra ſummam reſiſtentiam nitentis.

Spirituum] Quando cor palpitat, ſenſim dilatatur & fit aneuryſma. Quamprimum enim plus accipit ſanguinis, quam dimittere poteſt, vis ejus in eadem ratione diminuitur, in qua adfluxus liquidi, adeoque capacitas augetur, cum fibra muſcularis quaelibet debilitetur, quando longior fit. Ita v. g. cui noctu, ſubito, lux exploſi pulveris pyrii oculos perſtrinxit, is perturbatur, & cor palpitat, quia ſanguis omnis ad cor confluit, quod tantum onus nequit expedire. Adde vim inaequalem ſpirituum, ex qua hyſtericae & chloroticae palpitationes oriuntur.

Vermibus) In ipſo pericardio vermes LOWERUS vidit, qui mirificas ibi palpitationes excitaverunt.

Aneu-

Aneurysmate] Mulierculae, quae frequenter animo linquuntur, exstinguuntur ultimo per palpitationes cordis: in eo enim statu sanguis quidem ad cor refluit, cor autem quiescit, & dilatatur, ita sanguis stagnans polyposus redditur, viasque iterum arctat, & majoris dilatationis cordis causa est, & nascitur ad inevitabilem mortem dispositio. Hunc morbum oportet Medicis & Chirurgis probe notum esse, ne ex ignoratione verae naturae mali aegrum occidant. Vidi aneurysma capitis infantilis magnitudine sub axilla sinistra in homine Graeco: Huic homini, quoties noctu quiescebat, sanguis exibat ex sacco aneurysmatico arteriae subclaviae, & inanem relinquebat cavitatem: quamprimum vero expergefactus situm mutaverat, reddebatque liberum sanguini aditum, continuo spatium nactus sanguis in saccum patulum se effundebat, ut nihil ad cerebrum veniret: atque adeo, ex somno surgens in animi deliquium incideret. A morte tumor apertus est, repertus plenus intus lacertis, quasi columnis.

Spisso) Qui etiam ad arteriae pulmonalis principium haerens hujus dilatationem inpedit, adeoque dextri cordis evacuationem. Inde frequentes illae eruditorum palpitationes, tunc, quando ad quietem se conponunt, molestiores, ut proprium cor palpitare audiant. Nempe prius sedebant erecti, nunc quando recumbunt, sanguis ab omni parte corporis subito majori copia ad cor refluit. Hae tamen palpitationes non ultra unam alteramve horam solent molestae esse.

Copiosiore] Palpitatio a ſpirituum vitio non periculoſa eſt: quando vero humores ad cor retropelluntur, tunc caute agere oportet. Qui polypoſi ſunt, iis hujusmodi palpitatio familiaris eſt: fit per minutum horae integra ἀσφυξία, deinde redeunt ad ſe ipſos: ſed interim ſtagnat ſanguis, & poteſt in thrombum abiiſſe. Vidi hunc morbum, juſſi ut aeger bono victu ſibi proſpiceret: alius vero medicus commendavit ſalem volatilem oleoſum Sylvii, infelici auſu; protruſit enim polypum furſum in aortam adſcendentem. Neque unquam in polypi ſuſpicione hi ſales volatiles concedi debent.

DCCCXXVII.

Intermittens] Signum periculoſum in omni morbo: deſignat enim deficere vires vitales.

Liquidi] Polypoſi, obſtruentis.

Inflammatio arterioſa) Hujus primum exemplum in bove vidi, qui, cum ad macellum deduceretur immolandus, fuga ſe proripuerat, & vehementiſſimo curſu libertatem quaeſiverat: receptus tamen, & mactatus eſt; aorta vero reperta nigerrima, Sed RUYSCHIUS demonſtravit, aortam arteriam ramos per ſuperficiem ſuam diſtributos a coronariis accipere: his tumentibus conpreſſio mediae cavitatis &c.

Pulmonica] Lethalis, in peripneumonia.

Cardiaca] Talem morbum 'deſcripſit HIPPOCRATES „ cor inflammatum, & gangraenoſum, in latus alterum prolapſum.

Deficiens) Pulſus poſt majora vulnera deficiens ſolet lethalis eſſe.

Aneu-

Aneurysmatica) Cor dextrum rarius, frequentius vero finiſtrum, ex LANCISII experimentis, aneurysma patitur, atque in maximam molem dilatatur: maximequando ſanguis in corde quievit, quod in deliquio animi contingit, tunc enim congeſtus cor extendit, ut diminuta ejus vi contractili ab iisdem cauſis poſtea facile dilatetur.

Oſſeae] Hae dilatationi reſiſtunt, adeoque ſanguis, qui a corde advenit, nullum ſpatium invenit, inde palpitatio.

DCCCXXVIII.

Celeriore) Quamprimum corpus celerius movetur, inpediuntur venae jugulares, ne in ſubclavias ſe exonerent, hinc caput titubat.

DCCCXXIX.

Λειποθυμια] Quando vires ita deficiunt, ut corpus nequeat ſe ſuſtinere.

Λειποψυχια) Haec gravior eſt quam λειποθυμια, quando etiam anima deficit, ſenſus nempe delinquunt, ut neque videat, neque audiat.

Συγκοπη) Adhuc gravior caſus, quando pulſus cordis non percipitur.

Ασφυξια) Quando deficit reſpiratio & cordis actio. Ab hoc ſtatu mors nonniſi duratione majori diſtat. Quando homo perfecte ſanus ſub aquam demergitur, mortuus eſt perfecte, ſimilis boni horologii, in quo omnia perfecta ſunt, ſolo elatere excepto, qui quieſcit. Reddite motum, incipiet vivere.

Horridae) Poetae ipſos heroas terroribus panicis obnoxios fecerunt: in eo ſtatu cor

fere ſiſtitur, & corpus totum contremiſcit. Ita pio AENEAE

. . . gelidusque
per ima cucurrit
oſſa tremor . . .

Inopia) Quando neque arterioſus ſanguis, neque venoſus cor adluit. Hinc frequentes ex haemorrhagiis nimiis lipothymiae.

DCCCXXX.

Ἀπνοια) Status morti proximus, & in mortem abiturus, ſi vel duobus continuis momentis perduraverit.

Pulſus) Quamprimum cordis actio deficit, reſpirationem deficere neceſſe eſt; & quamprimum cor ſanguinem non accipit, omnes actiones hominis deſinunt.

Venenati] Fortiſſima animalia fumo accenſi ſulfuris hauſto continuo ſuffocantur.

DCCCXXXI.

Difficulter] De inſpiratione dico, nam exſpiratio facillima manet, cum ea ſponte fiat & elatere coſtarum, neque actionem organorum reſpirationis requirat. Hoc malum naſcitur ab aucta vi contractili muſculorum pulmonalium, ita valida, ut diſtendentis atmoſphaerae pondus eam ſuperare nequeat.

DCCCXXXII.

Spaſmodica] Pulmo nunquam eſt niſi in violento ſtatu, nempe magis dilatatus, quam foret, ſi in libero aere, & in aequilibrio relinqueretur. Ergo pulmo ſemper vi aliqua propria reſiſtit dilatationi ſuae. Quando nunc haec vis contractilis duplo major

major fit, atmofphaerae vero vis diftendens eadem manet, tunc fieri non poteft, ut pulmones dilatentur. Naturalis enim ratio eft virium diftendentium atmofphaerae ad vires contractiles pulmonis: hac fublata effectus idem, qui in fanitate, fequi non poteft. In eo malo homines corpus erigunt, humeros elevant, fcapulas ad fe invicem adducunt, & cubitis innixi in feneftram aliquam vehementiffime cum ftridore infpirant, pectore quantum poffunt dilatato. Quando proxima jam inftare videtur fuffocatio, [cum fanguis per pulmones non tranfeat, turgeantque venae jugulares pene ad crepaturam, neque cor finiftrum aliquid accipiat, neque aorta, neque adeo encephalon, neque pulmo ipfe], tunc refolvuntur mufculi mefochondriaci, & libertas refpirationis redit. Hoc malum inprimis patiuntur, quando venti ex boreali plaga fpirant, qui fibrarum omnium robur & elaterem augent, in ipfis certe horologiis. [Contrarium I. GESNERUS, melius nempe valere fpirante borea, quod tunc atmofphaerae vires majores fint] Hoc athma ficcum eft, quod fola equitatione cum lactis ufu conjuncta fuperatur, frequens certe & fallax morbus.

DCCCXXXIII.

Ορθοπνοια) Refpiratio ftertens, quae peragitur cervice & fcapulis: HIPPOCRATES meteoricam vocabat.

Eadem) Inprimis empyema, hydrops pericardii, & alia huius generis mala: ex quibus refpiratio fublimis fequitur. A folo etiam pulmone humido, aqua repleto, nafci poteft.

DCCCXXXIV.

DCCCXXXIV.

Απνοια) Quando homo subito suffocatur, nullis magni mali indiciis praegressis: quam primum vero cadaver obriguit, materia sanguinea, vel pituitosa, vel purulenta magna vi ex ore & naribus exundat. Hoc malum fit, quando rupta per validam inspirationem aliqua vomica, materia subito in meatum pulmonum effunditur. Quando una puris uncia ex vesicula disrupta in bronchia evacuatur, sufficit ad subitam mortem, & ne verbi proferendi libertatem aegro relinquit: cum bronchia repleat, & respirationem perfecte intercipiat: post mortem vero partibus a frigore contractis, materia per asperam arteriam adscendit. Aliquando idem malum a causa externa oritur, quando vna thoracis camera pure plena est, aut aqua, & subito mediastino exeso etiam altera camera effuso liquido repletur: inde enim suffocatio inevitabilis succedit, cum nunc uterque pulmo opprimatur; prius autem pus in altera camera sola effusum orthopnoeam fecerat.

DCCCXXXV.

Thoracis) Imo pus in ipsa pericardii cavea repertum est; & inter secedentes mediastini laminas, ex inflammatione ibi nata, alias visum est: quod sanari potest sterno trepano perforato. Haec operatio Amstelodami in Theologo instituta est, cui plurimum ex foramine pus effluxit, & cor ita nudum reliquit, ut opposito speculo cor in proprio pectore pulsans contemplaretur, uti heteroclitus erat homo: Is enim BECKERUS fuit,

fuit, cujus ſcriptum contra daemonum exſiſtentiam exſtat.

Polypoſa) Saepe vaſti polypi excernuntur, quos nemo crederet excreari poſſe.

Gypſea) Quae induratur, quando liberum aerem adtigit.

Calculoſa) SEBASTIANVS VAILLANTIVS, clarus ille botanicus, quadringentos lapillos ante mortem ſcreatu reddidit, rotundos omnes & exiguos. Aſthmate vero laborabat ex materie calculoſa, quae in pulmonum veſiculis collecta erat. Vidi aſthmata peſſima, in quibus aegri perpetuo tuſſiebant absque requie, donec poſt aliquot ſeptimanas calculos ex aſpera arteria rejicerent, tunc vero reſpiratio liberior fiebat, donec novi calculi regenerarentur. Vidi alios aegros, qui integras pyxidas plenas geſtarent calculorum, quos ex pulmone ejectos adſervaverant. Hujus modi aegri fere ex ſanguinis ſputo pereunt, mollis enim pulmo ab eo nixu deſtruitur, quem ad excludendum calculum edunt. [Haec in codice I. GESN. ad VAILLANTIVM referuntur.]

Laryngem) Vidi eruditum virum, quem tumor parotidis, capiti aequalis, ſuffocavit. Celebrem ſtatuarium etiam vidi, cui a pulvere deglutito omnes glandulae faucium ſcirrhoſae factae erant: eum ſubita mors abripuit.

Accretus) Tunc pulmo dilatato pectore non poteſt deſcendere, neque diaphragma ſequitur: hinc minuitur liber aeris acceſſus, & δυσπνοια immedicabilis ſequitur. Neque mirum eſt, hos morbos raro ſanari, cum diverſiſſima mala uno nomine vulgo includantur.

DCCCXXXVI

DCCCXXXVI.

Numerosa) Ut olim D. GVILLEMEAU Parisiis trecentos oculorum morbos numeraverit. Verum haec jactantia est, & supervacua subtilitas, quae confusionem potius, quam methodum parit. Mihi videtur eos tantum morbos describi oportere, qui ex diversis causis oriuntur, & diversas curationes accipiunt. Satis vero & hi numerosi sunt. Oculus enim visum perficit per concursum fere innumerabilium instrumentorum. Sed generale axioma est, quo plura organa ad functionem aliquam concurrunt, eo frequentioribus & magis multiplicibus malis obnoxiam esse. Si centum organi partes fuerint, non difficulter intelligitur morbos trecentos esse posse.

Premendo) Quando glandula innominata intumescit, ossei quidem parietes, & bulbus oculi cedere nequeunt: adeoque oculus solus spatium conpensare debet, quod aucta glandula poscit, conprimetur adeo, figuram mutabit, & alucinatio nascetur, & hebetatio in oculo sano, sed ab externa causa conpresso. Ita oculum extra orbitam protuberare vidi in puella: inde vero sequitur, ut palpebris etiam adductis oculus tegi nequeat. Vidi etiam glandulam istam ita tumidam, ut in genas exiret.

Inflammatos) Tota orbita ab oculo musculis & pinguedine accurate repletur, conprimitur adeo, quam primum aliqua pars orbitae majus spatium occupat.

Caries) Quando nasus a venerea lue intus corrumpitur, & erosa membrana mucosa, canalis nasalis incipit detegi, qui facci lacruma-

crumalis parietem osseum efficit, tunc os unguis & planum intus, in parte nares respiciente, denudantur, cariosa fiunt, oculus inflammatur in tunica sua, & denique vel uterque perit, vel saltem is oculus, in cujus latere os corruptum fuerat. Ergo in hominibus, quibus nares a malo venereo conputruerunt, quam primum inflammatio levis oculi cum lacrumatione adest, oculus in praesentissimo periculo versatur: finis enim mali est oculi ipsius erosio.

Depravantur) Hoc malum signum est, & sero plerumque medicina paratur, neque unquam leviter contemnendus est tumor a causa externa in orbita ortus. Legi potest hac de re HILDANUS in observationum centuria prima, & HEISTERUS de sectione & exstirpatione cancri oculorum.

Circuitus) Qui a minima causa depravari potest, quia per minutissima vasa fit, & per membranas, & aqueum humorem, & ductus ciliares, lentem crystallinam, humorem vitreum, & retinam.

DCCCXXXVII.

Inflatae) Non alibi membrana cellulosa in morbis magis intumescit, quam in palpebris: hae enim saepe ita inflantur, ut oculum medium occultent: & in variolis plusculis diebus non sinant aperiri; neque desunt exempla, perfectam caecitatem inde secutam fuisse.

Conglutinatae) In puero vidi marginem palpebrarum ita exulceratum, ut omni nocte concrescerent, & eos interposita lamella

plumbea vel aliquando cultello separari necesse esset. Haec συμβλεφαρωσις est.

Grandinosae) Quando granula destinata inungendo limbo palpebrarum obstruuntur, & oleo flavo replentur, ita tubercula nascuntur, χαλαζαι veterum, quae visum inpediunt & excindi debent.

Sordescunt) Oculi perpetuo obvolitantibus corpusculis faedarentur, nisi a palpebris detergerentur: ergo quando hae palpebrae inflammatae sunt, aut aliter immobiles, necesse est munditiem & nitorem oculorum perire.

Similia) Quoties palpebrae inflammantur, idem plerumque malum etiam oculos invadit.

DCCCXXXVIII.

Hoc numero magna continetur vis observationum. PETITUS integrum tractatum de his malis scripsit, neque tamen rem acu tetigit [1732.] Glandula innominata oculorum secernit ex arterioso sanguine lacrumas, eas per proprios ductus hygrophthalmicos MEIBOMIANOS effundit super oculum, inter eum & palpebram superiorem, ita oculus lavatur & nitorem conservat. Deinde ad puncta lacrumalia determinantur lacrumae, neque sano homini ex oculo stillant, nisi ex animi adfectu tristi uberiores secernantur.

Abundantium) Quando perpetim ingentes stillae de palpebris cadunt, tunc oculus in humore natat, neque objecta accurate cernit, nisi detersus fuerit. Cum hoc malo spissescentia lacrumarum plerumque conjungitur, molesta literatis viris.

spis-

Spissescentium) Id ex vitio circulationis jam suppressae in moribundis contingit. Tunc corpuscula in aere obvolitantia inviscantur in eo succo, & oculos pulverulentos faciunt.

Erosiones) Maxime quando lacrumae acres reduntur, quod vitium ipsi narium muco in subtili coryza non raro accidit.

Fistulae) Has adesse dicimus, quando ex quacunque causa homini lacrumae perpetuo ad oculos adfluunt, inde vero in genas destillant. Non video hos morbos alio referri posse, & praemeditatus hoc nomine ita utor, etsi diversissima mala eo conprehendere cogar.

Laxitate) Quando idem vitium in glandula lacrumali nascitur, quod salivalibus in melancholicis hominibus accidit: ut nempe lacrumae perinde uberius & perpetim secernantur, uti in istis aegris saliva solet.

Tarsorum) Nemo geometrarum duas lineas cum summa mobilitate aptius conjunxerit, quam in limbis palpebres arum factum est. Quando vero hic vitium aliquod nascitur, ut v. g. inter limbos rima superfit, tunc, per eam rimam, lacrumae exstillabunt. Hoc malum videntes chirurgi saepe causam in angulo majori oculi quaerunt, quod omnino in tarsorum inaequalitate est. Vidi hujusmodi rimulam, ab erosione natam, in aegro, cui lacrumae non ad angulum majorem confluebant, sed per eam rimam exstillabant, & oras palpebrarum erodebant. [a. 1726. Vidi in milite

hoc vitium a vulnere, glande plumbea inflicto natum.]

Carunculae) Haec caruncula rubrum, & pilis minimis consperſum pulvinar eſt, quod ad angulum oculi internum adpoſitum, ad eum locum defectum palpebrarum ſupplet. Nam hae deſinunt prius, quam ad angulum internum pervenerint: ergo adpoſita caruncula hoc ſpatium replet, ne oculus ibi claudi poſſit: eo ergo defertur omnis lacruma, quia oculus totus clauditur. Dum hoc ſolum ſpatium apertum manet; ibi retinetur ad carunculae pilos, quod viſcoſum eſt, & craſſius, liquidior vero pars lacrumae ſubit puncta lacrumalia. Quando nunc caruncula exeſa fuit, fovea manet, per eam effluunt lacrumae, neque ſiſtuntur unquam, & fiſtulae lacrumalis ſpecies naſcitur, absque fiſtula, vel ulcere.

Osculorum) Ad extremum limbum palpebrarum ponuntur duo oscula, inſtructa propria cornuta valvula: haec oscula hauſtrorum more, quibus utuntur fullones, excavata abſorbent lacrumas. Quando nunc lacruma pone haec hauſtra in ductum lacrumalem venire nequit, naſcitur etiam fiſtula, ſed quae *καταχρηστικως* ita vocatur.

Deducentium) Quando ductus a punctis ad ſaccum lacrumalem inflammantur, aut exulcerantur, aut conprimuntur, tunc lacrumae ad ſaccum lacrumalem venire nequeunt, & per genas effunduntur.

Nares) In initiis gravedinis membrana narium intumeſcit, & canales naſales conprimit: tunc lacrumae per genas defluunt. Idem malum a polypo, aut a lue venerea naſci poteſt.

Ex

Ex his paucis verbulis apparet, quam ſint hujus morbi & multae, & conpoſitae cauſae: quam varias curationes poſcant, & quam inpoſſibile ſit ſanari ab alio, quam perito cauſarum medico: quam male adeo oculorum morbos ſanandos ſuſcipiant homines inperiti anatomes. Non quererer, ſi ſola aqua roſarum uterentur, aut auro contra cara aqua lapidis ſciſſilis: haec enim medicamenta non nocent, niſi crumenis: id queror, quod chirurgicas operationes ignari audeant adminiſtrare. Vidi chirurgum os naſi perterebrare voluiſſe, & ea parte viam facere, cum exiguus tumor receptacula lacrumalia, a punctis ad ſaccum ducentia, unice conprimeret: quod malum emollientibus fomentis facile ceſſit. Sed cauſtica in primis & erodentia medicamenta maximas cautiones requirunt, & rariſſime adhiberi debent. Haec contra Pariſinos chirurgos dico, quibus adeo proclive eſt ferro pugnare & igni.

DCCCXXXIX.

Oedemate] Vel hydrope corneae. Ante hos viginti annos, cum de morbis oculorum praelegerem, corneam vidi, in qua plurimae exiguae veſicae erant, aqua plenae, pellucidae: tendebam corneam, & cuſpide ſubtilis acus chalybeae pungebam bullulas, exſtillabat liquor pellucidus, & ſupererant alia interiora ſtrata: tunc alteram veſiculam aperui, & ſic alias porro aliasque. Oedema erat, in quo aqua collecta erat.

Phlyctaena] Vidi ſtudioſum, qui ME conſuluit, querebundus, quod ſubito viſum

amisisset, inspexi oculum, inveni vas lymphaticum in tunica adnata intumuisse, ut aegro trabi simile videretur, & visum adimeret: sanatus est eo vase puncto, deinde oculo eloto vini spiritu cum decuplo aquae temperato.

Sarcosi] Quando aspera verrucula ex superficie adnatae eminet, tunc, cum palpebrae dies noctesque perpetuo nictitent, interna palpebrarum tunica irritatur, inflammatur. Vidi hoc malum ortum fuisse ab arenula in oculum illapsa, quae inter globum oculi internamque palpebrae faciem haeserat: dolores inde tanti orti fuerant, ut aeger pene convelleretur: adeo facile ex minimo vitio maximi morbi nascuntur.

Perla] Stigmate corneae albo, semipellucido. An callus est vasis lymphatici, quod crepuerat?

Cicatrice] Ita non raro post variolas in oculo per aliquot septimanas clauso concretio & caecitas facta est.

DCCCXXXX.

Corrugatio] Oculi fracti, quales in moribundis sunt, & plani, qui sphaerici erant, ob collapsam corneam, ex defectu liquidi, a quo eam extendi oportet.

Abundat) In anteriora a copioso humore protrudi necesse est, qua parte non adest sclerotica, sed mollior cornea, atque adeo resistentia bulbi minima est.

Colorem) Uti in ictero, ubi omnia flava videntur, quia aliquid bilis se humori aqueo admiscuit. Vidi etiam, cui ab ictu pugni effu-

effuso in aqueum humorem sanguine, omnia rubra adparebant.

Stagnat) Nam aquae, nisi moventur, vitium contrahunt.

Suffusiones) Recentiores medici non ita acerbe inter se pugnassent de hoc morbo, si omnem ejus naturam perspexissent undique. Vidi aqueum humorem vere opacum. Idem contingit fieri in extrema senectute. In modo natis animalibus, sed canibus inprimis & felibus, aqueus humor ex naturae providentia turbidus est, ne eo tempore videant, & teneri oculi ab insueta luce ita adficiantur, ut totum animal convellatur. & paulatim demum incipit pellucere. Ergo omnino hoc vitium vere accidere potest aqueo humori, ut concrescat in speciem lemae mucosae: sed haec tamen cataractae species rarior est. In eo malo iris non potest ab intuente conspici, & coloris oculi evanescunt. Hunc morbum *hypochyma* dicere possemus, vel etiam accensere cataractis; quae vox in universum obicem fluento oppositum designat. Verum tunc moneri debet, hanc speciem non sanari acus ope, cum ante iridem positus sit, retro corneam, cornea vero non debeat perforari. In vera autem cataracta acus introducitur retro iridem; nam in legitima cataracta malum pone pupillam est, ideoque color pupillae manet inmutatus (PR. a 1732. tertiam classem cataractae constituit, quando in humore aqueo, sed retro uveam, ante lentem membrana concrevit, & addit, etiam tunc iridem bonam adparere).

Inflammatio) Ita oculus diu in variolis

clausus tandem opacus redditur, & visus tollitur, non tamen absque spe restitutionis.

Coagulantium) Per experimenta notum est, vini spiritum, & adeo etiam aquam reginae Ungariae, & multo magis alumen, vitriolum, aut saturni saccharum, aut aquam chelidonii cum salis ammoniaci spiritu, intra unicum temporis momentum aqueum humorem in albuminis speciem cogere. Inde intelligitur, aegros saepe intra unicum oculi ictum caecos futuros, si medicamenta empiricorum integris viribus ad aqueum humorem pervenire possent. Quanto sapientius Aegyptii, qui solis oculis medendis totam vitam inpendebant, uti in politicis scribit ARISTOTELES. Neque unquam medicamenta dolorifica oculo admoveri debent, nisi cum maxima prudentia.

DCCCXLI.

Inflammatur) Vascula tenerrima a RUYSCHIO primum, deinde ab HOVIO in uvea detecta, inflammantur. Sed iris contrahitur ad quoscunque radios lucis illabentis: atqui musculi inflammati, quando operantur, dolent magis, quam ut tolerari possit, adeoque hic morbus cum summo periculo conjungitur, atque continuo oportet cum summa cura medicamenta antiphlogistica adhibere, oculum vero obligari, ne ulla lux adfulgeat, & iris moveatur: nisi hoc fiat, oculum suppurari necesse est. Quamdiu radios lucis tolerat, bene est; quamprimum vero ad minimam lucem acerrime dolet, tunc malum in iride, sive pupillae muscu

musculis est. Hoc signo etiam cognoscitur internum oculum aegrotare, non palpebras, eae enim inflammatae lucem non formidant. In tenebris hi musculi quiescunt, sed contrahuntur accedente luce, & excludunt radios, cum acerrimo dolore.

Visus) Vidi contigisse viro, qui britannicam linguam docebat: collyriis exceptum est malum, cum medici in cornea malum quaererent, & utrumque oculum per hanc curationem funditus amisit. Nullus hic locus est negligentiae, sanguinem oportet ad animi deliquia usque emittere, fomenta adponere mollissima, & ea omnia facere, quae in pleuritide ex arte fiunt, ne malum in suppurationem abeat. Si enim abierit, actum est de dulci lumine.

Ἡμεραλωπία) Vesperi pupilla maxima est, ut superficiei amplitudine radiorum paucitatem conpenset. Quamprimum radii majori copia adpellunt, tunc iris contrahitur, & excludit superfluos. Quando nunc pupilla immobilis facta est, & perampla, tunc oculus in luce nihil videt, non magis, quam aves, quae noctu praedam quaerunt, bubones, & ululae, quae solem fugiunt, quia pupillam amplam immobilem, & absque iride habent. Quando vero pupilla pariter immobilis est, sed contracta simul, tunc, contrario modo oculus non videt, nisi in summa luce. In eo vero perfectio oculi est, ut luci se accommodet, & pariter ad lucem nimiam constringi possit, ad minorem vero in tenebris dilatari, solaque mora aptitudinem ad videndum acquirere. Haec tamen facultas feli-

bus major eſt, qui & interdiu vident conſtricta pupilla, & noctu eamdem ita dilatant, ut minimum muſculum eminus ſpeculentur.

DCCCXLII.

Inflammata) Lens conponitur ex innumerabilibus ſtratis parallelis membranaceis: quae ipſa conſtant vaſis pellucidiſſimis, & pellucidiſſimum liquidum vehentibus, juxta ſe invicem adpoſitis. Quando nunc humor in aliquo horum vaſorum ſtagnat, continuo opacus fit, & incipimus alium in aegri oculo colorem videre: hoc cataractae initium eſt. Poſſe vero opacam reddi, vel ex fervida apparet, cui injecta lens continuo opaca redditur & alba. Alias lens atrophica exareſcit, & ex ea cauſa opaca redditur: exdemque ſanata facultas videndi redit.

Glaucoma) WOOLHOUSIUS, & WOOLHOUSII adverſarius Cel. HEISTERUS germanus, petierunt a ME, ut de lite ſententiam ferrem, quae utrisque intercedebat; ego vero nolui his litibus me inmiſcere. Verum puto eos, ſi rite conſideraſſent, quae hic ſcripſi, mentem meam ſatis fuiſſe intellecturos. Quando lens cryſtallina opaca fit, relinquit ſanam iridem, ſed loco nigerrimi coloris, qui ſani hominis pupillam obſcurat, corpus aliquod albidum pone pupillam adparet: lens eſt, non pellucida, qualem eſſe oporteret. In eo ſtatu aegri incipiunt alucinari, & αμβλυωπες fiunt. Quando malum durat, & increſcit, tunc hoc coloratum corpus ob colorem album,

aut

aut perleum, veteribus glaucoma dicitur; fed haec vera cataracta elt, quae acu deponitur. Quando nunc homo TE convenit, & quaerit, num acu fibi mederi liceat, pone aegrum in averfa luce, tunc oculum infpice. Si tunc color iridis naturalis fuerit, oportet fub iride furfum & deorfum circumfpicere, donec lentem cryftallinam invenias. Quando ea opaca eft, tunc licet utique eam acu introducta excutere; & in locum, quem depreffa lens reliquit, humor vitreus protuberabit, ut adeo radii lucis ad retinam viam liberam inveniant. Sed non ideo videbit aeger, nifi perfpicillo valde convexo utatur, quo convexitatem anteriorem oculi fuppleat, ablatam per adminiftrationem chirurgicam. Viduae magni DRELINCOURTII, RAVIUS cataractam depofuerat, neque vifum potuerat reftituere: ergo juffi eam uti fphaera, five perfpicillo craffiffimo, globofo: cum hoc praefidio, poft quindecim vel fedecim annos a depofitione nunc commode legit.

Quando vero non in lente vitium eft, fed aqueus humor opacus elt, tunc iridem non poteris videre, & nunquam oportet acum oculo admovere: Neque tunc, quando lens ad iridem adnata eft, & iris immobilis. Si tunc conatus fueris deponere cataractam, poterit aeger convulfus perire; Lens enim non poterit feparari, nifi quamplurimis nervis laceratis. Repetito moneo, ut in omni cataracta fub iridem introfpiciatis: fi vacuum videritis retro iridem, inter uveam & lentem, tunc lens libera eft, & deprimi poteft. Si vero nullum fpatium retro iridem adparet, & aufus fueris acu

uti, convulſiones certe lethales excitabis, aut alia mala ſupervenient, quae non ante ipſam vitam finientur.

Figura) Quando utcunque finditur, ut in multa plana abeat, tunc toties aeger objectum repetitum videbit, quot mutatae lentis latera ſunt.

DCCCXXXXIII.

Alii homines objecta proxima non recte vident: Si vero objectum ad certam diſtantiam removeris, in qua diſtincte vident, poteris vlterius in infinitam diſtantiam removere, & ſemper clare videbunt. Hos vocamus Presbyopes; iisque oculi planiores ſunt, quales in ſenio fiunt, quando cornea validius contrahitur, quam ut expandi poſſit ab humoribus. Alii homines proxima objecta diſtincte vident, remota confuſe: hos Myopes vocant, & inter juvenes frequentiores ſunt, cum ipſa vero aetate viſus, qui peſſimus fuerat, emendatur, & eo melior fit, quo aetas major eſt, ut ſenes aeque bene videant, ac homines mediae aetatis ſaniſſimis oculis inſtructi; neque unquam ad legendum perſpicillis egent. Utrumque vitium perſpicillis corrigi poteſt. Myopibus lens nimis rotunda eſt, & radios cogit convergere ante, quam retinam adtingant, ut iterum divergant, multisque in punctis ratinam feriant: his nimiam convexitatem lentis conpenſat vitrum concavum. Presbyopes vero, quibus radii ob oculum nimis planum non convergunt ante retinam, medelae eſt vitrum convexum, quo radii citius cogantur convergere.

DCCCXLV.

Hydrops) Non mirum eſt, cum RIDLEYUS demoſtraverit, in retina vaſa lymphatica eſſe, quae amauroſin facere poſſunt, ſi ita intumuerint, ut nerveas retinae fibrillas conprimant.

Inflammatio) Et tumor arteriae MARIOTTIANAE, vel inflammatio in vaſis arterioſis retinae RUYSCHIANIS, jam EUSTACHIO notis.

Phlyctaena) Vaſis lymphatici tumor.

Optici] In fundo oculi, ſub ipſo axe viſus explicatur mucilago productorum thalamorum opticorum : in ea pictura ſ. imago rei viſae repraeſentatur, & inde per nervum opticum defertur ad cerebrum, & ſenſorium commune, ibique ex viſa imagine idea excitatur : Id eſt videre. Si nunc punctum fuerit, in quo objecta non poſſint depingi, in eo puncto utique oculus caecus eſt. Quando v. g. effuſa guttula ſanguinis in nervo haeret, nihil ibi videbit, & ne vitium quidem oculi ſui, ſed in hemiſphaerio coeleſti foramina nigra videbit. Si millena talia puncta caeca fuerint, in mille etiam punctis oculus nihil videt, & mille puncta nigra in aere videt ſaltantia. Huc pertinent flocci omnis generis, & ſpectra, quae omnia ex PITCARNII & pridem CHRISTOPHORI WREENII demonſtratione nunquam in lente, neque in vitreo humore, ſed in oculi fundo ſedem habent, & in vaſis quidem ſanguineis, quae rubra, in pellucidis quae diaphana [1732. Hoc naturale vitium eſſe, cum oculus in parte vaſculoſa, rubra aut lymphatica naturaliter caecus ſit ; quando

vero

vero vasa intumuerunt, tunc partem caecam oculi majorem esse.) Neque mirum est, haec vitia nobis extra oculum adparere, cum vulgo imago rei visae semper in retina pingatur, & tamen extra oculum sita adpareat.

Ἀμαύρωσις) Caecitas ex vitio nervi vel communis sensorii, absque adparente oculi vitio, cum perfecta tamen immobilitate pupillae, etiam ex tenebris in summam lucem translatae. In hoc morbo stulti est externa medicamenta adplicare.

Conpressio] Quando sinistrum oculum ad dextrum latus converto, & eodem tempore digito conprimo, video flammam ingentem. Dum enim retinam inverto, & partem inferiorem cogo superiorem fieri, eadem eam fere ratione adficio, uti ab igne adficitur: inde flamma, quam in oculi fundo video. Pone nunc arteriam in retina esse, centies capillo minorem, eam pulsare, retinam premere, intelliges, etiam tunc hominem scintillas perpetuas visurum esse. Haec mala cum rotationibus, & coloribus iridis, solent epilepsiam praesagire.

Cerebri] Sive impedimentum in nervo optico inter oculi bulbum & cerebrum fuerit, sive in ipso cerebro. Hoc postremum contingit in apoplexia, ubi perfecta caecitas ex vitio cerebri accidit.

DCCCXXXXVI.

ῥινοπτιαν] SENNERTUS celebrem historiam tradit,, Homini musculus abductor oculi integre dissectus fuerat, hinc adversarii adductores oculum paulatim ita introrsum

traxe-

traxerant, ut punctum visus juxta carunculam lacrumalem esset, &, quidquid inuebatur, sub nares cogeretur ponere: adeo ad nares tractus erat & inversus oculus. Deinde eidem homini casu vulnus infligitur, quo nasus ipsi perforabatur. Is homo tota vita sua per vulnus & nasum, tamquam opticum tubum, objecta vidit.

Strabismum) Dantur homines, quibus axis visorius non idem in uno loco est, qui in altero. Id observavi, cum mensurarem angulos ab axi visus, cum naso interceptos, quando jusseram, ut utroque oculo idem objectum intuerentur. Inde diversa genera strabismi oriuntur: cum alii oculos, dum objectum intuentur, ad se invicem inclinent, alii ab invicem convergentes faciant; alii uno oculo sursum, altero deorsum respiciant. Haec mala oriuntur a musculis oculi convulsis aut resolutis: si v. g. auferri posset actio musculi obliqui inferioris, mirifice certe oculus in oppositas partes traheretur. Si superbus laeditur, oculus detrahitur, si humilis, tunc oculus adtollitur, & coguntur aegri caput eo inflectere, quoties in aliquid tuentur. (1732 Strabismus est, quando uterque oculus ad exteriora conversus est, luscities quando introrsum ad nares.

Trucem) Quando omnes musculi conjunctis viribus oculum extra orbitam protrudunt, & prominere cogunt. Ita PLATO ait ,, SOCRATEM cum brevi ante mortem de anima dissereret, *taurinum* inspexisse. Omnes hi morbi nunquam intelliguntur, nisi cognitis conditionibus, quae ad visum requiruntur: neque ulli oculus tractandus

com-

committi deberet, nisi horum omnium gnaro: Huic autem tota res facilis est.

DCCCXLVII.

Videtis, quám multiplices morbi hic generari possint. Antequam vero definiatur de morbo, summa cura adhibenda est in tanta errandi occasione. Considerare oportet singulatim omnes partes, quae ad visionis organa pertinent: ita judicare poteris, num morbus sanabilis sit, num sanationem repudiat; & si sanabilis fuerit, remedia, per quae sanari poterit, facile definies.

DCCCXLVIII.

In auditu etiam numerosiora vitia occurrunt, quam in visu, cum plures partes sint, earumque multae osseae.

DCCCXLIX.

Οξυηκοία) Quando sensorium commune & nervi ad hoc sensorium pertinentes ita tensi sunt, ut ad minimam actionem nimis valide adficiantur. Hoc fit in omni morbo acuto, brevi abituro in phrenitidem: hi aegri ne quidem lenissimum strepitum hominum socco calceatorum ferre queunt, qui, dum ministrant, per cubiculum obambulant. Exempla habet ILL. BOYLEUS. Idem etiam malum hypochondriacis & hystericis nonnumquam accidit.

DCCCXLX.

Βαρυηκοία) Quando sonus perceptio minor est, quam in sanitate.

Abla-

Ablata) Hoc malum apposita cava manu, aut cornu sonoro, emendari potest.

Angustus) In Virgine nobili adeo arctum vidi, ut vix aciculam admitteret.

Ruyschiana) Quia ex meris vasis conponitur, utique inflammari potest.

Ὑποπυον) Quando omnia vasa oculi in pus convertuntur.

Tumore) V. g. carne post laesionem tunicae eminente.

Sordibus) Cerumen bili cognatum, viscidum, facile concrescit: inde turundae cum pulvere fiunt, quae totum meatum obplent. Haec species surditatis sanatur ab empiricis per injectos liquores saponaceos, quorum primarius est ipse Sapo venetus, in lacte dissolutus, cum melle & syrupo . . . Ipse hujusmodi aegros eadem methodo sanavi

Crusta) Talis crusta in homine modo nato est, cui vix ullus meatus auditorius est, sed in loco meatus, membrana fungosa, crassissima, tympani meningem obducit, ne tenerrimum cerebrum a sono laedatur: uti in oculo humor aqueus puerorum modo natorum ideo turbidus factus est, ne a nimia luce convellantur. Cum aetate demum meatus in longitudinem & profunditatem extenditur, pannus autem ille subpurat, nudamque & siccam, tensissimam relinquit membranam. Si eadem membrana adulti hominis tympanum obduxit, vitium in auditu sequetur.

Eustachianis] In gravissima angina, quae fit a pleuritide, vel a peripneumonia sicca ad fauces adscendente, & in venerea lue, premitur emissarium tubae Eustachianae

qua

quae ex tympani cavea ad nares patet: inde quando totum clauditur, perfecta ſurditas, quando non integre, auditus gravior ſuccedit. Tunc enim aer rarefactus in concha interna, non renovatus, trudit extrorſum tympani membranam, ut nullus ſonus percipi poſſit. Hoc malum vix capit medelam. Exempla tamen aliqua proſtant, ſanatum fuiſſe injecto liquido in ipſam tubam.

Soluta] Rupta membrana tympani aliquando oſſicula cum pure prodierunt. Inde gravis auditus neceſſario ſequitur, & poſtremo ſurditas.

Inflammationes) Nervus acouſticus intra calvariam, inter cerebrum & os petroſum, veſtitur pia meninge, quae vaſa primi generis continet, obnoxia inflammationi. Si vero inflammatio vera ibi nata fuerit, premetur ſentiens nervi medulla, & morbus naſcetur in auditu, quem in viſa *ἀμαύρωσιν* vocamus, a natura, non ab arte ſanabilem.

Hinc intelligitur, neminem ſurditatem ſanare poſſe, niſi cognitas habuerit omnes conditiones ad audiendum requiſitas. Absque hac cognitione in tenebris palpabit, & forte fieri poterit favente fortuna, ut ex centum adhibitis remediis, unum conveniat. Deinde, ne cognita quidem vitia auditus ſanari poſſunt, praeter obſtructionem & paralyſin, & inflammationem membranae, quam antiphlogiſtica methodo tollere poſſumus 1732] Ad illam princeps remedium eſt illapſa guttatim in aurem aqua thermarum Aquisgranenſium, ſi frictiones una adminiſtratae fuerint, & hanc methodum EGO ſoleo commen-

mendare, aegrosque Aquisgranum mittere. Veteres Embrochen vocabant. Caeterum ad haec vitia remedia vix possunt directe adplicari.

DCCCLI.

Humidi) Vulgo notum est, caelo sereno & gelido, & flante borea, concentus musicos magis penetrabiliter resonare; austro vero spirante, & caelo humido omnia instrumenta, & ipsam vocem humanam vires suas amittere, ex aeris vitio, qui levior, humidior, organa nostra minus valide adficit, & ipsam tympani membranam relaxat. Aliqui surdastri tempore nebuloso vix audiunt, optime vero adspirante borea: his a laxitate malum est. Alii austrino caelo melius audiunt, his causa mali a siccitate est.

Interni) Tympanum plenum est externo aëre, cum quo per meatum EUSTACHIANUM communicat. Impediatur hoc commercium, surditas certe sequitur, quia aer internus poterit conpressus esse, dum externus rarus est, & vicissim. Num vero etiam in vestibuli cavitate aer verus adsit, qualem congenitum ibi habitare ARISTOTELES docet, id quidem dubium est, cum nulla per ossa durissima via pateat, & in infante citissime omnia aeque perfecta sint fere, quam in adulto.

Inflammatorios) RUYSCHIUS demonstravit, membranam tympani inter duas lamellas media vasa habere, quae ex centro tanquam radii ad ambitum abeunt; haec inflammari possunt: & inde pulsatio oriri, atque tunc mens singulos pulsus tamquam

mallei ictus percipit. Sed & ossicula periosteum habent, & obstupuit DUVERNEYUS, cum Lutetiae audiret, RUYSCHIUM vasa plurima in ossiculis auditus demonstrare.

Tinnitus) In apoplexiae initiis, & acutis morbis, & post capitis plagas solet molestus esse. Causa est in subsultatione alterna arteriarum, quae membranas audientes concutiunt.

Echus) Hoc vitium in nervo est, quando sonus post aliquam temporis successionem percipitur. Causa est laxatio, aut discessio demum connexorum ossium.

DCCCLII.

Oblivio) Qui surdi nati sunt, nunquam discunt certum sonum edere. Mirificum est, omnia animalia suum proprium sonum nacta esse, non vero hominem, ut duo homines surdi nati nunquam eosdem sonos edant. Quando vero homo loqui doctus, & auditu praeditus, per infortunium obsurdescit, etiam tunc facultatem audiendi amittit: ut cogatur denuo addiscere voces & loquelam, si post multos annos auditum recuperaverit. Eadem certe ratione musicus usum instrumenti dediscet, quo per viginti annos nunquam usus est.

Causa) Concretio a lue venerea frequens surditatis causa est.

DCCCLIII.

Cavernarum) Qui sinus frontales nullos habent, nullo olfactu praediti sunt, estque insanabile vitium.

Absen-

Absentia) Tunc minor est membranae olfactoriae tensio.

Siccitate) Hinc fit, ut, qui per arenosa obambulat, auditum pro aliquo tempore amittat.

Humiditate) A copioso muco in gravedine: magis autem ab inflammatione in coryza pessima, & maxime a gangraena venerea, qua olfactus destruitur absque ulla spe restitutionis.

Polypos) Vidi in puella polypum, adeo magnum, ut ossa maxillae extrorsum cogeret, & sensum olfactus tolleret, cum totam membranam olfactoriam conprimeret.

Faetore) Vidi virum praestantissimum eadem patientem, ac ille, qui putridissimum cadaver sibi adligatum haberet: levabatur aqua per nares resorbta, sed a somno idem redibat intolerabilis faetor, ut vitae miserum poeniteret. Causa erat caries ossium nasi. Finis mali est perfecta ἀοσμια. Alius, ex lue venerea, querebatur se lardum odorare. Ejusmodi homines jubeo melle, aqua, aceti, & salis paulo nares eluere, & fauces gargarismo purgare: ita ulcus mundatur.

DCCCLIV.

Papillae) Quando muco obducuntur, uti fit in catarrhorum initiis, ubi materia pituitosa totam membranam Schneideri occupat, & foramen occludit, quod a naribus ad palatum patet, & viam aeris per os obturat.

Exsicatione) Quando aer per paucas horas per os solum hauritur, uti fit in ob-

ſtructione narium, linguam exſiccari videmus, guſtumque perire.

Nervi) His duobus nervis multa certe vitia inter ſenſorium commune & linguam accidere poſſunt.

Bilioſi) Tunc omnes cibos amaroris poſtulant, uti in ictericis videmus.

Salini) Qui a febribus ardentiſſimis convaleſcunt, in omni, etiam maxime inſulſo cibo, deteſtantur ſaporem ſalſiſſimum: His nervi diu ſicci, & cruſta tecti, ſubito liberi, humidi, & nudi, validius adficiuntur, & dolent a ciborum etiam modica acrimonia. Poteſt etiam a ſalivae vitio fieri.

Saccharini) Qui ſaccharum admorſit, deinde continuo acidum vinum bibit, longe alium ſaporem vini, quam extra eam ſucceſſionem, percipiet. Qui ob luem veneream mercuriali curationi ſe ſubmittunt, carnes cauſantur faetidiſſimas. Sed putredinem, quam in cibis percipiunt, in propria anima habent.

DCCCLV.

Obtuſe) Hoc ſignum eſt nervi et cerebri peſſime adfecti, & ſaepe futuram apoplexiam praeſagit.

Frigore) Manibus congelatis nihil accurate tangi poteſt:

Cuticulae) Principem quemdam Polonum (Lithuanum 1732) narrant absque cuticula natum eſſe, aliumque Amſtelodami hominem. Ita, quando ungues accuratius & propius ad radices reſecantur, ab omni adtactu dolens adfectio & moleſtia percipitur, quod papil-

papillae non ſatis defenſae, nimis exquiſite ſentiant.

Torpedinis) Huc etiam referri poteſt ſtupor a torpedine excitatus: quae contacta formicationem moleſtiſſimam infert, & ipſam denique cardialgiam. Haec veteres dudum viderunt, quos a junioribus praeter rem deriſos, experimenta MALPIGHII & BORELLI vindicant: ex his enim conſtat, ab adtactu torpedinis ſubſilire nervos tactiles per totum corpus, eadem ratione ac ſi digitus ſupra menſam cum tremore fricaretur, (aut culter ſuper vitrum raderet, quod multis ingratum in dentibus ſtridorem excitat,) & idem in omni digito, & in toto denique corpore contingeret: eosdem certe effectus vere ſe vidiſſe, adfirmarunt MIHI homines ex Indiis reduces. Haec agitatio ſyſtematis nervoſi ultimo ipſos nervorum ad praecordia plexus adficit: inde cardialgia.

DCCCLVI.

Frigore) Si obtinueris in hypochondriacis, ne pedes frigeant, neque caput caleat, ſanaſti moleſtas ipſorum vigilias.

Irritant) Sive dolor, ſive cura, ſive alius animi adfectus.

Motu humorum) Ante aliquot annos, cum ex acuto morbo decumberem, percepi me majori mentis acumine gaudere, & velocitate cogitandi, quam in ſanitate, hinc timui MIHI de delirio, neque metus vanus fuit.

Somnolentia) Somnus eſt quies ſenſorii communis. Quae hanc quietem faciunt, ea ſomni cauſae ſunt.

Plethoram) Plethoricorum hominum ſanguis aeſtivo tempore rareſcit, & vaſa, pridem diſtenta, tenſiſſima facit eſſe. Verum totum corpus reſiſtit, cerebrum vero neque ſanguini extrorſum cedere poteſt, neque reſiſtere, totum ergo augmentum diſtenſionis inpenditur in conprimenda vaſa, mollemque cerebri medullam. Inde ſomnolentia, & aliquando funeſta apoplexia oritur.

Uſum) Opium operatur, dum in ventriculo adhuc retinetur. Canem invitum coegi devorare opium, deinde cum jam ex medicamento fere convelleretur, incidi; & opium adhuc in ventriculo inveni. Ergo efficaciā opii non eget longa illa per lactea vaſa via.

Opii) Si aliquid vi ſpecifica in certam partem corporis humani agit, certe opium eſt: id enim non in vitales, ſed in animales ſpiritus vires exercet. Quando homini non adſueto mediocris opii doſis propinatur, mutatur ita, ut non dormiat, ſed dulcedinem quamdam percipiat, ut qui in elyſios campos translatus fuerit; & tunc maxime gratam, ſi prius doloribus probe maceratus fuerit. Novi, qui ob podagram opium adſumſerant, jurarunt, ſe ſtatus illius perpetuitatem omni re, quae ſibi pretioſiſſima eſſet, libenter redemturos, ſi liceret manere talibus, quales fuiſſent poſt opii praebium. Ergo opium non operatur conprimendo, neque ſopiendo, ſed per gradus in ſpiritus agit, & minori copia datum blandam quietem, majori ſomnum infert. Ita neque maxi-

maxima voluptas absque animi deliquio diu sentiri potest.

Aromatum) Pharmacopoei narrant, se in somnolentiam vix superabilem delabi, quando cistas ex oriente acceptas, & aromatibus plenas aperiunt.

Naribus) Homo, qui fortissimum vinum diu olfecit, aeque & inebriatur, & dormit inebriatus, uti fieret, si vinum bibisset.

Copiosas) Et duros digestu, v. g. carnem bovinam, quia plenus ventriculus aortam descendentem conprimit, & sanguis majori copia ad cerebrum adscendit.

DCCCLVIII.

Αγρυπνώδεις) Videtur ponere collapsum magnae partis cerebri, dum reliquum liberum est: adeoque humores, qui per illam transire nequeunt, ad istam majori copia determinari. Hinc saepe desinit in cerebri inflammationem.

Ὑπνώδεις) Sunt qui ita obdormiunt, ut in remota loca transferri possint, neque excitentur, non magis quam scapha vecti a navis motu expergiscimus.

Easdem) Homo, cui caput percussum erat, inciderat in somnum prrpetuum, ut nulla arte excitari posset. Vidi in cadavere, incredibilem vim sanguinis sub cranio effusam fuisse.

Καρος) Profundus somnus cum febre acuta; denotat cerebri inflammationem, ut nulla pars supersit, quam spiritus libere possint permeare.

Ληθαργος) Oritur ex cauſa frigida, lenta, obſtruente vaſa cerebri, ut nulli ſpiritus generari poſſint, inde enim ſomnum perpetuum ſequi neceſſe eſt. Quando in ſanguine illud liquidum deficit, quod per minimos canales fluere debet, naturalis ſomnolentia naſcitur, quia id ſubtile liquidum non reparari poteſt, niſi per ſomnum. Ita gallina incubans ovi albumen, quod ſibi tenax ſubpoſuit, elaborat, ut per teſtas volatile avolet. Eadem ratione per ſomnum, moderato & aequabili calore, partes humorum ſubtiliſſimae redduntur; & neque albumen absque calore incubantis gallinae, neque humores noſtri corporis, absque ſomno ad illam neceſſariam ſubtilitatem elaborari poſſunt.

DCCCLIX.

Αναισθησια) Ille ſenſorii communis ſtatus, in quo vel anima ad ideas corporeas ſibi oblatas non advertit, vel ſenſorium commune ipſum ita vitioſum eſt, ut nullos ab objectis motus recipiat, aut nullos menti repraeſentet. Lex humanae naturae eſt, non explicata, ſed inventa experiundo, partem eſſe in cerebro, non totum cerebrum, cui adligentur cogitationes, uti ad res aliquas arbitrarias. Hiſtoria eſt, latino ſermone ſcripta, triſtiſſima, facti alicujus ſaeviſſimi a tyranno perpetrati. Offer hanc hiſtoriam Arabi, ille videt lineas, circellos, figuras, chartam, nihil praeterea. Sed offer eamdem homini perito latini ſermonis, videbit certe oculis ſuis non alia, praeter ea quae vidit Arabs, ſed perturbabitur ani-

mo, & orientes in anima commiserationes, iras, indignationes patitur. Ergo ipsae literae cogitationes non producunt, & tamen ex consuetudine adligandi ideas ad characteres arbitrarios, oriuntur hae cogitationes: Neque necessarium est adeo mutari totum corpus, ut sanae mentis homo incipiat desipere; sufficit minima mutatio in sensorio communi.

Memoria) Aliquando nimis fixa est, uti in Melancholicis, quibus eadem idea perpetuo menti praesens manet. Hac deperdita omnia pereunt, intellectus, judicium, & sui denique conscientia. Homo se ab ea aera incepisse credit, a qua primum recordari coepit; idemque desinit esse, quamprimum memoria eum destituit. Nam meminisse est, conscium esse praesentis cogitationis, cum concogitatione cogitationis prioris. Hac memoria ablata ideae nexu destituuntur, & anima fit cogitans atomus, quae boni & mali judicio, & sui denique ipsius cognitione caret, nam etiam ista cognitio idea est, quae priorem subponit. Sed haec memoria, quamdiu vivimus, a corpore pendet, & cum eo pariter & crescit, & desinit. Infantes & senes pene memoria destituuntur, & illis plurima est, quibus in cerebro nervi tensissimi, vasa plurima, pauci vero calli sunt. An ergo non cogitamus a morte? Dubito. De his omnibus in *Critone*, pro more sapienter disputavit SOCRATES.

Confusa) In convivio ALCIBIADIS bonus SOCRATES insolita boni vini copia perculsus, ita turbatus est animo, ut citharoe

dam juberet lurdicrum aliquid cantare, ad quod saltaret, neque temperaret saltando. Medico certe conviva egebat, qui paucum illud acre a vino corrigerit.

Delirium) Res incredibilis est, sed verissima, nihilo incertior mathematica demonstratione. Homo sapiens inter papaveris semina adsumsit aliquantum seminis hyoscyami, post pauca horae minuta delirare cepit, mirifica & nunquam visa deliria. Prudens medicus exhibuit drachmam unam vitrioli albi, vomuit aeger, & continuo sensum mentemque sanam recepit ejectis seminibus nihil adhuc mutatis. Hoc paucum, quod de his seminibus in cerebrum venerat, sustulerat ipsi *identitatem* & *egoitatem*.

Stultitia) Depravatus nexus prioris ideae cum sequente: quando post unam ideam, altera discors animae obvertitur. Nam stultorum ideae scorsim positae non sunt stultae, nexus autem, & concogitatio praecedentis ideae cum praesente laborat.

Affectus) Qui amat, nihil nisi puellam suam videt & cogitat; Geometra nihil praeter lineas suas cogitat, reliqua omnia nihili facit, & se quasi solum in orbe considerat.

Multis & diversis) Adfectus animi a quadam conditione corporea plerumque pendent: In sano homine vix potest tristitia produci, & si necesse fuerit simulare moerorem, semper eminebunt laeta sanitatis signa. In melancholico vero vix excitabitur laetitia, nisi corpus prius mutaveris.

Laxitas) In Leucophlegmatia plerumque memoria, & sensus pereunt. Hos aegros opor-

oportet robuſtiores reddere. In phrenitide, contraria curatio convenit, nempe relaxatio tenſionis nimiae fibrarum. Ita in his ſtimulum addere, in aliis ſedare convenit.

Concretio) Inde pendet anaisthesia ſenum, quorum anima ſpeculum mundi eſſe deſinit. Perit paulatim perceptio & ſenſibilitas, & anima in ſe ipſam ſe obvolvere cogitur, atque de ſuo vivere, nempe de ideis praecedente tempore acquiſitis. Hanc ſenum miſeriam pulcherrime BARSILLAI deſcripſit, quando ad menſam DAVIDIS invitatus hunc honorem deprecatus in filios transferri petit,, nam bona haec omnia nihil ſe juvare, addebat, neque dignoſcere ſe bonum a malo, neque guſtare, quid edat bibatve, neque audire vocem cantorum & cantatricum &c; (L. SCHEMUEL, II. C. XIX. V. 36. ſeqq.) Ita porro etiam animi adfectus majorem partem a corpore pendent; nam hypochondriacus inter laetiſſima ſpectacula & omne genus deliciarum ſerius manebit. Quem vero natura ad laetitiam finxit, ille vel inter publicos luctus vix poterit jocis temperare.

DCCCLX.

Cerebro) Non poteſt alibi eſſe, cum nihil fit, niſi impedita praeſentia facilis & adfluxus, & transfluxus ſpirituum animalium in nervos ſenſorios & motorios. Haec cauſa proxima eſt, remotae poſſunt innumerabiles eſſe, quae tamen omnes unicam producunt proximam. Ipſa vero multiplicitas facit, ut eas ad claſſes reduci neceſſe ſit. [Eadem eſt BELLINI obſervatio, poſt aliquot

quot uncias ſanguinis e vena miſſi deliquium animi, & ſomnolentiam & ſtertorem; ſuccedere, quia ſanguinis ad cerebtum preſſio ſublata eſt: perire vero hominem, quamprimum etiam cerebellum nihil accipit.] In apoplexia videtur etiam ſui conſcientiam deleri, cum omni actione, quae ab anima pendeat, ſenſu motuque, conſervata interim vitali facultate, & homine pro aliquo tempore plantae quaſi vitam vivente.

Fracturae) Spatium inter encephalon & calvariae oſſa ſecundum naturam nullum intereſt, ne guttulae quidem capax. Si nunc vel os depreſſum, vel effuſum inter os & cerebrum liquidum, ſpatium aliquod in cavitate cranii ſibi fecerit, neceſſe eſt diminui encephalon, ut huic augmento cedat, & conprimi, donec ſpatium paratum ſit; & haec eſt ratio apoplexiae chirurgicae. Vidi apoplexiam in puero recens nato, ſuſpicatus ſum caput ab obſtetrice conpreſſum, aut ab ancilla aliqua nimis conſtrictum eſſe, juſſi omnia vincula ſolvi, & mirum dictu, vix ad 20. numeraſſes, cum infans ſanus ad ſe rediit.

Exoſtoſes) Vir nobiliſſimus poſt inſultus epilepticos appoplexia exſtinctus fuerat. RAVIUS MECUM cadaver ſecuit, invenimus tumores, protuberantes in cranii caveam, ut neceſſe eſſet ſpirituum irritationes, & irregulares motus, & denique apoplexiam ſequi. Hujusmodi mirificae a poplexiae accidunt in venerea lue, a tabula vitrea in exoſtoſin tumente, quae cerebrum conprimebat.

Vaſo-

Vasorum) DRELINCOURTIUS *in caniciidiis* demonstrat,, si cani majori altera carotis ligetur, animal vacillare: Si utraque, stertere, si praeterea vertebralium altera, apoplecticum cadere, & cor incipere laborare, si utraque demum cum carotidibus vertebralis adstricta fuerit, mortuum procumbere. Hinc ferocissimum molossum, aut leonem conpescere non difficile est, dummodo adsilientis jugulum amplexus conprimas, continuo enim vires bestiam destituent.

In venis) Si venam jugularem externam cani ligaveris, eodem DRELINCOURTIO observante, animal male habet; si & alteram, aegrum erit & stertet, tumebit, rubebit, spumabit, suffocabitur: cum sanguis venosus impediatur, ne a cerebro refluat, arteriosus interim per liberas carotides in caput adscendere pergat. Haec apoplexiae species est, qua strangulati moriuntur.

Spissamenti) Vidi apoplexiam hujus modi in puero ex annosa matre modo nato: adhibui ad nares spiritum salis ammoniaci, ut cerebrum fortius moverem, & malum evanuit.

DCCCLXI.

Paralysis) Impotentia motus muscularis cum flacciditate partium.

Paraplegia) Est apoplexia, cujus sedes est in medulla spinali: tunc omnes partes, quae a dimidia parte medullae nervos habent, una resolvuntur.

Singularis) Quae semper vel in arteria est, vel in nervo, vel in cerebri parte, ex qua is nervus provenit. Nunquam in corde est, hujus enim paralysis est mors: quam

quam in peſte acutiſſima ſubitiſſimae mortis cauſam eſſe ſuſpicor. Hiſtorias in peſte Londinenſi legi. Musculorum autem animalium paralyſis chronicus morbus eſt, qui diu ſuperſtite vita tolerari poteſt.

DCCCLXII.

Epilepſia) Eſt ſubita abolitio actionum animalium, cum motu violento ſpasmodico omnium musculorum conjuncta.

Caducus) Licet in initio paroxysmi aliquamdiu in circulum decurrant, aut aliqui recta etiam procedant, amiſſa conſcientia, neque mementuri, quid ſecum actum ſit: quamprimum tamen morbus invaluit, procumbunt omnes.

Reciprocis) Cauſa proxima epilepſiae eſt is cerebri ſtatus, in quo eae cerebri partes clauduntur, quae ad ſenſus reſpiciunt, apertis manentibus, quae ad voluntarios motus pertinent, & celerius a ſpiritibus animalibus perfluxis. Hinc omnis epilepſia in apoplexiam abit, quando remittit, nempe in profundiſſimum ſomnum, ex quo nequeas excitare aegros: eo vero ſponte ſoluto ſenſus, & ratiocinium non continuo, ſed paulatim & lente reſtituuntur.

DCCCLXIII.

Δινος) Haec alias cum tenebris eſt, pejor eadem: Alias absque tenebris, quando corpus unice vacillat, ut ſe nequeant ſustinere, ſed ad obvium aliquod corpus apprehenſum firmare, quod omnia ipſis in gyrum circumferantur. Hujus vertiginis deterior gradus eſt, quando aeger colores iri-

iridis conſpicit. Hujus phaenomeni cauſa admirabilis eſt: v. g. pueri, quando apertis oculis corpus celeriter in circulum rotant, ſenſus amittunt, & cadunt apoplecticorum ſimiles, ſi luſum diutius urſerint. Oculis vero clauſis circumgyratio non perinde vertiginem facit: nam equi caeci nihil patiuntur, quando molendinam agitant. Alii homines ne facem quidem celerius rotatam absque vertigine adſpicere poſſunt. Deinde plerique ex alto loco deſpicientes, vertiginem patiuntur. IPSE ab eſu cicutae tantas vertigines paſſus ſum, ut omnia MIHI celerrimae circumire viderentur, neque fere ſtare poſſem; ſumto vero medicamento vomitorio malum abiit. Sed tantum praecidenti eam plantam, & robuſto hortulano, idem incommodum accidit. Idem etiam aquatica illa GESNERI cicuta facit. Sed & vinum, & heſterna crapula ſimiliter vertiginem infert. Ergo vertigo ſaepe morbus ventriculi eſt.

DCCCLXIV.

Σπασμος) Facultatis trahentis ad unum musculum prae reliquis determinatio: ut pars appenſa vehementer trahatur. Simillima actioni animae, ſed animae inobediens. Huic morbo prae reliquis hyſtericae tenerrimae feminae etiam ex leviſſima cauſa obnoxiae ſunt, redit autem quies ſpirituum, ſi aliquid violentius, quam morbi cauſa, nervos adfecerit, qualia ſunt faetida oblata, aut ammoniaci ſalis ſpiritus.

Tetanus),, Vehementiſſimus ſpasmus, qui artum aliquem immobilem reddit. Eſt quando uterque musculorum antagoniſtarum

ſpas-

ſpasmodice conſtringitur, nempe flexor pariter & extenſor partis. Vidi hunc morbum in musculo temporali, qui menſa durior erat. Sed in gaſtroenemio & ſolcari etiam vidi, ita contracto & indurato; ut ferri ſimillimus eſſet, Cauſa validior eſt, quam in ſpasmo. HIPPOCRATI notiſſimus fuit.

Universalis) Si cauſa in cerebro haeſerit: in his terris rariſſimus, frequentior in Graecia; deinde in metalli fodinis, maxime ubi argentum vivum, aut arſenicum eruitur: ut recte eum morbum PARACELSUS metallicum dixerit: Cito aegros enervat.

Singularis) Quem *Crampum* vocant: eſt incommoda musculi tractio, orta a tendine ex orbita ſua devio & convulſo. Quando homini ſano musculus extra propriam ſedem eſt, continuo diſtorquebitur, aliterque partes trahentur, quam in ſanitate. Huic malo luxatio maxillae ſimilis eſt, quando per oſcitationem inferior mala ita deorſum trahitur, ut proceſſus condyloidei extra verum ſitum propendeant: tunc coroneideus proceſſus acumine ſuo musculos pungit, & una musculi maxillae inſerti horrendis modis convelluntur. Hoc malum ſanatur, maxillam neque ſurſum, neque ad latus deducta, ſed deorſum primo & antrorſum, deende ſurſum tracta * Vidi qui integris diebus in reſtituenda maxilla ſudaverant.

Εμπροστοτονος) Quo totum corpus ita antrorſum trahitur, ut pedes ad caput accedant, totumque corpus in circulum flectatur. Eſt ſpasmus Flexorum colli capitis, thoracis, lumbo-

lumborum. A cicuta aquatica GESNERI aliquando nafcitur, & a metallicis vaporibus.

Οπισθοτονος) Quando mufculi colli, dorfi, & lumborum extenfores, femoris & tibiae vero flexores eodem tempore omnes convelluntur, & caput ita retrorfum flectunt, ut calcem feriat. Haec mala intra 24 horas occidunt, & cadavera aethiope nigriora faciunt: tunc vulgus inperitum venena, aut incantamenta ipfumque daemonem accufat. Haec vero mali naturalis ratio eft. Mufculus contractus repellit fanguinem arteriofum, venofum exprimit: quando nunc diutius contractus manet, redit venofus fanguis ad cor, & redit per arterias, & ftat ante mufculum exclufus, & aggeritur, donec nixu fummo viam in panniculum arteriofum perrumpat: Tunc parte liquidiori difflata, reliquus cruor aterrimus redditur, quafi totum corpus ex ictibus liveret, nato ecchymomate. Vidi hunc effectum in piftoris filio, ad cujus corpus vicini ME advocaverant, ut exhibiti veneni teftis effem: mufculi certe etiam a morte rigidiffimi erant.

DCCCLXVII.

Qualitatem) Ita vocamus omnem apparitionem corpoream, quam fenfibus externis percipimus.

DCCCLXVIII.

Oculis) Quia humores per pellucidos vaforum parietes microfcopio videre licet. Sed haec loca rara funt: cute nempe foli oculi non teguntur, & palpebrae, & labia,

 & lin-

& lingua. Ipse in sani hominis oculo ad lucem obverso humores, in vasis pellucentes, vidi moveri, & judicare licet, qualis sanguis, & quale serum in aegro circulum obeat.

Pallidus) Significat aquosam cacochymiam; & ex hac oculorum observatione totam morbi historiam praedicere licet. Nam sanguinem rubrum deficere vides, adesse adeo vitia omnia, quae hunc defectum sequuntur: securus potes praesagire v. g. aegro post motum corporis paulum auctum cor palpitare &c.

Flavus) Qui hepar obstructum denotat, adeoque anxietates hypochondriorum, faeces albas, urinam croci colore tinctam. Viridis, bilis vitia majora indicat. Ita vatem Te facies, & miraculum inperiti vulgi.

Ruber) Abundantiam boni sanguinis, & διαθεσιν φλογιστικην, dolores capitis, pulsum valentem. Sed etiam successiva mutatio hic multa docet. Ergo merito monent medici clinici, ne unquam ab aegro acute laborante discedat medicus, nisi oculis prius & lingua lustratis: liquidissimam enim διαγνωσιν praestant. Veterinarii, vel periti bubulci, dum boves, oves, equosve emunt, neque falli volunt emto morboso pecore, hoc artificium bene norunt: ad oculos nempe respiciunt, ubi praesagia integrae, fractaeve valetudinis inveniunt: & credibile est, similibus notis uti eos, qui homines mercantur, ex oculis nempe labiisque judicare, num sani sint, ferendisque pares laboribus.

DCCCLXIX.

Os per infortunium detectum est colore semi-

femipellucido, e rubro coeruleo, fere qualis unguis eft. Si palluerit, jam fanguis per offa defiit moveri, uti ungues pallentes paroxyfmum febrilem & imminentem fyncopen praefagiunt. Sed in fano homine offa nullibi nuda funt, ergo ibi dentes infpiciendi funt, qui ne quidem periofteo teguntur. Quibus in fcorbuto, in rachitide, dentes flavefcunt, poft breve tempus fimilia mala nafcentur in offibus.

Propria vero dentium mala, in molaribus quidem interne initium capiunt, a carne aliisve cibis in intervallis putrefcentibus & dentem cavantibus. In caninis vero & inciforibus vitia plerumque externa funt, & lapilli maxime, five tartarus, ex vafis epodonticis * effufus, quem diligenter oportet deradere, ne dentem corrumpat, faciatque caducum effe.

DCCCLXX.

Faetor) Nullus eft in fano & integro homine faetor, folo excepto inteftino recto faecibusque crafforum inteftinorum, [nam in urina valde exiguus faetor eft], inde in abdomine aperto nidor ingratus percipitur; fed in thorace minor faetor, in cranio refecto fere nullus eft. Ergo quando faetor in aliqua parte corporis eft, certum indicium eft, humores degenerare, fales alcalefcere, & olea in rancorem inclinare. Qui ex ore exhalat, vel ex fordibus oris & neglecta collutione oritur, vel ex pulmonibus adfcendit, vel ex ventriculo denique. Ad pulmonum malum equitatio, ad ventriculi

vitium aqua ſpadana, ad oris vitia aqua cum decima parte vini, & ſalis octava.

Nimia adſumti) Animalia, quae ſolis vegetabilibus vivunt, excrementa alvi faetore deſtituta habent. Homo, ſi ſolo pane & aqua vixerit excrementa egeret parum olida, faetidiſſima vero qui plurimis carnibus, ovis, & piscibus vivunt. Qui de faetore excrementorum queruntur, & me conſulunt, ſolent levari ex uſu aquoſorum, acidorum, ſalſorum, alimentorum: & quoties in faecibus flavedo naturali ſtraminis colore major eſt, eadem audacter commendari poſſunt. In phthiſi cum faetore, jubeo abſtinere omni carne, plurimo ſucco limonum uti: idem conſilium bonum eſt, ſi in urina faetor moleſtus fuerit. In hydropicis eadem regula eſt, carnes ferunt, quamdiu excrementa non faetent, abſtinere oportet, quam primum olidae fuerint, & ad acida confugere.

ΣΗΜΕΙΩΤΙΚΗΣ

GENERALIA.

DCCCLXXI.

Ens) Quilibet morbus eſt ens creatum, diſtinctum, phyſicum, quod perinde, uti planta vel animal, ab omni alio ente diverſiſſimum eſt, & per ſua ſigna dignoſci poteſt. Nomen eſt a σημεῖον, ſignum, cujus origo eſt hebraica vo שם.

In medicina ſignum vocatur, apparitio ſenſibus percepta, ex qua percepta medicus dignoſcit aliquid a ſigno diverſum, & quod neſci

nesciret, nisi hanc apparitionem percepisset. Ita v. g. quartana cognoscitur ex externis phaenomenis, lassitudine &c. In homine signa desumuntur ab iis quae adsunt, & ab iis quae adfuerunt: inde vero intelliguntur, quae adsunt, quae erunt, & quae fuerunt. Medicus enim scit non praesentes tantum conditiones corporis, sed etiam potentias. Quando per signa novi hominem plethoricum esse: & simul ex physicis praevideo, crastino die magnum aestum futurum; & ex politicis, eadem die eundem hominem majorem vini copiam ingesturum; tunc certe praedicere possum, eum hominem, eo tempore, in praesentissimo periculo apoplexiae fore. Hanc artis medicae partem prae reliquis excoluit HIPPOCRATES, & non alia ipsi divini nomen meruit. Hunc praeeuntem secuti sunt graeci omnes, quorum scripta exstant, omnium enim librorum quatuor quintae partes unice versantur in signis tradendis: & in his fere propositionibus ,, post hoc signum fiet haec definita mutatio, ergo hoc remedii genus adhibendum est. HIPPOCRATES morbum tamquam ens incognitum consideravit, DEUM vero instruxisse nos organis, quibus phaenomena perciperemus, omnem morbum cogniturі, si phaenomena externa rite perspecta haberemus. Nam symptoma morbi pars est, omnia vero symptomata conjuncta efficiunt totum morbum, hinc medicus omnia praestitit, quae in mortalium potestate sunt, quando ex observatione symptomatum omnium, cum observatione effectuum a similibus sympto-

matibus olim productorum collata, concludit ad ſtatum morbi praeſentem, & futurum. HIPPOCRATEM ſecutus SYDENHAMVS credidit, ex perſpectis omnibu ſignis medico perfecte innoteſcere, quid agendum ſit, & perſuaſus fuit, omnes morbos, ſi cogniti eſſent, facillime ſanari, tantillum vel adjuvando naturam, vel coercendo. Adeo commiſeratione digni ſunt medici, qui, cum novam PROSPERI ALPINI *de praeſagienda vita & morte* editionem viderent, contemtim dixerunt; quid adeo placuit BOERHAAVIO in hoc, quem edit, libro, praeter ſigna enim nihil habet. Certe medico nihil magis intereſt ſcitu, nam per haec ſola poteſt addiſcere, quis morbus ſit, a qua cauſa, qua in parte, quos humores, & quomodo adficiat.

Curari queat) Quaeruntur ſigna diſtincta, quibus ducamur ad talem morbi ab aliis morbis cognitionem, qualis eſt gemmarum, gemmam unam ab alia per certa ſigna dignoſcentis.

DCCCLXXII.

Raro) In apoplexia non vides ſanguinem, qui effuſus cerebrum conprimit: Sed neque integerrimam valetudinem, niſi per anatomen, in te ipſo cognoſcere potes. Nihil adeo vides eorum, quae in te aegro aguntur, (praeter ſola vulnera) niſi phaenomena quaedam extus apporentia.

DCCCLXXIII.

Fiunt) Et morbus & ſanitas perinde entia actuoſa ſunt. In ſano homine certi motus

motus contingunt, certae functiones; quae in mortuo vel aliter fiunt, vel omnino absunt & deficiunt: hae sunt laesiones functionum. Ex actionibus sanitatem sequentibus sanitas cognoscitur: morbus autem ex iis, quae a sanitatis statu aberrant.

DCCCLXXIV.

Physiologica) Nosti naturam mollis pulpae cerebri, & scis, qui inde pendeant effectus. Audis malleum magna vi inflictum esse in eam partem cranii, quae cerebrum continet: facile inde conficis, hominem apoplecticum fore, & aeque certe hoc praevides, ac si praesens apoplexiam patientem videres. Sed idem malleus, si brachium ferierit, non eumdem effectum producet, ergo oportet & partem laesam cognoscere, & causam, quae laedit.

DCCCLXXV.

Φαινομενα) Mutationes, quae corpori accidunt, a sensibus perceptae, & a mente cognitae: petuntur autem signa ab iis, quae sunt in homine, extra hominem, & quae homini adplicantur: pertinent ad sanitatem, morbum, & mortem.

Eventus) Quam justa haec esse oporteat, ex eo cognoscitur, quod integra regna a medici effato pendeant, v. g. a responso, num fetus in utero materno vixerit.

DCCCLXXVI.

Παθογνωμονικα) Quod uni morbo ita proprium est, ut nulli alii conveniat: eo ergo cognito morbus cum nullo alio con-

 fundi

fundi poteſt. Utinam in omni morbo talia haberemus. Sed vix tres aut quatuor in tota medicina poſſidemus. In defectu humoris aquei certum ſignum eſt corneae collapſus. In calculo veſicae ſignum pathognomonicum unicum eſt, ſi calculum cathetere contigeris.

Difficillima) Utinam talia haberentur. Qui unici morbi, ſurditatis v. g. omnes differentias, cum propriis ſignis deſcriberet, plus utilitatis praeſtat generi humano, quam celebris per millionum caedes ALEXANDER.

Aggregato) Scire ſignum pathognomonicum morbi, eſt tenere cauſam phyſicam morbi. Verum haec cauſa vix unquam ſimplex eſt, [1732 nunquam unum organum ſolum adficit, ſed plura perpetuo,] ergo & ſigna pathognomonica plerumque ſunt aggregata ſignorum. Pleuritis eſt lateris dolor inflammatorius, increſcens in inſpiratione, cum pulſu duro & febre continua acuta. Dolor punctorius lateris non ſolus ſignum eſt, nam a convulſione viſus eſt oriri, neque dolor punctorius: cum pulſu duro conjunctus, nam & iſta mala ex alia inflammatione oriri poſſunt: neque demum dolor punctorius cum pulſu duro, qui increſcat in inſpiratione, ſed dolor hujusmodi cum febre continua acuta conjunctus. Unum horum ſignorum nihil definit, conjuncta demum pleuritidem faciunt.

DCCCLXXIX.

Manente) Nomen Pleuritidis conplectitur tot morbos, quam ſtatus Pleuritidis ſunt, etſi

etſi permaneat nomen, & tribuatur omnibus. Ergo Pleuritis eſt 1. morbus inflammatorius reſolubilis. 2. Morbus inflammatorius tendens in ſuppurationem. 3. Morbus inflammatorius ſuppurans. 4. Morbus inflammatorius qui ſuppuravit. 5. Morbus qui inflammatorius fuit, deinde in vomicam mutatus, hac rupta empyema factus eſt. Omnes hi morbi a ſe invicem diverſi, diverſas curationes requirunt. Venae ſectio in ſtatu reſolubili optima; in ſuppuratorio peſſima eſt: cum ſpatium praeparet, quo poſſit pus in ſanguinem recipi, eumque corrumpere.

DCCCLXXXI.

Conditionem) Is bonus medicus erit, qui hanc ſibi legem ſcripſit, nunquam ſe ab aegro receſſurum, niſi ſtatu viſcerum perfecte cognito. Olim numquam ad aegrum accedebam, quin conſcriberem ex ordine omnia morbi ſigna & ſymtomata, indeque incredibile quantum profeci. Haec ſi feceritis, & quatuor aut quinque morbos unius claſſis per ſua ſigna cognita habueritis, in tota reliqua vita eos morbos facillime dignoſcetis.

Cruditatis) Cruditas dicitur omne, quod a naturali ſtatu aberrat. Quando cruda materia movetur, eſt *οργασμος*, quando cocta, *κρισις*.

Critica) Quae eſt,, vel morbi materia, uti ſanguis tenax in Pleuritide, quae ea ſanguinis diſpoſitio eſt, a qua morbus natus eſt: dimidia nempe morbi cauſa, cum qua, conjuncta febris acuta, & ad latera determi-

natio, pleuritidem facit. Haec materia perpetuo mutatur, & vel in resolutionis statum mutatur, vel densior fit, vel materies est, post natum morbum ex causa morbi mutata, vel a procatarctica causa, vel a binis conjunctis, ut in eodem exemplo sanguis corruptus a febre inflammatoria, quae Pleuritidem comitatur, idemque causa, quare morbus continuetur. *

SIGNA GENERALIA SANITATIS OPTIMAE.

DCCCLXXXII.

Commode) Sanitatis varia discrimina sunt, & gradus: inter centum homines sanos unus sanissimus est, alter sanior tertio &c. Ita HIPPOCRATES ,, sexcenta in homine esse, aquosum , salsum, amarum , & in salso denuo salsius & salsissimum. Signa vero hujus sanitatis antea tradenda sunt, ut de morbo judicare liceat. Nam rectum est norma sui & obliqui.

DCCCLXXXIV.

Longaevitas pendet 1. a bona constitutione corporis: 2. a resistentia contra ea, quae corpus destruunt. Nempe oportet, ut res non naturales vertantur in naturales , et assumta vitalia reddantur.

DCCCLXXXV.

Operosae) Has notas undique conquisivi, maxime ex tribunis militum , qui commilitones caro emunt , hinc solicite advertunt, ut

ut robusti sint, aptique laboribus, inediae & siti. Deinde ab alio didici, qui servos ad triremes solebat emere.

Europa) De Europae statu medico commentarios habemus, de reliquo orbe vix quidquam. Nam etiam Arabes sua pleraque ab Europaeis habent.

Rara) Sapienter LYCURGUS, ut veneri stimulos adderet, sanxit, ut levis infamiae nota publice imprimeretur noviter nupto, si propalatum fuisset, eum cum uxore rem habuisse. Sic obtinuit, ut venus perpetuo quaesita, sed raro inventa, fervidior esset, ita sperabat cives suos omnes alios mortales fortitudine superaturos. In Gallia homines ex furtiva venere genitos (enfans d'amour) vulgo pro robustioribus habent, prae illis, qui ex officio nati sunt.

Verna) In homine nullum certum tempus veneri constitutum est, sed in brutis res manifesto nota est. In homine demonstrant schedae publicae, quae natos & denatos enumerant, sanissimos eos esse, qui tribus ante vernum aequinoctium mensibus nascuntur. Has leges olim commendavit suavissimus SOCRATES; quando homines increpat, valde sollicitos, ut egregios pullos ex equis tollerent, sed negligentes omnis curae, qua obtinerent, ut sani liberi nascerentur.

Exercens) Haec una est ex rationibus, quare principum proles adeo caduca sit, quia mollem vitam inertemque delicatae matres degunt. Praestat certe corpora exercere. Sic equae robustissimos pullos pariunt, monente VIRGILIO: &, qui fortes equos optant, equas

quas agitant. Eadem cura eſt illis, qui canes ad curſum aut pugnam eximios educare ſtudent.

Unum) Semper enim melior erit gemellis aut trigeminis, ſi reliquae conditiones pares fuerint. Deinde melior erit fetus, quem mater toto tempore graviditatis ſana geſtavit: & eo robuſtior, quo diutius geſtatus eſt (1732. neque praecocem, neque tardum eſſe oportere.)

Decembrem) Januarium, & Februarium, ii enim vere concepti fuerint.

Lentum) Et animalia, & homines, qui velociter increſcunt, brevis vitae eſſe reperiuntur: ob vaſorum obcalleſcentiam nimis praecipitem, & phthiſicam diſpoſitionem. Juvenes qui vix videntur creſcere, longaevissimi ſunt, id reperio in diariis meis. Quantum nempe tempus incrementi eſt, tantum ſolet eſſe ſtatus & decrementi. Ita qui per 25 annos creſcit, vivet annos 75: ſtabit enim ad quinquageſimum, decreſcet ad 75.

Capax) Non ita, ut laxae buccae late pendeant, ſed ut oſſa magnam cranii cavitatem comprehendant. Veteres ſculptores equidem HERCULI & LAOCOONTI exiguum caput finxiſſe videntur, ſed haec apparentia ad latos humeros referri debet, inter quos caput quaſi abſconditur.

Craſſior) Sanguis tenuis & floridus optimam, ſed inconſtantem ſanitatem praeſtat. Humores vero tenaciores faciunt tolerantiam laborum; hinc robuſtus homo raro etiam poſt labores ſudat.

Mu-

Mutatione] Quo integrius homo valet, eo minus ſuam reſpirationem externis ſignis prodit, ſomni tamen tempore excepto, uti ſaepe in ſaniſſimis hominibus adtentus obſervavi, quia pulmones maxime meabiles, & explicabiles, & contractiles ſunt, & in omnes humores perfectiſſime agunt. Quo viciſſim morboſior valetudo, eo magis externis ſignis evidentior reſpiratio.

Leviores) Qui ſervos emunt, pulſus & reſpirationes numerant, deinde currere jubent: ſi tunc a magno motu pulſus & reſpiratio non admodum mutentur, intelligunt corpus validiſſimum eſſe: quo morbidius, eo leviori ex cauſa pulſus mutatur; mortisque candidati vix corpus movent, quin pulſus bis vel ter frequentiores fiant. [1732. experimentum tribuit tribuno militum.]

Sicca] Tunc enim plurimum de ingeſtis adtenuatur, neque per alvum abit, ſed absque ſenſu perſpiratur. Vidi ſaniſſimos homines conquerentes de alvi ſegnitie & ſiccitate, ſua certe bona peroſi, cum haec ſicitas ſit ſignum robuſtae temperiei; & vidi, qui, cum ſaniſſimus eſſet, ſingulis ſeptem diebus ſemel alvum levaret. Idem de urina verum eſt. Contra quo quisque debilior eſt, eo plus faecum edit, eo plus etiam mingit, quod frequens eſt incommodum hypochondriacorum & hyſtericarum. Bonum etiam, quando a prandio neque calent, neque tument, qui multum edunt, & facile digerunt.

Somnus) In ſaniſſimis hominibus profundus eſt mortisque ſimilis, ſed alacres inde reſurgunt.

In-

Ingenii) Qui corpore valent, ſtupent ingenio, & viciſſim. Nam mobilitas ſumma cerebri & nervorum ad ingenium requiritur: ſed ea ipſa ponit corporis debilitatem. E contrario ſoliditas, quae robur facit, nervos ſupponit minus aptos ad eam mobilitatem, quae cogitationibus inſervit. Nihil eſt ab omni parte beatum, neque Salomon erit, qui Methuſalem eſt. De Anglo illo longaevo nihil ſcimus, niſi caſeo plurimum delectatum fuiſſe, & centum annos natum adulterium commiſiſſe.

Mutationes) Calorem, frigora &c. Hinc CELSI conſilium, ſanum hominem nullis legibus adſtringi debere, ſed vita maxime varia uti, quae corpus ad omnes mutationes facile ferendas diſponat.

DCCCLXXXVI.

Senſuum) Quisque in ſe ipſo praeſagia de propria longaevitate habet. Si enim a cibo minime gravatur, bene eſt: ſi etiam a paſtu reſpiratio libera eſt, quando chylus ad ſanguinem miſcetur, bene eſt. Si corpus ſuum in nulla parte gravius percipit, bene eſt, tamdiu enim aequabiliter perfluuntur omnia, quamdiu aeque ponderoſa ſunt. Nemo ſanus pedes ſuos graves percipit, neque corpus, quando uni pedi innititur.

Proportione) Statuarii artis periti aliam ſymmetriam Mercurio tribuunt, aliam Apollini, Herculi aliam. Illa proportio, quidcunque demum ſit, nota ſtatuariis, demonſtrat corpus certo modo factum ſpecificis motibus aptius natum eſſe. Quando vero corpus ratione proportionum pulcherrimum eſt, id etiam omnibus

omnibus functionibus vitae humanae optime defungitur. Quibus vero pars aliqua praevalet, non possunt diu durare.

Exerceri) Quando partes absque pulsatione, dolore, tumore, rubore, motu valido exercentur: haec enim demonstrant maxime aequabilem distributionem humorum. Ubi vero pulsatio, tumor, & dolor, ibi morbus, inquit HIPPOCRATES. Nam nullam pulsationem percipi demonstrat, liquida omnia per suos canales absque renixu transire, quae maxima conditio ad longaevitatem est.

Moderati) Corpus, quod animae aptissimum hospitium est, plerumque facile ad adfectus animi determinatur, iram, tristitiam, vel laetitiam. Beati sunt, quibus haec mobilitas moderatior contigit: si aliter fuerit, tunc adfectus animi perinde consumunt, uti vestem tinea exedit, manifesto indicio adfectuum fontes in corpore haerere. Non ergo mirum adfectus animi signa sua in corporis fabrica exhibere, & habitu ipso ingenia distingui. Nisi forte malignitas corporis ab animae robore superetur, uti SOCRATES corpus suum, ad omnia vitia formatum, sapientia potentiori correxit, coegitque animam omnium mortalium optimam incolam recipere.

Candidus) Macilentiores homines saniores sunt. Delicati, & obesuli, morbidi sunt, & per levem emaciationem mire deformes fiunt, produntque minus bonam corporis fabricam. Optimum etiam signum est, quando eodem quotidie tempore fames, digestio, faecum quarumcunque egestio, & somnus

ſomnus ſe ex ordine aequabiliter excipiunt.

Contagioſis) Pleuritis, variolae, & venerea lues florem juventutis demetunt. Peſtilenti caelo homines, qui chronice laborant, & languidi, optime habent, & hydropici fere ſanantur, ſola pulcherrima pubes perit, & plethorici homines. Adeoque, qui peſti reſtitit, non habet, cur corpus ſuum firmiſſimum eſſe credat, illa vero demum diſpoſitio optima eſt, quae non uni, ſed omnibus morbis firmiſſime reſiſtit. Porro Hiſpani toti ſicci, ab inpura venere cum feminis infectis vix lue venerea corripiuntur, pinguia vero Germanorum corpora cum iisdem feminis peccata graviter luunt, & continuo inficiuntur.

SANITATIS SINGULARIS SIGNA.

DCCCLXXXVIII.

Laeta) Pulmonis diſpoſitionem cognoſcimus, pertentato pulſu, & numero inito pulſuum intra certum tempus, tunc jubendo hominem, ut aerem quam plurimum hauriat, & quam diutiſſime retineat. Si id absque moleſtia & dolore, & pulſus mutatione, & quam diutiſſime praeſtiterit, certum eſt pulmones ipſi optimos eſſe. In reliquis viſceribus ſimilia experimenta inſtitui poſſunt. Volo ſcire, an cor bonum ſit, video, num palpitet, quando caleo, aut vehementur moveor, aut chylus ab alimento in ſanguinem venit.

DCCCLXXXIX.

DCCCLXXXIX.

Singularis) Nulla datur in orbe ſanitas generalis. Sanitas enim pendet a certa ſolidorum & fluidorum proporione, quae cuilibet homini propria eſt. Cajus & Sempronius optime valent, ſed dentur nunc Sempronio ſani humores Caji, laborabunt ambo: reſtitue cuique ſuos bonos humores, bene habebit uterque. Perinde, uti nunquam duas facies perfecte ſimiles reperias, ita neque unquam cor et pulmo unius hominis, cordi & pulmoni alterius perfecte ſimilis eſt. Id proprium dixerunt ἰδιοσυγκρασίαν veteres, ex quorum ſcriptis haec deſumſi: addidi vero cauſas a ſtructura ſolida petitas, & brevem catalogum juvantium & nocentium.

Sed tamen) Claſſes iſtas refutabat HELMONTIVS; neque tamen uſu carere adfirmare auſus eſt:

DCCCXC.

Calidi) Iracundia facilis, ſed ſimilis pacatio: iraſci faciles, tamen ut miteſcere poſſint. Iidem in eodem calore aeris cum aliis viventes calidiores ſunt.

DCCCXCI.

Frigidi) Corpus facile a quocunque vitio tumet: vix animi adfectum alium ſentiunt, praeter meticuloſitatem, ut omnia tuta timeant.

Calefacientia] Aromata & ſcorbutica. Puellae vero, quae ad hanc claſſem pertinent, perdunt ſe ipſas, quando theam copioſius bibunt.

DCCCXCII.

Siccum] Humores pauciores, agitati per vaſa contracta, hinc acriores redditi.

Macies] Tunc vaſa contracta ſunt, humores pauciores, hinc acriores, a majori motu. His nocent calefacientia, uti de omnibus calidiſſimis notum eſt, afris, hiſpanis, italisque: Iisdem exigua aeris mutatio continuo truculentiſſimos morbos infert.

DCCCXCIII.

Copioſis] Apud calidiſſimas gentes, mauros, & aſiaticos, pili abundant, & in omni puero, quando adolevit, & calidior factus eſt, ſimul pili prodeunt; ipſae demum robuſtiores puellae genis ſunt lanuginoſis.

Iracundia] Vocantur πικρόχολοι, ανω & κατω, cholerici, & videntur plus bilis facere quam alios, hinc plus caloris habere.

DCCCXCIV.

Perfecte uti ACHILLES Homericus. Continuo his ſanguis rareſit, turgentque vaſa.

DCCCXCVI.

Ira memor) . . Manet alta mente repoſtum Judicium Paridis, ſpretaeque injuria formae & alibi : . . memorem Junonis ob iram.

Conſtantia) Quales ſemel fuerunt, manent perpetuo. Quando ſemel bono auſcultant, fiunt in virtutum exemplaria; ſi malo, veri cacodaemones. Hi nigri ſunt, quos caveri jubebat HORATIUS.

Pene-

Penetratio) Detectio rerum obſcuriſſimarum obtinetur, quando mens unicum objectum diu contemplatur, & undique conſiderat, neque ab aliis objectis interea diſtrahitur. Hujus modi mentes ſunt melancholicorum, qui aptiſſimi ſunt ad promovendos ſcientiarum limites, quod perſpicax vidit ARISTOTELES. Exemplum illuſtre eſt SWAMERDAMIVS, qui ex omnibus generibus inſectorum accurate cognitis & diſſectis, poſtquam ſingulorum generum characteres definiverat, pauciſſimas claſſes conſtituit, immenſo labore. Idem de apibus, pulice, pediculo, muſcis volitantibus plurima ſcripta reliquit, quae forte aliquando edam (1732.) & undique ex Galliis conquiſivi, talia certe, quae MALPIGHII induſtriam longe ſuperant. Sed idem SWAMMERDAMIVS adeo atra bile plenus fuit, ut adloquentem vix reſponſione dignaretur, & immoto vultu adſpiceret: & in cathedram productus, SYLVIO Praeſide, haereret adtonitus, & neque verbulum reponeret ad objectiones opponentium, totamque curam reſpondendi Praeſidi relinqueret, quo tamen ipſo forte doctior erat. Denique ante mortem correptus furore melancholico, ſcripta, quae ſecum habebat, combuſſit omnia, fanatica extaſi percitus: & tabe periit, ſceleton & exuvias hominis ſimulans.

Denſi) Atram bilem prae aliis bene deſcripſit HIPPOCRATES, quod illud temperamentum eo tempore in Graecia frequens videret, uti etiam nunc melancholici ibi frequentiſſimi ſunt.

DCCCXCVII.

Morbis) Commodum eſt, quod integrae nationes ſub eodem temperamento ordinari poſſint. Itali, Luſitani, Hiſpani ad annum aetatis decimum octavum vividi & ludibundi ſunt: poſt trigeſimum annum triſtes omnes, moroſi, melancholici, & haemorrhoidarii fiunt. Iidem propriam ſanationem ſibi adplicant, aromata fugiunt, balnea amant, & aquam bibunt abstemii.

SIGNA MORBORUM.

DCCCLXXXXVIII.

Sanctoriana) Quando corpus ad ſtateram ponderoſius fit.

Laſſitudine) HIPPOCRATES in ep: ad Perdiccam R. & DIOCLES ad Antigonum, ajunt ,, ut ſcias, an morbus tibi immineat, debes animum advertere, an aliquid inſoliti tibi acciderit; an male dormieris, meliori quieti adſuetus; an laſſitudinem ſenſeris absque cauſa; an ſudaveris per ſomnum praeter conſuetudinem: haec enim omnia morbum praeſagiunt. Pulcherrime haec SANCTORIVS, qui demonſtravit, tunc morbum inſtare, quando corpus ad ſenſum gravius fit, & ad motum inertius eſt; ſignum impeditae nempe perſpirationis, nam perſpiratio ponit humectationem in vaſis minimis, aſt, ubi iſta exſiccantur, pondus ad ſenſum augetur. Quando brachium minus mobile eſt, morbus ibi erit, aut jam adeſt morbi cauſa. Quando alvus prae-

praeter rationem uberius fluit, inteſtina laborabunt. Haec omnia absque ſtaterae uſu aeque praeclare HIPPOCRATES obſervavit, ac SANCTORIUS, qui ſtateram invenit. Pene omnes morbi hoc pondus pro nuncio praemittunt, ſola apoplexia excepta, & plerumque praeveniri poſſent, ſi & aeger, & medicus, ad hoc ſignum adverteret.

Temperiei) Si noverim hominem plethoricum eſſe, facile concludo, eum hyeme melius, pejus aeſtate valere.

Procatarcticae) Quando cauſam proegumenen noſti, & noſti procatarcticam, totam certe cauſam, nempe ipſum morbum cognitum habes.

Epidemia) Primus poſt HIPPOCRATEM SYDENHAMIUS docuit „ bis in anno dominari in omnia temperamenta aliquam diſpoſitionem morbificam, & propriam ſibi curationem etiam in aliis morbis poſcere: ut v. g. omnes morbi dyſenteriae curationem requirant, quando diſpoſitio dyſenterica dominatur. Quando quartanaria diſpoſitio regnat, plethorici nihil patiuntur, ſed vaeh melancholicis! Haec obſervatio utiliſſima eſt: indeque explicatur, quare felix etiam & ſapiens medicus, ſi ſedem mutaverit, in nova patria minus feliciter ab initio praxin exerceat.

DCCCXCIX.

Praeteriti) Hoc vaticinium medicum admirationem hominum ſibi acquirit, ut, qui praeſagiendo polluerit, ſupra humanam ſortem ſapiens videatur. Medicus ab aegro audit, ſe omni nocte ſudaſſe, ſed reponit,

hesterna nocte non sudasti, id in matula video, quia nempe urinae copiam sibi videt; inde magna apud vulgus admiratio. Nempe, quando effectum vides, cujus causam nosti, facile concludis, siquidem effectus praesens adsit, causam praegressam esse. Alius aeger ait, se ex asthmate laborare. Si singulatim interrogatus, neque a frigore in eum morbem incidit, neque a calore, neque congenitum habet, neque in utrumque latus facile decumbit, jam certus sum, eum habuisse pulmonem inflammatum, atque tuto id edicere possum.

DCCCCI.

Idiosyncrasia) Facile morbum dignosces, si & temperiem aegri noveris, & causam externam, quae adplicata morbum fecit.

DCCCCII.

Situs, nexus) In dislocatione, & luxatione morbus cognoscitur, si aliquid loco motum fuerit.

Laesis functionibus) Quando hydropicus aestum sustinuit, bene est: si non potuerit tolerare, jam adest putredo.

Oblique) Quando mucum rubellum video, scio vasa laxata esse.

DCCCCIII.

Loco) Nam contusio, quae in cute nullius momenti esset, eadem in glandula conglomerata scirrhum pessimum producit.

Temperie) Quae saepe lethale vulnus facit ex levissimo. In Phthisicis paucissimus san-

ſanguis per vaſa circumit: adeoque, ſi vel pauculae unciae per vulnus ſubtractae fuerint, moriuntur ex malo, quod ſanus homo ne quidem ſenſiſſet. Cancer in femina plethorica facile curatur [1732], difficillime in melancholica.

DCCCCIV.

Ulcera &c.) Haec ex ſua definitione cognita facile in praeſenti aegro adgnoſcuntur. Ita ſcirrhus eſt tumor non dolens, ſcaber, durus, in loco glanduloſo: habes omnia phaenomena ſcirrhi in definitione conprehenſa. Cancer, eſt ejusdem ſcirrhi exulceratio, gangraena & in ichorem converſio. Vides denuo, ſi tenueris definitionem, facile in praeſente aegro adgnoſci.

Natura mali) Quando inflammationem video, facile concludo, eam vel in reſolutionem, vel in ſuppurationem, vel in gangraenam, vel in ſcirrhum tranſituram.

Partes laeſae) Num in vulnere cerebrum, num cerebellum laeſum ſit, facile definitur, prouti vel vitalis vel animalis functio laeſa fuerit.

Vicinia) Suppuratio ex ſe ipſa parum noxia, ſi per inguen fiat, & arteriae iliacae tunicam celluloſam eroſerit, poterit lethalem haemorrhagiam producere. Eadem ratione cancer ſaepe per haemorrhagiam enecat, quando acerrimus ichor vaſa eroſit.

Auxilii) Ita ulcus pulmonum non occideret, ſi perinde balſama adplicari poſſent, uti in brachii ulcere.

DCCCCV.

Functione) Quando icterus a contusione adparet, hepar laesum est.

Excretis) Quando sanguis vomitu egeritur, & certum est, contusionem aliquam praecessisse, hoc vitium vix potuit ventriculo, aut intestino contigisse; superest, ut in hepate, liene, vel pancreate sedem habeat.

Loco Optima anatomica demonstratio est, quam LANCISIVS in praefatione ad EUSTACHII tabulas commendavit. Nempe corpus in partes & regiones distribuitur: [1732. Veteres ita egisse, & definivisse regionem hypochondiacam dextram, sinistram &c. & ad singulam sedem definivisse, quaenam subsint viscera.] deinde notae relinquuntur, ut aperto corpore accurate sciri possit, quae partes sub quavis externi corporis sede sibi successive subcumbant. Ita fere tabulas suas disposuit EUSTACHIUS, quas contra VESALIUM perfecit, ut prior tabula exterius stratum traderet, huic succedat alia, in qua partes pinguntur, quae sub partibus prioris tabulae sequuntur, atque adeo ex conparatione tabularum omnes situs partium accurate cognoscantur. Non ignoro, aliquando situm varietate ludere, verum id non inpedit, quin summa sit utilitas hujus studii.

Cognito) Ita similis fere structura est mammae & Panereatis: in utraque glandula scirrhus contusionem sequitur. Ergo cogitandum, in pancreate, sicuti in mamma fit, scirrhum irritatum abiturum in cancrum, qui late partes erodat.

Qualitate) Homo ex alto cadit, & mox per totam cutem flavescit, atque sanguinem con-

concrefcibilem, quafi parenchymaticum per hepar egerit: facile ex his notis concluditur, hepar contufum effe, hinc ex fractis vafis fanguinem in ventriculum & inteftina effundi.

DCCCCVI.

Comparatio) Haec regula divina eft, fed valde neglecta. Aeger paralyticus eft, non poteft manum extendere, quaero an vitium in mufculis inveniam. Non invenio, inquiro ulterius, ait aeger fe prius laboraviffe epilepfia, aut vertigine. Ita difco vitium in cerebro effe.

DCCCCVII.

Functione laefa) Debet ex pathologicis teneri, quaenam laefae functiones a qualibet parte aegra fequantur. Ita cerebrum laefum vertiginem facit, tinnitum aurium, fcotomiam, fenfuum abolitionem, apoplexiam: fi aliquod horum malorum adfuerit, vitium in cerebro effe indicatur. Ergo in prima vifitatione aegri, non quidem aliam fententiam proferes, quam verfatilem aliquam, & medicamenta innocua: fcribe vero in chartam fymptomata, eam domi Tecum animo pervolve, & quaere ex Te ipfo, quis morbus eft? quaenam pars adfecta? in quonam ftatu morbus eft? quid inde poteft timeri? in quamnam partem poteft morbus decumbere? Et vix unquam morbum non intelliget, qui prius recte perfpexerit omnia: neque intelliget morbi naturam, fi neglexerit. Coram aegro vero nullam trepida-

tionem oportet apparere; & ibi aliquid firmiter, quasi ex mathematica demonstratione adfirmari debet: quod altera die fieri poterit, morbo jam cognito. Fiducia enim aegri confidentiam medici sequitur, neque obsequetur facile medico, quem incertum esse videt.

DCCCVIII.

Excretis) Quo magis a naturali indole recedunt, eo majus in morbo periculum est.

Tempestate anni) Periculum summum faciunt subitae mutationes a calore in frigus. Ver etiam & aestas media & autumni initium morbos acutiores faciunt.

Aetate) Infantes & pueri morbis acutis parum obnoxii sunt, maxime vero adolescentes & homines mediae aetatis.

Vita) Quo magis ea agilis & laboriosa, eo magis etiam acutis morbis obnoxia est; chronicis vero, quae sedentaria: Quo magis etiam delectantur cibis putrescentibus, eo magis morbis acutis subiiciuntur.

Aegri) Plethorici morbis acutis, melancholici vero minime iisdem obnoxii sunt.

DCCCXI.

Dolor) Non ideo continuo ab acrimonia sanguinis oritur, ut putant vulgo, sed ex impulsu sanguinis in vas angustum a valente vi urgentis febris: & si decies dolor adfuerit, vix semel est ab acrimonia. Qui vero ab acri producitur, is fere absque febre aut sanguinis motu aucto est, ut in scorbuto. Male ergo PARACELSUS, qui hominem ajebat exponere macrocosmon, & tot mutationes in corpore pati, quot in aere contin-

tingant, quatuor v. g. ventos cardinales in homine esse, perinde uti in mundo sunt . . . .

DCCCCXII.

Alcalinae) Quae ipsa acerrima pestis est. Quo magis humores nostri vergunt in oleum volatile rancidum, & salem alcalinum, eo ardentiores febres fieri necesse est.

Faetor) Hunc in cibis accusant, sed in saliva est, quae in acrimoniam alcalescentem degenerat: Porro saliva, sudor, faex alvi, urina, cadaver faetentia testantur de acrimonia alcalina. Cum tali faece alvi semper tuto acida dari possunt.

Prostratus) Ut ad ipsos cibos, sed maxime ad carnes horreant aegri. Acida cacochymia etiam nonnunquam appetitum prosternit, ciborum vero horrorem nunquam inducit.

Urina) Haec urina jam putrida est & lixiviosa, & pestiferam, cito destruentem, diathesin denotat.

Sudor) Maculas indusio imprimens, vix delebiles.

Floridus) Hujusmodi sanguis in pleuritide & pestis pessima specie emittitur. Experimentum citat BAGLIVIUS, causas vero addit mirificas: fit ab alcali, sales enim alcalini sanguinem solvunt in ichorem. Saepe in malignissima peste, & variolis confluentibus pessimi moris nullum signum malignitatis in morbo adpareret, nisi notitia epidemicae constitutionis medicum de periculo moneret. Adparet adeo, humores in morbis non adeo fieri acerrimos, ut vulgo creditur,

nam

nam ſanguis pleuriticus oculo inſtillatus neque laedere, neque ſenſum ullum inprimere.

Gangraenoſae) Quales in calloſa cute in variolis confluentibus erumpunt, tales procul dubio etiam in jecore & pulmonibus prodeunt, facile hinc lethales.

Acidis) Quae putredinem vincunt, & alcaleſcentiae reſiſtunt. HIPPOCRATES mel cum aceto & aqua in omnibus a cutis propinabat. Hinc patet medicos ad maſſilienſem peſtem vocatos, morbum omni modo exacerbaſſe, dum ſpiritum cornu cervi, & tincturas bezoardicas, & ſales volatiles oleoſos exhibuerunt, flammaeque addiderunt oleum, quibus utique pueriles convulſiones domantur. SYDENHAMVS autem, ſatis alioquin alienus a medicamentis chemicis, fatetur, variolarum aliquando genus regnaſſe, in quo ſublividae bullae orirentur, aquam continentes faetidulam, qua effluxa caro ſubjecta aterrima adparebat: in his vero variolis ne unicum aegrum ſe ſanare potuiſſe, donec vitrioli ſpiritum, cum tenui cereviſia aegris exhibuerit. Enormi errore putatum eſt poſt HELMONTIVM, acidum homini ſemper inimicum eſſe: Neque HELMONTIUS ita intellexit, uti diſcipuli, nam alibi dicit,, ſpiritus ſulfuris per campanam febrem exſtinguit, uti aqua ignem, & commendat eumdem in febribus contra ſitim, metumque putredinis. Certum eſt, alcalinam intemperiem plus nocere intra unam horam, quam acida intra integrum revolutum annum. Peſtem vero ipſam ad naturam alcalini morbi accedere, demon-

ſtratur

ſtratur ex cadaverum faetore, & atritate, cum duodecima a morte hora aethiopum ſimillima videantur. Hi morbi fere robuſtiſſima corpora & exercitata enecant, parcunt iidem pueris & corporibus mollioribus. Melancholicos autem & hydropicos tempeſtas peſtilens etiam recreat.

DCCCCXIII.

Acidum, quod adeo incuſant SYLVIUS & TACHENIUS, & adſeclae eorum, eroſiones aliquando facit, ſed alcalina multo frequentius: Non nego acidum nocere poſſe, quando adeo diu & conſertim uſurpatum eſt, ut integris viribus ad ſanguinem venire poſſit.

Terreſtrum) Ita ut pueri ipſos carbones devorent, ut acidum ſubigant.

Terminales) Nunquam faeces alvi acidum ſpirant, quamdiu bilis abundat.

Alba) Ita alba, ut in terram delapſa ad lactis modum coaguletur.

Sudor) Acida ſudorem movent, & princeps acetum magnum ſudorificum eſt.

Leviores) Olim HIPPOCRATES, non eſſe pleuritidi obnoxios, qui acidum eructent.

Oppoſita) A ſapone veneto, graeco, abſorbentibus.

DCCCCXIV.

Sitis) Haec inprimis oritur ex materie muriatica, ſive ſale marino cum animalium carnibus putreſcente, ubi & rancidum oleum & ſal ſemiputridus conjunctis viribus ciborum appetitum deſtruunt. Ab eorum homi-

hominum ſanguine aqua non ſecus ac a candente ferro repellitur. Iuvant acida, leniter ſaponacea, blanda. Hujusmodi morbos nautae patiuntur, qui in medio ſalo natantes, nullos, niſi ſalſos cibos ingerunt, & aquam verminoſam bibunt.

Urina) Viridis, pinguiuſcula, cum pellicula, quae non phthiſin denotat, ſed acrimoniam, unde phthiſis naſci poſſit.

DCCCCXV.

Oleoſae) Quae alcalina degeneratione & frequentior eſt, & deterior.

Rancidus) Hinc fit, ut optimas carnes pro putridis habeant, qui ex acutis morbis laborant.

Amburens) Lardum nimia copia adſumtum, ſexta fere hora exſurgit halitu, fauceſque fere exurit, & liquidum rejectum in igne flamma capit.

Urinae) Color omnis ab oleo eſt, hinc color intenſus ejus acredinem demonſtrat.

Horrore) Praeſentiſſimum remedium famis eſt vitellus ovi putridus. Inde nauſea, & vomitus horrendus, & famis febriſque deſtructio. Plerumque bilem accuſant, ſed ſaepe innoxiam, niſi cum cibis & ipſa putruerit.

Pertinaces) Obeſi ex morbis acutis fere pereunt. Sal enim acrimonia ſua, & oleum canales obſtruendo omnia inflammant & deſtruunt. Non alio medicamento pejorem in cute inflammationem facias, quam impoſito lardo rancido, aut oleo cornu cervi per deſtillationem rancido obuncto.

Juvamen) Huc oxymel, HIPPOCRATIS medicamentum.

DCCCCXVI.

Fluiditatis) Haec veriſſima conſumtio eſt, anglis familiaris, quibus ex victu & aere, & natura humores fluidi, ſoluti, mobiles, corpora tenera ſunt, quae, niſi induruerint exercitio, tota aut ſudoribus nocturnis diffluunt, aut in ſputa reſolvuntur. Hi aegri nunquam ſanantur, niſi denſato ſanguine, quod nunquam fit, niſi motu, & corporis exercitio: Sine eo neque lactea cura proderit, neque incraſſans diaeta. Fluida vero diſſolventia hic adhibere, errorum peſſimus eſt. (Quandiu vita magna eſt, fluiditas macilentiam facit: ſi cum debilitate cordis conjungitur eadem, hydropem.)

DCCCCXVII.

Tenacitatis) Quae aequaliter a quiete & a motu, a calore perinde ac a frigore oritur: curationes vero pro cauſarum diverſitate diſtinctiſſime adhiberi debent. Si cauſa in ſanguine phlogiſtico fuerit, qui nimio motu hepar & pulmonem deſtruit, tunc venaeſectio & diluentia proſunt: Sed eadem curatio translata ad viſciditatem pituitoſam, morbum cum magno aegri periculo augebit.

DCCCCXVIII.

Citiſſime) In febre ardente, ubi magna ſpiſſitudo ſanguinis, & ſimul enormis motus conjunguntur. Tunc impacta in cerebrum vel pulmonem materia vaſa minima citiſſime deſtruit. Hic attenuandi humo-

humores per liquida saponacea, fructus horæos, addito melle, aceto, & prunellae sale.

DCCCCXIX.

Malignitatis) Malignitatem voco unice mortis periculum. Mors vero est cordis quies. Ergo adgnoscetur malignitas in morbis ex omnibus signis, quibus periculum mortis demonstratur. Hanc vocem expunctam voluit SYDENHAMUS, non ex inani scrupulo, sed quia videbat vulgus medicorum, ad auditam vocem malignitatis, continuo venenum supponere, atque contra imaginarium malum sudoriferis & alexipharmacis, funesto plerumque effectu pugnare.

Venena) Arsenicalis suffocatio pessima est.

Ignis) Fulmen unico ictu oculi necat.

Epidemici) In definito genere animalium, nam alias bubulla pestis grassatur, alias ovilla, aut humana denique, neque fere unquam omnia genera animalium eodem tempore laborant. Haec observatio necessaria est, quia in malignissima peste saepe nullum malignitatis signum adest, sed aegri subito concidunt: & omnes humores subito coagulari videntur Hinc periculum, non ex solis signis praesentibus, sed ex collata consideratione dominantis morbi aestimari debet.

Temperici) Ευμεταβλητῳ corpori, facile mutabili. Pestes non alia corpora citius destruit, quam plethorica, rarescibilia, juvat eadem; melancholicos.

Remediorum) Quando medicamenta effectum suum non edunt, quando purgantia non purgant, neque clysteres alvum subducunt, signum est malignitatis, & virium vitae maxime prostratarum, pene funestum.

Symptomatibus malis) Qui medici juniores estis, audietis saepe senes practicos, vobiscum vocatos, pronunciare, hic adest malignitas. Nolite valde admirari hanc sapientiam, nihilo plus norunt de natura morbi, quam vos ipsi; sed experti frequentes funestos effectus similis morbi, audent pronunciare. A posteriori norunt, quid sit malignitas, a priori quid sit, vobiscum ignorant.

Sitis) Ut ad crepaturam corpus repleatur aquosis, neque ideo sitis placetur. Talem excitat aegyptius ille serpens Dipsas, ubi summa spes sanationis est a potus abstinentia.

Crustis) Hae ex se ipsis non occidunt, sed tamquam signum; indicant enim humores in vasis minimis stagnare. Sed non in ore solo stagnabunt, verum & in intestinis, quibus fere eadem cum faucibus fabrica est, & in hepate, & in pulmone & in cerebro, unde mortem sequi necesse est.

Vomitum) HIPPOCRATES non aliud symptoma magis extimuit, quem ακρητα rejecta, quando sola bilis, aut sanguis, aut lympha rejicitur. Id demonstrat reliqua omnia clausa esse, hancque viam solam patere.

Sudor) Sudorem vulgus amat, & inter bona signa refert: verum meminisse oportet,

aegros, quibus per biduum cutis aridissima fuit, tribus ante mortem horis sudore diffluere, non critico, sed ex laxatis paralyticis vasis minimis elabente, tenaci, & cohaerente.

Somnus) Signum cerebri inflammati, quod vitium lethale est, si in cerebellum se diffuderit.

Exscreatio) SYDENHAMUS fatetur, neminem se sanare potuisse, qui in morbo acuto sanguinem ex pulmone ejecerit. [1732. unicum exemplum sanati cum hoc symptomate aegri SYDENHAMUS habet.

Mictus) In acutis a violentia morbi semper funestus est, neque vidi, qui cum hoc symptomate mortem effugerit.

Naribus) Signum est sanguinis crassi, inflammatorii, qui vi urgetur, ut vasa rumpere possit, ita tamen tenax est, ut vasis etiam ruptis nequeat effluere. Hinc has stillationes ubique damnat HIPPOCRATES.

Anxietas) Quae fit a sanguinis ad cor aut hepar collectione.

Membrorum] Periculosissimum signum est, ne tantillo tempore posse pedibus insistere.

Pedum) Et in virginibus, & in honestis viris saepe observavi, semper funestum, etiam quando mente constabant, & moniti, MIHI respondebant, se animum non advertisse. Nempe signum est, musculos ab anima non regi, adeoque commercium inter superiora & inferiora interruptum esse, & insensibilitatem inde ortam. Idem de hoc symptomate HIPPOCRATIS & SYDENHAMI judicium est.

Vagi) Sive aegri perpetuo huc & illuc circumſpiciant, ſive fixi ad unum angulum reſpiciant, perinde funeſtum eſt. Si roges, quid agant, ajunt ſe neſcire.

Pulverulenti] Peſſimum ſignum, nempe vel palpebras alias adeo ſenſibiles, nunc a pulveribus non adfici, vel lemoſum humorem glandularum ciliarium, non amplius a motu palpebrarum extra oculum pelli.

Excrementi] Niſi cauſa manifeſta adfluerit, v. g. paralyſis ſphincteris.

Floccorum] Captant aliquid in aere, & rogati reſpondent ſe neſcire. Exemplum in ſe ipſo GALENUS narrat. Cum decumberet, advocati medici ſubmiſſe ſibi adſuſurrabant, nonne vides CLAUDIUM noſtrum floccos legere. Ille, exaudito ſermone exclamavit, an capto floccos? ergo ſervate me ab imminente phrenitide. Signum eſt mentis alienatae.

Maculae] Stigmatum ab aqua forti ſimiles, ſemper etiam abſque aliis malis ſignis funeſtae, teſte HIPPOCRATE, SYDENHAMO, DIEMERBROECKIO. Sunt enim eroſiones vaſorum minimorum: quales etiam in viſceribus eſſe merito judicatur; in chronicis vero morbis, ut ſcorbuto, vix quidquam mali portendunt. In iisdem morbis acutis ſanguinem ex pulmonibus ejectum ſemper lethalem expertus eſt SYDENHAMIUS.

Inſolitae] Sive in motibus, ſive in ſudore, alvi fluxu, corporis motu, a ſolito vitae genere receſſerit, ſemper malum eſt. Quando homo, qui ſanus de amittendis bonis liberis, uxore, ſolicitus fuerat, nunc negligit omnia, neque ad ſe quidquam pertinere

cogitat, ſed mortis veluti conſcius, dele renda bona adſpernatur: ſemper funeſtum eſt, ut etiam vulgus has *ante mortem mutationes* in proverbium receperit. Signum eſt, cerebrum vix agere vel ſentire: [I. GESN. demonſtrat ſtatum cerebri a priori quam diverſiſſimum, hinc morti proximum. Haec omnia ſigna malignitatem denotant, eo majorem, quo plura in uno aegro conjuncta ſunt, minorem viciſſim, quo a minor ſunt & pauciora.

Cruditas) Haec tractatio longe in arte tota pulcherrima eſt, & eadem proprie medicum rationalem ab empirico ſeparat: eamque ab HIPPOCRATE & inchoatam & perfectam accepimus: Conſideravit ILLE, neſcire nos omnino, quid agatur intra corpus vivi hominis, ſive ſanus fuerit, ſive aeger, eas vero unice mutationes cognoſcere, quae in morbo adparent, diverſae ab iis phaenomenis, quae in ſanitate adeſſe conſueverunt. Haec phaenomena ſunt effectus vitae ſuperſtitis: cauſa vero effectus morboſos ſuſcitans, eſt id absconditum, quod cauſam morbi dicimus. Nemo mortalium poteſt reſolvere, aut ſubpurare, aut materiem pleuriticam eliminare; ſed verus medicus obſervat omnia phaenomena vitae, ſanitatis, morbi, & naturae ſe mutantis, quae a cauſa ignota oriuntur. Nihil equidem cognovit HIPPOCRATES, quod nobis ignotum ſit; id vero proprium habet, quod accuratiſſime phaenomena & eventus cujusvis morbi obſervaverit. Adeo haec ſimplicia ſunt, & alphabetaria! & tamen quamprimum ſimplicitatem aufers, nihil ultra verum eſt. Ita mire

mire aberrarunt, qui in HIPPOCRATE myſteriofum aliquid quaefiverunt.

DCCCCXXII.

Materies) Quando morbus adeſt; cum materie. Dantur enim, qui absque materie ſunt, ut velociſſimus motus muſculorum ad mortem usque continuatus. Iidem morbi neque coctionem adgnoſcunt, neque criſin, neque huc pertinent.

Faciat) Haec duorum generum eſt: 1. Ea quae in corpore latens, morbum facit. 2. Quae naſcitur ex morbo aliunde orto. Prioris exemplum eſt ſanguis phlogiſticus, unde pleuritis generatur: poſterioris, pus ex pleuritide natum.

Morbum) VETERES nihil aliud per vocem cruditatis intellexerunt, niſi generalem hunc conceptum: ſed ejusdem cruditatis poſſunt innumerabiles eſſe cauſae, quae totidem crudae materiae ſunt, vel fluidae, vel ſolidae. Quando enim nimia ſtrictura in ſolidis partibus oritur, haec ipſa materies morbi erit, & tamdiu dicetur ſtatus cruditatis, quamdiu haec ſtrictura ſupereſt. Medici juniores vocem cruditatis ſaepe ita intelligunt, ac ſi naturam ſingularem morbi definiret: verum longe abeſt: poſſunt enim infinitae cauſae eſſe, ut fluida acria, craſſa, aquoſa, vel uti HIPPOCRATES loquitur, nimis dulce, nimis amarum, nimis ſalſum, nimis acidum: neque poteſt natura cruditatis generatim determinari, niſi per hanc ſolam notam, quod morbum faciat, quaecunque demum ſit. Ipſe optimus ſanguis morbum faciet, & crudus erit, ſi eum in

venas hominis a morbo debilitati dimiſeris. Nihil ſubtile per ſuam cruditatem intellexit HIPPOCRATES; voluit unice uno vocabulo omne morboſum deſignare, & uſus eſt voce a fructibus horaeis deſumta, quos crudos vocamus, quamdiu debitam indolem nondum induerunt.

DCCCCXXIII.

Cruditas) Quamdiu ea phaenomena adpatent, quae a morbo pendent.

Solidis) In vulnere cruditas eſt, quamdiu vulneris labra a fibris diſtrahuntur; coctum, quando receſſit omni inflammatio.

Vigore) In Pleuritide tamdiu cruda materies eſt, quamdiu morbus & ſymptomata augentur.

DCCCCXXV.

Excretorum) Diarrhoea cruda eſt, quamdiu nimia.

Qualitates) Cognitas habemus qualitates & quantitatem recrementorum & excrementorum, quae ſanitati conveniunt. Si aliquod horum aliter, quam in ſanitate ſe habuerit, jam morbum adeſſe cognoſcitur. Inde facile deducitur, eo crudiorem morbum eſſe, quo magis omnes qualitates morbi a ſanitate recedunt.

DCCCCXXVI.

Actiones vitae) Haec enim ſupereſt, & agit in morbi materiam, & ſi nullae ſupereſſent vitae vires, corpus, cadaver eſſet.

Indolem) Cruda ex ſua indole mutantur. ſanguis fluidus, extra vaſa effuſus, tenax reddi-

redditur, idemque in leni calore, longe fluidior fit, quam prius erat. Coctam vero materiam vocamus, non eam, quae per calorem maturatus, sed unice respectu functionis laesae dicitur cocta, quando functio laesa restituitur. Non plura de natura coctionis ipse intellexit HIPPOCRATES: nisi cruda cocta esse, quando qualitates illas amittunt, ob quas cruda vocantur, faciuntque morbum.

DCCCCXXVII.

Πέψις) „ Concoctio sive assimilatio crudi, non naturalis, in coctum, sive naturam nostram: quando adeo omnia, quae in odore, colore, tenuitate, crassitie &c. a natura recesserant, nunc rursus sanis adsimilata sunt. Materia cruda est ens creatum, & aeque legibus naturae obedit, quam ulla alia creatura, vel quam ipsum pomum maturescens.

DCCCCXXVIII.

Constantibus) Alias morbi diminutio potest mortis esse vicinia: Verum quando & morbus minuitur, & vires crescunt, tunc nunquam te fallet spes tua.

Similitudine) v. g. in ophthalmia adnatae tunicae inflammatio est cruditas HIPPOCRATICA, unde acres aquulae effluunt de oculo, & excoriant. Coctio vero tunc dicitur, quando lemae molles, lenes, & tenaces generari incipiunt, nam id indicium coctionis est, morbum nempe sanitati proximum esse. In coryza status cruditatis dicitur, quamdiu liquor aquosus salsus per nares

 exstil-

exstillat: coctio vero facta esse dicitur, quando nunc post eam aquam magna copia muci albicantis & tenacis effluit.

DCCCCXXIX.

Auxiliaris) Non oportet unquam te negotio immiscere, nisi ubi opera tua necessaria est. Ita SYDENHAMUS exemplum habet sponte resoluti humoris: in quo aegri a morbo caput petente per totos quatuordecim dies fatui fiebant omnes, morituri, si quid moliretur medicus. Quando vero sibi ipsis relinquebantur, & curabantur moderato calore, tenuique diaeta, convalescebant omnes, absque medicamento. Ergo per medicamenta oportet unice moderari morbum, ne motus vel nimis validus, aut nimis parcus fiat.

DCCCCXXX.

Sanatio) Haec sola hoc nomen meretur: eamque plerique vestrum experti sunt; quando obruti torpore aliquo, languore quodam omnium functionum & anxietate laboravistis; deinde thea epota, carne omissa, quiete acta, morbus sponte abiit. Tunc materies ita cocta est, ut nihil a statu sanitatis ejus indoles differat. Requirit autem optimam naturam: eademque nulla evacuatione indiget.

DCCCCXXXI.

Materies morbi, quae a materie naturali aliena est, incipit mutari, & vel melior fit, vel pejor: Inde nova symptomata oriuntur, quae certo & in quovis morbo definito

tempo-

tempore adparere incipiunt. Tunc *crisin* vocamus, eum nempe statum morbi, in quo magna mutatio contingit, ex qua morbus subito abit vel in sanitatem, vel in mortem, vel in morbum, a priori diversum. Hanc *crisin* plerumque valde imperite cum evacuatione critica confundunt. HIPPOCRATES considerabat naturam & morbum tanquam hostes, qui pugnarent acriter, ut non diu aequilibrium superesse possit, sed alterum vinci sit necesse, eumque statum pugnae crisin dixit, ex quo brevi oporteret patere, ad utrum hostium victoria vergeret: in eo statu videbat, facili momento, dum res in dubio est, victoriam huc inpelli vel illuc.

DCCCCXXXIII.

Perturbatio critica) Quando materies subacta, neque tamen adhuc sanae similis, quae hactenus quieverat, nunc subito movetur: Non ideo sanitas fit, morbo tamen melior est. Ita v. g: quando bilis atra in febre movetur, omnia symptomata anomala redduntur, & magna perturbatio oritur, in pejus itura, nisi a prudente medico probe distincta & in ordinem redacta fuerit.

DCCCCXXXIV.

Symptomata critica) Mutationes sensibiles, quae a vi vitae oriuntur.

Quando materies φλογιστικη ita mutata est, ut non faciat inflammationem, sed semisoluta in venas rapiatur, tunc oritur in toto corpore rigor & frigus, ut ignari mortem proxime instare credant: magno errore, nam

haec perturbatio a vi vitae contingit, tanto salubrior futura, quo deterius aeger habere visus est. Tunc enim rigor fit, quando sanguis, qui ad fines arteriarum stagnaverat, in fines venarum recipitur, atque adeo deplet arterias, tollit obstructionem arteriosi systematis, & adtritum minuit. Si contra hoc frigus, tamquam febrem, medicamentis pugnares, enormis certe error esset.

Difficilis) illi, qui functiones corporis humani perspectas non habet, neque ex signis judicare didicit, gnaro facilis eadem, & manifesta.

Periculi) Qui in morbo turbat, neque quid intus agatur, novit, is forte sanat, forte nocet, neque firmus incedit unquam. Quando labia in ἀναβάσει febris acutae tremunt, fere semper praevidentur instantes dirae convulsiones. Quando vero in febre ardente, die tertio, post signa coctionis, labia tremunt, sequetur post dimidiam horam salutaris vomitus. Haec diversitas pendet a tempore, a praegressis signis &c. Medicus hispanus elegantem libellum scripsit, cui titulum fecit consultationis medicae. Ibi variarum sectarum medici advocati multum sudant in aegroto, dissentiunt, modo hoc modo aliud commendant; tandem venit HIPPOCRATES & unica voce omnia sedat. Quiescat aeger, inquit, cras erit sudor per fluxum narium, & sanabitur.

DCCCCXXXV.

Confunderentur) Aeger adest, qui pleuritide laborat. Materia cruda facit anxietates, dolores &c. Natura, & medicina coquunt

quunt hanc materiam,& expellunt biliosum sanguinem. Ignarus verae medicinae homo poterit pro haemoptoe habere, & venam secare, sic jugulare aegrum, cum sapientior alter, salutare naturae beneficium exosculetur. Ergo optime debent separari phaenomena, quae a morbo oriuntur, ab iis, quae vitae superstitis effectus sunt.

DCCCCXXXVI.

Critica fiunt) Symptomata vehementia ante praegressam coctionem omnia pessima ominantur: optimum vero signum praestant, quando coctionem sequuntur, etiam si eo ipso tempore laedunt, quo fiunt.

DCCCCXXXVII.

Haec symptomatum in diverso tempore diversa indoles, bene intellecta, magnam partem sapientiae HIPPOCRATICAE absolvit, & cum maximo damno ignoratur.

Sine nova) Nam si morbus novus accesserit, omnia incerta erunt.

Aestus) Maxime circa praecordia.

DCCCCXXXVIII.

Hae evacuationes criticae humorem de loco in locum derivant; & vel extra corpus expellunt; vel in aliam partem corporis deferunt: tunc μετάστασις dicitur materiae morbosae, quae bona erit, quando ex nobiliori parte materia in minus nobilem deponitur; & vicissim. Et etiam in priori casu morbus equidem eo reducitur, ut minus noceat, non tamen integre tollitur. Hunc abscessum vocamus, non quod ulcus sit, sed quia

quia eſt materiae morboſae de ſanguine ſeceſſio.

Coctio) Aeger vomit, quaeritur an hic vomitus criticus ſit, an ſymptomaticus. Ergo adtendendum, quo tempore aeger vomuerit. Si in deſcenſu morbi, poſt coctionis ſigna, bona criſis eſt. Si in adſcenſu morbi, omnis evacuatio mala eſt.

Status) In morbis acutis haec plerumque ſcala eſt. Morbus adſcendit per dies quatuor, hactenus cruditas eſt; ακμη vero adeſt die quinto, ſexto, & ſequentibus ad nonum usque decreſcit morbus, hic ſtatus coctionis eſt. Nona dies aeque differet ab acme, ac prima dies; hic ſtatus eſt, & ſi tunc aliqua evacuatio fieri contingit, ea ſalutaris eſt.

Excrementa) Quando morbus in pituitaria membrana eſt, excretum mucum oportet craſſum eſſe, & albicantem. Quando in ſanguine morbus haeret, urina debet craſſa & ſtrangurioſa eſſe.

Parti) Quando morbus in pulmone eſt, debet exſcreatio per ſuperiora fieri, alioquin metaſtaſin fieri neceſſe eſt.

Victui) Si aeger in febre ardente butyrum adſumſerit, & poſt aliquot horas amaram viridem materiem vomuerit, haec excretio neque critica erit, neque ſymptomatica, quia a victu unice eſt.

Locus) Quando vitium in primis viis eſt, vomitus criticus erit & bonus: ſi in ſanguine malum ſedet, vomitus neque criticus eſt, neque bonus, quia non ducit per locum convenientem. Viciſſim in febre ardente haemorrhagia narium optima eſt, ſputum ſanguinis peſſimum.

Con-

Constantia) Quando aeger continuo secundo die sanguinolenta exspuit, & post quatuor horas alba, malum signum est, & coctio praecocior justo, signumque materiam crudam nonnisi superficiarie subactam fuisse. Hoc totum opus fit fere solius NATURAE beneficio, per vim vitae, & materiae morbosae spontaneam mutationem, vix tertiam partem medicus sibi vindicare potest.

DCCCCXL.

Morbi symptomata) Haec non sibi permitti, sed uti ipse morbus curari debent.

DCCCCXLI.

Varia) Alia crisis est, quae in Norwegia contingit, alia in Graecia, alia in femina, in viro alia, & alia in puero, alia in adulto, alia in tertiana febre, alia in ardente. In una peste quatuor generum est, nempe nulla in pessima specie pestis, quae subito absque crisi occidit: 2. funesta per maculas, 3. funesta per anthraces, 4. benigna per bonos bubones, eademque sanabilis. Haec omnia accurate dignosci oportet, quia medicus nunquam purgare debet, nisi quando materia turget, sive sanguis a vi vitae adeo violente movetur, ut ea methodo Natura materiem morbi nequeat superare, sed ipsam vitam destruat, tunc audacter natura invertenda est. In pleuritide materies inflammatoria & vasorum intercostalium strictura, faciunt causam morbi proegumenen: procatarctica vero febris est, quae materiam coagulat. Inde sequuntur mutatae functiones. Qui nunc cognitum habet, re naturae

turae commissa morbum aut in gangraenam abire, aut in suppurationem, utrumque vero eventum malum esse; is non auscultat naturae, neque crisin exspectat, exitialem futuram, sed vires tollit, ut nequeant generare febrim, & tum demum materiem solvere conatur.

DCCCCXLI.

Tempus) In peste ante tertium diem crisis fit: in febre pessima, die tertio.

Aetatis) In senibus evacuationes criticae fere per totam reliquam vitam manent: in junioribus intra paucos dies absolvuntur.

Crisis) Nempe evacuans: nam haec debet sequi coctionem, ut bona esse possit.

DCCCCXLII.

Medico clinico nihil magis necessarium est, quam scire praedicere de eventu morbi: nam perpetuas de ea re interrogationes patitur. Hanc doctrinam tradidit & perfecit PROSPER ALPINUS in l. *de praesagienda vita & morte*. Utinam possideremus ejusdem auctoris l. *de variis permutationibus morborum*! quam doctrinam interim ex HIPPOCRATE & practica anatome desumere oportet. Vita est certa conditio corporis humani; morbus est ejusdem corporis conditio, diversa ab ea, quae sanitatem facit, & contra vitam faciens; morbi vero finis mors est. Verum conditio haec morbi mutat corpus aliter, ac requireretur, ut sanum sit, & adeo corpus mutatur a se ipso, quale in sanitate fuerat. Medicus conparat vitae copias, viresque morbi, & ex ea conparatione judicat, num

num mors ſit ſuperatura, aut vita futura potior.

Major) Sanitas eſt praeſentia omnium functionum, vitalium, animalium, naturalium. Pone centum eſſe, & deficere unicam: morbus erit, ſed cum 99. ſuperſtites manſerint, ſanitatem cito reducem exſpectare poteris. Si vero 99. deſtructae fuerint, & ſuperſtes unica, mortem praeſagire oportet.

DCCCCXLIII.

Aliae pendent) Quamdiu pulſus fortis & aequalis eſt, aeger nondum morti propinquus eſt: niſi forte cauſa aliqua potentiſſima per accidens acceſſerit. Nam pulſus hujusmodi ponit cor validum, pulmones meabiles, cerebellum vitaliter agens; ſed ab iſtis viſceribus reliqua omnia pendent; & quamdiu hae principes functiones vigent, res adhuc in vado eſt: eoque meliora omnia, quo integriora ſunt.

DCCCCXLIV.

Functiones ſuperſtites) Medicus, qui ad aegrum tertiana laborantem vocatur, & aegrum reperit in paroxyſmo, invenit pulſum turbatum, & urinam, & reſpirationem, & putat eſſe maximum periculum. Sed redit idem poſt aliquot horas, omnia videt pacata eſſe; redit ſecunda die, adhuc mitiora ſunt, facile inde concludit, nullum ſubeſſe periculum.

DCCCCXLV.

Coctio) Crudum eſt, quod a ſanitate aberrat. Coctio eſt cruditatis ad ſanitatem redu-

reductio. Optima est, quando crudus humor perfectissime naturalis humoris similis fit.

DCCCCXLVII.

Robur) In senibus exiguum est, in feminis etiam quam in viris minus.

Familia) In quibusdam familiis aliqui morbi lethales sunt, quos alii homines non difficulter superant.

DCCCCXLVIII.

Haec roboris vitalis cognitio suppeditat praecipuam prognosin, & desumitur ab iis, quae in aegro de sanitate supersunt. Si aequalia fuerunt, quae amisit, & quae retinuit de sanitate, res in ambiguo est, si huc vel illuc praeponderat numerus, spes aut metus praevalebit. Hic cautissimum esse oportet, ne gravissimum morbum pro levi habendo famam decoquas, aut levem pro gravi venditando agyrtam imiteris, vel, uti olim CELSUS aiebat, histrionem.

DCCCCXLIX.

Malignis) Ita malum medici judicium de podagra est, aut lue venerea pessima.

Symptomatum) Quando morbus per duos dies velocissime auctus, & tertio die jam in *ακμη* est, certum est morbum velocissime finem facturum, quicunque demum eventus fuerit.

Mutatione magna) Quando homo subito colorem, odorem, saporem, formam antiquam, amittit, pessimum signum est; demonstrat

ſtrat enim maximam vim naturae illatam eſſe.

Excretis) Noſtis ex phyſiologicis, quale in homine ſano, matutino tempore, oporteat ſputum eſſe, nempe mucoſum, album, pellucens, quod in aqua dilui poſſit, et pulmonem liberet excretum. Sed in peripneumonia ſputum flavum eſſe oportet, cum ſtriis ſanguinis, et tale coctum dicitur, quando cum eo in dies ſymptomata minuuntur.

DCCCCLII.

Tarditate) Morbi acuti vulgares terminantur intra diem decimum quartum; adſcendunt iidem per dies ſeptem, ſtant octavo in acme, ab eo die deſcendunt, & die decimo quarto ſanati ſunt. Quando nunc *ακμη* tardius procedit, ſcias morbum ſemper in eadem menſura ab acme in ſanitatem iturum, qua a ſanitate ad *ακμην* adſcenderat. Has mutationes medicus clinicus accurate debet obſervare, & notare omni hora, an morbus auctus fuerit, ſive vita fuerit minuta. Quando nunc a primo die morbi, quavis hora, ſymptomata graviora fieri videmus, altero vero die jam ſtat, certum eſt cito finitum iri. Si adſcenſus duorum dierum fuerit, ſtatus vero die tertio, morbus ſexto die finietur. Haec HIPPOCRATIS doctrina eſt, qui dicit „ Primus dies eſt index tertii, quartus ſeptimi, quintus noni. Haec non fallunt, quamdiu naturae morbum committis, neque te immiſces curationi.

DCCCCLIII.

Alius morbus) Futurus praevidetur, quando, in morbo cum materia vis, morbi, & ſymptomata remittunt, absque bona ratione aut coctione ſufficiente. Quae tunc poſt criſin inperfectam relinquuntur, ſemper recidivam prioris morbi, aut novum morbum pariunt.

DCCCCLIV.

Pejor) Saepe optat aeger, ut a dolore aliquo liberetur, & eo pervenire omni modo laborat: Si finem obtinuerit, ſaepe in pejus malum, ipſamque mortem incidit Ita, ſi dolor in pleuritide ſubito remiſerit, oritur peſſimum & plerumque funeſtum empyema: ulcus enim auferre non poſſum, cum poſſem inflammationem.

DCCCCLVI.

Arte) Quando in morbo acuto, in quo materies vaga in ſanguine haeret, curo, ut locus aliquis laxus, mollis, & minus reſiſtens fiat, ut caleat, & doleat, certus ſpero, materiam morbi eo ſeceſſuram, & ibi facturam abſceſſum. Ita nemo medicorum variolas confluentes peſſimas ſanare poteſt, niſi fecerit, ut pedes pene gangraenoſi fiant, per balnea & epiſpaſtica, quibus eos maceravit. Ego ſoleo pultem ex lacte cum farina, vel pane albo, pedibus adplicare, eamque die nocteque renovare, ita tument pedes, dolent, & miros morbos patiuntur; ſed interim malum a pectore & capite remotum eſt. Sed olim SYDENHAMUS obſervavit, in variolis confluentibus peri-

periculum ex numero exanthematum aestimari, quae in capite erumpunt. Contraria ratione, si in acuta febre fecerim, ut pedes frigeant, & caput calidis foverim; tunc phrenitis orietur, ex artis potius effectu, quam ex morbi ingenio.

DE PULSU ARTERIARUM UT SIGNO.

DCCCCLVIII.

Cordis) Absque ullo subtili ratiocinio intelligitur, pulsum in semeiotice multum valere, quia demonstrat naturam & sanguinis, quo uno liquore reliqui in corpore humano continentur omnes, & cordis, & arteriarum, quae non sunt, nisi ipsum cor contractum, & proprie omnia in corpore humano faciunt.

DCCCCLIX.

Optime) Nunquam pulsus fortis erit, nisi cor sanguinem multum fortiter expulerit. Verum non alium habet sanguinem, nisi quem ex pulmonibus accepit: hi a venis habent, venae ab arteriis. Ergo demonstratur ex pulsu forti, cor bonum esse, pulmonem meabilem, venarum cum arteriis commercium liberum, & totam sanguinis circulationem rite peragi. In sola apoplexia hoc signum fallit, in qua pulsus ad mortem usque bonus est, & fortissimus, quia solum cerebrum adficitur, corde & cerebello illaesis. Sed & aliter fallere potest. Qui aegrum pulsum tangentem decipere volu

conftringat ejus manus, quam tangit, venas fua manu conprehenfas, ita fanguis ante manum accumulatus majori vi arterias dilatat. Prudentiae ergo eft, pulfum non in uno, fed pluribus locis explorare, in carpo, carotide &c.

DCCCCLX.

Obefi) Hi 1. habent inftratam vafis pinguedinem, quae abforbeat ictus vehementiam: 2. quo plus pinguedinis, eo minus fanguinis habent; verum robur pulfuum a fanguinis copia pendet, hinc in obefo pulfus debilis minus mali portendit.

DCCCCLXI.

Plenus) Non differt a magno, nifi forte, quod in diaftole valde magnus, in fyftole valde parvus fit. Neque enim medici de eo pulfu dicunt, qui in morbis inflammatorii nunquam definit plenus effe, ortus a fanguine denfo, qui promoveri nequit: Sed medici fere plenum & magnum confundunt.

DCCCCLXII.

Durus) Quando medicus, qui arteriam tangit, quafi ligneum canalem feu pennae calamum durum percipit, neque conftringentem fe, neque fere dilatantem, fed conftanter aequaliter extenfum.

Membranas) Tunc arteria non fui fanguinis, fed corporis vitio durum micat: cum repletae ultra modum & inflammatae RUYSCHIANAE arteriae tumeant, diftendantur, & digito refiftant: uti vefica ab aqua inpleta durefcit.

Plenas

Plenas] Uti medicus ille Allobrox apud BONNETUM obſervat in febre acuta inflammatoria fieri, ut ſanguis in arteriis plurimus & craſſus, in venis paucus, & ſolutus reperiatur.

Mala) Omne fluidius in vaſa lateralia ſecesſurum, ſanguinem denſatum iri &c.

Mollis) Is in omni morbo inflammatorio bonum ſignum eſt, excepta peripneumonia, in qua pulſus mollis malus, & durus bonus eſt. In eo enim morbo mollities pulſus oritur a ſanguine, qui per arterias non tranſit, aut certe parciſſime, ob pulmonum obſtructionem.

DCCCCLXIII.

Expeditum] Homo perfecte ſanus ſemper calet, & eo calidior eſt, quo perfectiori ſanitate fruitur. Verum calor pendet a ſanguinis per arterias transmiſſi quantitate, hinc ſaniſſimus quisque maxime calet. Atqui ſano homini pulſus etiam rarus eſt, quo demonſtratur, cor in uno tempore perfecte repleri, in altero perfecte evacuari. Quando vero pulſus creber eſt, tunc poſt depletionem aliquid in corde manet, & cor irritatur, ut celerrime quidem ſe moveat, neque tamen ſanguinem promoveat. Hinc adparet, quare in pulſu crebro fere ſemper ſimul ſit inaequalitas. Hac ratione ſe pulſus in moribundis habet, quibus ſemper creberrimus eſt. Quando vero cor ſe perfecte evacuat, & una pulſus creber redditur, tunc a nimio adtritu mors ipſa brevi ſequitur. [1732. Celeritas plerumque indicat obſtructionem magnae partis arteriarum. Si vero

pars tertia ſyſtematis obſtructa fuerit, ſanguinem una tertia parte celerius per liberam corporis partem circumire oportet.

DCCCCLXV.

Intermittens) Signum eſt vitam de morte participare, ſive cor ſubinde quieſcere: ſi vero tamdiu cor non egerit, donec ſanguis omnis ex arteriis in venas tranſierit, & arteriae inanes factae ſint, tunc ſyncope & mors ipſa ſequitur.

DCCCCLXVI.

Debilis, *tardus* &c.) Qui pulſus has malignitatis notas omnes conjunctas habet, certum lethi ſignum eſt, neque talem hominem evaſiſſe exemplum exſtat. Uti viciſſim vix crediderim, cum magno, ſorti, tardo, conſtante, pulſu ullum aegrum periiſſe.

DCCCCLXVII.

Myuri) Medici in diſtinguendis absque utilitate pulſibus nimis ſubtiles fuerunt. Harum variationum cauſae praecipuae ſunt arteriae aneuryſma, aut tumor, aut ex loco proprio diſceſſio. Myurum vero vocamus, qui ex pleno paulatim in nullum abit, uti cauda muris ſenſim gracileſcit eundo. Hic pulſus fit, quando cor arterias non replet ad fines extremos.

Serratus) Quando una pars pulſus bona, altera mala eſt. [1732. Quando pulſus in uno loco adeſt, in alio minime. Dubitari poteſt, an unquam vere detur: Si adeſt, vide-

videtur in aneurysmate, aut ossibus fractis reperiri.

Caprizans) Qui & in suprema, & in ima parte sensibilis est, in medio vix percipitur. Ab aneurysmate &c. [1732. Quasi subsilit, & hic fit, ibi nullus fit.

Dicrotos) Qui in systole repulsant; signum est maximae inflammationis, arteriae plenissimae, & cordis valide sanguinem inpellentis. Ex duri pulsus genere est. [1732: Quando medicus pulsum in utroque brachio tentat, & intra datum tempus hic unum, ibi duos reperit: hi duo pulsus possunt ab aneurysmate fieri, repercutiente sanguinem sui brachii.

DCCCCLXVIII.

Attritus) In loco inflammato calor percipitur, quia vasa obstructa sanguini resistunt, dum sanguis celerius movetur, & a corde validius urgetur. Calor non oritur a fermentatione. Nam si homo partem aliquam maxime inflammatam habuerit, quam primum animo linquitur, nihilo minus friget, quam alius quiscunque: &, si mortuus fuerit, locus ille, qui in inflammatione quasi candebat, frigidus redditur, quale reliquum totum corpus est. Ergo calor ab humorum per vasa motorum adtritu ad vasa oritur, quem pulsus indicat, adeoque aucto pulsu calor augetur, & vicissim.

DCCCCLXIX.

Mutare) Quando pulsus numeramus ad horologium, quod minuta secunda horae indicat, in homine jejuno ante prandium

inveniuntur una tertia parte debiliores & rariores, quam in eodem homine una hora, poſtquam paſtus eſt. Si deinde pulſus hominis quieſcentis, cum pulſibus hominis iracundi, aut per ambulationem calefacti conparaveris, ingentem reperies diverſitatem. Ita neque duorum hominum ſaniſſimorum pulſus eumdem numerum obſervant. Ergo oportet, ut medicus hic famae ſuae caveat.

Ordine) Pulſus fortis poſt debilem ſemper bonus eſt, & debilis poſt fortem ſemper malus.

DCCCCLXX.

Motae) Saepe morbi acuti ab optimis medicus pro deſperatis habentur eo tempore, quo in via ad ſalutem verſantur: quando nempe ſubacta a vitae viribus materies critica fluere incipit, tunc pulſus turbatur, & in tremulum, aut intermittentem, omnique modo malum degenerat; & facit, ut hominem credas periturum eſſe, qui inta breve tempus perfecte convaleſcet. [Haec explicat 1732. de atra bile ab uſu fructuum horaeorum aeſtivo tempore ſoluta, ſanguini reddita, & in pulmones infecta.]

In muliere pariente & nutriente pulſuum mirabiles varietates fiunt, medicum in capitales errores ſeducturae, ſi ab iſtis pulſibus ſolis prognoſin deſumſerit. Neque horror ſemper mali ominis eſt: poteſt enim indicio eſſe, peregrinum, ingratum, horridum a natura oppugnari, vinci.

DE

DE RESPIRATIONE UT SIGNO.

DCCCCLXXI.

Hoc ſignum in primis conſideravit HIPPOCRATES, & de reſpiratione plurima, de pulſu pauciſſima ſcripta reliquit.

Omnia fluere) Pulmo totum corpus humanum quaſi exemplar exponit, & tot habet vaſorum ſeries, quot totum corpus. Ergo ſanguis, qui per pulmonis vaſa fluere poteſt, liberum itidem iter per totum corpus inveniet. Viciſſim, quando reſpiratio difficilis eſt, humor omnis, qui per arterias expellitur, & antequam cor ſiniſtrum adtingere poſſit, per pulmones tranſire cogitur, moram ibi patitur, ut totum corpus inde turbari neceſſe ſit.

DCCCCLXXII.

Dolet) Semper eſt ſignum inflammationis in organo aliquo reſpirationis, neque unquam negligi debet, nam inflammatio in his partibus maximum malum eſt, & ſubito ex parvo in maximum increſcit. Uno verbo, parvus ſuſpectus eſt, magnus fere lethalis.

DCCCCLXXIV.

Magna) Quae in una inſpiratione plurimum aerem admittit. Parva aliquando oritur a robore muſculorum meſochondriacorum nimio, & aeri praevalente.

DCCCCLXXV.

Moleſtia) Ita nempe, ut aegri lente reſpirent prae dolorum vehementia, & ſuffo-

cari malint, quam celerius respirare. Praeter hos casus respiratio lenta semper bonum signum est, & inter bona optimum.

Desipientia) Quando mens non adtendit ad molestiam, neque pro nata necessitate celerius respirat: tunc saepe fallitur medicus, & pro bono signo habet, quod mortem proximum praecedit. Ergo in febribus ardentibus respiratio lenta & magnum inter exspirationem & inspirationem intervallum absque crisi aut bonis signis orta, suspecta est; solent enim postera die aut convelli, aut desipere, & cito mori.

DCCCCLXXVI.

Celeris) Pulmo majorem sanguinis quantitatem respirationis ope transmittit, quam si quiesceret. Quando nunc intra idem tempus plus sanguinis per pulmonem movetur, necesse est respirationem citatiorem fieri, ut haec major copia transire possit: Et vicissim, si, manente eodem sanguinis inpetu, respiratio duplo minor fit, tunc oportet duplo celeriorem esse; nisi id fiat, sanguinis pars dimidia in pulmone stagnabit, quae denuo aerea vasa magis conprimet, & integre opprimet, mortemque faciet, nisi cito tollatur.

DCCCCLXXVIII.

Plenum) Haec mors plerumque morbos acutos terminat: nempe pulmo in parte sua sanguinea ita infarcitur arterioso sanguine, ut nihil ad venas & cor sinistrum venire possit, hinc pulsus deficit, sudores erumpunt algidi, & a morte pulmo reperitur ponde-

ponderoſus, niger, ſanguine pleniſſimus in arterioſo ſyſtemate, dum venoſum vacuum eſt, cum ſani hominis pulmo leviſſimus ſit.

Hyſtericis) Hae feminae, & hypochondriaci viri, & aſthmatici maxime, reſpirationem habent perfecte lethalem: ſed quando nunc mori videntur, ſubito ſolent liberari; debilitate enim ſumma nata ſolvitur ſpasmus, qui reſpirationem ſuppreſſerat. Talis etiam ſtrangulatio oritur a ſulfuris vapore, quo inſpiratio ſupprimitur, excitata convulſione muſculorum meſochondriacorum.

DCCCCLXXIX.

Pulmonem) Tunc ſtagnat in pulmone materies, ad cujus per pulmones tranſitum promovendum vulgaris reſpiratio non ſufficit: hinc natura varia tentat, & corpus miris modis agitat, ut ſanguinis paulo plus per obſtructa vaſa transpellat. [1727. Incipimus mori ab inferioribus ſurſum, ſuperiora diutius vivunt. Hoc ergo ſignum demonſtrat, partes inferiores ſanguinem non transmittere, & pene mortuas eſſe, hinc ſanguinem ad ſuperiora vergere omnem, atque ſummo conatu NATURAM uti, ut vitam paulisper conſervet, elevato pectore toto, uti in feminis elevari videmus. A curſu etiam valido oritur, ſed cum quiete evaneſcit. Haec eſt reſpiratio μετεωρος, quam adeo frequenter damnat HIPPOCRATES.]

DCCCCLXXX.

Sublimis) Haec ſemper ante mortem adeſt, niſi homo perfecta ευθανασια exſtinguatur.

DCCCCLXXXI.

Facilis, &c. *Magna*) Cum his signis neminem unquam credo non evasisse morbum. Ita dudum edixit GALENVS.

DCCCCLXXXIII.

Frigida) Quando aer exhalatus dorso manus acceptus, aeque frigidus est, ac ille, qui inspiratur: signum est, pulmonem, ipsumque sanguinem ad temperiem atmosphaerae reductum esse, adeoque hominem jam pene mortuum esse, (alioquin calesceret ob copiosi sanguinis trajectum) & absque ulla exceptione mortem praesagit.

DCCCCLXXXIV.

Fervente) Hac voce europaei fere per omnia idiomata utuntur: Est strepitus, quasi bullientis in lebete aquae, & fit, quando vasa sanguinea pulmonum ita infarta sunt, ut vasa aerea a sanguineis pressa elidantur: tunc enim aer admissus cum renixu irruens ad vasa conpressa & resistentia adteritur. Solent tunc amici aegros admonere, ut molestum phlegma ejiciant: Verum malum in sanguineo pulmone est, non in bronchiis, solet autem mortem fere semper praecedere, & aliquando biduo aut triduo mortem praegredi, semper autem lethalis est.

DCCCCLXXXVII.

Diversis) Vix decem mortales sunt inter centum, quibus numerus respirationum intra datum tempus, v. g. horam, perfecte aequalis sit.

Sexu)

Sexu) Femina etiam saniſſima multo citius reſpirat, quam vir integrae valetudinis: & ſcapulas adtollit, quae reſpiratio in viro mortem indicaret; maxime vero gravidae, quibus intumeſcens uterus pectus arctat.

Coeli) Non datur thermometrum cane ſentientius. Nam hoc animal ſudorem ſuum omnem per rictum aperti oris exhalat. KEILIVS conparavit aream pulmonis cum area totius corporis. Deinde conſideravit pulmonis laxitatem, calorem, vim proximi cordis, & inde concluſit, incredibilem copiam eſſe, quam pulmo exhalet. Vides nunc, quare canis a calore aucto ſtatim anhelet.

DCCCCXXXXVIII.

Mutationes) Quando aeger in morbo acuto cum morte hactenus luctatus ſubito nunc fortiter anhelat, & valide crebroque reſpirat, bonum ſignum eſt; nam id, quod in arteriis obſtructis ſtagnavit, nunc in venas ruit, & auxit copiam liquidorum, quae pulmones transmittere debent. Reſpiratio fortis tempore criſeos bonum ſignum eſt. HIPPOCRATES.

DCCCCLXXXX.

Fac experimentum, pulmonem ſume, infla per aſperam arteriam, reple totum aere, videbis amplitudinem aereae areae, quae in pulmone eſt. Verum pulmo in thorace calido ſuſpenſus plus aeris admittit, quam frigidus & exemtus ex pectore. Ergo pone duplo plus in vivo continere. Nunc pone augeri vaſa ſanguinea arterioſa & venoſa, neque

neque augeri aeream pulmonis partem: necesse est hanc diminui, ut cedat dilatatis vasis rubris. Si vicissim aerea pars pulmonis increverit, neque arteriae & venae simul increverint, sanguineam oportebit minui. Quo major autem pars aerea est, eo melius homo valet; eo plus enim aeris intra unicam inspirationem adsumitur eo plus adeo sanguinis in una respiratione per pulmones transmittitur Ergo respiratio libera simul lenta est. E contrario, quo area sanguinea major est, eo minus aeris potest intra unicam inspirationem pulmone recipi, per priora: sed massa sanguinis promovendi interim etiam major est; Ex duplicata adeo ratione oportet celerius respirari. Ex his experimentis apparet quomodo medicus ex respiratione praesagia sumere possit.

DE URINA UT SIGNO.

DCCCCLXXXI.

Haec praesagia apud prudentem medicum certissima sunt, insana vero & ridicula apud illos, qui istis nimium tribuunt.

Aetatis) Infantum urina semper seri lactis similis est, dulcis, & inodora: cum aetate eadem sensim acrior editur, acerrima in senibus & faetidissima; tunc enim vesica rugosa vix unquam penitus evacuatur, hinc urina retinetur, & per moram acris fit.

Sexus) Urina, quae in homine sano, agricultura corpus exercente, sanitatem denotat, eadem a puella delicata, sedentaria, reddita, morbum pessimum & lethalem indicaret.

Huic

Huic enim etiam faniſſimae minus rubra, minus faetida, minus ſpumoſa eſt, quam mari.

Anni) Aeſtivo tempore ab omnibus hominibus urinae coloratiores redduntur.

Non naturalium) Etiam peritiſſimo medico inponi poteſt, ut ex urina male praeſagiat, ſi aeger aſparagos coenaverit, deinde noctu caſſiae unciam cum rheo ſumſerit, ita enim lotium reddet nigrum, & faetidiſſimum, & medicus peritus, ſed ignarus huius diaetae, edicet urinam hominis eſſe brevi ex gangraena partium internarum morituri, qui altera die ſaniſſimus medicum deridebit. Imo, ſi flavam, viridem, rubram urinam volueris reddere, talem ſolis innoxiis ſimplicibus medicamentis efficere poteris. Curcuma adſumta lotium ictericium dabit, crocus urinam febris ardentis urinae ſimilem &c. His artibus exploſos vidi duos Profeſſores hujus academiae, qui urina probe conſiderata, ex artis regulis pronunciaverant, nihil contra artem peccantes, ſed ignari eorum, quae aeger adſumſerat.

Fallaciae) Mirum eſt, homines ignariſſimos quosque ex urina praeſagia audere edere. Hujus farinae tres prophetae in hac ipſa urbe (Leida) vivunt. Eorum unus ne proprium quidem nomen ſcit, adeo mente ſtupet, & tres quatuorve formulas praeſagiendi didicit, quae ſymptomata continent omnibus fere morbis communia. Haec dictat in omni morbo, neque enim literas pingere didicit. Alter paulo plus ſapientiae poſſidet, ad novem enim usque formulas habet, quae ſemper aliquid veri continent.

Uri-

Urina hominis ex ardente febre morituri, ad tres libras reddita, decolor, vix spumosa, refert perfecte lotium hystericum, sed enormis error esset, hystericam pronunciare, quae nunc in primis cum morte luctatur.

DCCCCLXXXXIII.

Salivam) Hypochondriaci perpetui sputatores sunt, si sputum forte substiterit, mingunt aquosa, & pessime habent. Quando sputum redit, minuuntur urinae.

Minui) HIPPOCRATES dicit medicum fuisse, qui in Graecia tantam sibi famam pepererit, ut fere pro deo habitur sit. Illum aliquando juxta domum aegri transeuntem, servum offendisse, urinam domini ferentem: continuo medicum in domum introiisse, & edixisse aegro, non potasti, non dormivisti, & tenesmum passus es, ut mejeres.

Inperfectam) Aqua efficit fere novem decimas partes massae sanguineae: & tamen in sano homine cum reliquo sanguine mista manet, ut neque sudet, neque mingat multum: quando vero per morbum a sanguinis reliqua massa secedit, urinae egeruntur copiosissimae, seri lactis similes, quod a caseo secessit, Tales sunt urinae feminarum hystericarum: effectus vero harum urinarum pessimi sunt, major melancholia, aut ipsa tabes, siccitas, sitis perpetua, & defectus nutritionis.

DCCCCLXXXXIV.

Crassitiem) Dissipato enim liquidiori sanguis & crassior fit, & diluente amisso salsior.

DCCCCXXXXVI.

DCCCCLYYYYVI.

Fermentatorum) Omnia vina eo minus diuretica ſunt, quo plus alcoholis continent, haec enim caput potius, quam renes petunt. Acida vero, & oligophora, ad matulam ducunt. Qui ſtrenue potarunt, ea nocte nihil mingunt, ſed luctantur cum interno aeſtu, quia ſpiritus vini in vaſis manſerunt.

Augmentum) Qui ſudat, aut diarrhoea laborat, continuo videbit diarrhoeam minui, quamprimum ſtranguria adparet.

Excretionem) Omnis homo ſanus parum mingit, parum ſudat, parum faecum egerit, ſed perſpirat plurimum. In morbo vero acuto, ſi poſt ſqualidam cutem urina ſuppreſſa fuerit, lethale eſt.

DCCCCLXXXXV.

Apoplecticam) Quos perfecta iſchuria occidit, ii non prius pereunt, quam morbus caput infeſtaverit.

DCCCCLXXXXVII.

Conſtricta) In ſpasmodicis adfectibus ſemper talis urina adparet, vaſa enim renalia ſimul a ſpaſmo conſtricta arctiora ſunt, & tamen urget vis liquores agitans, multa adeo, ſed ob anguſta vaſa tenuis excernitur. His cauſis concurrentibus talis urinae excretio oritur.

Inodora) In morbis acutis ſanguis craſſus repellit aquam, & ſi poſſes ſanguinem diluere, ſanaſſes totum morbum. Id ſaepe teſtatus ſum in conſiliis medicis,, nullum morbum acutum lethalem futurum, ſi re-

medium haberemus, quo possemus aquam cum sanguine miscere. Verum, quantumcunque aquae adfuderis, perinde repellitur omnis, ac si in chartam oleo madentem aut in picem infunderes: sanguis enim adeo tenax est, ut aqua epota praeterlabatur & ad vesicam properet. In variolis pessimis inundavi aegros potu tenui, bibebant avidi, sed exibat aqua per urinas insipida, inodora, insulsa, pellucida, neque potui obtinere, ut cum tali potu urina flammea, acris & odorata prodiret.

Partum) Quando lochia supprimuntur, aquae per lotium pluvia non minus clarae redduntur. Hic spasmum subesse necesse est.

Cruditates) Sanguis constat ex elementis diversae naturae, ita inter se mistis, ut certo gradu cohaereant. Quando non accurate miscentur, secedit aliqua pars fluidior, relinquit terram immobilem, & continuo perit sanitas.

Acutis) HIPPOCRATES dicit, lethale esse, quando post urinas stranguriosas, flammeas, inodora succedit, & limpida: his aegris cerebrum laborat, cito mortem illaturum. Id enim, quod urinam tingit, & acrem facit esse, id sal est, semivolatilis redditus, & oleum rancidum. Haec agitata, & destituta vehiculo aqueo, petunt cerebrum ex natura volatili, & corrumpunt, dum sola innocua aqua in matulam exit.

DCCCCLXXXXIX.

Absque) Quamprimum sedimentum ponit, signum coctionis est.

Vasa-

Vasa & Adtritus) Quanto urina coloratior quam sana est, tanto auctus est adtritus in massa humorum, super gradum sanitati idoneum. Nam oleum solum colorem, & saporem, & odorem, urinae praestat, uti in Chemicis demonstravi: terra enim oleo orbata albissima est, sal albus, aqua depurata limpida. Verum oleum illud in urina copiosius esse non potest, nisi adtritu aucto solutum fuerit, & per calorem ex albo, & dulci, flavum, nigrum, amarum factum esset. Ita lac candidissimum conbustum primo flavum, deinde nigrum fit.

Vasa & humores) Quando urina a causa interna coloratior fit, semper febricula aliqua, & inflammabilitas adest: neque unquam febre etiam levicula quisquam tentatur, quin signum in urina adpareat.

M.

Minimorum) Quando liquoris blandi impetus moderatus adest, eum vasa facile ferunt. Quando idem liquor & acrior factus est, & movetur vehementius, non manet in vasis majoribus, sed transit in minora, ibi auget plenitudinem, aucta humoris eo pulsi & copia & velocitate. Verum minima in corpore vasa in cerebro sunt, adeoque hoc ipsum ex hoc liquore acri laborabit. [1732, addit pulmones.

Sine sedimento) Urina flammea, quae reposita nullum sedimentum ponit, neque pinguem nebulam, indicat aegrum difficillime evasurum.

MI.

Flammea) Omnia eadem, sed violentiora praesagit. Ita lac, cremor, butyrum, oleum, coctum, flavescit, rubescit, nigrum fit, amarum & acre. Similia sunt, quae oleo nostro a febrili calore contingunt.

MII.

Antegressum) Talis urina, dum mingitur, opaca est; quando vero stetit, superne ruberrima fit, inferne crassum sedimentum ponit.

Intermittentes) Ante paroxysmum nulla unquam hujusmodi urina reperitur. Quando urina superius pellucet, inferius rubra est, & ad latera pelliculam pinguem habet, in fundo vero massa furfuracea est, tunc audacter praesagiri potest, scorbutum subesse, aut intermittentem febrem. Sed scorbutus vera febris continua est, etsi debilior, & scorbuticis pulsus semper febrilis est.

MIII.

Atrophiam) Sanguis nutrire nequit, ex quo hujusmodi lotium provenit. Hoc praesagium certum est, nam neque hi morbi absque tali urina, neque talis urina absque hujusmodi morbis est.

MIV.

Furfuraceum) Quasi ex parvis squamulis factum. Demonstrat violentiorem adtritum.

MV.

Croceo) Haec urina facile distinguitur; nam oleum ex flavo viride refert, & semper denotat

notat icterum, eaque visa edici potest, hominem anxietates & tormina ad praecordia passum esse, postea per totum corpus flavum colorem se diffudisse.

MVII.

Solutam) Ad hujus bilis atrae determinationem animum tunc advertere oportet, raro tamen determinatur. Si tamen determinata fuerit ad ventriculum, nauseas faciet & vomitum: Si ad intestina, tormina & diarrhoea exspectanda. Alias gangraenam renum denotat. Ab utraque causa fere lethalis est.

Nigram) Talis reddi solet in quarto gradu atrae bilis. Aliquando in corpore melancholico post magnos animi adfectus observata est. Ex cassiae etiam usu hujusmodi urina editur.

MVIII.

Sanguis) Haec multum aucta sunt, post tempora HIPPOCRATIS, qui dixerat, talia non venire, nisi a rene aut fellea vesicula. Sed novus morbus luis Venereae omnia mutavit.

Testium) Quando corruptam materiem continent, propellitur ea vi musculi cremasteris hactenus integri, ad epididymidem, & vas deferens, seminales vesiculas, & urethram. Si enim semen eo pervenire potest, cur non morbosus tenuis corrupti testis ichor? Hic morbus hodie observatur, post diros, quos prius excitavit, dolores, dum corruptum semen per excoriatas partes urethrae transiit. Sed rarus est.

Vesicularum) Haec ultima, & pessima species Gonorrhoeae est, quae per ipsum anum cuniculos agit, & in erosam urethram liquorem suum destillat: sed morbus rarus est. Haec vero omnia, quando in morbi praesentis causam inquiritur, sub oculis habenda sunt.

Prostatarum) Frequens morbus, non ignotus GALENO.

COWPERI & MORGAGNI) Haec prima & frequentissima Gonorrhoeae sedes est. Quando v. g. post diuturnos obtusos ad lumborum alterum dolores, & aliquando post equitationem sanguis cum urina redditus est, deinde purulenta materia, & mali in vesica haerentis nullum signum adest, certum est, malum in rene esse. Quando vero cum recente effluvio materiae seminalis simul pus de urethra fluit, tunc fere Gonorrhoea virulenta est.

MX.

Scorbutum) Quando urina, post quietem in matula, innatantem quasi telam pinguedinosam habet, aranearum telis similem, quae vitro inclinato ad latera vitri adhaeret, adsunt fere arenulae cum oleo tenaci inviscatae, quas ipso microscopio saepe vidi, non aliter ac sales, in calida aqua soluti, ea inspissata, aut addito frigore, superiora petunt, & pelliculam primo faciunt, deinde crystallos. Quando tali materiae urina adfunditur, calculus intra breve tempus circum eam adcrescit.

Pin-

MXI.

Pinguis) Experimentum RUYSCHIVS ſolus habet, & ante eum veterinarii, qui dicere ſolent, quoties equum obeſum a ſubito & validiori motu exſtinctum vident, *de reusel is gesmolten in 't ligham*, veriſſima phraſi uſi. Nam RUYSCHIVS vidit omnino effuſam ad aliquot libras in cavitatem abdominis ſolutamque pinguedinem. Simile quid vidi poſt oleoſum clyſma diutius retentum. Talis pinguedo omnino reſorberi poteſt in venas, & per arterias cum urina expelli. IPSE ego urinam vidi, quae ſtrigmenta oleoſa in urinali traxit, qualia in aqua naſcuntur, priusquam adfuſum alcohol probe cum ea miſtum fuerit.

Si obſervaretur) Nam fabula eſt. Dedi bibendum hominibus oleum, non ideo per renes cum urina quidquam transivit: ſi transiret, etiam chylum cum urina effluere neceſſe eſſet, qui oleo meabilior eſt.

MXII.

Retinet) Nunquam vidi me fefelliſſe praeſagium. Quando prius urina ſpumam retinet, uti aqua in qua ſapo diſſolutus eſt, tunc tenaciter athuc olea & ſalia ſibi adhaerent. Quando vero die ſeptimo, urina concuſſa, bulla inde orta mox ſponte diſſilit, certum eſt, aegrum in vado eſſe.

MXIV.

Inſulſa) Amſtelodami vixit ex urina propheta, qui nihil praedicebat, niſi, eventum ad ſalutem aut ad mortem. Sedulo rogabat,

num urina diu retenta fuisset, & jejuno stomacho tempore matutino reddita. Deinde quando adfirmatum erat, in angulo gustabat lotium. Quando sapor inerat, respondebat, nondum mortis horam adesse: quamprimum vero insipidam invenerat, praesagiebat instantem mortem: hac sola arte divitias sibi paravit. Prudenter utique; nam vitae vires ex omni adsumto cibo vel potu, & ex ipso lactis sero parant salsam urinam, quod in ME IPSO expertus sum. Quando nunc nullus sal in urina superest, & aqua haut immutata per urinas transit, signum est, nullas vires vitae superesse.

MXVI.

Turbinatum) Quod conum facit in urinam adsurgentem. Signum est, sedimentum leve esse, & in aqua sustineri, adeoque coctum esse: Optimum, & raro fallax signum in morbis acutis. Quando vero sedimentum planum est, demonstratur nimis ponderosum esse, & coctionem difficilem futuram.

Stranguriosa) Quando materies crassa, & obstruens iter per laxa renalia vasa nunc liberum, invenit, nullam amplius viam quaeret, quae magis resisteret, neque adeo apostasin faciet. Hac ratione in critico die fere omnes morbi inflammatorii sanantur. Si vero jam natus fuerit abscessus, per camdem viam purgari spes est.

Indice) Haec pulcherrima doctrina solius HIPPOCRATES inventum est, neque ab ullo aliorum medicorum exculta fuit, cum tamen medicum fere ad Deos elevet. Quando morbus acutissimus est, ex iis, qui intra quintum diem judicantur, tunc tertius

quin-

quinti index est : & si tertio die urina bona fuerit, morbus quinto solvetur : in morbo vero intra novem dies ad finem decurrente, tertius septimi index est: vel in acuta febre vulgari, septimus decimi quarti, tuncque urina, quae per septem dies limpida fuit, octavo dabit sedimentum, & aeger die decimo quarto salvus est. Quando enim die tertio, quinto, septimo, ante acmen, materies jam cocta est, sperari potest, die critico, post acmen, materiem expulsum iri, vera crisi, corpusque sanitatem recuperaturum esse. Neque unquam fallet praesagium, quando septimo die urina dotes hic recensitas habet, die decimoquarto sanitatem restitutum iri; & potest absque omni temeritate promitti.

Rufa) Nempe aquosa, alba, in qua aliquid subrutilum pellucet, uti in achate, vel bufonio lapide, & quibusdam speciebus carneoli : Haec pessima est, & multo deterior, quam flammea urina.

Lactea) Quae nullum sedimentum deponit, perniciosa est, & demonstrat nullam crisin fieri, neque morbosa elementa de sanguine decedere.

MXVII.

Incerta) Nihil ultra ea sperandum est, quae dixi, & monendus est medicus, cum vulgus velit ex urina sibi praesagia fieri, ut semper addat, se ex aliis signis morbum satis dignoscere, neque urinam necessariam esse : neque aliis praesagiis se inmisceat.

Certiſſimum eſt, nullum mortalium ex lotio dignoſcere poſſe, an femina minxerit, an ſexus maſculi aeger, niſi forte ſemen, aut anguillula a gonorrhoea ſuperſtes ſexum virilem prodiderit. Multo minus definiri poterit, num virgo, num viro uſa, num gravida ſit, cuius lotium offertur, neque haec niſi riſum merentur. Vidi ante multos annos duos Profeſſores Leidenſes cum ſua ουροσκοπια turpiſſime deluſos, cum ex artis regulis nobiliſſimae matronae graviditatem negarent: infans autem in lucem prodeuns prophetis ſilentium inponeret. Praecipuos in hac republica uroscopos novi tantos, & tam turpes erraſſe errores, ut merito ſe abscondiſſent, ſi pudor quisquam ineſſet miſeris. Caeterum de tota hac diſciplina, legendus eſt HIPPOCRATES, & DURETUS, & PROSPER ALPINUS, qui fere ſoli medice de urina ſcripſerunt.

Teſtium) Saepius & vidi, & vos monui, poſſe ab inflammatione circa veſiculas ſeminales orta vas deferens conprimi, ne ſemen iter ſuum perſequi poſſit, ita ſtagnare ſemen, & teſtem urgere, hancque cauſam tumidi teſtis adeo frequentem eſſe, ut inter centum aegros nonaginta novem ex hac cauſa laborent. Hi aegri vix curantur niſi largiſſima venae ſectione; qui haec ignorat, & fomentis utitur, cogit ſuppurare, & deſtruit teſtem.

ΥΓΙΕΙΝΗ.

MXVIII.

Latentes) Uti plethora, quae nondum

mor

morbus eſt, ſed ex leviſſima cauſa poteſt in morbum abire.

Longaevitatem) Hoc caput neglexiſſe medicos, jam VERULAMIUS adnotavit, primusque hanc diſciplinam excoluit.

MXIX.

Deteret) Et quidem eo citius, quo vita ipſa melior eſt, & fortior; eo magis enim corpus adteretur, cum ſanitas ſtatus ſit corporis humani actuoſiſſimus, & conſiſtat in posſibilitate exercitii omnium actionum: Fiet adeo adtritus humorum omnium ad vaſorum omnia genera, & viciſſim, ſicque adterentur & deſtruentur omnes partes corporis tum fluidae tum firmae. Cachecticus homo facile tridui inediam fert, uti vulgo notum eſt, ſolent dicere morbum ſe ipſum alere: cum ſaniſſimus homo poſt viginti & quatuor horas animo linquatur.

MXX.

Eamdem copiam) Si homo ipſum merum ſanguinem biberet, ſanguis tamen in ventriculo mutari deberet, & in alium ſtatum transformari: ovaque ipſa mutari, ſi iis uteretur. Ergo per cruda quidem reſtitui debent, quae amiſſa ſunt, ſed per cruda ſubacta ab actionibus corporis individualibus.

MXXI.

Aer) Procul dubio: nam chaos eſt omnium rerum, adeoque & nutritiarum particularum, ſed volatilium, & adtenuatarum. In Britannia demonſtratum eſt, hominem de ſola materie extus per fomenta

&c.

&c. adplicata tantum ſibi ſumere, ut vitam utcunque ſuſtinere poſſit. Ergo & ab aere aliquid alimenti recipere poterit.

Requiſitis) Homo, qui ſolum lac maternum pro omni alimento adſumit, conſervatur hujus lactis ope, dum illud praeparat, coquit, & adplicat: pars vero cruda, craſſa, ad nutritionem inepta, ex corpore eliminatur, ſtercoris ſpecie. Nam etiam puriſſima alimenta, & lac ipſum excrementitiam partem continent, quam ſeparari neceſſe eſt: cum lac purisſimum infuſum in venas vivum animal occidat.

MXXIV.

Ἰδιοσυγκρασία) Haec ponitur in proportione inter ſolida & fluida, & facit, ut actiones unius hominis differant ab actionibus alterius, pariter ſani. Sed actiones iſtae faciunt, ut adſumta alimenta in humores humanos mutentur, adeoque ex iisdem cibis non fiunt iidem humores, quando a diverſis hominibus adſumuntur. Sunt, qui aqua pura, & pomis herbisque vivunt. Alii omne rerum genus ingerunt, ſani tamen omnes. Date horum uni poma priorum, aegrotabit; & ille ſobrius perinde ab huius lautitia offendetur. Ergo non poteſt de ullo cibo generaliter dici, bonum eſſe, ſed cuivis homini propria & peculiaris victus ratio unice convenit.

MXXVIII.

Variare) Hoc CELSI conſilium eſt (L. I. „c. I.) ſanus homo, qui ſuae ſpontis eſt, „nullis debet ſe obligare legibus, . . . & vari-

„varium habere vitae genus; modo in „urbe vivere, ſaepius in agro, modo plus „juſto, modo non amplius adſumere . . . „Sic vivere, ut nunquam idem diu obtineat. Qui nimis aequabile vitae genus ſequuntur, ſanitate gaudent perfectiori, verum iidem ἀμεταβλητοι ne minimam mutationem absque morbo ferunt, qui vivere nequeant, niſi in doliis ſuis cum DIOGENE latuerint. Medicus erat, qui ſecundum SANCTORII ſtaticas regulas vitam ordinaverat, vivebatque puſillam, ſed ſanam hactenus vitam. Leviſſimo vero contactu aeris minus ſalubris perculſus idem praedixit ſe moriturum, ſtetitque promiſſis, malo leviſſimo, quod adſuetum hominem non laeſiſſet.

MXXIX.

Gravi) Paradoxum hoc vulgo videtur, cum ante inventum barometrum omnes homines tunc aerem gravem eſſe dixerint, quando corpus ad ſenſum ponderoſius videbatur, & contraria ex ratione levem. Verum nunc ſatis demonſtratum eſt, auſtro ſpirante & zephyro, quando graves languent artus, levem eſſe aerem, eumdemque graviſſimum eſſe ſereniſſimo coelo, & ſpirante borea, quo tempore corpora ad ſenſum leviora percipimus: Et in univerſum, nebulis exceptis, aer gravis ſerenus eſt.

Cuique loco) Boreas nobis ſaluberrimus eſt, in aliis vero regionibus ille ſemper ventus, qui ſuper maximum terrae continentis tractum ſpirat, adeoque minime particulis de mari exhalantibus inpraegnatur: talis nobis boreas eſt. Caeterum in univerſum venti

ſalu-

salubres sunt, & sola quiete aer pestilens redditur.

MXXXI.

Accensi] Potest obtineri, ut in conclavi aer semper serenus adsit, etsi ubique regnet humiditas. Faciam rimas inter caminum & proximum hypocaustum communicantes, aliasque porro in parte a camino aversa in aliam cameram patentes. Deinde caminum instruam ligno juniperino, abiegno, & succino, ita omni alio aditu clauso aer admittitur non alius, quam qui super ignem excitato vento advenit, atque per alias rimas iterum aufugit, sicque perpetuo novus sibi succedit & aquam suam deponit: testes sunt sales chemicorum, qui in tali aere vix deliquescunt, cum ab aere eosdem facillime dissolvi notum sit. Etiam spongia explorari potest, quae in aere humido intumescit, sicco contrahitur.

Frigidis) Aqua sola non multum exhalat, hujus modi vero plantae in aquam dimissae, incredibilem perspirant aquae copiam, uti maximam hauriunt, & totum aerem, in quo haerent, humidum reddunt. Haec per recentissima experimenta, hoc anno Londini edita, nunc demonstrata habentur. a) Excellunt autem ubertate perspirationis Salix, Rosa, Populus, Sambucus, Morus & plantae aquaticae. Potest etiam refrigerari ope salis ammoniaci. a)

MXXXII.

Optimus) In aere hujus modi oportet aulas principum & domus venatorias aedificare

a] HALES *veget. statiks.*

care, & deceret archiatros, si in regno loca aere purissimo beata inquirerent.

MXXXIII.

Mobilitate) Cibus optimus est, qui corpori nostro simillimus, & omni acrimonia vel magno odore aut sapore destituitur. Id VERULAMIVS dudum vidit. Hoc alimentum constans est, neque dissipabile. Quod volatile est, & fragrantia excellit, idem inconstans est, neque bonos facit succos. Omnes cibi, quos natura nobis subpeditat, blandi sunt, & molles, sive carnes fuerint, sive cerealia, aut fructus horaei maturi. Potus naturales itidem blandissimi sunt, nam fermentatos non dedit natura. Verum haec omnia pariter minus mobilia sunt. Ex musto fermentato virtus ita non avolat, ut meracius fiat, etiam quando ad unam decimam coctione redactum est: quamprimum fermentavit, & nunc vinum est, si unam centesimam partem ponderis exhalaverit, reliqua moles inutilis est, nulliusque frugis.

MXXXIV.

Farinosis) Haec debent prius fermentationem pati, ut deponant flatulentiam, sive facultatem generandi aeris elastici, mirabilem illam, a BOYLEO detectam. Qui solis cerealibus vixerunt, plerumque longaevissimi fuerunt, exemplum est in gymnosophistis, antiquisfimis inter philosophos, qui nihil comedebant, quod animam habuisset, neque quidquam quod sub terra adolevisset; sed unice vegetabilibus vivebant, quae de

terra

terra adſcendiſſent, ſoliſque ſenſiſſent radios. Adeo ſani, adeo longaevi fiebant, ut pertaeſi vitae mortem ſibi conſciſcerent, vivosque ſe comburerent: quod ſpectaculum CALANUS ALEXANDRO dedit.

Panis) Hic cibus acceptisſimus eſt humano generi, & ubique terrarum fundamentum eſt totius nutritionis. In Europa ex tritico paratur, in Aſia ex oryza, in America ex Mahiz. Certum eſt, in mari mediterraneo remiges illos catenatos in durisſimis laboribus perdurare ſanos forteſque, cum ſolo pane biſcocto & aqua vivant, niſi forte aeſtuoſus aer, aut epidemici morbi corpora eorum labefactaverint. Eadem obſervatio vera eſt de hominibus ad tranſtra damnatis, qui per infortunium abſque ſua culpa eo devenerunt.

Coctione) Veteres pro cibo placidisſimo frumento toſto utebantur, quod farinam ſuam in aquam depoſuerat. In ſcriptura ſacra hic cibus legitur, & HIPPOCRATES ipſe pro leviſſimo alimento commendat orobos toſtos, & per noctem in aqua maceratos. Fabis gravior farina eſt, quam tritico, hinc conveniunt corporibus robuſtioribus.

Oleribus) Cum pauciſſimo jure carnium coquere, & tota adſumere oportet, coqui vero male ſuccum abjiciunt, in quo tota vis plantae reſidet, & convivis ſceleton atque cadaver plantae offerunt.

Lactucae) Itali ſolent dicere, in paradiſo non aliam herbam ad vitam producendam aptiorem fuiſſe.

Junio-

Junioribus) Quale ovum eſt, quod longe praeſtantius eſſet crudum, quam coctum. Idem verum eſt de mytulis, & de oſtreis; quae cocta duriora fiunt, & deteriora, & absque ulla mutatione in ſubſtantiam corporis noſtri tranſire queunt. Etiam alia cruda nonnullis hominibus non nocent. Princeps CONDEVS aliquamdiu hominem ſola cruda carne aluit: vixit robustiſſimus, ſed ferox & beſtiae ſimilis evaſit, & voraciſsimus, canina fame ita incitatus, ut vix ſibi temperaret, quin in proximum, quem forte viderat, bovem impetum faceret, ſimul perpetua diarrhoea aderat. VERULAMIVS homines σαρκοφαγους σιτοφαγοις putat ſalubrius vivere.

MXXXV.

Ingens) Ως ὁ πονος, εςι ϗ ἡ τροφη. Si aratori aut meſſori homini ... carnium cum ſucco citri dederis, post horam aeque famelicus erit, atque prius fuerat, & animo fere linquetur. Da lardum, cum pane nigro; ita bene habebit, viresque reparabit.

MXXXVI.

Chylo) Eruditi viri nolunt gulae temperare, & audent eadem edere quae ruſtici, & tamen cum plena cibis alvo ſomnolenti ad labores ſedere. Verum non ferunt non naturalem victum: optent, aut feriari a ſtudiis, aut a duris cibis. Optionem multis ſapientibus viris propoſui. Durus enim cibus in non adſuetis, capitis dolorem & ſomnum turbulentum facit, CELSO teſte.

MXXXVII.

Alcalescentia) Aestuante aetate homo, qui corpus valide exercuit, carnes assas oblatas repudiabit, nisi acidulae sint, aut salsae. Vicissim homini, in quo acidum dominatur, alcalescentia alimenta conveniunt, uti jus cancrorum fluviatilium, olim ab HIPPOCRATE laudatum. Similis fere gelatina est, ex carne viperina parata, maxime alcalina, quam Itali laudant. Si vero tales cibos in morbo alcalino praeparaveris, aegrum utique occides. 1732. PECQUETUS ille invento, post EUSTACHII in equo observationem, thoracico ductu nobilis, incidit in mirificam sententiam, non debere ciborum coctionem exercitatione corporis promoveri, sed unice spirituosis: ergo dabat spiritum vini moderate bibendum, & ipse exemplo praeivit. Aliquamdiu bene habuit, sensim vero ventriculus, & intestina ita se contraxerunt, ut solum spiritum vini transmitterent, donec in ipso munere publico defecerit ultimo, & exspiraverit. Hujusmodi spirituosa possunt per aliquot dies alere, uti panis vapor DEMOCRITUM sustentavit, sed consuetudine vires amittunt.

MXXXVIII.

Torporis) Qui somnolentus de mensa surgit, nimium ingessit ciborum: tunc vero optima proportio ciborum ad labores est, quando corpus a pastu leve sentitur & agile.

Sobrietas) Haec robusto homini minus convenit, qui se ipsum consumeret, si diaetam tenuem sequeretur. Qui ad longaevita-

vitatem perveniunt, raro leguntur jure carnium aut similibus vixisse, sed lardo, aliisque durioribus cibis. Fames inter morbos excellit, quod acutissima sit. Si offa non offeratur fami, corpus adrodet; omnia asperiora fient, bilis acerrima fiet, sanguis incalescet, fiet febris, extenuatio &c.

MXXXIX.

Acidis) Divites, qui in juventute voraces fuerunt, & appetitum perpetuo stimularunt, ut luxuriae sufficeret, cito senescunt; nam vasa ab acribus corrumpuntur, ventriculi ultra modum repleti vis contractilis perit &c. Adjuvant se, aut gulam suam, quantum possunt, sumunt absinthiata vina, sed ita corpus depravatur, ut nihil ferat ultimo, & ad omnem cibum aegrotet. Hic inprimis condemnandi sunt illi perniciosi *ragouts*, ipsis debilibus non nisi raro utiles. Confer BERNHARDI SWALWE *de querelis ventriculi*, utilem libellum, gravis, & nobilissimi auctoris.

MXLI.

Aqua) Vino certe salubrior est. Omnes sanorum hominum morbi oriri solent a motu nimio, & acuti esse, chronici vero tum demum nascuntur, quando vires deficiunt, & vix ante quinquagesimum annum robustus homo aliunde, nisi a nimio impetu aegrotaverit. Si nunc idem homo potum stimulantem adsumserit, augebit equidem manifesto morbum suum, aut accerset adsimilem. Solent equidem respondere, incertum esse, an unquam ad aetatem debitam sint perven-

turi, adſumturosq́ ſe interim quae placent. Sed ita in periculum excaecati ruunt. Frigida vero aqua blanda & lenis eſt, roborat viſcera, & omnia depurat, hinc a Graecis & Romanis fere pro panacea habita eſt. Si ea vellent contenti eſſe ſani juvenes, vix unquam in acutos morbos inciderent. Quoties ſiccitas peccat, aut bilis, aut acidum abundat, aqua optimum medicamentum eſt; & frigida quidem melior calida, quae ſenſim, parco hauſtu in corpus prius refrigeratum ingeri debet.

Curſu exercitata) HERODOTUS cauſam maximae longaevitatis aethiopum *μακροβιων* videtur ponere in aqua, quam adeo levem bibunt, ut in ea ligna fundum petant. Utrumque etiam noſtro aevo verum eſt.

MXLII.

Stimulet) In gaudiis publicis. Ipſe ſolebat ſubinde gaudia curis miſcere SOCRATES, neque *ſympoſia* detrectabat. Haec omnia neceſſaria ſunt ſcitu, ſaepe enim magnates quaerunt ex medico, quid filio meo ſuades, quid filiae, pro valetudine gubernanda, ex conſilio tuo pendebunt. Tum ſemper ſimplicia praeſcribere oportet.

Cereviſiae) Quae in hydrope & leucophlegmatia ipſi vino praeſtat, meraciſſima nempe, ut ale anglorum, ejusque ſimiles.

MXLIV.

Motus) Robuſtiſſimi milites gregarii ſaluberrimam vitam vivunt, atro ſuo pane [ammunitions-brodt] contenti, & fluminum lympha, nam ex tribus quatuorve aſſibus non

non laute vivitur. Homines vero lautiori vitae adſueti hos labores minus tolerant, anhelant continuo & deficiunt. Sed omnes pariter mortales a nimiis laboribus exhauriuntur,& pereunt ante diem. Ex mille ruſticis, qui manu ſua victum quaerunt per duriſſimos labores, pauci omnino ſexageſimum annum adtingunt, dudum fracti nimio labore. Literati vero homines, qui contrario modo deficiunt, nunquam deberent ad menſam ſe conponere, quin per horam antea corpus exercuiſſent, & expurgaſſent, ſecuti LEONIDAE conſilium. Sed quieſcunt & ſedent perpetuo, & rariſſime ad magnam aetatem perveniunt, uti ex diariis conſtat.

Initia coctionis] Quando ventriculus nimis plenus eſt, tumet, & poſt aliquot horas etiam magis tumet; tunc motus major nocet.

M X L V.

Somnus diuturnior continuo caput adgravat. An admitti debeat a cibo, quaeritur. Vulgo negant, ſed receptam opinionem pridem ſuo exemplo refutavit FELIX PLATERUS; cum Princeps Badenſis in colloquio medicorum interrogaret, an praeſtaret ſomnum poſt prandium capere? an ante cibum ſalubrius dormiretur? Omnes medici cum ſchola ſalernitana ſomnum pomeridianum damnabant. Solus PLATERUS,tunc ſeptuaginta annos natus, pro ſomni a cibo innocentia ſe ipſum teſtem dedit, qui per tot annos abſque morbo vixiſſet, cum tamen nullam diem abſque ſomno

meridiano clausisset. Ipsa natura docet, quae somnolentiam post cibum in omnibus animalibus facit: Qui legere volunt, nictitant, obdormiscunt, neque quidquam boni faciunt; praestat quartam horae partem somno dare, tunc reddita alacritate ad labores redire.

MXLVI.

Medicamenta non debent adhiberi a sano homine, qui medico non egeat. Si vero Princeps a medico ad umbram morbi remedium petierit, non credunt responderi posse, eum medico non egere, timent se gratia excisuros: ergo habent arcana magnisona, quae nihil juvent, & ne noceant quidem.

MXLVIII.

Supprimendi] Ita enim vita absque igne est & sale. Nimis vero vitam consumunt, & liquidum nerveum dissipant.

Spes] Exspectatio boni desiderati, cum spe certissima, est dulcissimus omnium adfectuum, & ipsa possessione amabilior. VERULAMIUS monet, nunquam sibi plene satisfaciendum esse, sed relinquendum aliquid, quod optes. Senes eruditi instar lapidum vivunt, quando ab objectis stimulari desierunt.

ΠΡΟΦΥΛΑΞΙΣ.

ML.

Abstinentia) Non ab omni cibo, sed ab eo, qui notatu dignas mutationes infert, acri,

acri, aut duro. Saepe abſtinentia, modico motu, dilutione, morbi interni graviſſimi praeoccupantur, qui poſtea curari nequeunt. Aquoſa corpus laxant, levi exercitio mobile fit, maxime ſi levis ſudor acceſſerit, deinde ſomno pacatur. Haec conveniunt, quoties corpus nobis gravius videtur, atque inde ſcitur, perſpirationem Sanctorianam deficere. Cave vero des tunc vomitorium, vel venam ſeces *par precaution*, neſcis enim quid agas, & materiem expellis nondum coctam, naturam vero turbas & debilitas.

M L I.

Veſtes) SYDENHAMUS obſervat, inter centum homines, qui morbis autumnalibus (pleuritide, peripneumonia, catarrhis) corripiuntur, pauciſſimos eſſe, qui morbum non debeant veſtium mutationi, iisque nimis frigidis, nunquam juſto calidioribus. Caute HORATIUS,

Matutina parum cautos nunc frigora mordent.

M L I I.

Moderamen) Nullus admitti debet cibus qui facile putreſcat, multum bibere oportet vini aqua diluti. Hyeme vero paucior & meracior potus convenit.

Laxans) Natura providens videtur hanc diaetam ipſa nobis praeſcripſiſſe: dum aeſtate carnes juſſit citiſſime putreſcere, ne adeo frequenter iisdem uteremur, fructus vero horaeos uberrime provenire voluit, eosque replevit tum aqua, quae aeſtum temperaret, tum acido ſale, qui putredini reſiſteret.

Hyeme) Has regulas HIPPOCRATES ſanxit, tum DIOCLES in epiſtola ad ANTIGONUM.

DIAETA AD LONGAEVITATEM.

MLIII.

Tenuiſſima) In infantibus recens natis nullus humor magis abundat, quam nerveus, neque ullus in ſenibus magis deficit: his autem venae turgent ad oculum, ex abundantia humorum craſſiorum.

Rigidiſſimae) Saniſſimus homo, quo diutius vivit, eo fit rigidior.

Contrahantur) Senes rugoſi fiunt, neque cutis extenditur ſuper carnes, gracileſcunt iidem & tenues fiunt; hic maraſmus ſenilis eſt.

Imminutio) Qui in juventute proceriſſimum corpus extulerunt, nunc maxime minores ſe ipſis & curvi redduntur: quod olim HIPPOCRATES vidit. Homo octogenarius fere una tertia parte minor fit ſe ipſo, quando quinquageſimum annum nondum ſuperaverat. Cauſa eſt in deſtructione ſpatiorum inter vertebras mediorum, a DUVERNEYO obſervata, & in coalitu earumdem vertebrarum immediato, unde ſpina tota incurvatur.

Animalibus) Hae enim peraguntur per vaſa ſubtiliſſima, quae omnium prima occalleſcunt. Inde illae querelae BARSILLAI, cum a DAVIDE ad regiam menſam invitaretur. Inſpice ſenum oculos, adtende ad audi-

auditus organa, vide quam omnia debilia ſint.

M L I V.

Motus nimius) Et a teneris adſuetus, frangit corpus & praecocem facit ſenectam; hinc doleo quando infantes ante tempus a parentibus ad labores video cogi. Motus vero juſto parcior cruda adgerit, ut copia humorum non motorum corpus inundet. Ergo menſura obſervari debet, ut ſatis moveamur, ne cruda colligantur, non vero adeo, ut diſſipentur cocta. Hanc mediocritatem ſcimus nos obſervare, quando corpus per plures annos manet aeque grave. Quando ponderoſius fit, tunc motus deficit: quando levius, tunc excedit.

M L V.

Aſſumti) Non debet plus nutrimenti adponi, quam perditum eſt, neque minus.

Expulſio) Non opus eſt purgatione, nam homines octogenarii reperiuntur, qui nunquam alvum medicamento duxerunt, neque ideo faeces congeſſerunt. Si vero neceſſe habueris alvum mollire, id efficere poteris aucto potu, diminuto cibo, vel omiſſo prandio, & motu ante paſtum paulo majori. Haec naturalis eſt purgatio.

Robore) Ita poteſt corpus ad annum quinquageſimum usque robuſtum conſervari. Tunc neceſſe eſt minuere labores, niſi corpus velis exhaurire, ut quondam in amico ſuaviſſimo vidi. Oblivifcatur curarum ſenex, fru-

fruatur innocente voluptate, & corpus moderate exerceat.

MLVI.

Genio) Visi sunt aliqui quasi reviviscere, quando post exosum aliquod studium, ad quod coacti accesserant, ad aliud sibi acceptius, & naturae suae adfinius dimittebantur.

Variatae) Idem objectum frangit animum: varietas recreat. Ergo ab exquisitissimis contemplationibus mathematicis oportet ad poeseos delicias transire, & a medicis meditationibus ad historiae flores descendere. Optime VERULAMIUS ,, spiritus non debent cum vasis per quietem concrescere, sed neque dissipari, neque denique vasa adrodere.

Acrior) Vidi puerum pene omniscium, monstrum eruditionis: sed vix ad annum decimum quintum pervenit. Vidi doctissimum juvenem, qui diu noctuque studiis incumbebat: anno aetatis decimo nono absque morbo consumtus occidit.

MLVII.

Pueritiae) Hoc nemo melius docuit, quam proprio exemplo ALOYSIUS CORNARUS.

Sensim) Pueri nascuntur absque ullo dente, ne ubera matris laedant; postea dentes nascuntur, sed minime firmi, ut unice mordere panem & sensim adsuescere possint. Deinde & hi dentes decidunt, renascuntur firmiores alii, postremi vero firmissimi prodeunt, ut anno 25. dura quaeque subigi queant.

MLVIII.

MLVIII.

Robore) Praematuram mortem, in ipso aetatis flore, non marti, sed vino, & certamini bacchico debuit ALEXANDER.

Edentulum) Non acre, neque meracum, uti vulgo solent commendare, nam corpora senilia aliunde siccantur, hinc lente irrigari debent, non obrui. Sapienter SOCRATES, quando pincernae inperabat, ut parum sibi infunderet, sed quoties luberet: nam imbres destruunt, ros reficit.

MLIX.

Abstinentia) Quando lues venerea Hispanis & Italis primum incubuit, nondum nota efficacia argenti vivi*, adhibebant medici exsiccantem diaetam, ex pane bis cocto, uvis passis, & copiosissimo decocto ligni guajaci. Ita omnem in toto corpore pinguedinem consumebant, luemque sanabant. cujus in pinguedine sedes est. Haec ipsa curatio nunc mercurio optime & excitata salivatione obtinetur, qua praeterea totum corpus quasi rejuvenascit. Melancholicus homo, ex primaria stirpe ortus, persuaserat sibi, adhaerere sibi aliquod vestigium peccatorum juventutis, neque patiebatur sibi hanc opinionem eripi. Incepit interpellare medicos de salivatione excitanda, invenit ultimo, qui inprudentibus votis adnuerent, expertus est semel iterumque vim mercurii, & sanata lue imaginaria, sanissimus ad octogesimum annum aetatis supervixit, cum ex minime longaeva familia natus esset. Hac enim operatione funduntur omnes humores, & profligatur, quod maligni inest, exeunt-

exeuntque de corpore, adjuvante bona diaeta. Quando vero in corpus exhaustum continuo nimia vis cibi ingeritur, tunc in locum humorum expulsorum renascuntur alii pejores, & toti corpori nocetur. Primus VERULAMIUS observavit, ad longaevitatem facere medicamenta, quae omnes humores consumunt; sed oportet viscera adeo fortia esse, ut ex ingestis cibis bonos humores facere possint. (1732. Purgare corpora, quibus vides expurgatis humores eliminari, imprudentis est. Cum malis enim humoribus vivere possunt, cum nullis non possunt.

MLIX. *

Fotu) DAVIDIS exemplo, qui vigore omni per senium exstincto, nulla ratione calefieri poterat. Ergo suaserunt medici, ut virginem pulcherrimam & sanissimam, concubinam haberet, cujus consortio reficeretur: & videtur consilio eventum respondisse. Potuerant foco structo Regem calefacere, sed prudentiores medici vapores sanae virginis in usus emarcidi corporis adhibuerunt, absque ullo metu, decrepitaturorum igniculorum, quos antiqui cineres dudum obruerant. Vidit SYDENHAMUS, sanari horrendos dolores iliacos, solis canibus vivis junioribus super nudum aegri abdomen inpositis. Ita enim ex sano corpore exhalantes maxime volatiles particulae in corpus aegrum se insinuant: sed in somno maxime, quo tempore corpus laxissimum promtius inbibit.

Unguento) Quando oleum jasmini, ligni rhodii, rosarum & similia sub aegri nares offe-

offeruntur, ut benigno vapore vires destructae cerebri perpetuo refocillentur. Fama vetus est de DEMOCRITO, quem soror per triduum solo recentis panis vapore sustentavit, ne inter solennium ceremoniarum tempus exstingueretur.

MLX.

Montanus) DAVID justis hominibus promittit habitationem in monte Domini. Hanc phrasin interpretatur HELMONTIUS, longaevos victuros in monte optimo, qualem Orientales montem DEI vocasse poterant. Certum est in praealto monte promontorii bonae spei aediculam sibi struxisse batavum hominem, ibique supra totius coloniae memoriam vixisse in viridissimo senio. Etiam campestris aer laudatur, ventis nempe libere perflatur.

Umbrosis) Homines in sylvae hercyniae durissimis & nudissimis montibus, cum asperrimo victu, vivunt ad annum centesimum quinquagesimum.

MLXI.

Excretio) Talia exhibere oportet, quae faeces educant, corpus non solvant; vires enim naturales excernentes roborandae sunt non frangendae.

MLXII.

Instauratione) Quando vir torosus, cujus corpus centum libras pendet, obesum corpus mercurii ope consumsit, tunc lactea diaeta, paulatim, intra non multas septi-

manas vires recipit, & corpus suum ad longaevitatem efficaciter praeparat.

MLXIII.

Lenibus) F. HOFMANNUS demonstrat, ex acidulis, leni calore adhibito, exhalare limpidam aquam nullo fere odore, aut sapore, aut colore conspicuam, sed concentratam habentem aquae medicatae potentiam, & adeo ad augendas vires efficacem, ut nihil sit supra. Hujusmodi lenis, sed gratissima simul & reficiens facultas in lacte est.

Vivis) Tyranni aliqui regionum barbararum saepe sibi vitam prorogaverunt, lepramque sanaverunt adhibitis balneis ex sanguine sanissimorum juvenum. Mitius remedii genus paratur ex lacte humano recenter mulcto.

Remorae) Post quinquagesimum annum jam declinant corpora, ergo cavendum, ne praesidia juventutis in viridi aetate consumas per potus spirituosos, venae sectionem. Ex quinquaginta hominibus, qui spirituosis abutuntur, vix unus est, qui quinquagesimum annum superet.

MLXIV.

Perfectissima) Summa enim mobilitas, quae ad perfectissimam sanitatem requiritur, nimis cito corpus deterit.

Rudiora) Qui corpus nimium curant, hebetant mentem: qui vero nimium studiis incumbunt, corpus invalidum reddunt. Vividae illae agitationes mentis & corporis non permittunt corpori, ut duret. Haec confirman-

firmantur per historias hominum longaevorum.

MLXV.

Cedrini) Adepti plurima commentati sunt de longaevitate, & tradiderunt tales sententias, quas aegre aliquis chemiae non peritus refutaverit. Dicebant, ex vegetabilibus, ex animalibus (sed hoc minimi pretii esse) & ex metallis pariter educi posse *Ens primum* sive spiritum Rectorem Inter vegetabilia annosissima est illa Larix, quam Cedrum Libani vocant, neque enim vermes timet, neque cariem, vasta arbor, quae in Chelsejano horto [l. G. sheldoniano oxoniensi] quinquaginta passuum ambitum umbra sua protegit, & continuo crescit. Hanc nunc arborem solam ex arboribus Paradisi superesse credebat HELMONTIUS, neque ullam noviter nasci, [quod falsum est, prodit enim ex semine sato], sed totidem hodie superesse, quot ante diluvium creatae fuerunt (& ex iisdem & arcam NOAE & arcam foederis factam fuisse 1732.) Hujus Cedri ens primum, eductum ope *τοῦ alcahest*, & in liquorem lactiformem praeparatum, dicebant corpus humanum usu suo aeque longaevum in sua specie facere, quam inter arbores cedrus est. Verum haec cedri longaevitas facultas est semini a creatore insita, neque habitat in humore cedri aut spiritu: Nos vero Cedrum non fecimus, sed factam accepimus, neque possumus ex ea vim eximere, quae in idiosyncrasia fundata latet, tam in solidis, quam in fluidis partibus.

Pro-

Proprietatis) Quod proprietatem producendae vitae possideat. Hoc medicamento fretus, promittebat PARACELSUS, se ad annos Methusalemi victurum, tunc vero deliberaturum, an placeret diutius in vivis manere. Verum non video illos adeptos longaevos esse. Ipse PARACELSUS anno aetatis quadragesimo septimo exstinctus est, HELMONTIUS sexagesimo septimo, ad eam vero aetatem plebs etiam inter conpotationes pervenit. Solus LULLIVS supra octoginta annos natus dicitur a barbaris occisus fuisse, dum religionem Christianam promulgat.

Metallis) Dicebant chemici, causam esse, quare aurum simplicissimum, & idem constantissimum sit inter corpora, & a paucissimis corporibus erodatur, posses vocare ens primum; aut spiritum rectorem auri. Hanc causam fixitatis concentratam, volebant educere per dissolutionem auri, deinde ad corpus humanum adplicare, & sociabilem reddere naturae nostrae & elementis tenuissimis radicalibus corporis eamdem inspirare constantiam, quae in auro est, ita corpus vel immortale reddere, vel certe longaevissimum. Inde illae laudes auri potabilis. Causa erroris est, quod omnem formarum sedem unice in humoribus ponerent : verum causa firmitatis auri, est in constructione solidorum elementorum auri. Neque quidquam sapientius consilium dederunt , quam ille, qui leporum carnes adsumeret,ut velox fieret cursor.

Juvenis) ARTEPHIUS aliquot exiguos libellos reliquit *de lapide philosophorum*, egre-

egregios certe, quos chemici pro oraculis venerantur, quia non intelligunt. De hoc viro narrant, eum invenisse magnetem spiritus humani, tunc eduxisse spiritum vitae ex juvene, cui ad hunc finem mori necesse fuerit: deinde, cum in provectissimum senium vixisset, vitae pertaesum hanc tincturam modice volatilem lagenulae inclusisse, ipsum vero se in sepulchrum abdidisse, ibi subinde aliquid de tinctura vitali naribus haurire, tantum, ut ad vivendum satis sit, ita jam supra mille annos vixisse. Hoc utique certum est, vim sani corporis posse transire in corpus effetum. Nam virgines, quae cum aniculis dormiunt, certum est consumi, vetulas vero melius inde habere.

Animalium) Qualis cervus esse creditur: verum carnes cervinae durissimae sunt, & nocere potius videntur, quam ad longaevitatem praeparare.

Hellebori) Hanc plantam *Dauram* vocavit PARACELSUS, quod ad scopum n. MLXII. idonea sit, corpus enim ab omni labe purgatum sperabat longaevissimum fore. Prudenter hic HELMONTIUS, contra chemicos stetit. Nempe oportet artem nosse, qua corpus exhaustum novis bonisque humoribus repleas: Ita MEDEA AESONEM quidem vetustis succis detractis juventuti reddidit, PELIAS autem male periit, quem exhaustum sibi ipsi reliquit.

Sigillatorum) Adepti dicebant, in omni creatura CREATOREM fecisse marem, feminam, & semen. In eo semine scintillulam minimam latere, quae totam molem

 diri-

dirigat, & faciat,ut hoc ens, neque aliud ex ſemine naſcatur. Hanc ſcintillam a NATURA obſignatam eſſe, tanto firmius, quanto conſtantiorem oporteret vitam eſſe entis,quod ex eo ſemine naſceretur,omnium ergo firmiſſime in auro obſignatam eſſe. Ergo oportere arte chemica ens primum reſolvere, per idem ens, unde concreverit, v. g. ſpiritum rectorem cinnamoni per aquam, tuncque ſperabant medicamentum ſe habiturum, eamdem cum homine firmitatem communicaturum, quae in auro eſt, cujus ens primum praeparaſſent. Ego vero credo, ſi auri firmitas homini conciliari poſſet, aeternum quidem fore, ſed perinde uti aurum immobilem. Statuam facerent ex machina.

MLXVI.

Adeo) Perpetuum mobile durat, quamdiu ipſa materia ſupereſt, ſe ipſum tamen agendo adterit. Corpus humanum autem ita factum eſt, ut ſe reficiat eodem tempore, quo deteritur : id vero nulla poteſt machina, neque poterit unquam. Verum & ipſum corpus humanum ultimo ſe ipſum deſtruit, omnia enim,quae in rerum natura novimus, corpora habent principium ſuum, & faſtigium, & declinationem, neque naturae curſum licet invertere. In Britannia viſus eſt homo provectiſſimae aetatis,qui centeſimum & quinquageſimum annum ſuperavit vivendo,neque nota ſunt certa exempla hominum, qui noſtro ſeculo ad majorem aetatem pervenerint. Sumatra & Java dicuntur ſenes alere ducentorum annorum.

[130.

[130. 149. 1732.] Caroli M. armiger, cui nomen faciunt Johanni de Temporibus, dicitur tercentis annis vixisse, & intus melle, extus oleo corpus conservasse: Haec tamen historia fabulam sapit, quis enim testis fidem fecerit de remotis seculis? neque enim ulli sodales tali seni supersunt: & non sine magno labore a CAROLO II Britanniae R. effectum est, ut illius sesquisecularis senis, nomine PARRY, aetas adsereretur, neque forte effectum fuisset, nisi certo anno in archivis testem fuisse repertum esset, cum ex legibus Regni notum sit, ante definitum annorum numerum non potuisse pro teste admitti. Hic Leidae homo vixit, qui seculum decimum septimum nasci viderat, & finiri, semper sanissimus: Interrogatus, quibus artibus ad tantam aetatem pervenisset, solebat respondere, ea methodo, quam nolis imitari, moderatione & sobrietate.

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ.

MLXVIII.

Haec ars docet regulas, quarum usu medicus prudens detegit, quid sit faciendum, ut vitam conservet, morborum causas inertes reddat, & morbum, ejusque effectus tollat. Et de hac parte artis medicae voluerunt Academiae fundatores, vt in examine candidati rigidissime explorarentur.

MLXVIII.

Medicamenta) Sunt instrumenta sive corpora physica, per quae adplicata corpori, me-

dicus corpus ita mutat, ut ſanum fiat ex aegro.

MLXIX.

Applicanda) Medicus ſcire debet, quid mutare oporteat, & per quaenam media, & qua methodo. Debet noſſe effectum medicamentorum, nihil enim auderet moliri, niſi praevideret, quid ex curatione ſua ſecuturum ſit. Ars enim tota verſatur circa futura, quod ipſum eam difficiliorem reddit.

Aegroto) Haec ſigna debent ab ipſo praeſente aegro peti, non ex generalibus inſtitutionibus medicis: nam iſtae, quando ad ſingulares caſus adaptantur, fallunt ſaepe. Sit caſus, qui indicet emeticum, poterit fieri ut datum hominem occidat, ſi medicus ad idioſyncraſiam peculiarem aegri animum non adverterit. Dantur enim, qui a vomitorio medicamento continuo convelluntur.

MLXX.

Indicans) Eſt conditio phyſica in corpore humano praeſens, praeterita, futura, ex qua diſco, quid in praeſente caſu agere oporteat vel nunc maxime vel in futurum.

Indicatio) Notitia indicantis, ſive eorum cognitio, quae ex cognitione indicantis, & nunc & in futurum agere oportet.

Indicatum) Id quod ſecundum leges artis, ex notitia indicantis, & indicationis, agere nunc oportet, & deinde oportebit.

MLXXI.

MLXXI.

Circa) Non tantum in ipso aegro, quod methodicorum non bonum consilium fuit. Nam indicatio petitur ex omni, quod scitur posse in aegrum aliquid agere. Sit aeger, qui ex variolis decumbat, & pone me scire posse ex astrologicis aut physicis, crastino die ingentem aestum futurum, deberem utique ex hac observatione, utcunque aliunde petita, discere quid agendum sit, ut praevertatur noxa, quae alioquin ex hoc aestu aegro inminet.

Praeteritum Si noverim aegrum alcohol copiose adsumsisse, inde disco, quid mihi faciendum sit.

METHODUS MEDENDI.

MLXXV.

Aegri) Vita perfectissima est facultas omnium actionum natura: vita vero morbosa est facultas exercendi aliquas functiones humanas, quae in aegro homine superest.

MLXXVI.

Agat) Morbus semper seipsum sanat. Nam morbus est illa vita inperfecta, quae de perfecta superest. Hanc ipsam *naturam* vocavit HIPPOCRATES, alii vires, nempe potentias generandi motus.

MLXXVIII.

Hinc intelligitur vita minima. Homo in syncope jacet, vix perficitur sanguinis circulatio, cor tamen hactenus palpitat, nondum adeo mors est. Adspergite faciem fri-

gida, augebitur elasticitas vasorum, hinc suscitatur sanguinis motus & aeger ad se redit. Vita vero maxima est calor auctus, a violento motu, aut in febrili pulsu.

MLXXX.

Causae) Tunc non quidem ipsum morbum curo, nam causa, certe ordine cogitandi, effectu prior est. Sed praevideo, quid eventurum sit, ex iis, quae nunc praesentia adsunt, & noxam inde orituram occupo. Hoc vocamus praecavere morbum.

MLXXXII.

Palliativa) Curanda est febris ardens: ago in ipsam causam morbi, sive adtritum nimium, ex quo secuturam gangraenam praevideo. Haec sanatio potest pro prophylactica haberi. Quando vitam victu sustineo, dicitur curatio conservatoria. Si vero inde tanta haemorrhagia oriretur, ut mortem inde metuerem, deberem tunc omnia relinquere, & admovere vitriolum, ut effluxus sanguinis reprimeretur.

ML XXXIII.

Vita) Si nihil medico agendum esset, quam addere aliquid, aut auferre, tota quidem ars per ludum disceretur. Sed & apponendo noceri potest, & removendo: & in eodem morbo, diversis temporibus, aegri ejusdem, vel eodem tempore ejusdem morbi in diversis hominibus alia & alia curatio requiritur. Ergo oportet distinguere, quid nunc noceat, quid nunc prosit. Nunquam quidem eo empiricus pervenit. Medicus,

omnia

omnia ea doctus, quae noſtro ſeculo ſciri poſſunt, poteſt aeque firmiter & confidenter de rebus a ſe geſtis reſpondere, ac juris conſultus rationem actionis ſuae ex Digeſtis dare didicit. Vulgus autem medicorum, prae oſcitantia, vel ex oppreſſione nimiorum laborum, errant quotidie. Ita ipſe Ego, cum ſim homo occupatiſſimus, ſaepe video ex poſtliminio ME temere & negligenter egiſſe, idemque fatebuntur de ſe ipſis, quicunque curationes ſuas ſcripto conſignant.

MLXXXV.

Repugnantes) In peripneumonia notha indicat oppreſſio pulmonum, ſanguinis vim inpellentem & infarcientem, & brevi ſuffocaturam: hae cauſae indicant venae ſectionem quae revellat. Verum repugnat morbi natura lenta, quae ſanguine ſubtracto augetur. In hujus modi bivio id ſemper praeferendum eſt, quod ad vitam magis neceſſarium: Nempe hic mitti ſanguinem oportet, ut avertatur imminens ſuffocatio, & tempus acquiratur pro reſolvendo viſcido. In alio caſu homo vulneratus haemorrhagiam paſſus, debiliſſimus eſt: medicus obvius commendabit forte potum boni vini, quo vires recuperet, ſed cautior alter monebit, non movendas eſſe guttulas illas ſanguinis, ne redeat haemorrhagia, neque adeo vinum exhibendum. Tunc idem vulnus indicat contraria. Hoc in medicina maxime terribile eſt. Da vinum, aeger ſanguinem omnem amittet: non da, peribit forte per animi deliquium: & tamen ex continuo

petendum est confilium, nam in morbis, praefertim acutis nulla dilatio locum habet.

MLXXXVI.

Naturam) Maxime fecundum naturam est vis vitae, neque tamen femper confervanda eft: quam primum enim aliquid magis urgens contraindicat, minuenda eft vis vitae, ut in futurum reftituatur. Exemplum in Pleuritide notum eft.

Contra) Ut fanguis effluens ex naribus fifti poffit, vena in alio loco fecanda eft.

Nutritur) Id enim omne, quod vocamus nos ipfos, fuit aliud corpus, quod nunc in noftram naturam mutatum eft. Olim fuimus grano fabuli minores.

Vita fuperftes) Ergo ars noftra non in morbum operatur, fed in vitam: eam HELMONTIVS archeum dicebat, in eum adeo archeum medicina agit: pone enim liquida humana non fluere, fubito omnis occafio medendi ablata eft. Quamprimum vita amiffa eft, nullum fupereft medicamentum, cum nullum in cadaver operetur. Ergo manifeftum eft, in contrariis indicantibus ea media oportere eligi, quibus vita confervatur.

Simili) Sanguis reparatur fanguine, lac lacte, blanda blandis, acria acribus.

Contraria) Non iis, quae praefenti morbo contraria opponuntur, fed iis medicamentis, quorum effectus in futurum caufae morbi contrarius eft. Ergo male hoc dogma PARACELSUS irridet, & HELMONTIVS, quod v. g. homo congelatus occidatur, fi continuo eum foco admoveris, & e contrario calor vitalis renovetur, fi aqua frigida ablueris. Non confiderant, frigus morbofum etiam in hoc cafu debere per calorem

rem conservari, & remedia, quae calorem renasci faciunt, quaecunque demum fuerint, tamen certe frigori contraria esse. Quando in febre ardente frigus naturale restituere oportet, non ideo aquam frigidam dare oportet, verum talia, ex quibus postea refrigeratio sequatur.

Insolita) Utinam haec ubique prae oculis haberemus! In musaeo quidem gubernamus, non in crasi aegri: ex aegro tamen oportet docere, quae sint agenda: Non enim omne novum semper optimum est, sed id quod naturae congruit. Qui diu vino adsuevit, etiam in morbo vix potest vino integre carere. MITHRIDATES, dum insidias novercae timet, antidoto suo eam consuetudinem acquisivit, ut impune ferret omnia venena eo tempore cognita; quae denique felicitas ipsi in calamitatem cessit, gladio enim se confodere coactus est, ut triumphum effugeret, nihil proficientibus venenis. Indica mulier ita adsueta fuerat veneno vehementissimo, ut exhalaret undique auram venenatam, & per concubitum occidere posset amantem, ipsa interim libera vigensque: hanc occidendo ALEXANDRO destinaverunt.

Leniora) Nunquam in parva mole magna remedia adhibere oportet. Hac ratione conciliabantur duo celebres medici Amstelaedamenses, quorum alter FABII instar cunctatoris, omnia timide agebat & ex propinquo: audacior alter urebat, secabat, tentabat extrema quaelibet. Singuli adhibiti saepe negligebat alter, fata praecipitabat alter. Conjuncti vocati dabant

optima consilia, cum phlegma bilem temperaret.

INDICATIO VITALIS.

MXC.

Propulsio) Integra vita est unice distributio aequabilis liquidi vitalis per vasa omnia. Quando homo, omnibus conditionibus ad vitam conservandam instructus, brevissimo tempore sub aqua demersus tenetur, sic ut omnia eadem maneant, motus vero cordis & pulmonum desit, tunc & sanitas & ipsa vita pereunt una.

MXCI.

Apti) Ut nempe in humore ad cor ingresso sint partes omnes, quae requiruntur ad replenda omnia in corpore humano vasa.

MXCII.

Contractilem) Nequit ista subsistere, absque humorum motu, neque motus humorum absque elasticitate vasorum. Haec nihil aliud est, quam conatus, ut reddant se minora, inde vero necesse est humores promoveri. Neque unum absque altero potest fuisse, sed utrumque necesse est factum esse ab EA causa, quae omnia simul praevidit: Adeoque corpus humanum non mechanice fabricatum, sed ab ENTE omnipotente, simul omnia faciente, constructum est.

MXCIII.

Fibrae) LEEUWENHOECKIVS & RUYSCHIVS demonstrant, vasa majora constare membranis, has habere sua vasa, & hanc progressionem pergere, donec veniatur ad vas ultimum inter cognita, nempe nervulum.

MXCIV.

Scopus est, ut liquor adsit, ea copia, & ea qualitate, quae requiritur ad motus omnes perficiendos: & ut vas elasticum sit, motumque, qualis requiritur, liquido inprimat.

CARDIACA ET DIAETA AEGROTI.

MXCV.

Hoc nomen datum est, non quod in cor immediate agant, sed ob effectum oblique cordis vires augentem & vitam conservantem. Latini cardiacae nomine morbum stomachi intelligunt. *Horatius* de avaro, qui prae turpi sorditie nolebat edere, ait,

Non est cardiacus.

MXVI.

Restituant) Homo per vulnus amisit sanguinem omnem: morietur utique, nisi ex suppeditato alimento novum sanguinem simillimum prioris fecerit.

Vires roborantes) Si humores quidem boni fuerint, defecerit autem elater in corde & arteriis, quiescent utique humores, & aeger

aeger vel animo linquetur, vel peribit.

Stimulando) Vis in noſtro corpore inſita eſt inexplicabilis, ut ad applicationem alicujus acrimoniae ſe contrahant omnia. Si fortiſſimus homo, dum, cum truculentisſimo hoſte dimicat, guttulam aceti oculo illapſum percipit, neque vitae certe cupido, nec robur inpediet, quin oculum claudat invitus.

Stagnantes) Homo ſub aquis merſus illico extrahatur; ſi tunc vim adplicuerim, quae faciat, ut diaphragma contrahatur, redibit ad vitam, qui mortuus videtur. Concutere oportet hominem quam fortiſſime, aerem vero valide per os & nares inpellere, more Afrorum, uti ex M. S. didici, & experimento HOOKIANI ſimili.

MXCVII.

Non indigeant) Saepe actiones adeo debiles ſunt, ut adſumta neque expellant, neque ſubigant, vel humores adeo corrupti, ut etiam cibos inficiant. Si bilis putrida in ventriculo haeſerit, tunc ova, carnesque non convenient, quae ex contactu putridi putreſcunt. In nidoroſis ructibus obeſorum, ab oleo abſtinere oportet &c. Ea vero danda, quae recto curſu per meſenterium & vaſa lactea ſanguinem adeant, & absque praeparatione per anguſta vaſa pulmonum tranſire poſſint. Ergo, quando indicatio vitalis urget, percurrere oportet has cauſas, & videndum, quae nam ſpecies cardiacorum conveniat.

MXCVII.

MXCVIII.

Saepe vero debilitas a sola plethora est: tunc inanitio ipsa pro cardiaco est.

MXCIX.

Vitio) Prouti sal, vel oleum, vel bilis, vel alcali, vel acidum peccaverint, semper contraria eorum exhibenda sunt. Signa vero, ex quibus naturam dominantis vitii discas, supra in semejoticis dicta sunt.

MC.

Cremor) In Pleuritide, quando aeger debilissimus est, ut vix spirare possit, acuta vero febris pergit saevire, nihil potest cardiacorum exhiberi, neque dabat quidquam HIPPOCRATES, praeter aquam, in qua tostum hordeum coctum sit, ut tamen sero lactis non esset crassior. Deinde crassius exhiberi potest, quam serum lactis recens, & sic adscendi, aucta paulatim meracitate alimenti, donec veram pultem propinare liceat. Eadem tenuiora aut crassiora, pro aegri diversa indole concedebat HIPPOCRATES.

Panis) Itali loco hordei panem decoquunt, qui flatus non generet.

Avena) Britanni fere solis carnibus vivunt, eorum juventus floridissima est, iis nihil pene magis salubre est, quam avenae decoctum, quod facillime acescit, alcali subigit, & sanguinem diluit, neque putrescit unquam. Talia ipsa NATURA commendare videtur: offeratur homini acute febricitanti avicula delicatissima, horrebit ad odorem: Sed offer nunc cerasa cum lacte

lacte ebutyrato, aut cerasorum succum, cum succo aurantii, aqua dilutum, devorabit avide, & optime inde habebit. Avenam inter haec commendo, quod in morbo acuto id praestet, cuius natura est citissime acescere: nam avena hoc mane cocta, hora duodecima jam acida est, aceti similis. Caeterum etiam hordeum, oryza, & alia cerealia hic adhiberi possunt.

Fructibus) Omnia bona sunt, dum ita cocta sint, ut aer exeat, deinde panis micula, & nitrum & saccharum addatur. Saepissime dedi in variis morbis acutis: & gratissima sunt aegris. Fructibus horaeis non aliud praestantius alimentum est in regionibus fervidis, Gallia citeriore, Hispania &c. Ibi homines in alcalinam indolem vergunt: his NATURA dedit medicamenti loco fructus horaeos, in regione minus ardente non proventuros, ibi vero semper maturitatem perfectiorem adepturos, ubi caelum maxime ardet. Hos fructus homines non hyeme, sed aestate appetunt; quando corpora putredini maxime obnoxia sunt. Videtis naturam hic pro medico esse, dare hominibus quae prosint, & facere ut appetant, quando egent, nec appetant, quando iis carere possint.

Pulposis) Hi acescunt, fermentant, & humores mitigant. Nihil credo ad temperandam bilem & in ardentibus morbis praestabilius dari posse, quam cucumeres, quos non video cur adeo valde, vituperent aegri.

Lac) Et lac facile acescit, serum lactis etiam magis, lac vero ebutyratum jam acidum

dum eſt. Hujus ſerum per manicam colatum, inter ſera ſubtilisſimum eſt. In febre ardente, peripnevmonia, morbillis, variolis, nihil pulchrius eſt, quam hydrogala, ſive lac triplici pondere aquae temperatum, vel lactis ſerum cum ſaccharo, ne aceſcat.

M C I.

Ordo offerendi) Nihil hic doceri poteſt, quod in omni cauſa conveniat. - - Cruda vix ſoleo dare, quod flatus faciant, coctio vero expellit aerem. Ergo coquam poma in aqua, addam vini paulum, aut citri ſuccum cum ſaccharo, & in putridisſimis morbis avenam cum ſero lactis acidulo coctam.

MCII.

Animalium) Inprimis avium, quae vermiculis paſcuntur, & quarum carnem luxurioſam vocant. Inter omnia, quae acido potentisſime reſiſtunt, ova ſunt, nihil enim citius putreſcit: deinde aves rapaces, perdices, attagenes, piſces, & eorum ova.

Gelatinam) Cave tamen, ne talia debili ventriculo offeras: Nam magna demum vi vitae ſuperantur, & niſi haec adſit, in gluten abeunt. Vulgi error eſt, haec eo magis roborare, quo meraciora ſunt, & certum eſt, debili ventriculo magis profutura eſſe, ſi decupla aqua dilueris.

M C I V.

Muriatica) Utatur fructibus, aut recentibus carnibus.

MCV.

MCV.

Dilutio) Qualis fit ex aqua, cum ſucco preſſo ceraſorum maturorum & pauco ſaccharo. Eadem decocti avenae natura eſt. Neſcio unde in mentem venerit mortalium, ſaccharum & mel biliola eſſe: utrumque certe ſolo calore in acetum acerrimum abit. Non ignoro mel in Aſia certis locis nigrum & venenatum gigni. Sed hoc tribui debet plantis, ex quibus apes mel colligunt.

MCVI.

Fluida) Si nimis fluida, poma ſubauſtera vel pira darem. Si nimis craſſa, ſolo ſucco recenter preſſo uvarum maturarum omnia in aquam diſſolvam.

MCVII.

In unum) Ita ſuccus cydoniorum intra unicum momentum os mane ſaliva totum humidum exſiccat, dum vaſa conſtringit, ſalivam adeo arcet adplicatione partium medicatarum, quae fibras admotae cogunt, ut fortius contrahantur. Ita ab uvis maturis diarrhoea producitur. Deinde vaſa roborantur, quia fibrae corporis ſolutae, & diſtantes, in unam molem coguntur. Terra tabacaria, quae porcellana paulo craſſior eſt, humentibus labiis adhaeret, ut vix ſeparari poſſit, quin membranulam detrahat, extracto enim liquido fibrae vaſorum propius ad ſe invicem accedunt. Idem facit ferrum frigidiſſimum, puerili experimento linguae adplicatum. Sed haec omnia prudenter

denter adhibere oportet, cum valde nocere possint.

MCIX.

Prudens) Nam optima medicamenta inprudenti usu noxia fiunt. Vulgo laudatur in leucophlegmaticis austerorum usus, qui tamen resorbentia vasa, & ventriculi & intestinorum constringit, neque ad sanguinem pervenit, adeoque unice in primis viis operatur, & si in sanguinem perveniret, moraretur sanguinis per minima vasa transitum. Praestat motus muscularis & frictio, quae elaterem fibrarum languentem supplent, & in humores ea ratione agunt, qua vasa sana. Haec methodus merito a GALENO tot laudes accepit, qui integrum de frictionibus librum reliquit.

MCX.

Sanorum) Homines debilissimi melius respirant in consortio multorum sanorum juvenum, quam ubi soli degunt.

Uberibus) Tunc ipsa femina sanum humorem pro lactente praeparat, neque lac sugitur, quale bibitur, sed plenum eo spiritu, quem solet exhalando amittere. Hoc remedio CAPIVACCIUS contabescentem Principem COLUMNAM, unicum nobilis stirpis, conservavit, jubendo ut delectae feminae, certo victu utentes, eum lactarent, consilio adeo felici, ut nunc post duo secula stirps antiqua superstes floreat.

Vasa) Machina nempe PAPINI, ne spiritus avolent.

Mobili) Quando vinum maturum optimum in latam patinam effunditur, ſpargit odorem volatilem, diverſum ab odore ejusdem vini, dum bibitur, quo exhalato reliquum vappa eſt. Oportet tamen cautius haurire, nam odor vini Rhenani, Jaſmini, Mari, diutius hauſti ſpiritus noſtros veluti figere videntur.

MCXI.

Deficere) In febre ardente, ubi humores alioquin nimis celeriter circulum obeunt, haec omnia nocent; tunc vero adhibere oportet, quando nervorum languor adeſt. Qui ex viſo vulnere pallet, & animo linquitur, ei tamen vaſa fortia ſunt, & humorum abunde, & ſpirituum, ſolus motus deeſt. Sufficit ergo adſpergere frigida, aut ſpiritum vini naribus offerre. Qui aqua ſubmerſi extracti ſunt, reviviſcunt etiam poſt ſeptimanae ſub aqua transactae tempus, ſi ſpina dorſi fricetur, rotetur corpus, & aer infletur in os & anum, teſte PECHLINO.

MCXII.

Curaſſavicum) Nunquam a pedra del porco, neque a bezoar adeo felicem effectum expertus ſum, atque ab hoc pomo, cum ſucco expreſſo exhibito. Si recens tale pomum animo delinquenti ſub nares obtuleris, ſubito vires recuperabit.

Odores lenes] Volatiles, quibus exhalantibus brevi omnis efficacia perit. Inter haec, ſuaveolentia intenſiora, ut Hyacinthus tuberoſus indicus, nocent fere hyſtericis & viris debilioribus, his enim non languidum, ſed

ſed nimis mobile eſt nervorum ſyſtema: faetida vero proſunt, neque aliud pulchrius eſt, quam aſa faetida, in pilulas formata, & ter quotidie exhibita. Magnum medicum novi, cui pilulae pro arcano erant, ex aſa faetida factae, cum pauxillo camphorae, & caſtoreo, multo maſtiche, & aliqua vi terebinthinae. Quando femina inter conventus amicarum animo defecerat, dabat talem pilulam, granorum quinque ad quindecim usque, felici eventu, ſtimulus enim erat, idemque tenax & diuturnus. Eaedem proficuae erant oratoribus alta voce ad populum dicturis.

Calidiori) Inprimis angelica: omnia vero vaporem volatilem exhalant, & tamdiu vires habent, quamdiu hic vapor praeſens adeſt.

Singulares) Viri moſchum tolerant, feminae minime, etiam ſanae. Zibethum mirum eſt excrementi genus: vidi Amſtelodami cameras, ubi hoc animal adſervatur, fere inebriatur, qui primum eas ſubit, femina vero tenerior certe animo linquitur. Idem de ambra verum eſt.

Vina) Rhenana, moſellana.

Huc pertinet doctrina Adeptorum, qui docent naturam ſpiritus admirabili efficacia praeditos in quolibet corpore, maxime vegetabili poſuiſſe, minimo volumine conprehenſos, qui ſuſcepti noſtros ſpiritus ſtimulent. Verum iidem, monentibus Adeptis, nimia copia adſumti ſuffocant noſtros; uti lux ſolis candelae lumen exſtingit.

Aceta) Ad deliquia animi ex prima graviditate, nihil pulchrius novi, quam acetum

calefactum ſub nates poſitum. Tutum eſt, & certo reficit.

MCXIII.

Deſtructionem) In adultis ſaepe maximum medicamentum cardiacum eſt ipſa debilitatio, quod ſaepe, neque unquam ſatis moneo. Homo juvenis, ſanus, plethoricus, vino plenus, maxime ſi ſpirituoſum fuerit, incidit in tantam debilitatem, ut pedibus ſuis ſe ſuſtinere nequeat. Si dederis cardiaca jam recenſita, augebis debilitatem. Si vero ſanguinem miſeris ad duas vel tres libras, continuo vires redibunt. Haec enim debilitas orta eſt ex maximo ſpirituum motu. Uti duae contrariae procellae ſe ſuſtinent, & tranquillitatem faciunt in contraria urgendo, coguntque barometrum, ut ante tempeſtates altum ſit. Quamprimum vero boreas auſtrum vicit, mox in regionem adverſarii aer ſumma vi irruit.

ΠΡΟΦΥΛΑΞΙΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ.

MCXVII.

Talis inprimis elegantiſſima machina habetur depicta apud FABRICIUM ab AQVABENDENTE, *σπλομοχλιον* vocat, in qua totum corpus humanum, per omnes articulationes artificioſa machina expreſſum habetur. Caeterum haec omnia ex Chirurgia oportet repetere, quae aut manus, aut medicamentorum ope mala externa ſanat, male unita ſeparat, ſeparata conjungit, ſup-

supplet quod deficit, & aufert superflua.

MCXVIII.

Interioribus) Vulnus musculo Psoae inflictum, vel idem, si in cavum corporis humani penetraverit, non differt in propria indole: discrimen vero facit, quod extus pus salutare, intus malum sit. Quid ergo faciam? emplastrum in externo vulnere adplicarem, quod labia sibi adplicata retineret, nunc non possum, vix ipsum sanguinem sistere licet. Sed ipsa natura facit, quod solent emplastra, roridum nempe spargit humorem, qualem per emplastra accersere solemus, arcet aerem & frigus, & efficit, ut non disturbata in sanando vulnere laborare possit.

ΑΝΤΙΔΟΤΑ.

MCXIX.

Venena) Multum laborem hic toleravi, legi scriptores omnes, qui in quacunque lingua de venenis scripsere, excerpsi experimenta, disposui sub sequentibus classibus, & exiguum de venenis tractatum conpilavi. Et si certe in hoc libro pretium aliquod est, hic in hac tractatione de veneno esse credo. Multa didici ex Botanicis, dum venenatas plantas volo cognoscere. Multa addere nolui, cum melius sit ea ignorari, quibus notis generi humano forte plus mali, quam emolumenti inde veniret. Novi autem venena, quae hominem absque ullo nuncio mali, uno ictu

oculi citius mortuum prosternunt. Sed in universum, Venenum dico omne illud, quod ingestum vel applicatum corpori talem in corpore humano mutationem excitat, quae per ipsam eam mutationem non superatur. Medicamentum praeterea in eo differt, quod ipsa, quam facit, mutatio in sanitatem tendat, venenum vero corpus mutet, ut ex sano aegrum fiat, aut cadaver. Vitrum antimonii parva dosi datum purgat sursum & deorsum, & aegrum restituit, est medicamentum: idem nimia copia exhibitum occidere potest, tanto vomitu excitato, ut per solam mortem finiatur. Adparet multa corpora eadem & medicamenta & venena esse.

Velocia) Possunt arte venefica talia parari venena, ut ad nutum propinantis agant, & vix ulla arte praecaveri queant. Sub LUDOVICI XIV. imperio nobilis femina hujus modi pulverem invenerat, quo plurimi alienas opes heredibus exstinctis involabant, ab effectu dixerunt *poudre de succession*. Sed conplices *camera ardens* ad eam rem constituta exstinxit. Occasionem ab hac tragoedia sumsi, ut adtento animo in haec corpora inquirerem.

MCXX.

Sensibilis) Si sensibus perciperetur, continuo contrariis exhalationibus destrui posset.

Flamma) Graeci in Trojano bello, cum pestilentiam iratus immisisset APOLLO, rogis excitatis omnia cadavera conbusserunt. Omne enim notum venenum vim suam in igne

igne amittit, adeoque etiam venenatus aer miasmata deponit, quando per flammam ducitur. Ergo recte veteres PHOEBUM ἀλεξικακον s. venenorum domitorem dixerunt. Et inde forte orta est consuetudo antiquissima comburendi cadavera, quae in Asia obtinet, efficaciter procul dubio cautura, ne de pestilente fomite aliquid reliquum fiat. Verum praeterea omnes vestes & instrumenta igne delenda sunt, quibus homines peste exstincti usi fuerant: vapor enim pestilentium rerum exustarum non nocet. Non ita vapor arsenici conbusti, qui per os ingressus certo necat.

Putridis] Hujus modi vapores reperiuntur in quibusdam speluncis Italiae: & EGO similia passus sum a vapore urinae diu putrefactae.

Aceti) Quando venenum pestis per aerem obvolitans, ejus naturae est, ut gangraenas excitet, spargendum per aedes acetum, & spongiae aceto ebriae sub naribus tenendae: ita nullus aer hauritur, nisi conditus acidis vaporibus. Hinc etiam pyrius pulvis accensus hic valet, dum enim deflagrat, parantur subito volatiles, acidissimi, spiritus nitri & sulphuris, qui totum aerem late replent. Novi familias praeservatas fuisse in pestilentia, dum aliquoties quotidie drachmam pyrii pulveris in testa clausis fenestris foribusque incenderunt. Puteus, qui multos operarios Parisiis necaverat, injecta sphaera pyria (*handgranate*) purificatus fuit. Et camera, in qua sulfur ea copia conbustum fuit, ut tussi mota non noceat, certo tutos in peste praestat. Merito ergo in peste nomen suum

τοῦ Θείου meretur ſulfur, quo ab HIPPOCRATE ornatur.

Alcalina) Aliquando ſpiritum vitrioli ſumma vi ignis extorquebam, prodibat jam ſiccus quaſi & coeruleus phoſphorus, acceſſi adeo, ut ex HELMONTII conſilio vas removerem. Sed halitum in eo labore excepi, qui forte ME unico momento ſuffocaſſet, conſtrictis pulmonibus, niſi ſpiritus ſalis ammoniaci ad manus fuiſſet.

Hippocratica) HIPPOCRATES rogos ingentes per moenia urbium ſtruxit, ut per ignem iret omnis aer, quem venti ad civitatem ferrent, certus purum futurum eum omnem aerem, qui per ignem tranſiiſſet. [1732. obſtrui juſſit aditus per montes illyricos, qui peſtem potuiſſent in Graeciam admittere, bene gnarus, vapores peſtilentes non alte de terra adſcendere. Deinde focos &c.

MCXXI.

Vix noſcuntur) Corpus venenatum ordinario non totum venenum eſt, ſed pars ſpirituoſa corporis, quae ſola veneni naturam habet. Talis in mercurio & arſenico vapor eſt, quo ſublato arſenici pars reliqua innoxium corpus eſt.

Inertes) Venenum viperae iners redditur a viribus ventriculi humani & primarum viarum. Nam integra uncia veneni viperini per os ingeſta non nocet: cum tamen in eodem veneno intincta acicula, cui forte centeſima pars guttulae adhaeſit, adacta in ſanguineum vas vivi animalis, illud pene certo occidat.

MCXXII.

MCXXII.

Cognitis) Vipera apud academicos Hetruſcos, irritata mordet ad nares robuſtiſſimum taurum, moritur continuo, & ſecatur ab accuratiſſimis anatomicis, nihil in toto corpore tauri vel in ſolidis, vel in fluidis partibus mutatum reperitur. Aer ex peſtilente labe infectus adlabitur ad nares hominis ſaniſſimi, concidit continuo, & ſubito exſpirat, uti in mercatorum eccleſia Londini viſum eſt. Lardum inficitur tabo peſtifero hominis ex peſtilentia defuncti, & admovetur cuti ſani hominis, occidit ſubito, uti exempla Viennae docuerunt, cum ſceleſtiſſimi veſpillones hac fraude mortes patrarent, quos in ultionem ſceleris ſepelierunt vivos. Literae venenatae ſcriptae ſunt, inbutae veneno, quod per chartas non penetraret, ſed apertis literis adflaretur legentis faciei, ſubitoque eum necaret.

Mirabilibus) Ita ſeps hominis, quem momordit, adipoſum panniculum totum ante mortem putrefacit: uti ex Aſia, & Africa mihi relatum eſt, ubi hoc animalium genus noſtro ſeculo adhuc invenitur.

Aliis) Mercurius ſublimatus, arſenicum producunt dolores, inflammationes, gangraenas.

Priori) Quae ex ipſa fabrica intelliguntur machinam deſtruere, uti pulvis adamantum, qui inteſtina erodit.

MCXXIII.

Toti) VETERES dicebant ſubſtantiam horum corporum toti ſubſtantiae hominis contrariam eſſe, ita nihil quidem explicabant

neque tamen vellem eos ideo inprobare. Difficile ergo videtur remedium invenire, cum venenorum effectus, neque fymptomatibus, neque caufa, cum ullo notorum corporum conveniat. Invenienda funt, quae tota fubftantia fua toti morbo refiftant. Ita vipera trita, & inpofita in vulnus, quod ipfa inflixit: aut fcorpius, vulneri a proprio cauda illato admotus, fanare dicuntur, & femper, & fola. Lithuani & alii fcribunt maximum peftis antidotum bufonem effe, fi vivus captus, exficcatus, in paftillos redactus corpori adpendatur.

MCXXIV.

Occulta) Quae per mirifica alexipharmaca fanantur, de quibus nihil intelligitur praeter fucceffum experiendo confirmatum. Ita ferpens ille αἱμοῤῥοῦς & olim, & nunc in Africa reperitur, qui morfu facit, ut pulmo fanguinem merum pluat. Hujus vim nemo nifi ab experientia cognofcit, nemo etiam nifi experiundo medicamentum inveniet.

MCXXV.

Cognitis) Διψὰς perimit hominem per fitim, nulla arte humana fanabilem. Non ignoro, quid in aliis morbis fitim faciat, & quibus mediis fedari queat. Ergo propinabo acidiffimam pofcam, Quando vero Σηψ hominem momordit, adplicabo toti corpori fpiritum vitrioli in aqua dilutum, magna copia, & multum mirabor, nifi utrumque fanatum viderim.

MCXXVI.

Promtum) Saepe enim venena valde celeriter agunt, & ilico auxilium poſcunt.

Adeſſet) Homo deglutivit mercurii ſublimati unciam unam vel ſpiritum vitrioli, ſcio mala ab acido concentratiſſimo oritura. Continuo diſſolvam in pinta aquae olei tartari uncias duas, & propinabo omnem: ita alcali meum ex ſublimato mercurio faciet non ſublimatum, ſed praecipitatum flavum, innoxium. Niſi prius mercurium ſublimatum adſumſiſſet, periiſſet homo ab ea doſi olei tartari, quae gangraenam in ventriculo feciſſet; nunc, cum adſumſerit, peribit, niſi idem biberit.

MCXXVII.

Phyſica) Male medici plerumque venena ad unam claſſem ſolent reducere. Nam alia agunt in primis viis vi nota, erodente, mechanica, uti pulvis adamantum, alia operantur in ſpiritus, alia in pulmones, uti vapor ſpiritus vitrioli. Longe melius NICANDER, qui venena in claſſes diviſit; eorum alia explicata dedit, cum ſymptomata deſcribat, in aliis nihil notavit, praeter funeſtum eventum. In primis illuſtravit hanc hiſtoriam DIOSCORIDES, qui, cum miles eſſet, pene per totum orbem terrarum cognitum ſtipendia meruit, ut materiam medicam perfectius cognoſceret. Hic fere omnia antidota recenſet.

Mechanica) Adamas operatur unice acumine & duritie glebularum, quae omnes partes noſtras diſcindunt; neque certe ob frigus nocet, quae VETERUM ſententia

fuit,

fuit, sed operatur ad modum innumerabilium minutarum lanceolarum. Satis adfinis est efficacia pilorum ex naso tigridis, quos concisos propinant, cum enim rigidi sint, insinuant se in intestinorum carnem, & exulcerant, sic per languorem necant, neque medicamentum inveniri potest, cum nullum norimus, quod pilos dissolvat.

Anatomia) Sed plurima nos latent: quis enim dixerit, quales sint veneni pestiferi particulae? Effectum novimus, modum operandi ignoramus.

MCXXVIIII.

Ignorata) Quando ex symptomatibus anomalis cognovi, hominem ex veneno laborare, neque vero novi, quale venenum sumserit, neque adeo remedium proprium novi, urgens vero malum multam meditationem non admittit, utendum est communibus, ergo propino continuo libras aquae tepidae viginti aut triginta, ita submergo acerrimum salem in copia liquoris diluentis. Pulcherrimum exemplum exstat, apud SYDENHAMVM, in famulo Pharmacopolae, qui sublimato mercurio devorato, aqua affatim hausta, balneis, fomentis, clysmatibus aquosis sanatus est. Neque desistendum ab infundenda aqua etiam per muliebria, donec certus fueris venenum satis dilutum esse, ut nequeat nocere. Argenti vivi sublimati drachma una lethalis est, eadem in viginti quinque aquae libris diluta innoxie adsumitur. Nam aqua omnia venena enervat, quae cum aqua misceri possunt; alia vero aquam respuunt,ceduntque oleo, uti arsenicum.

Lixi

Lixivium) Uncia una ſaponis veneti, in libra aquae ſoluta.

Olea) Butyrum praeſens remedium eſt ad omne genus venenorum: itidemque oleum recens, dulce, ea copia adſumtum, ut inteſtina reſolvantur: maxime vero valet contra arſenicum. Expertus eſt eam vim empiricus, qui cum adverſario de praeſtantia orvietani ſui certabat, ergo plurimum butyrum ante venenum inglutivit, ſic nihil ab arſenico noxae paſſus eſt. Alter in ſiccum corpus arſenicum recepit, ſuo fiſus orvietano, & miſere periit. Poſt adſumtos pilos tigridis & adamantis fragmenta oleum etiam prodeſſet laxando.

Animalium) Uti lactis cremor.

Opium) Non debellat quidem ullum venenum, ſed ſpasmodicos motus, ſuſcitatos a veneno ſopit. Hinc ab ipſo DIOSCORIDE laudatum legitur. Nempe nullum venenum ex ſe ipſo venenum eſt, neque noceret, niſi a vi vitae in actum deduceretur. Quando mille lanceolas manu teneo laxas, immobiles, nihil nocent: quamprimum muſculos agitavero, vulnerabunt undique. Ergo opium antidotum eſſe poterit, dum vires vitae ſopit, ne venenum actuoſum reddatur.

Generale) Ridiculum eſt remedium quaerere, quod & contra ſpiritum vitrioli faciat, & contra tartari oleum, & contra viperae morſum, & contra adtritos adamantes. Orvietanum, mithridatium &c. pro alexipharmacis univerſalibus vendi ſolent: ſed ea fere ad morſus venenatos proſunt, contra contuſos adamantes nihil effectura.

MCXXX.

MCXXX.

Nocent) Aliqua conpoſita proſunt, quae ſeorſim data veneni loco forent. Ita oleum vitrioli, & pariter tartari oleum, ſeorſim data ventriculum exurunt, miſta eadem innocentem, & efficacem in chronicis malis vitriolatum tartarum conſtituunt.

MCXXXI.

Haeret) Remedia ſemper oportet per eamdem viam adplicare, per quam venena ſubierunt. Si halitu ſuo cerebrum occupaverint, antidotus naribus admovenda. Si per os adſumſerit aeger, etiam a exipharmaca deglutiat.

Domare) Omnia acida, ſolo aceto excepto, venis infuſa in vivo animale, cogunt ſanguinem, faciunt peripneumoniam, mortem. Si ergo noſſem acidum venenum ſe in venas inſinuaſſe, (v. g. ſi ad haemorrhagiam ſiſtendam oleum vitrioli nimia copia extus admotum fuiſſet) tunc tutiſſima antidotus foret ligare venam ſupra locum, ubi venenum infuſum eſt, ne virus continuo ad cor veniret, deinde educere aperta vena ſanguinem proximum. Nihil hic antacida facerent, quae per os ſumerentur, nimis enim diu morarentur in corpore prius, quam ad locum deſtinatum venirent.

Claſſis) Si noverim arſenicum adſumtum eſſe, interrogabo qua hora? Reſpondetur, ante ſex horas; ergo nihil moliar, nam morbus omni medicamento potentior eſt. Si vero ante aliquot horae minuta infortunium acciderit, continuo vulgaris olei libras

ali-

aliquot infundam, post oleum vero bonam dosin vitrioli albi; si vero post dimidiam horam vocatus venerim, & tormina ventris atque inflatio umbilici indicaverint malum jam in intestinis saevire, tunc per clysmata inmanem vim olei jubebo infundi.

MCXXXII.

Susceptum) Id semper fit per venas, arteriae enim nimis resistunt ingressuris corporibus.

Marsorum) Exercitus Romanorum & Graecorum in Africam delati occurrebant legionibus animalium lethiferorum, & plures milites amittebant ab his pestibus, quam ab ipso hoste. Vocabant ergo Psyllos, Marsosque dictos populos, & conducebant stipendio: hi sugebant partem laesam, donec protuberaret tumida, & ita fere semper sanabatur aeger, certo periturus, si haec opes abesset. Ergo his gentibus vim insitam antidotariam adtribuerunt, cum persuasi essent, venena morsu nocentia etiam per os adsumta interimere. Sed CATO, cum milites de fonte non auderent bibere, territi metu bestiarum in aquis forte latentium, inclamavit sapientior, & Marsorum experimento confirmatus:

Morsus virus habent, & fatum dente minantur,
Pocula morte carent LUCAN.

& primus, quod minime solebat, aquam haustam ex galea bibit. Confirmavit CATONIS judicium experimentum IACOBI COZZI, qui in aula hetrusca integram drachmam venenatissimi succi ex ore viperae expres-

expreſſi, intrepidus abligurivit, cum una centeſima pars grani certo occidat, ſi in ſanguinem non mutata venerit.

Magnetica) Sunt, qui haec omnia refutent, ſed in Italia, ubi magna vis ſcorpiorum eſt, nemo ſubit diverſorium, quin hoſpes ei lagenam oleo ſcorpiorum plenam indicet, quod vulneri, ſi quod ei beſtiola inflixerit, continuo inungat, ſic mortis evitaturus periculum. IPSE poſſideo lapillum exiguum ex India adlatum; qui eum miſerunt, addiderunt, ſi vipera illa teterrima *cobra de capello (brillſlang)* hominem momorderit, hunc lapillum vulneri inponi, & adhaerere, & venenum omne exſugere, ſaturum vero ſponte cadere, tunc venenum in lac recenter mulctum deponere, iterumque inproſitum ſugere, donec hominem omni periculo immunem reddiderit; Cuti vero hominis non demorſi minime adhaerere. Ita bufo venenum peſtilentiae per ſympathiam aliquam adtrahit. Voces mutare nihil adtinet, poſſemus commutare deterioribus.

Beſtiae) Caro viperae, & axungia, & theriaca andromachi, quam caro viperarum ingreditur.

Diaſcordia) Haec valent, quando mobile & volatile venenum a centro corporis ad peripheriam pelli, & ea via, excitata febre eliminari debet. Ad venena mineralia, fixa, ineptiſſime adhibentur, cum a medicamento fixum venenum etiam mobilius & ferocius reddatur.

Auferendo) Ad morſum animalis aut venenati, aut rabidi, nihil praeſentius eſt, quam ilico ferro candente, ab HIPPOCRATE adeo

adeo laudato (ad morbum ischiadicum) aut spiritum vitrioli partem laesam adurere, aut rescindere denique, nisi venenum omnino velocissimum & superlativum fuerit. Tale rex Indus possidebat, cujus insigne experimentum edidit, ut Hispanis demonstraret, quam periculosus hostis esse posset: Sanissimo juveni extremum pedis digitum sagitta levissime laesit, jussit praesentes chirurgos tibiam continuo ad genu amputare, & demonstravit legatis, non ideo venenum domatum esse, cum miserum continuo exspirare viderent.

MXXXIV.

Generalia) Quando in eum locum tibi eundum est, ubi suspicio adest venenum tibi offerri posse, bibe prius tantam vim hydromeli, ut pene hydropicus fias.

Oleosa) Haec ad alcali potentia sunt. Pestis tempore aegros visitaturus non melius sibi cavebit, quam si prius nudus ad focum se inunxerit, aerem vero spiraverit per spongiam aceto vini ebriam. Ita & pori clausi erunt, & accessus putridi aeris occupatus. Cibum vero prophylacticum vix ullum novi, & crediderim, venenum facilius ex vacuo ventriculo eliminari.

Aequabili) In pestilentia nihil firmius morbum avertit, quam si corpus totum cum sale, aceto, & aqua perfricueris, & in [illegible]s perpetua ad sudorem diathesi conservaveris. [illegible]it, Sylvius tres pestilentias expertus est, sa[illegible] nervusque mansit in omnibus, quod os ma[illegible]ulum auto elueret, & spongiam aceto madidam [illegible]is est, naribus gestaret: (utile fuerit etiam in[illegible]

aceto inbuere ex DIEMERBROECKII conſilio), unica vero vice oblitus aceti, peſte correptus eſt, uti ipſe narrat.

Univerſale) MITHRIDATES, cujus ſeculo arſenicum nondum notum erat, facile medicamenta invenit ad venena animalia, quae ſola timebat. Sed eadem alexipharmaca contra mercurium ſublimatum, arſenicum, aut tartari ſalem uſurpata malum potius augerent. Haec acida alcalicis aut ſigillatis terris deſtruuntur, alcalina vero acidis exhibitis.

MCXXXVI.

Lazuli) Hunc lapidem video in libello ſub nomine meo edito horrendo errore ad integram drachmam praeſcribi, ad expurgandam melancholiam, quem EGO certe cautiſſime, neque ſupra grani dimidium adhiberi docueram. Caeterum hujus §. venena Italus aliquis venena Germanica vocitabat, quae ſymptomata excitarent, ex quibus monitus medicus quid ageret diſcere poſſet, & tempus praeterea concederent reſiſtendi: nam inflammant guttur, oeſophagum, ventriculum, inteſtina, & cuti applicata eſcharam inurunt; Italis ſuis alia, multo potentiora nota eſſe innuebat, volatilia, *ſuperlativa.*

Lividam) Arſenicum maxime lividum circulum circa os & oculos facere ſolet.

Copioſum) Si ad hominem vocarer, qui [illegible]nicum devoraſſet, indeque jam liveret, [illegible]em per triduum quotidie duodecim liro[illegible] tepidae mellitae bibere. Similia per [illegible] injicere oportet. Niſi haec fiant, nenati[illegible]er totam reliquam vitam aegro quam i[illegible]ebit. Superato vero mortis periculo,

triculo, si morbus reliquus fuerit, hunc curare oportet. Solet autem haec acrimonia varios relinquere effectus, prouti hoc, aut aliud viscus aggressa fuerit.

Vomitu. Vitrioli albi drachma semis exhibenda, & aqua superbibenda, ita vomet aeger, dein de continuo novam aquam superingerat.

Haec methodus certa est, neque fallit unquam, & absque hac nemo servari potest. Nam theriaca, & omnia alexipharmaca hactenus cognita ad hos morbos merae nugae sunt.

MCXXXVII.

Aconita) Haec omnia solvunt sanguinem per intima, solida vero inflammant. Aconitum in faucibus anginam facit, in ventriculo vero phlegmonem, quae plerumque in funestam gangraenam terminatur.

Mel) Hoc Saccharum est, lectum de floribus. Si de Apocyno syriaco, quod muscas necare solet, apes mella paraverint, vis ipsa terrifica in mel transibit, recens nimirum, nam in annoso melle evanescit, cum totum venenum volatile sit.

MCXXXVIII.

Haec mirifica venena sunt. Quando homo fortissimus, & sapientissimus, a quali viro saepe integrorum inperiorum felicitas unice pendet, pauxillum veneni adsumsit, mox convelletur, per totum systema nervosum, quamprimum virus ventriculum adtigit, & nullus morbus anomalus est, quem aliqua venena non faciant.

Furores) Inde solanum manicum nomen habet.

Cicuta) Vidi octo pueros cicutam devorasse, angebantur, delirabant, vomituriebant, convellebantur omnes. Propinavi vitriolum album, servati sunt qui vomuerunt omnes. Quando vero homines ita convulsi sunt, ut nihil deglutiant, debet praesto esse canalis metallicus flexilis, qui supra linguam, ad membranam, quae vertebras anterior succingit, hinc in ventriculum detrudatur: per eum medicamenta injicere oportet. Quam primum vomuerunt, solent sensim ad se ipsos redire, nam malum in ventriculo est, etsi phaenomena videantur capitis morbum indicare.

MCXXXIX.

Natae) Haec omnia fiunt ab acido in metallis concentrato. Metalla per se ipsa pleraque innoxia sunt, cum acidis vero in tetra venena abeunt: uti argentum, totum mite, cum spiritu nitri in lapidem infernalem abit, qui admotus humano corpori, omnia ad ossa usque erodit. Singularia tamen a singulo metallo, a mercurio salivatio, a cupro vomitus, ab argento [I. GESN. *auripigmento*] diarrhoea colliquativa.

Aqua) Sola calida adfusa oleum aut butyrum antimonii, quod venenum atrocissimum est, in calcem mutatur, & humorem acidum innocentem.

Alcalica) Quae acidum de metallico corpore excutiant.

Absor-

Absorbentia) Haec sedant progressum mali: tunc vero snperest, ut inflammationem a veneno excitatam cures.

Olea) Ut escharae inustae sanentur. Haec enim adeo acria sunt, ut citissime escharam inurant,

MCXL.

Igneum redditum) Alcali ex lignis conbustis cum calce saxorum conbinatum, erodit etiam cadaver, si in eos sales id projeceris. Venetiis homo in lixivium calcis vivae cum sale fixo incidit, & dum extrahunt, solum sceleton extraxerunt, adeo cito omnes partes molles per totum corpus eroserat. Sceleratos homines fuisse novi, qui, ut occulto occiderent, miseris clysteres ex oleo caustico salis tartari injecerunt.

MCXLI.

Aeris flos) Hujus usus diutius continuatus certo necat.

Diluta) HOMBERGIUS dedit nobis proportiones acidi ad alcali, & expressit, quantum acidi adhibendum sit ad subigendum alcali.

Antimonii) Crocus metallorum oculum aut vulnus non laedit. Sed ventriculum, etiam medii grani pondere sumtus, cum misero cruciatu subvertit, equi vero etiam unciam tolerant. Vitrum antimonii ad grana quatuor sumtum occidit. In his malis nihil praestantius est oxycrato, assiduo & abundantissime ingesto.

Diluentia) Aqua universale naturae medicamentum est, quo haec venena ominia

 iner-

inertia redduntur: absque ea ventriculum continuo destruunt.

MCXLII.

Ferri) Veneni loco est, si acidum in ventriculo non invenerit: discindit enim tenera intestinorum vasa, nudosque nervos. Quando vero integra fragmenta ferri quis devoravit, tunc conveniunt acida. IPSE puellum sanavi, qui aciculam deglutiverat, solo aceto aqua temperato, nam acetum cuspidem ferri adrodit & obtundit: & alio tempore ancillam pariter servavi, quae magnam acum in ventriculum dimiserat. Non timendum est in his casibus acetum, etsi forte paulum noceat. Si cuprea fuerit acus, eadem prosunt.

Vitrum) Cum non in alia, quam acuta, fragmenta dissiliat, intestina & ventriculum discindit, quibus ex necessitate motus peristaltici adfricatur. Oleo mergere oportet.

Ulcera) Interna fere insanabilia. Nollem fere quidquam adhibere in hujusmodi ulcere a pulvere adamantis, quod ad spinae modum in ventriculum & oesophagum se infixit.

MCXLIII.

Gypsum) Nihil magis funestum est. Odore, & sapore destituitur, idemque ni farinae modum in aqua coctum non nocet, quamdiu fluit, quamprimum vero quietum residet, lapideo pondere ventriculum destruit tum liquida exsugendo, tum obturando vasa resorbentia. Hac fraude periit exercitus CONRADI Imp. Manuelis Byzantini scelere.

Posset

Possit resolvi adsumto acido, sed vix potest sciri adsumtum esse.

Plumbi) Haec venena successive exhiberi possunt, & semper ex nutu agunt, & vix dignosci possunt a misero, cui offeruntur, ita languor ad dies & annos a scelestissimis veneficis definiri potest. Qui cerussam praeparant, & qui plumbum effodiunt, pereunt fere intra primum annum. Morbi vero, quos plumbum facit, lenti sunt, & aegerrime dignoscuntur. Mulier erat, quae Delphis figulo serviebat, qui lateres plumbo obducebat, ea per totam vitam miserrimas aerumnas passa est, languorem, dolores, asthma. Dabam acida, merumque acetum, ita levabatur, & solvebatur pulvis plumbeus, qui interiora obliniebat undique; neque curabam, quando aegri ab acidorum usu expallescebant. Adparet, quam pernicioso more medici saccharum saturni in vulgus praescribere soleant. Adeo certe venenatum reddi potest, ut canes & feles anxios, & rabiosos reddat, & occidat.

MCXLIV.

Explicato) Haec omnia animalia mirabili veneno pleni sunt, quod ab ira exacerbatum, adfusum alterius animalis sanguini, certos & pro varietate mordentis animalis diversos effectus producit. Aspis somnum ciet, Cerastes tetanum facit, Bufo tumores ut homo pene crepet, & convulsiones, Vipera icterum, Seps gangraenam, Scorpius febrem acutam & convulsiones, Lepus marinus tabem pulmonalem, Pastinaca marina hepar infestat, Dipsas oesophagum, sitimque facit

perpetuam; cantharides, utcunque corpori adfricatae fuerint, vias urinae infeſtant, quarum vires a ſale volatili explicare voluerunt, quo omnino plenae ſunt & ad numeros & pondera hanc acrimoniam reduxerunt. Sed cur nobis nocet hic ſal volatilis, non animali ipſi adeo tenero? nonne inde demonſtratur hunc ſalem relativum ad hominem venenum eſſe: & omnia in univerſum animalia venenata cum ſuis funeſtis ſuccis ſana vivunt: Mihi quidem haec non videntur explicationem admittere.

MCXLV.

Carbonis) Lignum ignitum & ſubito ſuffocatum, vel ceſpes in loco clauſo & anguſto ex adfuſa aqua exſtinctus, occideret nos omnes absque ullo ſenſu. Quam potens venenum ſit, demonſtrat miſerabilis hiſtoria Jenenſis. Huc fumi metallici pertinent, adverſis inſpirati pectoribus, qui meſochondriacos muſculos conſtringunt, & celerrimam peripneumoniam faciunt, maxime ſulphuris fumus, quem domat ſpiritus ſalis ammoniaci.

MCXVII.

Magis tectae) Et tamen per ſua phaenomena cognitae, indicant remedia ad haec phaenomena apta. Neſcio, quid ſit venenum variolarum, methodum tamen ex ipſis effectibus deduco. Si omnes effectus cauſae alicujus incognitae tollerem, utique etiam cauſam redderem inertem. Ita ſi aeger calculo laboraverit, & ego fecerim, ut nullum effectum edat, aeger quidem hactenus

ſanus

ſanus erit, & medicus liberavit ſe promisſis artis.

MCXLIX.

Deficiat) HIPPOCRATES, etſi circulum ſanguinis ignoraret, obſervabat effectus morbi, quem pro ente incognito habebat: notabat naturae conamina, quibus ad ſanitatem tendit, & alia, quae ad mortem ducunt, ex his obſervatis deducebat methodum, nempe priora conamina adjuvabat, illis reſiſtebat, & ita HIPPOCRATES ignarus cauſae morborum aeque bene curabat ac nos, poſt tot inventa. Non negandum eſt, hac ratione primos quosque aegros perire in novo morbo, uti ipſe fatetur SYDENHAMUS.

MCLIII.

Sollicite) Morbus adeſt perfecte incognitus. Sed noto conatus naturae, in hoc morbo obvios, deinde quantum pulſus, & functio pulmonis, & viſcerum omnium a ſanitate declinet: haec adnoto & in claſſes ſecundum morbi tempora digero. [Haec cardiaca pro diverſa cauſa debilitatis alia eſſe oportet & alia. Ita in peſte acetum, aut limonum ſuccus, aut vinum Rhenanum pro roborante dari poteſt.

Cardiaca) Febris non debet tolli, ſed ea cauſa, quae febrem ſuſcitat: alias, uti ſapienter LOCKIUS in carmine, quod SYDENHAMI operi praefixit, aeger cum ipſa febre extinguetur. Oportet autem tantum de febre relinquere, quantum ad morbum coquendum ſufficit, demere vero de febre, quodcunque abundaverit.

Agendum) Promitto, nullum morbum adeo tenebrosum esse, quin ex his regulis aliquid videri queat. Sed retinendum est, non omnes morbos sanabiles esse, moderationem tamen a medico aliquam admittere: ita in febre cum maxima ariditate, & aestu summo dabo oxycratum, rob sambuci, mella & similia, certus, in ardorem temperari.

MCLIV.

Solo usu) Vetustus in batavia medicus de hydrophobia dicit. „ Si quis a cane rabido morsus est, inpone vulneri haleces salitos, & relinque per 24. horas. Si putruerint, applica alios recentes, & sic sanantur hydrophobi [vel certe non incidunt in aquae metum.) Non noverat, quomodo hi haleces agerent, sed viderat succedere: haec est natura specifici.

Corticem) Hic febrem directe tollit, quatenus febris est, & in febre tertiana absque alio humorum viscerumve malo verum specificum est, quale opium est in ratione nimiorum motuum, qui ab animali facultate pendent. Verum haec methodus magnas requirit cautelas. Nam, si aliud cum febre malum conjunctum fuerit, id adeo non sanat cortex, ut deterius reddat, sive cacochymia fuerit, sive viscerum labes. Sed velox pigritia medicastrorum ad auditam vocem febris intermittentis, continuo quinquinam inclamat.

INDICATIO CURATORIA IN MORBIS SOLIDI.

MCLVI.

Ablationem) Nemo mortalium, qui vixerunt unquam, potuit facere, ut tibia fracta concrescat, id unice in artis potestate est; removere inpedimentum, quod obest coalitui, reliqua omnia facit natura. Si os luxatum fuerit, una pars ligamenti laxa est, altera tensa, hinc inpeditur humorum circulatio. Ergo chirurgus reponit articulum, & continuo desinunt symptomata: adeo simplicia sunt, quae facimus.

MCLVII.

Chirurgi) Dum aufert praeternaturale, dum partem in situm naturalem reponit, & repositam servat.

Balsama) Quae resinam & acidum spiritum continent, & ea ipsa nota differunt ab oleis mere pinguibus.

Diaeta) Ut boni humores ad loca vulnerata ferantur.

MCLVIII.

Rigiditas) Nihil in his malis potentius est tepida, quae sub vaporis specie se insinuat, Saepe felicem eventum vidi & rustici memini, cui genu anchylosi coaluerat. Ego miserum quotidie per duas horas in balneum vaporis posui, deinde bene fricari curavi, & toties oleo perfundi. Ita aliquoties repetito remedio convaluit.

MCLIX.

Sicco) Quando aeger intus calorem excitat, & ſimul per ventum ſiccum vehitur, facit ut partes nutrientes adplicentur.

MCLXII.

Fluidorum) Hyperſarcoſis, ſcirrhus, tumores, pro morbis ſolidorum habiti, non pendent ab auctis ſolidis, imo in iis ſolida ſaepe imminuta ſunt, ſed ex fluido ſtagnante in glandula & ſpeciem ſolidi induente, v. g. in ſcirrho. Neque στενοχωρίαν aut θλίψιν huc refero, ne fluidorum tractationem cogar inmiſcere.

INDICATIO CURATORIA IN MORBIS CORRIGENS FLUIDA.

MCLXIII.

Evacuationem) Ab his duabus indicationibus oritur diviſio ſumma medicamentorum in alterantia & evacuantia, receptiſſima apud veteres.

MCLXIV.

Singulari) In corpore ſano non poteſt obſtructio naſci in uno loco, quin inpedimentum univerſale ſit. *

MCLXV.

Reſolventia) Sive ea, quae per facultatem vitalem in actum deducta efficiunt, ut concreta, quae olim ſoluta fuerant, in priſtinam fluiditatem redeant. [ut elementa ſanguinis non cohaereant 1732.

Sapo-

Saponacea) Maxime, quando gluten adest: Sed observandum, ne sapo detur in putrefactione alcalina, tunc enim fructus horaei optimi sunt.

Bilis) Quae fere inter omnia eminet.

Succi) Nullus liquor chemicus, & vix ipsum argentum vivum sanguinem aeque potenter fundit, atque oxymel HIPPOCRATIS, vel succus fumariae cum lacte, sufficiente & dosi, & constantia adhibitus.

Coagulo) Coagulum etiam per alcalia obtineri potest, exempla & in lacte exstant, & in sanguine: tunc resolvuntur per acidum spiritum oleo obvolutum & quasi saponaceum.

Cardiaca) Quae motum augendo efficaciam saponaceorum adiuvant.

Stimulantia) Resolventia, quaecunque fuerint, nihil agunt in sanguinem, quamdiu quiescunt, quando vero ad cor deducuntur, medicamenta in pulmonis arteriis actuosa redduntur, & solvere incipiunt conpacta. Conquassatio mechanica facit resolutionem, non medicamentum sibi relictum.

MCLXVI.

Emollitio) Non alius modus exstat, quo vasa dilatari queant.

Suppuratio) Haec vulgaris methodus est, qua Natura se depurat: vas nempe obstructum liquore porro ad circulandum inutili, [1732. quando vasa cum materie obstruente coaluerunt,] abrumpit supra obstructionis sedem, & in puris speciem conterit: pars autem vasis superstes integra manet, & a vitae viribus elongata fere in priorem formam

mam extenditur. Male adeo PARACELSUS & chemici, omnem subpurationem malam esse Qui dissipare tentant, quae subpurare coeperunt, ii dissipant partem liquidiorem, exsiccant reliqua, & scirrhum, aut cancrum, & aliquando gangraenam faciunt.

Scalpello) Quam primum pus album homogeneum adest, scalpello tumorem aperiri oportet.

MCLXVIII.

Fluiditas) Omnia alimenta nostra, quando in chylum praeparata sunt, sanguine sunt leviora: densitatem vero habent ab actione conprimente viscerum. Hinc non sanatur consumtio, nisi densato per motum solidorum sanguine. Haec autem motus in liquida est efficacia, ut minor quidem, quando simul materies tenuis subministratur, eadem resolvat, major autem diu continuata denset & consolidet.

MCLXIX.

Spissitudo) Aliquando in tota massa humorum diathesis crassa dominatur, tunc fere sapo cum saccharo, vel melle, sunt medicamenti universalis loco, quod fere omnia dissolvunt. Diu vero continuare oportet ad summam debilitatem, donec sentiat aeger se moveri, & diarrhoea aut temporaria diabetes accedat. Ego solo illo HIPPOCRATICO melle morbos abdominis pertinacissimos vici, sed adeo copiose, adeo constanter dato, ut laxitas & solutio succederet, & per omnia emunctoria humores exirent. Succus recens uvarum eadem facit: datus enim homini non

non adſueto nimis largiter, facile efficiet, ut absque ſenſu faeces inprudenti erumpant, adeo laxat omnia; In Gallia jocus eſt, quo extraneos ludunt.

Acrioribus) Optima equidem & multo uſu conprobata, nam motum augent, & primo effectu adtenuant, poſtea vero conſolidant: neque diu oporteret iis uti, ſanguinem alioquin denſaturis.

Spirituoſo) Mumma adſumta diſponit corpus ut per aliquot horas frigus toleret, quod vix alia ratione ferri poſſet. Talia ergo in uſum revocari poſſunt, quoties frigus adtenuationi humorum obeſt.

Aquoſorum) Nihil coacta potentius reſolvit, quam aqua lapſu in motum acta, & calida, quae in partem morboſam deſtillat, εμβροχην vocant, ſi praeterea frictiones adhibueris, dum tepet aqua. Aquisgrani celeberrima antlia eſt, ex qua a definita altitudine, in partem obſtructam dimittitur calida, quae & a calore, & a lapſu mire mobilis omnia reſolvit, & ipſum quidem ſcirrhum, uti fidi obſervatores teſtantur. Inde mirabiles illae curationes, quae non in his ſolis thermis laudarentur, niſi ibi mallent ſanari aegri, & curationi ſe integrius traderent.

MCLXX.

Minuitur) Quando diarrhoea a cauſa acida adeſt, facillime ſubprimitur dato bolo armena. In diarrhoea infantili ſoleo faeces inſpicere: ſi virides fuerint, cauſa eſt ab acido, ergo drachmam cretae cum aqua tritae exhibeo, & ſimilia per clyſmata jubeo

injici

injici: continuo debellatum eſt. Ergo unice quaerendum, quaenam mali ſpecies in his morbis adſit.

Stimulo) In morbillis & variolis febris vix ſanatur niſi educto prius mirifico illo, & ignoto ſtimulo. Quidquid inſuetum adſumſimus, febrem facit, adſuetum minime.

Fluidorum) Hoc remedium aliquando ſuccedit. Alias viſum eſt, poſt quadraginta venae ſectiones febrem pejorem factam eſſe: exemplum exſtat in principe Hiſpano.

Quiete) Ne motus, conatus, vociferatro fiat, plurimum nocitura curationi deſtinatae.

MCLXXI.

Aquae) Nihil natura dedit magis oppoſitum acrimoniae: nulla enim arte mutatur, nunquam acris fit, & omne acre domat, ſi metallicam forte & arſenicalem acrimoniam exceperis [& adamantes & vitra, atque mechanica acria 1732.]

MCLXXIII.

Mumma) Cereviſiae, & vinorum ſpecies, quae ob olei abundantiam vires ſub ipſo aequatore conſervant: Huc mumma pertinet, & vinum hiſpanicum, & canarienſe: haec omnia ob olei copiam vix unquam aceſcunt.

Quiete primo) Quia ipſe motus vim acidi augeret, domita vero prius acrimonia, motus malum funditus tollit.

Pinguis) Veteres in morbis acutis pessimis & putridis laudabant has terras, quae acrimoniam oleo quodam inviscarent, & GALENUS in Lemnum profectus est, unice ut celebrem bolum videret, quae in ea insula effoditur. Ex eadem causa, post multa secula, PARACELSUS insulas maris mediterranei peragravit. Causa, quare in ore deliquescant, est in sulphurea molli suavissima pinguitudine, quam conjunctam habent, omnia acria inbibentem.

MCLXXV.

Calce) Caro salita, quae salsedinem neque tertia coctione deponit, & lardum, quod etiam 24. horarum maceratione minime salem deponit, semel omnino in lixivio calcis vivae cocta dulcescit. Hinc scorbutus, muriaticum illud malum, ortum a sale marino cum oleis nostris tenaciter conjuncto, non facilius, quam per lixivia calcis vivae sanatur.

MCLXXVI.

Aqua) Verum aqua oleum praeterlabitur, neque solvit: ergo mel misceatur, aut acidum, si adfuerit putredo. Hinc in acutis morbis ubique oxymel suum praescripsit HIPPOCRATES.

Rancida) Qualis ab usu salmonum succedit, & aliorum piscium pinguiorum. Hic sapones acidi cum aqua prosunt.

MCLXXVII.

Austero) Saponacea antacida hic juvant, maxime sapo aut venetus, aut starkejanus:

hi enim resolvunt vi saponacea, alcalina vero acidum frangunt.

MCLXXVIII.

Coctionem) Hoc videtur difficile esse, cum coctiones nihilo minus variae sint, quam cruditates ipsae, & istae aeque variae, atque causae proximae. Inde infinita illa in methodis diversitas. (Et tamen hic maxima simplicitas est. Tota natura facit coquendo, ut spissum adtenuet, acre obtundat, rigidum laxet &c. Sed natura nimis mobilis est, ergo sedanda, inflammatorium spissum peccat, ergo laxanda vasa & adtenuandum spissum, ut transire possit.

MCLXXIX.

Spissi) In coryza tenue inspissandum est, in pleuritide laxanda vasa, & materies adtenuanda, & moderandae vires vitae, ut movere possint, urgere nequeant.

MCLXXIX.

Panacea) Hoc nomine veniunt medicamenta, quae unico momento tollunt morbos omnes. Talia exstare Chemici, & olim inter veteres jactatores aliqui adfirmaverunt. Verum ex ipsis PARACELSI & HELMONTII scriptis satis EGO inveni argumentorum, ut nullam panaceam dare evincere possim. PARACELSUS enim in Chirurgia, quam paulo ante mortem scripsit, fatetur infinitos morbos dari, ne quidem panacea sua sanabiles: HELMONTIUS vero PATER neminem, etiamsi omnia arcana possideret, posse

posse omnes morbos curare. Videtis sapientiores fuisse suis lectoribus.

Vitae) HELMONTIUS ait Butleri lapidem solo adtactu ad linguam multos morbos sanare. Non repugno, & aliquid simile vidi. Sed tamen etiam tunc agit vi vitae.

Mortuam) Nemo dixit unquam posse pus converti in ea vasa ex quibus destructis natum est. Si parti sphacelatae medicamentum adplicueris, aget utique ad limites usque partis vivae, & separationem mortuae promovebit, nihil vero ultra faciet.

Cancri) PARACELSUS promisit se per arsenicalia medicamenta cancrum sanaturum esse. Sed beata secula! quae veros effectus viderint.

Solidas) Novi hoc adsertum fuisse a VIRO CLARO vesania chemica percito, & ex eo experimento confirmatum esse, quod etiam cancris chelae renascantur; saepe enim reperiuntur cancri altera chela magna, altera minima. Verum certioribus experimentis constat, cancros certis anni temporibus latebras sibi eligere, in quibus osseam crustam exuant, & molles adeo nudosque esse, donec iteratò incrustentur. Cutis adeo cancris renascitur, non chelae: uti nobis cuticula renovatur, artus vero ablati non regenerantur.

Causa) Ita sanguis intra vasa debita motus, & coercitus, vitam facit; perfecte quiescens, mortem: Si idem in arteria dilatata stagnaverit, aneurysma facit, in vena varicem, sub cute sugillationem; si effusus

fuerit ex vasis, in naribus haemorrhagiam facit salutarem, in vasis vero cerebri apoplexiam, in vasis pulmonis haemoptoen, in cavitatem pectoris demum ejectus empyema. Si idem optimus sanguis loco tantum mutatus fuerit, innumerabiles morbos facit: & cum ab uno humore oriantur omnes, posset concedi Chemicis, omnes etiam uno medicamento sanari posse. Qui hausto medicamento inflammationem in digito sanare posset, posset etiam nephritidem & pleuritidem, & alias inflammationes internas sanare.

Spirituum] Spiritus dirigunt in corpore omnes sphincteres vasorum: hinc, a perturbatione spirituum morbi: Hystericae feminae ex levi animi motu paralyticae fiunt, & apoplecticae. Hos omnes morbos, cum in eodem liquido sint, medici opio sanant, non bene vero inde concluserunt, omnes per opium morbos sanari: Spirituum quidem domitor est, non ideo continuo panacea vocari meretur, uti solebat panaceam vocare D. PHELIPO Principis Condei Medicus.

Obstructiones) Ab obstructionibus oriuntur morbi chronici plerique. Sed obstructiones, quatenus obstructiones sunt, sanantur omnes mercurii viribus.

MCLXXXI.

Nullo) Nugator fuerit, qui promittat se sanaturum arteriam Aortam in thorace ruptam, aut eodem medicamento susceperit sanationem & acidi, & alcalini morbi,

et

& ſpiſſae & fluidae humorum degenerationis.

MCLXXXII.

Aqua] Non per propriam mobilitatem, ſed per calorem ſani hominis reſolvit mirifice.

Mercurius] Is aqua eſt, ſed quatuordecuplo ponderoſior, et ad aliqua loca penetrat, quo aqua nunquam pervenit, idemque reſolvit omnia, quae haerent in arterioſo & venoſo ſyſtemate. Hinc ſolus ſanat fere unam tertiam partem morborum pertinaciſſimorum, ulcera omnia & ſcabiem. Hoc ſolo CARPUS, cum deſperata ulcera ſanaret, famam tantam adquiſivit, ut diceretur daemonium habere.

Opium] Quod omnibus ſpirituum morbis medetur. Rex M. Britanniae aliquando ad LOWERUM dixit ,, Si tibi ſcalpellum tollerem, haberes aquam : ſi etiam aquam auferrem, ſupererit opium, opio vero ſublato mercurius ſupereſt, poſt eum ignis.

MCLXXXIII.

Univerſalem] HELMONTIVS medicinam univerſalem poſuit in Archaei ſedatione. Hoc arcanum filius ejus F. MERCURIUS Boyleo aperuit, erat opium cum ſucco cydoniorum fermentatum, nihilo potentius crudo opio. PARACELSUS ex laudani, nempe opii uſu inclaruit, cum eo aevo medici non auderent exhibere; deinde mercurii uſu, nondum in Germania cognito, quem turpethum

vocavit, & in morbis denique variis elixire proprietatis. Qui in tantis feculi tenebris adeo valida medicamenta folus fub imperio habet, is quidem facile AESCULAPII famam adtingit. Ipfe vero PARACELSUS pro primario medicamentorum fuorum adgnofcit turpethum minerale in fpiritu vini lotum, in libello *das kleine fpital-buch.*

INDICATIO CURATORIA IN FLUIDIS EVACUANS.

MCLXXXV.

Artificialia] Haec vel agunt in vafa fanguinea, educendo purum fanguinem, vel in lymphatica, educuntque lympham.

MCLXXXVI.

Emunctorii) Quando materies evacuanda per vafa falivalia ducitur, evacuans dicitur fialogogum, quando furfum ex ventriculo, vomitorium, quando deorfum per anum ducit, purgans eft.

SUDORIFERA.

MCLXXXVIII.

Diaphoretica) Quae a fudoriferis folo gradu diftant, quod nempe ea exhalatio, quam movent, vifu minime percipiatur.

Imminutam) Homo perfecte fanus fudabit, quando corpus extrinfecus tepida laxatur.

MCLXXXIX.

MCLXXXIX.

Fermentatis) Vinum rhenanum cum calida eſt certum ſudoriferum.

Acetoſis) Non aliud ſudoriferum potentius eſt aceti uncia una, cum aquae viginti unciis epoti.

Salibus) Pleraque, quando in aqua ſolvuntur, ut corpus permeare poſſint, ſudorem movent, ſtimulant enim vaſa, neque contrahunt.

Stibium diaphoreticum) Haec omnia non agunt alia vi, quam vomitoria diminuta, ſi calida ſuperingeſta fuerit. Nam omne emeticum minerale debilius anxietates, & ſudores movet, ſi aquam ſuperbiberis. Neque theriacae drachma ſudorem movebit, niſi aquae uncias viginti conjunxeris.

Aurum diaphoreticum) Auri fulminantis ſpecies eſt, quod paulo majori copia datum venenum eſt, HOFMANNO teſte, tormina enim facit &c.

Salina) Hoc forte de cinnabari dici poterit.

Diateſſaron] Tanti fecerunt, ut *μυςηρια* vocarent, deinde alii medici alias conpoſitiones excogitarunt. Sed revelata vileſcunt.

MCXC.

Aquae] Quando ſudor nullo remedio cieri poteſt, corpus nudum ſolo pallio tectum oportet in vapore calidae ponere, ita brevi totum diffluet, ex ſola laxatione vaſorum cutis. Neque majus diaphoreticum datur, quam calidae vapor.

Spiritus) In lue venerea, quae in ipſa oſſa radices egit, non alia curatio ſupereſt,

quam replere corpus decocto ligni guajaci, ut fere hydropicum fit, deinde aegrum ciftae includere, ut folum caput emineat, fub cifta vero fpiritum vini accendere, ut adfcendens vapor corpus feriat, totum in fudoris fpeciem liquefacturus. Quando cum hac curatione copiofus potus conjungitur, poteft adeo profufus fudor cieri, ut viderim cruftas craffiffimas intra duas horas de fronte cecidiffe feparatas, & potum omnem absque mora per cutim exiiffe. Sed hic vapor alcoholis, ut in chemicis demonftravi, nil nifi aqua eft, fi alembico acceperis, periit autem forte pars fedecima, quae forte aliquid falini eft. Ergo & ipfum alcohol hic operatur per aquam, in quam vertitur elementarem.

MCXCI.

Laxatione) In fanandis fiphilicis jubeo corpus prius afperis & calidis pannis perfricari, deinde corpus decocto repleo.

MCXCII.

Criticè] Hinc fudor qui in morbi initiis funeftus foret, idem verfus finem falutaris eft.

Gallica] Quando homo ulcera, & tumores venereos fub cute habet, quaero an ad offa dolorem fentiat, an ad pubem: fi negat, * video materiem ad exteriora vergere, & facilius per fudores quam per falivationem fanari. Ergo fudorem urgebo.

Morbofae] In primis initiis peftis credo aegros fanari poffe, fi in cifta fudarent fuppofito incenfo alcohole, dum copiofiffimas ptifa-

ptisanas acidas bibunt. Pestem enim per sudorem sanari, omnes consentiunt, facile vero sudorem elici negant. Sed nulla alia validior methodus est ciendi sudoris.

Aegri) Dantur enim corpora, ex quibus sudor difficillime elicitur.

Lepra) Hac methodo sanavi aliquando nobilem puellam perfecte leprosam. Etiam alios aegros levari vidi, ita tamen, ut malum rediret.

ΑΠΟΦΛΕΓΜΑΤΙΖΟΝΤΑ.

MCXCIII.

Φλεγμα) Hic dicimus mucum, narium, oesophagi, ventriculi, intestinorum, faucium.

Cerebri) Quod levatur ab hac muci excretione, quia divertit ex arteriae carotidis externae ramis.

MCXCIV.

Temperie) Corpora enim reperiuntur, quae fere per solum mucum se repurgant, his adeo laudabilis ejus excretio est, ut coryza morbos ingruentes aliquando avertant. Sunt qui nunquam ex morbo decumbunt, singulis vero mensibus coryzam patiuntur. Iis hanc evacuationem solicite conservare oportet.

Peripneumonia) HIPPOCRATES jussit in morbis pulmonalibus, quando a muco salso tabem secuturam metus erat, revulsionem facere, & ad catarrhos materiam ducere: & ipse sperarem, Phthisin me sanaturum, si membranam Schneiderianam satis laxam efficere possem.

MCXCV.

Calidae) Nihil pulchrius eſt aqua cum malva cocta, ex manu per nares adtracta alterne & per os emiſſa. Haec laxat totum ſyſtema pituitoſum, neque unquam dolorem capitis facit, uti illa acriora ſolent. Ipſa ozaena hac ratione ſanatur. Hydromel acrius eſt, & partes irritat, ut fere lacrumentur. Adeo enim ſenſibiles hi nervi ſunt, ut a multis rebus adficiantur, quas alii nervi non ſentiunt, odoribus nempe & faetoribus.

Acriori) Saccharum in pollinem tritum & naribus hauſtum facit ſternutationem, & hanc evacuationem promovet.

Euphorbio) Hujusmodi medicamentorum tanta vis eſt, ut BOYLEUS in *l. de utilitate philoſ. experimentalis* teſtetur hac ratione bis cataractas in utroque oculo ſublatas eſſe ab eodem empirico: & in altero quidem experimentorum turbith minerale cum ſaccharo in nares juſſit adtrahi, unde mox & ſaliva, & urina, & alvus, & vomitus ita mota ſunt, ut omnes ſtuperent. Fere ſimilis curatio ſolet a veterinariis ad farciminalem equorum vermem curandum adhiberi: Incidunt in parte ſatis nervoſa cutem, & helleborum infigunt, ita malum abigunt WILLISIO teſte [I. GESN. cranium perforare & inſerere helleborum in vertiginoſo morbo]. Nam, quae huic membranae ádplicantur, eorum vis ad nudum fere cerebrum admovetur.

MCXCVI.

Siſtitur) Nam ſternutatio diu continuata ipſam fere epilepſiam accerſit. *Lacte*

Lacte) Erat ludi magiſter roſarum amantiſſimus, huic petulantes pueri roſas helleboro contaminaverunt, inde tantas convulſiones paſſus eſt miſer, ut periiſſet procul dubio, niſi lacte cum malva cocto eum ſervaſſem. Certe irritatis plumula naribus ſenſus ad plantas pedis continuatur. Hodie haec vulgo negliguntur, veteres autem magno cum fructu his evacuationibus utebantur.

Deſtillatio) Lympha in coryza ita acris fit, ut labia excoriet, & pulmonem erodere poſſit. Juvat fumum accenſi ſuccini per tria quatuorve horae minuta naribus haurire. Cauto tamen opus eſt, nam aliquando nimium ſiccat & dolorem capitis facit.

Damnoſa) His hominibus huc deponuntur omnium etiam leviſſimarum mutationum effectus, unde perpetuus & incommodus muci fluxus oritur.

MCXCVII.

Gargarismate) Ita vocamus elutionem oris per aquam aliquamdiu retentam. A prioribus vix differunt, nam ad eamdem Schneideri membranam adplicantur, quae eadem oeſophagum, nares, aſperam arteriam & fauces orisque poſteriora obducit.

ΣΙΑΛΟΓΩΓΑ

MCXCVIII.

Glandulas) Lues venerea non ideo ſanatur, quia ſaliva copioſe per os excernitur, ſputatores enim melancholici, ſi lue venerea laboraverint, nihil ab his ſputis juvantur:

Sed

Sed ideo, quia mercurius eadem ratione in omnibus glandulis viam expedit, & sanguinem in putrilaginem liquefacit, uti in glandulis salivalibus fieri videmus. Hanc autem putrilaginem prudenter ad os deducimus, quod eo absque graviori malo deponatur. Audio de alio medicamento Londinensi, quo absque salivatione luem celticam sanant: sed ego quidem nullam talem methodum novi.

M C I C.

Praeparatur) Quando salivationem impero, jubeo corpus prius per septimanam decocto bardanae ita repleri, ut pene hydropicum fiat.

M C C.

His remediis potest saliva exprimi ad eam mensuram, quae medico placuerit: juvat autem in leucophlegmatia maxime, ubi tenue serum per hanc viam ducere oportet.

Masticatione) Gummi mastiches hic princeps est, maxime quando adduntur aromata: singulare vero in illa est, quod etiam per octo horas inter dentes volutata naturam retineat, pergatque salivam ciere.

Plane emeticum) Omnia corpora metallica, quae leviori acrimonia nauseam excitant, ea etiam obstructiones potenter solvunt, & salivam cient. Nam etiam vomiturienti saliva effluit, & HIPPOCRATES dixit, salivam in os effluentem vomitum portendere: & haec remedia ad obstructiones adhibita raro fallunt.

Lym-

Lympham) Mercurius diſſolvit globulos rubros in flavos, hos in lympham, ut nullus fere ſanguis reliquus fiat, omnesque humores in putridum liquamen abeant. Agit autem ſola vi vitae actus, neque vermes occidit quietus, uti in Anglia ajunt vermes in arboribus occidere.

MCCI.

Decocto) Homo ſalivatione uteno etiam bene procedente, eſt in magno periculo, aliquando tanta mala patitur, ut ipſam mortem cominus videat. Tunc oportet ſalivationem moderari ope hujusmodi decocti, quod primo impetu eam augeat, ultimo vero effectu minuat. Nihil hic hydrogala pulchrius, cum malva decocto & copioſiſſime hauſto.

Revellendo) Cauto opus eſt, nam lympha putrida dolores iliacos in inteſtinis facit, irritatis nervis inteſtinalibus, ipſamque mortem, quando eo vergit; ſi ad cerebrum vero fluxerit, mirabiles & Venenis pares effectus edit.

Opio) Hoc coeleſte & certum medicamentum eſt in ſalivatione nimia. Purgantia non commendo, etſi vulgo laudent, mortem enim accelerant, quando acris illa materia ad inteſtina vergit.

EMETIKA.

MCCII.

Foeditate) Monente HIPPOCRATE.

Vomitu) Cave tamen, ne oriatur a cancro, aut ventriculi ſcirrho.

Facili-

Facilitate) Hos homines HIPPOCRATES ευεμεας dixit, quod facillime ventriculum per vomitum evacuarent. Obesis vero a vomitu caput dolet, & arteriae rumpi possunt.

Febre) Tunc poterit inflammatio subesse & vomitus nocere: si vero absuerit inflammatio, plerumque prodest.

Immobilis] Emetica non expellunt solum, sed solvunt. In locis circa diaphragma, vel in thorace, vel in abdomine obstructis, saepe solus vomitus viscera liberat, sed oportet sana esse, necdum debilitata.

Anni] Qua homines alicquin magis fluxiles sunt, v. g. aestate. HIPPOCRATES ait Aestas & autumnus inclinant in vomitum; minime hyems.

MCCIII.

Vetantur) Maxime, quando sanguis aut per alvum, aut per vomitum redditus fuit: Tunc a majori periculo. Apoplectici omnium certissime excitantur hausto vitriolo albo; verum cauto opus est, nam eo ipso vomitu sanguis magis ad cerebrum congeritur, & nova effusio sequi potest.

MCCIV.

Laxando) Donec ventriculus & intestina fere paralytica facta sint, hoc fit maxime per blanda oleosa. Totam hanc artem caute vomitum movendi, tradidit HIPPOCRATES in l. *de Helleborismo*, quem OTTO HEURNIUS nobis conservavit.

Mittendo) Saepe certe ex neglecta hac ipsa cautela homines plethorici inter vomen-

mendum perierunt apoplectici, adparet ex catalogo *martyrum antimonii* quem PATINUS edidit. In ipso enim nixu vomendi sanguis omnis ad cerebrum determinatur, id lacrumae demonstrant obortae, & vertigo: sed tunc quam facile rumpuntur tenerrimae arteriarum? Prudenter adeo monet SYDENHAMVS, in omni morbo, quando & emetico & venae sectione opus est, istam oportere praemittere.

MCCV.

Insulsae) Arbor nascitur in *Paragai*, cuius mollia folia Americanis in copiosissimo usu sunt, ut theiformi decocto sibi vomitum moveant. Indigenas HISPANI imitati sunt, & EGO novi juvenes olim se invicem ad *theam de Paragay* invitasse, inque communem magnam patinam vomuisse, uti olim in tota Europa *emeticam* agere receptum fuit. Intermissum vero est, quod nimis ventriculum debilitet. Lenissima methodus est, & certissima, quando fauces etiam plumula irritantur.

Nicotiana) Aqua, in qua tabacum maceratum est, continuo vomitum movet.

Antimoniatis) Haec unica virtus est antimoniatorum, quam arsenicali cuidam sulphuri HOFMANNUS tribuit; video tamen ex magna parte a praeparatione & adplicatione pendere. Vitrum antimonii oculum non laedit admotum, nisi forte scabricie mechanica. Sed idem ad medium granum per os adsumtum, facit horrendos vomitus, quam primum ad ventriculum venit.

Mer-

Mercurio) Hujus efficacia pendet unice ab acri corpore, quod mercurio adhaeserit. Nam integra crudi mercurii libra, quale pondus saepe aegri in volvulo devoraverunt, nihil mutat, unicum vero granum cum acido aliquo quasi subactum validissimum emeticum est. Convenit in crassa pituita.

MCCVII.

Affatim) Ingerendo paulo plus aquae mulsae quam evomuit, idque faciendo post singulum vomitum. Haec regula pulcherrima est. Si corpus pituitosum fuerit, poterit modicus sal marinus adjici. Hac methodo obtinetur, ut vomitus nunquam noceat, ne ipsis quidem infantibus; centies autem infantibus rachiticis bimulis vomitoria dedi. Tunc enim fere nocet, quando ventriculus, dum convellitur ab irritante acri, siccus est.

MCCVIII.

Sedatur) Oleum recens amygdalarum hic praesens auxilium praestat. Opium vero cum aceto vix unquam fallit. Si nihil profuerit, magnas cucurbitulas oportet adfigere. Si neque istae juverint, signum est convulsiones totam jam sanguinis mistionem turbasse, & malum lethale futurum, quod HIPPOCRATIS de spasmo ex Helleboro praesagium est.

PURGANTIA.

MCCIX.

Queunt) Magnus error est, purgantia medicamenta non agere, nisi in ventriculum

&

& inteftina. Imo vero prius, quam in primas vias agant, turbarunt fanguinem, & febrim fecerunt, tunc vero effectum hujus febris ad alvum determinant. Hinc intelligitur, quare aliqui homines non ab aliis quam a fortiffimis catarthicis adficiantur.

MCCX.

Colliquativo) Nam iftam diarrhoeam potius opio fupprimere, quam promovere, decet.

Loco) Hepate, Liene, Ventriculo, fellis veficula.

Obftructo) Nam purgantium effectus perinde eft folvere, & educere.

Morbi) Dyfenteriae epidemicae aliquando fanantur fere per purgationes. In omni morbo videndum, an eo materia vergat, & an morbus hoc ferat.

Coctionis) HIPPOCRATES vetat purgare in ftatu cruditatis.

Aegri) Alii purgationes facile, alii aegerrime ferunt, ut animo linquantur.

MCCXI.

Contrariis) In primis facili ventriculi & inteftinorum irritabilitate, aut inflammabilitate, aut fcirrho cancrove ad loca eadem fedentibus. Si hos homines purgaveris, & Tu dolebis & aeger Tuus.

MCCXIII.

Diluentibus) Haec omnium leniffima funt, ut & in ipfo vulnere a oculo ferri poffunt: uti thermae Aquisgranenfes, poma cocta, malvae. Solo fero lactis dato magna

copia, donec relaxatis intestinis alvus moveatur, diuturni, & desperati morbi sanantur. HIPPOCRATES in morbis chronicis lacte asinino purgabat. Quando solum non operatur, potest sale medio aliquo vis augeri.

Leniter acribus) Quae conspicuo sunt & odore & sapore, & nervos nudos, aut oculos adplicata irritant.

Acribus) Quae cutem exulcerant, & adrodunt nervos ventriculi.

MCCXIV.

Ἐκκοπρωτικὰ) Quae stercus durum educunt, & corpus repurgant, neque solvunt. Ita ERASMUS ad PARACELSUM purgationem fero, sed quae corpus non solvat: nempe neque humores fundat, neque vires frangat.

Minorativa) Quae tantum educunt, quantum mobile praesto est, neque quidquam mutant in sanis corporis humoribus.

Cholagoga) Non electiva quidem, sed distincta sunt. Bilis enim, cum mobilissima sit, per lenia facile expellitur, mannam v. g. cassiam, tamarindos, succumve rosarum. Hydragoga vero sunt, quae sanguinem liquefaciunt. Melanagoga totum corpus evertunt, hinc eadem etiam panchymagoga sunt, eadem detergent mucum intestinorum, & tenesmos faciunt.

MCCXV.

Salito) Ita caventur tristia symptomata: si corpus non siccum reliqueris, sed omni hora; dum remedium operatur, duas, aut tres unci-

uncias succolatae sanguini suppeditaveris. [1732. jusculi carnium vasculum post singulam purgationem exhibendum, ita nunquam purgatio deliquium animi faciet.

MCCXVI.

Acidis) Helleborus ipse cum spiritu salis marini datus non purgat. Scammoneum fumo sulphuris admisso castratur, ut vim purgandi fere amittat. Adeo resistunt acida purgationi.

Revulsione) Quae tentari debet per cucurbitulas epigastrio inpositas, & similia. Maxime hic fiderem clysmati ex theriaca, dum eadem in emplastrum formata toti abdomini inponitur.

MCCXVII.

Acutis) HIPPOCRATES jubet in morbis exustis omni quarta hora clysma alvum diluens subdere. Experimentum curiose cepi, injeci per anum diluentia & oleosa, & maximam partem prius in totum corpus vidi abire per venas mesentericas, & lacteas, ad sanguinem. Ergo clysmata ad plura prosunt, etiam praeter purgandi scopum.

Revulsione] Solis clysmatibus repetitis possumus lenem & salubrem diarrhoeam artificialem ciere.

MCCXVIII.

Purgantium] Omnia medicamenta per anum injecta, sed triplici dosi, idem efficiunt, quod simplici, & per os adsumta. Idem de ipso peruviano cortice verum est,

& in aula gallica & meis frequentibus in infantibus experimentis confirmatum, uncias quatuor ante paroxysmum febrem per anum subditum tollere. Ipse SYDENHAMUS gonorrhoeas clysmatibus sanabat. Nullum ergo dubium est, quin vices purgantium clysmata subire possint, quoties pueri vel delicati homines vim & saporem ingratum purgantium aversantur.

Tabaci) Quando naturam, in morbis languidis quasi sopitam, suscitare oportet, fumus tabaci per fistulam in anum mitti potest: ita etiam ferrea alvus solvetur.

Suppositoria) Aloetica, quae in hypochondriacis haemorrhoides solvunt, sed alvo prius laxata.

ΔΙΟΥΡΗΤΙΚΑ.

MCCXX:

Saliva] Quando materia peccans in latice aquoso haeret, tunc solent ii sales per renes expurgari. Nam, uti intestina viscerum chylopoieticorum, ita renes haematopoieticorum cloaca sunt.

Epidemica] Saepe enim multi sanantur reddita ipso critico die urina stranguriosa: [1732. fere semper id in epidemicis contingere.]

MCCXXII.

Aquosorum] Determinatorum ad urinae vias, per modicum frigus, quo sudor inper-

pediatur. Nullum enim diureticum agit, nisi determinatum: & aqua forte unicum verum diureticum est. Si praeterea eam armaveris salis gemmae vel tartari vitriolati drachma addita, pellet ad urinam, ut plus per matulam abeat, quam epotum est, neque credo facile melius diureticum repertum iri.

Acido] Nihil praestantius est subtilissimo sero lactis, quod ex lacte ebutyrato per manicam hipp. separatur. Succus limonum recenter pressus cum Rhenano vino est etiam ex diureticis.

MCCXXIII.

Motu) Motu musculari in aere frigido, dum interim calida lumbis & hypogastriis adplicantur. Frigus enim ad reliquum corpus, calorem circa renes oportet excitare.

Calidis) Huc inprimis facit clysma non purgans, & diutius retentum.

MCCXXIV.

Alia loca) Qui diabete laborant, non sanantur, nisi: sudore per balneum siccum excitato

MENAGOGA ET ARISTOLOCHICA.

MCCXXVI.

Aristolochica) Quae tamen periculo non carent in feminis siccioribus.

Determinantibus) Fomentis, balneis pedum praemissis, saepe renovatis, donec tur-

geant venae inferiores. Optime etiam ad pedum plantas & poplites applicatur emplaſtrum de galbano.

Borax) Qui inter uterina excellit virtute ſua.

Diaeteticis] Quando ab uſu acidorum menſes ſupprimuntur, tunc per alcalia abſorbentia revocantur.

In genere uterina non alia habemus, niſi ſudorifera determinata ad uterum, & menſes fere ſubprimuntur, ex deficiente laxitate in vaſis uteri. Quando etiam in praeparato corpore operari nolunt, tunc aquam calidam corpori muliebri ſupponere oportet, & in eam projicere ſalem ammoniacum, ita vapor penetrantiſſimus adſcendit, quem mulier, ex antiqua HIPPOCRATIS obſervatione naribus percipit, & hac ratione, ſi unquam, menſes ſolventur. [1732. balneum ex iisdem commendat mane et veſperi, & poſt ſemihoram fricari partes interiores pedum, ad genua uſque, cum aſperis pannis; tunc in plenilunio ſive inſtante menſium tempore venam ſaphenam ſecari.

MCCXXVII.

Revulſione) Nimium uteri fluxum ſedant cucurbitulae mammis admotae, uti nimiam mammarum inflationem cucurbitulae ſedant, ſed femoribus adplicatae. In hoc caſu venae ſectio revulſoria inbelle auxilium eſt, vix enim clauduntur tenerrima vaſa; quamdiu vero aperta ſunt, pergit ſanguis omnis effluere. Neque adſtringentia valent, ſed annoſae mulieres, quae hos fluxus nimios patiuntur, pereunt plerumque. De ligatu-

ligaturis artuum conf. *Aphorismorum Practicorum* n. CCXIX.

Opiatis) In lochiis puerperarum nimiis opium solum excellit, & absque eo nihil fere solidae medelae est, quod adhibeas.

ΦΛΕΒΟΤΟΜΗ.

MCCXXVIII.

Terminum) Quamdiu vires corporis non mutantur. Si vero hos terminos excesserit, venae sectio nocet.

Rarefacit) Liquida laxantur, quando vires conprimentes minuuntur. Sed evacuatis vasis primi generis reliqua omnia laxantur.

Eadem) Si a nimia conpressione ultra modum densata fuerint.

Obstructa) Quando obstructio fit ab expansione vasorum majorum, quae minora conprimunt.

Refrigerat) Imo si modum excedat, primo summum frigus facit, nempe animi deliquium; deinde perpetuum frigus sive mortem.

MCCXXIX.

Miras) Hinc medicus, quando prima vice venam homini jubet secare, non debet rem chirurgo soli committere, sed adesse praesens, & cautus omnia phaenomena observare. Dantur enim homines, qui vix uncia sanguinis emissa animo linquuntur,

& ſaepe malum a phlebotome augeri experiuntur. Vides, dum ſanguis ex vena fluit, oculos collabi, faciem palleſcere, tunc animo linqui, & ſanguinem per arterias ad cor redire. Alii magnam jacturam ferunt.

MCCXXX.

Nimia) Quam cor nequeat propellere; cognoſcitur palpitatione, & venis turgidiſſimis.

Expanſionem) Quando arteriam ſub digito video extendi, neque remitti.

Inflammatoriae) In hoc caſu nunquam praetermitti debet, ne inflammatio in ſuppurationem abeat vel gangraenam. Quando vero alia evacuatio major ſe prodit, naturae vires exſpectare oportet, num forte ſe ſit ipſa liberatura.

Aetate) Homo adultus venae ſectionem commodius tolerat: & femina ipſo viro melius. Qui pleno victu utuntur, facilius ferunt, quam ſobrii. Melancholicis & phlegmaticis plerumque nocet.

Cacochymia) Tunc nunquam majori copia mittere oportet.

Haemorrhagiis) Quando v. g. in pulmone arteria rupta eſt, liga brachia & pedes, mitte ſanguinem, ut ad cor veniat tantilla copia, quae arteriam pulmonis nequeat diſtendere. Ita labia vulneris, latera vaſis vulnerati collabi poterunt, & ſe comprehendere.

MCCXXXI.

MCCXXXI.

Secando] Non directe corpus acutum in venam demergere oportet, uti instrumento elastico veteres solebant, & in Germaniae aliqua parte moris est: ita enim facile uterque venae paries pertunditur, & ipse vidi, ex eo modo secandi sanguinem in panniculum adiposum late diffundi. Hoc evitatur secando.

Libera) Vena hepatica difficulter secatur, quia arteriam & nervum comites habet: in manu facilius est, sed expeditius in malleolo, ubi venae liberae sunt, & nulla major arteria est, quae facile laedi queat.

Sanguinis) Parcior sanguis, sed qui uno saltu prosiliat, plus juvat, quam duplo plus sanguinis stillatim elabentis. Nam major revulsio fit, & arteriae ipsae subito in venas mutantur.

Respiratione) Quando prae dolore respirare detrectant, uti pleuritici solent, tunc pro cardiaco acetum sub nares offerre oportet, inde enim tussiunt, & acceleratur sanguis, adeoque uberius per venam effluit. Ita tres unicae plus boni facient, quam decem unciae pacati sanguinis.

Musculari) Chirurgi, dum ex vena secta sanguis effluit, solent aegro baculum in manum dare, quem in gyrum circumagat. Motu musculorum sanguinem venosum norunt exprimi.

Jacenti) BELLINUS demonstravit, in homine decumbente duplo plus sanguinis emitti posse absque syncopes metu, quam in

homine ſtante. Nam in ſtante homine muſculos oportet ſuſtineri.

MCCXXXII.

Frictione] Mulieribus, quibus ſaphenam tundere oportet, prius pedes in calidam demittere, & perfricare juvat.

MCCXXXIII.

Senio] Peſſimo more receptum eſt, ut ſanguinem ſenibus, qui ſexageſimum annum exceſſerunt, medici mittant, cauſati plethoram. Ea certe aetate ſanguinis rubri parca copia eſt: deinde plethora augetur ſecta vena, quando lauta diaeta ſuccedit, & vaſorum elater diminutus eſt. Demonſtrat LISTERUS, vitulos, quibus ſubinde ſanguis mittitur, evadere obeſiſſimos, atque ipſum crudum chylum poſtremo per vaſa fluere. Ergo ſenibus venam non oportet ſecare, niſi urſerit neceſſitas.

Paucitate] BOTALLUS in ipſo hydrope venam ſecari jubet, ſed neſcio, quomodo potuerit rationi adeo contrarius obniti.

Debilibus] Saepe pallidae virgines volunt venam ſibi ſecari. Sed prius & arterias obſervare oportet, & venas, neque convenit phlebotome, niſi tumeant ſanguine vaſa pulſentque. Solent enim in arteriis minimum ſanguinis habere, dum venae corrupto humore diſtenduntur. Magnus error eſt, omnes morbos puellares a defectu menſium venire: cum contrario ordine ideo deficiant menſes, quia morbus adeſt: tolle morbum, redi-

redibunt menstrua. Vidi saepe incongrua curatione puellas in phthisin incidisse.

Puerperii] Morbi enim, qui tunc infestant, ii fere ex inanitione oriuntur.

MCCXXXIV.

Nunquam] HELMONTIUS clamat, omnem venae sectionem carnificinam esse. BOTALLUS e diverso, eam etiam in ipso hydrope convenire. Uter insanior? Medio tutissimus ibis.

MCCXXXVI.

Aloeticorum] Omni mane, sed parca copia sumtorum. (I. GESNER. in globulis applicatorum, & 1732. glandem ex sex granis pilularum Rufi aliquoties de die immissam. Ita nuper haemorrhoides elicui intra paucos dies, in aegro, qui animo sibi fixerat, nullam extra haemorrhoides salutem sibi superesse. EGO vero praedixeram nihil profuturas, sed cedere tamen malui, ut morem gererem.

SCARIFICATIO.

MCCXXXVII.

Scarificatio] ,, Eductio sanguinis, & humorum tenuiorum ex vasis cutaneis. Possumus certe multum sanguinis hac via educere, & orientales omnes, Sinenses, Japanenses, Aegyptii, Graeci, aliique Asiatici loco venae sectionis unice scarificatione utuntur: addunt rationem non malam, ducere

ducere se ex arteriis, neque incommoda experir , quae magnae arteriae laesionem sequuntur: vulnusque facile sanari, quod ab arteriotome difficulter coit.

MCCXXXVIII.

Hirudines] Eas adplicamus, ut partes stimulent & evacuent. Faciunt fere, quae scarificatio, & possunt iisdem loci admoveri, sub axillis, post aures, ad anum.

MCCXXXIX.

Setacea) Fila per cutem ducuntur, retinentur in vulneribus, & subinde trahuntur, ita obtinetur, ut tenuis cum dolore exstillet ichor Prodest, quando revellere oportet acrem humorem in partes tenerrimas illapsum, ut in morbis oculorum. Dudum HIPPOCRATES, omnis locus, qui tumet, calet, dolet, plus quam alia loca, adtrahit sanguinem ex aliis partibus minus dolentibus, calentibus, rubentibus. Raro tamen indicantur. Fonticuli vero ad phthisin maxime, aut haemoptoen faciunt, ut noxia humorum abundantia derivetur in naturalia ulcera.

MCCXLII.

Per haec stimulantia possumus totum genus nerveum mutare & mobile reddere.

MCCXLIII.

Drophaces] Hoc nomen dederunt veteres pici super alutam extensae, & cuti calide adpli-

adplicatae, unaque cum cute elevatae; id repetebant saepiuscule, sic cutis dolebat, & rubebat. Scabiem, lepram, paralysin hac irritatione sanare volebant.

Sinapismos) Forma cataplasmatis adplicatos, ex sinapi semine & panis pasta, donec cutis inflammata puniceum colorem indueretur.

Vesicatoria) Haec solvunt epidermidem a subjecta cute, ad ignis lenioris modum. Adhibentur in peste, & variolis, & cantharidibus fere excitantur. Olim utebantur ranunculis, tithymalis, euphorbio.

Haec omnia febrem faciunt, conservant, augent, prosunt adeo in morbis lentis, a pituita ortis.

Potentiale) Ita vocamus, quod actu frigidum cuti adplicatur, sed effectus tamen ignis edit.

Actuale) Ferrum vehementius urit, quam ullum aliud corpus nobis cognitum, plus enim ignis requirit, ut deliquescat, & tamen innoxium est, cum cuprum corpori adplicatum semper aliquid malignitatis exserat.

CURATIO PALLIATIVA.

MCCXLIV.

De morbo) Causa physica morbi minime differt a conplexu effectuum omnium, & effectus omnes conjuncti aequivalent causae: tolle omnes, tolletur & causa; tolle aliquid, aliquid de causa abstulisti.

MCCIIL.

Singularis) Uti lingua in hydrope arida est, dum totum corpus intra aquam sepultum latet. Ibi adeo aquosa ipsi linguae adplicare oportet. Nempe os oportet eluere, & continuo panem bis coctum manducare, ut saliva adliciatur, sitim sedatura.

MCCIL.

Acri lixivioso) Solvitur spiritu sulfuris per campanam.

MCCL.

Inepta] Natura nunquam desinit monere, ut potus exhibeatur, quamdiu aliqua bibendi necessitas superest. Ergo, licet copiose bibas, nisi sanguis adtenuetur, non sanabitur sitis: quamdiu vero sanguis dilutus est, jam quiescit sitis. Huc inprimis faciunt recentes fructuum horaeorum succi, aqua diluti, ribesiorum maxime, aut oxymel cum aqua.

MCCLI.

Diluendo) Dolor pleuriticus aufertur ablata inflammatione. Summum medicamentum doloris calida est, externe & interne adplicata, pota, clysmate injecta, adspersa, in fomento admota.

Laxando) Vitrum nequit flecti, nam frangitur, ad primos conatus: sed idem ducitur in filamenta tenuissima, quae in anulum torqueri possunt, neque franguntur. Dum enim particulae corporum ex cohaesione mutua solvuntur, nascitur facilitas totum

totum absque diſtractione, & adeo absque dolore diſtrahendi. Nam dolor eſt ſtatus nervi, in quo disruptioni proximus eſt. Quando carnifex in tortura artus diſtrahit, immanis dolor eſt, ceſſat idem, quamprimum remittit. Quando locus inflammatus, tenſus, oleo nutrito inungitur, pars dolens laxatur, & dolor evaneſcit.

Confectiones) Has Deorum manus veteres dixerunt. Agunt unice tollendo impetum nimium doloris.

MCCLII.

Phrenitide) Opium non convenit phreniticis, niſi prius omnia feceris, quae cauſam mali tollunt.

MCCLV.

Ad caput] In eo morbo ſolebant veteres pedes quidem calefacere fovendo, caput vero frigida conſpergere, aut aceto. In variolis, ad inſuperabiles vigilias, pediluvium ſubeat aeger, caput vero lavetur & embamma ex aceto cum . . . adplicetur: ita dormiet 1732.

MCCLIX.

Alcohol) Haec omnia chirurgum oportet ubique ſecum gerere.

MCCLX.

Spirituum) Ea ſenſum morbi tollunt, non ipſum morbum, & obtundunt cuſtodem

dem, qui medicum de periculo monebat. Ergo non oportet uti narcoticis, nisi certo notum sit, morbum a solis spiritibus pendere, uti in literatis meditabundis hominibus solent, quibus humores ad caput feruntur, & vigilias faciunt. Tunc asa faetida, camphora, & similia adhiberi possunt.

Diluendo] SYDENHAMIUS observat, homines nonnullos morbis acutis ad summam debilitatem redactos fuisse; cum tamen omnia signa demonstrarent, causam mali esse in vasis conpressis. In eo causu rarefacientia, & calida, auxissent malum, sed ipsa venae sectio, quae vires diminuit, deliquium animi tollebat, quia cerebrum conpressum liberabat.

INDEX TOTIVS OPERIS.

Litterae e. & f. notant Voluminis V. Partem I. & II. litera g Volumen VI. Numeri paginam.

a   Aegy-

Cer...

macer

Coel-

nervi

Duo-

Fibra

malo

fetu

Memo-

- - *san*

O.

Peri-

ejus

S.

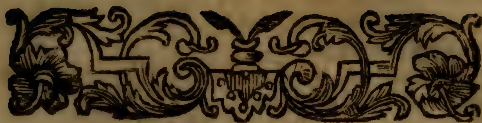
Sen-

Vasa

Vene.

Visco-

FINIS

ADDENDA et EMENDANDA.

Paucissima addere visum est, nullus enim finis foret aut voluminum, aut laboris, si supplere voluissem, quae possunt desiderari. Errores tamen corrigere necesse duxi.

TOM I.

p. 124 praefige titulum LIII. & dele de p. 125

p. 141 lege LVIII

p. 143 ad not. 3. Repetitis numerosis experimentis satis constitit ,, maxillam inferiorem magis ad tuberculum, quam ad fossam committi, cum cartilago, qua tuberculum incrustatur, multo ea major sit, quae fossam oblinit.

p. 171 not. 14. Omnino separandi sunt a Waltherianis ductibus, exigui illi, externi ductuli, ad buccales pertinentes glandulas, dicti NICOLAO STENONIS *de gland. or.* p. 19. & vascula parallela versus gingivas ex-

currentia MORGAGNI *Adv.* VI. p. 30. WALTHERI p. 13

p. 200 not. 9. Uvulam a velo jam bene diſtinxerat Fallopius

p. 240 male inſcripta eſt 236

p. 240 l. 1. dele not. 6)

Ib. ad not. 6 adde Venas oeſophageas & in ſupremo thorace, & in imo, ex vena ſine pari venire

p. 244 not. 13 ad LXXIII

Glandulas oeſophageas, quae liquorem aliquem ſecernant, ſatis certum eſt nullas dari. Recte obſcuras, & quaternas quinasve reperiebat DIEMERBROECK, & ſaepe abeſſe monet HEISTERVS in *Comp. not.* Optime denique lymphaticas eſſe definit MORGAGNVS in *epiſt* IX. n. 42. 43. Nihil enim aliud in ſaniſſimis infantibus hic reperio, quam glandulas circumpoſitas ductui thoracico, quas vaſa lymphatica adeunt, ab oeſophago orta, & petitura eum, quem nominavi, ductum

p. 262 not. 16 ad LXXVII addatur venis ventriculi ramus ab azyga vena ortus, qui per oeſophagum deſcendit, & coronariae majori inſeritur

p. 308 not. 13 ad LXXXVI. Plura de ſepto, & iconem ſollicite factam vide in *Faſcic. anat.* I. qui Gottingae prodiit a. 1743. fol.

p. 327 not. 13 Liquorem iſtum inebriantem ex lacte non deſtillare inferius dicetur in V. Voluminis P. II. p. 432.

p. 345 not. 1* Ab eo tempore omnino meconium in tenuibus inteſtinis vidi

p. 363 not. 5 ad XCII. Adde ramis arteriae meſentericae, duos non minimos, quos nunc perpetuo video cum ramis coeliacae conjungi. Uterque ex primis eſt, & ſequitur ſiniſtram partem duodeni transverſi ſecundi, anterior alter & inferior, alter poſterior & ſuperior. Dat uterque inteſtino duodeno, & pancreati

p. 390 not. 3 ad XCV. De tribus omentis vide *Faſcic. anat.* citatum

p. 392 not. 4* Hiſtoria hic citata eſt ex *Mem. de l'Acad.* 1705 p. 40 ſeqq.

p. 412 not. 8 ad XCVI. Ab eo tempore aliquoties vidi duos ductus pancreaticos, majorem, ſolitum, minorem, inferiorem, arcu medio cum majori conjunctum

p. 419 not. 3. l. 2. Retrorſum l. retrorſum

p. 420 l. 11 pro *vomitum* l. Ventriculum

p. 535 male inſcribitur 335

p. 536 not. 4 l. 4 lege fibrae

p. 543 citationes ex SANCTORIO ſunt, ex capite de cibo & potu, quae hic *de ponder.* dicuntur

p. 568 not. 1 ad CXXI. Ab eo tempore ductum thoracicum frequenter hujusmodi, aliquando tamen omnino duplicem vidi, dextrum majorem, ſiniſtrum minorem & in majorem, ante finem, inſertum

TOM. II.

p. 10 not. u. l. 2. habitu l. habita

p. 59 not. m]. Hunc venae cavae mo-

tum, cum curatius obſervarem, vidi a corde eſſe, & a ſanguine fieri, quem aures in venas repellunt, corde jam pene frigente.

p. 66 not. f. l. 13. viris l. vir idem

p. 71 not. n. l. 5. poſt tulerat adde is enim

p. 104 not. *b* lin. ult. pro obſervamus l. obſervarunt

p. 111 not. *n* l. 7 exponunt l. exprimunt

p. 126 not. *b* l. 1 dele minuunt

p. 131 l. 24 ſecundo l. primo

p. 153 not. *a* l. 3 lege Bronchus dexter brevior, ſiniſter longior eſt

p. 162 l. penult. not. *a* 168 lege 162

p. 175 not. *i* l. 3 aere l. conatu

p. 176 not. l. 8 aerem l. ſanguinem

p. 221 not. *o* l. 1. 29 l. 28

p. 248 not. *c*** l. 5 violentia l. reſiſtentia

p. 288 not. l. 8. 9. 10 pro $\overset{3-2}{V663}$ l. $\overset{3-2}{V6b3}$

p. 314 not. *a* l. 7 pro *una* l. totis

p. 334 not. *b* l. 4 dele jus

p. 354 ad not. *a* Adde „ venas durae membranae plurimas arterias comitari, & ſinui ſuperiori inſeri, alias per emiſſaria effundi. Vide progr. *de baſ. cran.*

p. 372 lin. 1 & 2 pro *pater* l. mater

p. 377 not. *b*. l. 1. *ſpinam dorſi* l. medullam ſpinalem

- - - l. 4 poſt. Cent. adde V. n.

p. 502 not. *a* dele in teſtibus Vieuſſens

p. 533 l. 9 poſt aquam adde *b*

p. 545 not. l. 7 ante Lentius pone *k*

p. 568 Nervus occipitalis utique duas ſeries

ries radicum habet, quarum posterior saepe accessorio cohaeret

p. 612 adde. In fetu cerebro destituto medullam spinalem integram etiam ipse vidi

p. 629 de sinubus vide nostras observationes *ic. bas. cran.*

p. 635 l. 6. 7. dele *dictum Vesalio* L. III. c. 8

p. 641 Glandulae durae matris mihi semper in durae membranae, jam sinui proximae, reticulari fabrica, inter laxatos lacertulos, sedere videntur

p. 650. Nunc repetito video, venas in sinum longitudinalem, etiam, quae transversae esse videntur, semper antrorsum eundo aperiri.

p. 665 not. l. 2 *admodum* l. admotum

TOM. III.

p. 20 not. *o.* Venam bronchialem, quam post ea experimenta reperi, l. in diss. de *art. & ven. bronch.*

p. 82 not. l. 22 *primam* l. secundam

p. 106 not. *a.* Saepe sollicite inquisivi in puerilibus, opportunis corporibus, neque tamen inveni. Non ideo negaverim, in spatio, quo cava vena retro duodenum ab hepate ad renes descendit, venulas subinde aliquas hoc intestinum adire, quales etiam scripsit nuper se vidisse Cl. amicus HAENELIUS Archiater Ducis Saxo - Weissenfelsici

p. 142 not. *b* l. 7. *ductu hepatico* l. arteria hepatica

p. 205 not. *q* l. 2 dele eſt

p. 210. not. x. l. 2. pro *not.* s. lege not. r.

p. 250. Cavitatem capſulae renalis dubiam reddi ab ILL. MORGAGNO *epiſt.* *XX.* n. 39. aut pro venae tubulo aperto haberi, miror, cum adeo perpetuam, & naturalem, ſolo dorſo ſcalpelli in innumeris fere cadaveribus invenerim: neque video, quomodo meas cum Tanti viri obſervationibus conciliare liceat

p. 269 not. *q* l. 3 ante COWPER pone primae

Ib. l. 7 dele Primae

p. 583 not. prima l. 5 pro 8 lege 6

p. 622 not. *a* l. 1 dele antiqua

p. 625 male praefectus eſt n. 256

p. 641 not. *d* l. 4 ſupra finem *toti* l. totos.

TOM. IV.

Praef. p. 4 *inſerendum* l. inſerenda

p. 17. In deſcriptione papillarum linguae erratum eſt, nam in apice linguae praeter veras fungiformes papillares, verae etiam pyramidales reperiuntur. Magnas autem illas poſteriores, utique repudio, quae manifeſto cavae ſint, ductusque excretorios habent.

p. 23. De ranina tunc dubitabam an ab Angulari, an a Linguali foret. Sed perpetuo a linguali eſt

p. 25 not. a. lin. penult. pro guſtu l. guſtus.

p. 27. male inſcribitur p. 37.

p. 76 notae praepone l.

p. 83 notae ſecundae praefige *aa*)

p. 95 Arteria circumflexa palpebrae alias a temporali trunco venit

p. 116 not. 9 l. penult. *lacrumales* lege salivales

p. 144. Non arterias solum, sed longe vastiores venas vorticosas injectio demonstrat

p. 166. Arcus Ravii non est annulus PETITI, sed arteriosus & venosus anulus, ut ex *ophthalmographia* KENNEDY video

p. 217 l. 11 $\frac{2}{9}$ l. $\frac{7}{9}$

Ib. l. 16 *lucca* lege luce a

p. 235 praefige not. m

p. 267 corrige locum, ubi vasa retinae sanguinea esse negantur, nam vere rubentia in homine vidi, & frequenter replevi

p. 301 adde i

p. 302 l. 4 lege h*

- - l. 5 lege i*

- - notae praefige h*

p. 333 not. f. l. 2 *tardioribus* l. debilioribus

p. 386 not. b. l. 5 *septimum* l. Quintum

p. 408 not. l. 5 HOLDEN l. HOLDER

p. 519 l. 19 *odae* l. odor

p. 537 praefige not. b

p. 561 n. DIC post Piso adde signum citationis a]

TOM.

TOM. V. PARS I.

praef. p. 12. l. 2. lege refpondentis
ib. poft profcribendi adde fumfit.
p. 16 not. d. l. 8 *aucto* l. acuto
p. 20 adde notae fuperiori k
p. 23 l. 15 *acrem* l. aerem
p. 26 l. 25 lege liberat vafa, fanguinem
p. 31 l. 11 lege, replere ut
p. 35 not. a. l. 13 lege *d'anat.*
p. 36 b. l. 1. l. elaftici
p. 41 l. 13 *J. Sylv.* l. F. Sylv.
p. 57 adde notae c.
p. 63 l. 23. lege limites partis
p. 73. l. 5. Omiffa funt in textu poft *vera*, haec verba:

enarthrofi, quae motum concedit undiquaque liberum. In fecunda vero cofta articulatio cum laterali proceffu vertebrae dorfi mobilitatem furfum permittit & deorfum. Verum coftarum cartilagineum fegmentum cohaeret cum fterno eo modo, qui fymphyfis non eft, fed vere fpecies συγχονδρώσεως cum mobilitate. Inferiores autem coftae corpori vertebrae fuae unice nituntur, neque ullas ad fternum emittunt cartilagines, fed uniunt fuas cartilagines proxime fuperiorum coftarum cartilaginibus adeo-

adeoque longe mobiliores ſunt ſuperioribus. Imae denique una vel duae nullam ſurſum cartilaginem mittunt, ſed cum ſepto transverſo concreſcunt, cui ſunt pro remis, id ipſum ſeptum retinentibus, ut 1. in cavitatem fornicetur, quantum fieri poteſt maximam, 2 ne conplicetur, dum adſcendit, aut deſcendit in reſpiratione.

p. 85 not. praef. c.

p. 120 l. penult. not. c. *eo ipſa* l. excluſo

p. 169 l. 6. p. 120. l. thermometrum

p. 194. not. d. l. ult. pro *not. y.* lege *c*

p. 202 notae inf. add. i.

p. 208. not. b. l. 14. *iato* l. lato:

p. 216 praefige g.

p. 222 l. ultima *fui* l. fuit.

p. 246 l. 16 pro bachium l. brachium.

p. 257 l. 15 *Cheſeldus* l. Cheſeldenius

p. 270 not. c. l. 2. pro *c.* 8. lege c. 9.

p. 286 l. 7 *ſacculumque* l. ſacculumque.

p. 290 male inſcripta eſt 260

- l. 2 *aataphracta* l. l. cataphracta

p. 292 not. *bb.* l. 3. *mullibi* l. nullibi

p. 307. ſeqq. Ab eo tempore inventa encheireſi, qua mercurius ab aere potentius inpellitur, reperi vaſculum, quod epididymidem conponit, unum eſſe, & evolvi poſſe. Deinde in capite ſupergeminalis vaſculi gyros minimos inveniri, hos autem verſus albugineam denuo majores reddi, & in quatuor aut quinque demum truncos

abire,

abire, qui retrogradi, inter epididymidem & albugineam, ad testem descendunt, perforant ejus involucrum proprium, & uno, pluribusve truncis, neque enim de hac re certus sum, legunt longitudinem spatii albugineae, cui epididymis non adhaeret, & veri ductus Highmoriani speciem exprimunt. Inde demum minimi ductuli ad fabricam testis vermiculatam descendunt. Nova mihi haec in viro fabrica adparuit, etiam aliis rerum gnaris, ut puto, nova.

p. 316. 317 male inscriptae 318 319

p: 327 l. 15 *cor*-lege ani-

p. 384 not. l. 28 pro *fu te* l. fuite

p. 393 l. ult. pro *intos* l. intus.

p. 428. l. 5. supra ultimam *aliquit* l. aliquot.

p. 430 not. l. 9. supra ultimam l. gonorrhoea.

VOL. V. P. II.

p. 20 not. b. lin. 5. pro *fabulum* l. fabulam

p. 99 & 100 in not. b. corrige quae ibi de fimbriis tubarum scribuntur, & lege. Infundibulum tubae habent Leaena, felis zibethina, vacca & pleraque quaprupeda, sed minus pulchre, quam in muliere, laciniatum.

p. 138 lin. 11 ab infima pro *tubul* l. tubulosa.

p. 200 lin. 18 pro *tirum* l. trium

p. 223 not. a lin. 5 pro *cum* l. eum

p. 225 not. d. lin. 4 pro *e ergunt* l. emergunt.

p. 265 not. l. 3 & 4 *eſtra* deleatur

p. 331 not. a. lin. 2. pro DCLXXXX. lege DCLXXXXI.

p. 333 not. lin. 12 ab inf. pro *mode* l medic.

p. 336 not. c. lin. 2 pro *&* l. ex

p. 475. lin. 18. pro fueſint l. fuerint

p. 509. not. g* poſt DCLI. adde not. i.

VOL. VI.

p. 46 lin. 1 pro encleavi l. enucleavi

p. 52 lin. 18 pro ſaeculus l. ſacculus

p. 71 lin. 4 pro *vrgineae* l. virgineae

p. 76 poſt lineam 15 ponatur DCCXXVII.

p. 82 lin. 11 pro *varia* l. varix

p. 194 lin. 1 pro *aquum* l. aquam

p. 200 lin. 13 ab inf. pro *vnctu* l. flatu.

p. 207 lin. ult. pro *Labet* l. habet.

p. 210 § 822 lin. 1 pro *Σραγγουρια* l. Στραγγουρια

p. 219 lin. 13 ab infima pro *athma* l. aſthma

p. 225 lin. 12 ab inf. pro *palpebres arum* l. palpebrarum

p. 232 lin. 17 & 18 *ex demque* l. eademque.

p. 240 lin. 4. ab infim. pro *gat.* l. gut-

p. 256 lin. 4 pro *gastroememio* & *solcari* l. gastrocnemio & soleari

ib. lin. 6 ab inf. pro *deende* l. deinde

p: 263 lin. 4 ab inf. pro DCCCLXXVI. lege DCCCLXXVII.

p. 264 l. 8 notanda DCCCLXXVIII.

IN INDICE.

p. 6. lin. 20. pro internae, leg. externae.

ENVME-

ENVMERATIO EDITIONVM.

Paucos libros & anatomicos, citare visum est, aut certe, in quibus anatomica habeantur, aut functiones corporis explicentur. Asteriscum praefixi iis, quos serius acceptos non licuit pro dignitate ad opus meum adhibere. Judicia addere non sivit properatio Bibliopolae.

Hippocratis opera omnia. Citatur modo *Lindenii*, modo *Foesii* editio.

Aristotelis physica ex editione Wechelii 1593. 8.

Εισαγωγη ανατομικη *Laurembergii* Leid. 1619. 4.

C. *Celsi* de re medica L. VIII. Amst. 1713. 8.

Aretaei opera ex ed. Boerh. Leid. 1731. fol.

Ρουφου σωζομενα London 1726. 4. & Paris, 1554. 8.

Cl. *Galeni* opera omnia ed. latina Basil. 1562. fol. Graeca 1538. fol

Caelius Aurelianus Ammanni Amst. 1722. 4.

Scribonius Largus ex ed. *Rhodii* Patav. 1655. 4.

Oribasii anatomica Leid. 1738. 4.

Aetii tetrabiblion Basil. 1535. fol.

Pauli Aeginetae opera Graece Basil. 1538. fol. Latine 1539. fol.

Θεοφιλου περι της του ανθρωπου κατασκευης Paris 1555. 8. & in *Fabricii* bibl. Graeca.

Rasis opera selecta Basil. 1544. fol.

Avicennae I. Canonis Venet. 1555. fol.

Mundini anatomia Venet. 1513. fol. sed citatur fere editio *Carpi*.

Gabriel a *Zerbis* l. de anatome corporis humani Venet 1502. fol.

Lud. *Bonacioli* de utero & part. gener. &c. Editionem veram ignoro, *Douglassius* Argentinensem citat p. 1537. sed utor Leidensi 1641. 12.

Jacobi *Carpi* Comment. in *Mundinum* Bonon. 1520. 4.

Alex. *Achillini* Anatomia ib. 1521. 4.

Alex. *Benedicti* anatomices L. V. Basil. 1528. Vera editione careo.

Jac *Carpi* Isagoge anatomica Bonon. 1523. 4. & Venet. 1535. 4. sed citatur prior editio.

Jasonis a *Pratis* de utero & partu, Antverp. 1524. sed citavi edit. Amst. 1657 12.

Nicol. *Massae* l. introd. ad anatomen Venet. 1536. 4.

Joh. *Dryandri* anatomes pars prima Marburg. 1537. 4.

Guntheri *Andernaci* institut. anatom. Venet. 1538. 12.

Andr. *Vesalii* epistola de sectione venae axillaris Venet. 1539. 4.

Andr. *Vesalii* epitome Basil. 1542. fol. max.

Andr. *Vesalii* de fabrica corporis humani L. VII. In primo secundo & tertio tomo citatur edit. Basil. 1543. & aliquando nova Leydensis 1725. In quarto & quinto volumine Basileensis plenior 1555.

Car. *Stephani* de dissectione corporis humani Paris. 1545. fol. sed citatur plerumque editio Gallici sermonis Paris. 1546. fol.

A. *Vesalii* de radice chinae Lugdun. 1547. 12.

Lud. *Vassaei* tabulae anatomicae Venet. 1549. 8.

Matth. *Curtii* comm. in *Mundinum* Papiae 1550. 8.

Jacob. *Ruef* de generatione hominis Tiguri 1554. 4.

Jacob. *Sylvii* opera omnia Genev. 1630. fol. sed obiit a. 1555.

Ejusdem Isagoge anat. &c. Paris 1560. 8.

Joh. *Fernelii* opera omnia Ultraj. 1656. 4. sed obiit a. 1558.

Tobiae *Mostel* synopsis ex *Vesalio* Witteb 1558. 8.

Joh. *Valverdi* anatome corporis humani 1559. Rom. sed utor editione Veneta 1607. fol. Re-

Realdi *Columbi* de re anatomica L.XV.Venet. 1559. fol.

Gabr. *Fallopii* obſervationes: in Tomo 1. 2. 3. citatur editio Veneta 1606. fol. In quarto vero & quinto editio Veneta 1561. 8.

Ej. Inſtit. anatomicae & de oſſibus Venet. 1606. fol.

Bartholomaei Euſtachii opuſcula anatomica Venet. 1564. 4.

Ej. tabulae anatomicae Rom. 1728. 1741.

* *Idem* Liber ex *Albini* editione Leid. 1744.

Gabr. *Cunei* Apologiae *Putei* examen Venet. 1564. 4.

Andr. *Veſalii* obſervationum *Fallopii* examen ib.

Vidi *Vidii* opera anatomica & chirurgica Florent. 1611. fol. ſed obiit a. 1567.

Leonhardus *Botallus* de via ſanguinis in cor Leidae 1660. 8. ſed vixit circa haec tempora.

Andr. *Caeſalpini* Quaeſtiones Peripateticae Venet 1571. 4.

Volcheri *Coiter* tabulae & obſervationes anatomicae Nuremb. 1572. fol.

Ej. lectiones Fallopii Nuremb. 1575. fol.

Conſtantii *Varolii* de reſolutione corporis humani Francof. 1591. 8. ſed obiit a. 1575.

J. Phil. *Ingraſſias* de oſſibus commentarius Panormi 1603. fol. ſed obiit a. 1580.

Ambroſii *Parei* opera omnia Paris 1582. fol.

Fel. *Plater* tabulae anatomicae Baſil. 1583. fol.

Salom. *Alberti* Iſagoge anatomica Witteb. 1585. 8. & plenius 1601. 8.

Joh *Beekel* anatome Helmſtad. 1585. 8.

Archangeli *Piccolhominei* praelectiones anatomicae Rom. 1586. fol.

F. *Rouſſet* de partu caeſareo Baſil. 1588. 8.

J. *Poſthii* obſſ. poſt *Columbi* de re anat. editionem Francofurtenſem 1593. 8.

Jul. Caef. *Arantius* de formato fetu, & obfervationes anatomicae Venet. 1595. 4.

Severini *Pinaei* de notis virginitatis Paris 1597. 8.

Jul. Conft. Cafferii de organis vocis & auditus Ferrar. 1600. fol.

Andr. *Laurentii* hiftoria anatomica * Paris 1600. fol. fed citatur Francof. 1600 fol.

Joh. *Jeffenii* a *Jeffen* anatome pragenfis Witteb. 1601. 8.

Marc. Ant. *Ulmi* phyfiologia barbae Bonon 1603. fol.

Hieron. Fabric. ab Aquapendente de locutione Patav. 1603. 4.

Graffeck de fabrica corporis humani Argent. 1605. 8.

Baffiani *Landi* anatome corporis humani Francof. 1605. 8.

Barthol. *Cabrol* alphabet anatomique Monspel. 1606. 4.

T. Knobloch differt. anat. Witteb. 1608. 4.

C. Bauhin. inftit. anat. 1609. 8.

Jul. Conft. *Cafferii* nova anatomia organorum fenfuum Francof. 1612. fol. fed vera editio eft Veneta 1609.

Ejusd. Tabulae apud *Spigelium*

Fabr. ab *Aquapendente* de mufculi artificio Vicent. 1614. 4.

Sanctorii Medicina ftatica Venet. 1614. 12. fed citatur ed. Lond. 1716. 8. Cum notis *Lifteri.*

Petr. *Pavv* de offibus corporis humani Leid 1615. 4.

Fabr. ab *Aquapendente* de refspiratione Pat. 1615. 4.

Ejusd. de motu locali anim. Patav. 1618. 4.

Ejusd. l. *Hieronymi fenis* de integumentis corporis Patav. 1618. 4.

Ejusd. opera omnia Lipf. 1687. & Leid. 1737. fol. fed obiit a. 1619.

For-

Fortunii Liceti de spontaneo viventium ortu Vicentiae 1618. fol. (1619. 4.

Petri Lauremberg Procestria anatomica Hamb.

C. *Bauhini* Theatrum anatomicum Basil. 1621. 4.

Franc. *Plazzoni* de partibus genitalibus mulierum Patav. 1621. 4. sed citatur editio Leid. 166. 4.

Casp. Asellii de lacteis libellus Mediolan. 1622. sed citatur editio Blaeuiana 1644. cum *Spigelio*.

C. *Hofmanni* in *Galenum* de usu partium comment. Francof. 1625. fol.

Dom. *Sanctorii* in I. fen Avicennae Comm. Venet. 1626. fol.

Joh. *Fabri* ad Nardi Antonii *Recchi* hist. animalium comm. Rom. 1651. fol. sed scripta sunt a. 1672.

Andr. Spigelii opera omnia Venet. 1627. fol. sed citatur ed. Amstelaed. 1644. fol.

C. *Hofmanni* de thorace Francof. 1627. fol.

Gregor. *Nymman* de vita fetus in utero Witteb. 1627. 4.

Guil. *Harvei* de motu cordis Francof. 1628. 4. Plerumque tamen citatur editio Roterodamensis 1661. 12.

Jac. *Primerose* de motu sanguinis contra *Harveium* ondon 1630. 4.

Dan. *Winkler* animadversiones in Nymmanum Jena 1630. 4.

Dan. *Sennert* opera omnia Paris. 1631 - 1635. 4.

Petr. *Pavvii* epitome Vesalii Amsterd. 1633. 4.

Aemilii *Parisani* opera omnia Venet. 1633. 1639. fol.

Wilh. *Fabricii* ab *Hilden* opera omnia Francof. 1682. fol. sed obiit 1634.

Petr. *Lauremberg* collegium anatomicum Rostoch. 1636. 4.

Caecil. *Folii* de sanguinis via per cor Venet. 1639. 4. sed citatur ed. Batava 1723.

C. *Bartholini* Institutiones anatomicae ex edit. Thomae filii Leid. 1641.

Conr. Vict. *Schneider* de capite, corde, hepate, fincipite, fronte, occipite &c. Witteb. a. 1641. ad 1653.

Rup. *Besler* obferv. de trigeminis Nuremb. 1644. 4.

J. B. ab *Helmont* opera omnia Leid, 1651. 4. fed obiit a. 1644.

Caecilii *Folii* delineatio auris internae Venet. 1645. 4.

Joh. *Veslingii* fyntagma anatomicum Patav. 1647. 4.

M. Aur. *Severini* Zootomia Democritea Norimb. 1648. 4.

Joh. *Veslingii* epiftolae pofthumae Hafn. 1664. 8. fed obiit a. 1649.

Joh. *Riolani* anthropographia & opera (tunc temporis) omnia Paris 1649. fol.

Ejusd. Enchiridion anat. Pathologicum Leid. 1649. 8.

Joh. Marq. *Slegel* de motu fanguinis Hamburg. 1650. 4.

Alex. *Read* manual of diffection Lond. 1650. 12.

Nathanael *Highmar* difquifitio anatomica Hag. 1650. fol.

Guil. *Harvei* de generat. animal. Lond. 1651. 4. ex communicatione *Ill. Richteri.*

Petri *Guiffart* cor vindicatum Rothom. 1652. 4.

Ejusd. utrum chylus vel ferum &c. *Ib.* ann. eod.

T. *Bartholini* de lacteis thoracicis Hafn. 1652. 4.

Ejusd. vafa lymphatica Hafn. 1653. 4.

Joh. Antonidae von der *Linden* medicina phyfiologica Amftel. 1653. 4.

Martini *Bogdan Rudbekii* infidiae ftructae Francof. 1654. 4.

Francifci *Gliffon* anatomia hepatis Londin. 1654. 8.

Olai *Rudbek* infidiae a *Bartholino* ftructae Leid. 1654. 8.

Mar

Martin *Bogdan.* apologia vaſorum lymphaticorum Hafniae 1654. 12.

Domin. de *Marchettis* conpendium anatomicum Patav. 1654. 4.

Rogerii *Drake, Walei, Primeroſii* de circulatione ſanguinis lites Leid. 1654. 4.

Joh. *Pecquet* experimenta nova anatomica Paris 1654. 4.

Georg. *Seger* triumphus cordis Francof. 1654. 4.

Claud. la *Courvei* paradoxa de generatione fetus Dantiſc. 1655. 4.

Ludov. *Bils* van het gehoor Brugge 1655.

T. *Barsholin* defenſio lacteor. & lymphaticor. Hafn. 1655. 4.

Joh. Dan. *Horſt* obſervat. anat. decem Francof. 1656. 4.

Walth. *Rolſink* diſſertationes anatomicae Jena 1656. 4.

Ren. *Carteſii* de homine ed. *Schuyl.* Leid. 1662. 4.

Ren. des *Cartes* de homine & de formatione fetus cum notis de la *Forge* Amſterd. 1677. 4.

Thom. *Wharton* adenographia Lond. 1656. 8.

Joh. *Rhodii* obſerv. anat. med. Patav. 1657. 8.

F. M. ab *Helmont* alphabetum naturae Sultzbach 1657. 12.

Ludov. *Bils* van de Gyl-buys Roterdam. 1658. 4.

G. *Seger* de lympha Bartholiniana Hafniae 1658. 4.

J. J. *Wepfer* de apoplexia Scaphuſ. 1658. 8. ſed citatur edit. Amſt. 1728. 8.

Wilh. *Charleton*, Oeconomia animalis Lond. 1658. 8. Citatur ed. Amſtel. 1659. 12.

Vop. Fortun. *Plempii* ophthalmographia Lovan. 1659. fol.

Joh. *Vigerii* opera anatomico Chirurgica Haag 1659. 4.

Sibeldi *Hemsterhuys* messis aurea anatomica Heidelberg 1659. 8. Ex hac editione citatur *Rudbek.* de vas. aquosis.

Pauli *Barbette* anatomia Amst. 1659. 8.

Henr. *Eysson* de ossibus infantis Groningen 1659. 12.

N. *Zas* van den daau der dieren en wellen des Waters Roterd 1660. 12.

Godfrid *Moebii* physiologia fundamentalis Jena 1661. 4.

Hippocrates de circulatione sanguinis diss. 29; (sed deficiunt ultimae XIII.) J. A. von der *Linden* Leid. 1659. 1661. 4.

Thom. *Bartholin* historiarum anatomicarum Centuriae VI. Hat. 1661. 8.

Ejusd. de hepate defuncto Hafn. 1661. 8.

Ludov. de *Bils* opuscula anatomica Roterd. 1661. 4.

Guil. *Harvaei* de circul. sanguinis Roterd. 1661. 12. plerumque citatur.

Jac. *Back* de corde ib. eod. anno.

N. *Stephani* castigatio epist. Bilsianae Amst. 1661. 12.

Ant. *Everard* novus exortus hominis & animalium * Mediob. 1661. 12. (verum cum ea editione carerem, citavi Cosmopolitae nomen, cum quo Everardi opus recusum est Leidae 1688. 12.

J. von *Hoorne* Microcosmos Leid. 1662. 12.

Laurent. *Bellinus* de structura renum Florent. 1662. 4. sed utor ed. Leid. 1711. 4.

Joh. Theod. *Schenck* exerc. anat. L. VI. Jena 1626. 4.

Arnold. *Senguert* osteologia Amst. 1662. 12.

Frid. *Moeller* de partu 175. dierum Custrin 1662. 12.

Thom. *Bartholini* de pulmonibus Hafn. 1693. 8.

Ejusd-

Ejusd. epiſtolae medicae Cent. IV. Hafn. 1663-1667. 8.

Nic. *Stenonis* ſpecimen obſervationum anatomicarum, Hafniae 1664. 4.

Phil. Jac. *Sachs* oceanus microcoſmicus Bresl. 1664. 8.

Theoph. *Gelee* anatomie françoiſe Rouen 1664 8

Thomae *Willis* anatome cerebri & nervorum London 1664. 8.

Rob. *Boyle* de coloribus Lond. 1664. 12.

* Rob. *Hook* micrographia Lond. 1665. fol.

P. *Berrettini* tabulae a *Petriolo* editae (ſunt Guilielmi *Rivaei*) Rom. 1741. fol.

Fortunius *Licetus* de monſtris ex edit. *Blaſii* Amſt. 1665. 4.

Philoſophical transactions 1665. 1720. Abridgd by *Lowthorp* & *Motte*.

Voluminum vero XXXI. ad XLII. 1721-1742. ipſae ſchedae editae Londini 4.

Anciens memoires de l'*Academie* des ſciences 1665-1699. edita Pariſiis 1729 1734. XI. vol. 4.

J. Wilh. *Pauli* anatomes Bilſianae anatome Argentor. 1665. 8.

Mich. *Lyſer* culter anatomicus Hafn. 1665. 8.

Laur. *Bellini* de guſtus organo Bonon. 1665. 12. ſed utor edit. Leid. 1711. 4.

Alex. *Maurocordati* de pulmonum uſu Francof. 1665. 12.

Joh. Dan. *Major* hiſtoria anatomes primae Kiel 1666. fol.

Henr. *Meibom* de vaſis palpebrarum novis epiſt. Helmſtad. 1666. 4.

T. *Bartholin* de inſolitis partus viis Hafn. 1666. 8.

Gerard. *Blas* anatome medullae ſpinalis Amſt. 1666. 8.

Regn. de *Graaf* du suc pancreatique Paris 1666. 12.

Saggi d'Esperienze dell'Academia del Cimento Fiorenza 1667. fol.

J. Sigm. *Elsholz* clysmatica nova Berlin. 1667. 8.

Coll. privati Amstelodamensis observationes, Amstelod. 1667. 12.

Ian. *Orchami* de generatione animalium Colon. Brand. 1667. 12.

Cabrolii, Severini, Iasolini collegium anatomicum Francof. 1668. 4. Pridem scripta, sed veris editionibus careo.

Rich. *Lower* de corde Leid. 1722. 8. sed prodiit ni fallor, Londini a. 1668.

* Ludovici le *Vasseur* de triumviratu *Sylvii* Paris 1668. 8.

L. *Strauss* & aliorum de fetu mussipontano opuscula, Francof. 1669. 4.

* Io. Dan. *Major* memoriale anatomicum Kiel. 1669. 4.

* Ioseph *Burrhi* de cerebro & oculis Hafn. 1669. 4.

Will. *Holder* elemens of speech, Lond. 1669. 8.

Nic. *Stenonis* myologiae specimen, Amsterd. 1669. 8. destituor enim edit. Florentina 4.

Nic *Hoboken* anatome secundinae humanae, Utrecht 1669. 8. Citatur *anat. prior.*

Io. Henr. *Meibom* de flagrorum usu &c. Hafn. 1669. 8

I. R. *Salzmann* obs. anatomicae, Amst. 1669. 12.

I. Sigm. *Elsholz* de conceptione tubaria Col. Brand. 1669.

T. *Bartholini* collectio opusculorum de vasis lymphaticis franc. Hafn. 1670. 8.

Flo-

Florent. *Schuyl* pro veteri medicina, Leid. 1670. 12.

E. N. C. Ephemerides naturae curioſorum Decades tres 1670-1706. Centuriae decem 1712-1722, Volumina ſex 1727-1742.

Theod. *Kerkring* ſpicilegium obſervationum anatomicarum: & Anthropogenia Amſt. 1671. 4.

Malach. *Thruſton* de reſpirationis uſu primario Leid. 1671. 8.

Fr. *Sylvii* de le *Boe* opera omnia Ultraj. 1695. ſec obiit 1672.

I. N. *Pechlin* de purgantibus, Leid 1672. 8.

Nic. *Hoboken* anatome ſecundinae vitulinae, Utrecht. 1672. 8.

Thom. *Willis* de anima brutorum Lond. 1672. 8.

Matth. *Tiling* de placenta uteri Rinteln 1672. 12.

Ioh. *Swammerdam* miraculum naturae Leid. 1771. 4. ſed prodiit a. 1672.

Conferences & memoires de Denis, Paris 1673. 4.

Thom. *Bartholini* acta Hafnienſia Vol. V. Hafn. 1673. 1680. 4.

Regn. de *Graaf* opera omnia Amſt. 1705. 8. ſed obiit 1673.

Iani *Leoniceni* (Pechlini) metamorphoſis apollinis & aeſculapii, Leid. 1673. 8.

* Ludov. le *Vaſſeur* Sylvius confutatus, Paris 1673. 8.

Thom. *Bartholini* anatome quartum renovata Leid. 1674. 8.

Ioh. *Wallis* Grammatica anglica, Lond. 1674.

Nic. *Tulpii* obſervationes medicae, Amſterd. 1674. 8.

Harvey Langley & *Schrader* de generatione animalium, Amſterd. 1674. 12.

F. Schra-

F. *Schrader* obferv. Anat. medicae ib.

P. Anton. *Molinetti* differtationes anatomico-pathologicae, Vent, 1675. 4.

Nic. *Hohoken* anatome fecundinae humanae repetita, Ultraj 1675. 8.

Memoires pour fervir a l'hiftoire des animaux Paris 1676. fol fed citatur plerumque editio Amft. 1736. 4.

Walth. *Needham* de formato fetu Lond. 1676. 8.

C *Bartholinus* de Diaphragmate Paris 1676. 8.

Olig *Iacobaei* obff. de ranis ib.

Nicol. *Pechlin* de aeris & alimenti defectu, Kiel 1676. 8.

Walth. *Charleton* de differentiis animalium Lond. 1677. fol.

Honorati *Fabri* de plantis & hominis generatione Nuremb. 1677. 4.

Gerard. *Blafii* obfervationes anatomicae Amft. 1677 8.

Franc. *Gliffon* de ventriculo & inteftinis, Amft, 1677. 12. Editione anglica deftituor.

Ioh. von *Muralt* vademecum anatomicum Tigurii 1677. 12.

Thom. *Willis* Pharmacopoea rationalis Oxford. 1678. 16 9. 8.

C. *Bartholin* de ovariis mulierum Amftelod. 1678. 12.

I. Conr. *Wepfer* de cicuta aquatica Bafil, 1679. 4. fed cito editionem Bafileenfem 1716. 4.

Ioh. Alph. *Borelli* de motu animalium L. II. Rom. 1680. 1681 4. fed utor editione Leid. 1685. 4. Obiit a. 1679.

I. I. *Harder* prodromus phyfiologicus Bafil. 1679. 8.

Anatomie de *S. Hilaire* Paris 1723. 8. fed prodiit a. 1679.

Ioh.

Ioh. *Swammerdam* de refpiratione, Leiden 1679. 8.

Nic. de *Blegny* hiftoire d'un enfant, &c. Paris 1679. 8.

Ioh. *Swammerdam* biblia naturae, Amft. 1738. fol, fed obiit 1680.

Nicol. *Blegni* Zodiacus medico Gallicus, Genev. 1680. 1686. 4.

Claude *Perrault* effays de phyfique &c, Paris 1680. fed utor edit. Leidenfi 1721. 4.

I. Henr. *Glafer* de cerebro Bafil. 1680. 8.

* Daniel *Bartolo* del fono 1680. 4.

Rob. *Boyle* adparatus ad hiftoriam fanguinis Lond. 1680. 8.

Cornel. van *Dyck* geraamde van dieren Amft. 1680. 8.

Nic. *Stenonis* de glandulis oris Leid. 1680. 12. vera editione careo.

Ioh. *Browne* myographia, London 1681. Anglice. Latine 1684. fol.

Gerh. *Blafii* anatome animalium Amfterd. 1681. 4.

Nehem. *Grew* mufeum Greshamenfe, Lond. 1681. fol.

Ioh. *Majovv* opera omnia Haag 1681. 8.

F. *Schrader* de ufu microfcopiorum in anatomia Gotting. 1681. 8.

I. C. *Peyer* parerga anatomica, Genev 1681. 8.

Franc. *Bayle* opufcula phyfico-medica, Tolofeae 1681. 12.

Acta Eruditorum 1682-1744. Lipf. 4.

Paeonis & Pythagorae exercitationes academicae (*Peyeri & Harderi*) Bafil. 1682. 8.

Ger. *Blafii* mifcellanea anatomica, Amfterd. 1683. 8.

Ioh. Conr. *Brunner* de pancreate, Amft. 1683. 8. fed utor editione Leid. 1722.

Ioh.

Ioh. *Duverney* de l'organe de l'ouie, Paris 1683. 12.

Bourdon nouvelle description du corps hum. Paris 1683. 12.

C. *Bartholin* de ductu salivali novo, Hafn. 1684. 4.

Gunth. Christ. *Schelhammer* de auditu, Leid. 1684. 8.

Anth. *Felicis Marsigli* de ovis cochlearum epist. August. 1684. 8.

Anton de *Heyde* anatome mytuli & observ. medicae Amst. 1684. 8. * & auctius 1686. 8.

Oeuvres de M. *Mariotte*, Leid. 1717. 4. Sed obiit 1684.

Gothofred. *Bidloo* anatome corporis humani Amst 1685. *fol max*

Raim. *Vieussens* nevrographia universalis, Lugd. 1685. fol.

Isbrandi de *Diemerbroeck* opera omnia, Ultraj. 1685. fol.

Sam. *Collins* systema anatomicum Lond. 1685. fol. 2. vol.

I. M. *Hofmanni* in microcosmum I. von *Horne*, Altorf 1685. 4.

Ioh. *Swammerdam* historia generalis insectorum, Leide 1685. 4.

Ioh. Conr. *Peyer* merycologia 1685. 4.

Lamy discours anatomiques Circa hoc tempus prodierunt absque loci & anni mentione.

Marc. *Malpighii* opera. London 1686. fol. In primo & altero tomo citatur fere editio Amstelaedamensis 4.

Steph. *Blancaard* hervormde ontleedkunst, Amst. 1686. 8.

Ioh Bapt. a *Lamswveerde* historia naturalis molarum, Amst. 1686. 8.

Leal *Lealis* περι σπερματιζοντων οργανων Patav. 1681. 12.

Wilh. *Briggs* ophthalmographia, Leid. 1686. 12.

Beddevole essays d'anatomie, Leide 1686. 12.

Walth. *Charleton* de causis catameniorum, Leid. 1686. 12.

I. I. *Harder* apiarium observationum, Basil. 1687. 4.

Ioh. *Muralti* collegium anatomicum, Nuremb. 1687. 8.

C. *Stalpart* van der *Wiel* observationes CL. Leid. 1687. 8. sed citatur ed. 1727. 8.

Thom. *Cornelii Consentini* opera, Neapoli 1687. 8.

Gerog. *Ent* opera medico-physica, Leid. 1687. 8. sed longe prius prodierunt.

Raim. *Vieussens* de remotis & proximis mixti principiis, Lugdun. 1685. 4.

Steph. *Blancaard* anatomia practica, Amsterd. 1688. 12.

Theod. *Craanen* de homine, Amst. 1689. 4.

Wolf. *Senguerd* inquisitio experimentalis, Leid. 1690. 4.

Anton. *Nuck* sialographia, Leid. 1690. 8. sed utor edit. Leid. 1722.

Nic. *Venette* tableau de l'amour conjugal. Primam editionem non vidi, sed cito ed. 1712. 12.

Nic. *Pechlin* observationes medicae, Hamb. 1691. 4.

Bernardino *Genga* anatomia &c. Romae ap Rossi 1691. fol. Explicationem fecit I. M. *Lancisius*.

F. *Bonanni* observ. circa viventia & micrographia, Rom. 1691. 4.

P. S. *Regis* cours de philosophie, Amsterd. 1691. 4.

Viridet de prima coctione, Genev. 1691. 8.

Clopton *Havers* osteologia nova, Lond. 1691. 8.

War-

* Warner *Chrouet* de tribus humoribus oculi editio secunda, Leod. 1691. 8.

Antonii *Nuck* adenogrophia, Leid. 1691. 8. sed utor editione, Leidensi 1722.

Laur. *Bellini* opuscula ad Arch. Pitcarne, Leid. 1714. 8. sed scripta sunt a. 1693.

Francisci *Zypaei* fundamenta medicinae, Bruxell. 1692. 8.

I. Bapt. *Verduc* nouvelle osteologie; Paris 1693. 12.

Mart. *Lister* de cochleis, Lond. 1694. 8.

* Philipe de la *Hire* de divers accedens de la vue, Paris 1694. Eximio libro infeliciter eo tempore destitutus fui, cum de oculo sum commentatus.

Guil. *Covvper* myotomia reformata, Lond. 1695. 8.

Barth. de *Moor* de instauratione medicinae, Amst. 1695. 8.

Humphr. *Ridley* anatomy of the Brain, Lond. 1695. 8. sed in II. volumine citatur editio Leid. 1725. 8.

Wilh. *Cole* de febribus intermittentibus, Genev 1696. 4. Sed veram editionem ignoro.

I. B. *Verduc* de l'usage des parties, Paris 1696. 12.

Wilh *Covvper* antropography, London 1697. fol. max. sed citatur ed. Leid. 1737. fol.

Marc. *Malpighii* opera posthuma, Lond. 1697. fol.

Caroli *Drelincourt* opera omnia. Obiit a. 1697. sed citavi ed Hagae 1727. 4.

Ioh Frid. *Ortlob* historia partium corporis humani, Lips. 1697. 4.

Nouveau Journal de Medecine, Paris 1697. 12.

Iob. *Munnik* de re anatomica, Utrecht 1697. 8.

Pernh.

Bernh. *Connor* evangelium medici, London 1697. 8.

Opere di Francefco *Redi*, Venet. 1742. 8. fed obiit a. 1697. & in primis tribus voluminibus citantur Amftelodamenfes editiones.

Chrift. Lud. *Welfch* tabulae anatomicae, Lipf. 1698. fol.

Ioh. du *Hamel* hiftoria academiae regiae fcientiarum, Paris 1698. 4.

Emanuel *Koenig* regnum animale, Francof. 1698. 4.

Raim. *Vieuffens* epiftola ad lipfienfes, Lipf. 1698. 4.

Dan. *Tauvry* nouvelle anatomie raifonnée, Paris 1698. 8. Sed plerumque citatur editio Ulmenfis 1694. 8.

I. Iac. *Manget* bibliotheca anatomica, Genev 1699. 2. vol. fol. Ob Euft. Manfredi & Aldefii infertos libellos.

Nova literaria maris Balthici Lubec 1699-1708. 4.

I. B. *Fantoni* manuductio ad anatomen, Turin 1699. 4.

Hiftorie & Memoires de l'Academie des fciences 1692-1739. Amft. 12.

Iean *Mery* de la circulation du fang, Paris 1700. 12.

Daniel *Tauvry* de la generation, Paris 1700. 12.

Henr. a *Deventer* novum lumen obftetricantium, Leidae 1701. 4.

Ant. *Pacchioni* de durae meningis fabrica & ufu, Rom. 1701. 8. Plerumque citatur *de dura men.*

I. Hieron. *Sbaragli* fcepfis de ortu viviparorum Bonon. 1701. 8.

I. *Fantoni* diff. anatom. XI. Turin 1701. 8.

Nicol Andry des vers, Amft. 1701. 12. Editione Parifina careo.

Guil. *Covvper* de glandulis urethrae, Lond. 1702. 4.

I. Gottfr. *Berger* de natura humana, Lipſ. 1702. 4.

I. Conr. *Amman* de loquela, Amſt. 1702. 8. ſed cito ed. Leid. 1727. 8.

C. *Bartholin.* ſpecimen anatomicum, Amſt. 1702. 8.

I. *Palfyn* beſchryving van de Beenderen, Gendt 1702. 8. Leide 1727. 8. Plerumque iſta citatur.

Chriſt. *Hugenii* poſthuma, Amſt. 1738. 4. ſed prodiit a. 1703.

Ioſephi de la *Charriere* anatomie de la tete, Paris 1703. 12.

Ioh. Hier. *Sbaragli* oculorum & mentis vigiliae, Bonon 1704. 4.

Ant. Mar. *Valſalvae* de aure humana, Bonon. 1704. 4. ſed citatur editio Veneta 1740. 4.

Raimundi *Vieuſſens* epiſtola ad Sylveſtre, Lipſ. 1704. 4.

A. *Pacchioni* de gland. conglob. durae M. Rom. 1705. 8. ſed citatur fere editio 1721. 8.

Raim. *Vieuſſens* novum vaſorum ſyſtema, Amſt. 1705. 8.

I. B. *Morgagni* adverſaria anatomica prima, Bonon 1706. 4. Patav. 1718. 4.

Lettres de des *Noues* & de *Guilielmini*, Rom. 1706. 8.

Barth. *Euſtachii* opuſcula, Leid. 1707. 8. in primo volumine paſſim haec editio citatur.

I. W. *Pauli* editio microcoſmi I. v. *Hoorne*, Lipſ. 1707. 8.

Iames *Drake* anthropologia nova, Lond. 1707. 8. ſed citatur editio 1727. 8.

Iames *Douglas* comparative anotomy of the muſcles, Lond. 1707. 12.

Chriſt.

Christ. *Stroem* nova theoria machinae animalis, Amst. 1707. 12.

Ioh. *Palfyn* description des parties de la femme, Leid. 1708. 4.

Georg. *Baglivi* opera omnia, Antverp. 1715. 4. sed obiit anno 1708.

Tomaso *Alghisi* litotomia, Venet. 1708. 4.

Ant. *Maitreiean* tr. des maladies de l'oeil Troye 1708. 4. ni fallor, sed utor editione Paris 1741. 12.

G. E. *Stahl* theoria medica Hall. 1708. 4.

Ant. *Deidier* physiologia Monspelier 1708. 8.

Giornali de' *Letterati* d' *Italia* Venet 1708-1740. voll. 40. & supplementa tria.

Dominici *Mistichelli* dell apoplessia Rom. 1709. 4.

N. *Lemery* de la nouriture des os Leyde 1709. 8. Editionem Parisinam ignoro.

Courtial observations. Cum priori l. editae sunt.

Laur. *Terranei* de gland. urethrae Turin 1709. 8. sed utor editione Leidensi 1721. 8.

Wilh. *Cowper* myotomy Lond. 1724. fol. nam obiit, ni fallor, a. 1710.

J. Phil *Verheyen* anatome cum supplemento Bruxell. 1710. 4. sed utor ed. 1726. 4.

J. *Bohn* circulus anatomicus Lips 1710. 4.

Dominici *Guilielmini* opera omnia Genev. 1719. 4. obiit a 1710.

Petit lettres d'un Medecin Namur 1710. 4.

Miscellanea Berolinensia cum continuationibus IV. Berl. 1710-1737. 4.

Jacob. *Vercelloni* de glandulis oesophagi Astae 1711. 4.

Martini *Lister* de humoribus Amst. 1711. 8.

Christ. Henr. *Erndl* iter Angl. batavum Amst. 1711. 8.

James *Keil* anatomical abridgm. London 1742. 12. Vera editio, ni fallor, est 1711.

Franc. Mar. *Nigrisoli* consideraz. alla generazione de viventi Ferrar. 1712. 4.

Domin. *Anel* recueil de diverses pieces Turin 1713. 4.

J. Bapt. *Fantoni* obss. anatomico medicae Turin 1713. 4.

* Peter *Kennedy* ophthalmographia Lond. 1713 8.

Laur. *Heister* de cataracta Altorf 1713. 8.

Archib. *Pitcarne* dissert. & opuscula Roterdam 1714. 4.

Difesa del *Nigrisoli* Ferrara 1714. 4.

Jan. *Palfyn* beschryving van twee monsters Leid. 1714. 8.

Ge. Phil. *Nenter* physiologia Argent. 1714. 8.

*Jean *Astruc* traité de la digestion Toulouse 1714 8.

Dom. *Mistichelli* aggiunta al trattato dell apoplessia, Padova 1715. 4.

Godfr. *Bidloo* opuscula anatomica Leid. 1715. 4.

J. Conr. *Brunner* de glandulis duodeni Heidelberg. 1715. 4.

Jacobi *Douglas* bibliographia anatomica Lond. 1715. 8.

Adam *Thebesii* de circulat. sanguinis per cor 1751. 8.

Jacobi *Hovii* de circulatione humorum Leidae 1716. 8.

P. *Dionis* cours d'anatomie, Paris 1716. 8.

J. Jacobi *Manget* Theatrum anatomicum, Genev 1717. fol. 2 vol.

Breslauer Samlungen 1717. 1727. 38. Versüche 4.

F. *Bellinger* of the nutrition of the fetus Lond. 1717. 8.

Archibald. *Pitcarne* elementa medicinae mathematica Lond. 1717. 8.

Ant.

* Ant. Mat. *Lancisii* Opera omnia Genev 1725. 4. Venet. 1739. fol. sed obiit 1718.

Ejusdem de corde & aneurysmatibus Rom. 1728. fol.

Frid. *Hofmann* medicina systematica, Hall. 1718. &c.

Patrik *Blair* Miscellaneous observations Lond. 1718. 8.

P. S. *Rouhault* discours concernant les changemens &c. Turin 1718. ni fallor 8.

Georg. *Raphel* Kunst taube zu lehren Luneburg 1718.

J. B. *Morgagni* adversaria anatomica sex Patav 1719. 4.

Dan. *Hofmann* in hypotheses Goueyanas Francof. 1719. 8.

Woolhouse de cataracta ex edit. le *Cerf* Franc. 1719. 8.

Mich Bernh. *Valentini* amphitheatrum Zootomicum fol. Francof. 1720. sed cit. ed. 1742.

Mart. *Schurig* Spermatologia Francof. 1720. 4.

Acta Suecica Upsal. 1720-1738. 4.

Laur. *Heister* de incrementis artis anatomicae Wolfenbuttel 1720. 8.

Arent *Cant* impetus anatomici primi Leyd. 1721. fol. max.

Franc. *Mauriceau* maladies des femmes grosses &c. Paris 1721. 4. sed dudum prodierat a. 1668.

Rich. *Bradley* philos. account of works of nature London 1721. 4.

Ant. *Valisneri* della generazione dell uomo &c. Venet. 1721. 4. sed citantur opera omnia.

P. Ant. *Michelotti* de separatione fluidorum Venet. 1721. 4.

Acta medicorum *Berolinensium* Berlin 1721-1731. 8.

Im. *Verdries* de actione ventriculi Giess. 1721. 8.

James *Handley* mechanical essays on animal oeconomy, London 1721. 8

A. Mar. *Pacchioni* epistolae de dura matre Rom. 1721. 8. plerumque citatur *de dura matre.*

H. *Boerhaave* & F. *Ruysch* epist. de fabrica glandularum Leid. 1722. 4.

Antonii von *Leeuwenhoek* opera omnia Leid. 1722. 4.

Georg. *Franci* satyrae medicae Lips. 1722. 8.

Georg. *Cheyne* essay on gout, theory of feavers London 1722. 8.

Helvetius idee de l'oeconomie animale Paris 1722. 8.

Joh. Jac. *Peyer* observationes anatomicae Leid 1722. 8.

Antoine *Maitreiean* de la formation du poulet Paris 1722. 12.

J. Dominici *Santorini* observationes anatomicae Venet. 1723. 4.

la *Motte* traité des accouchemens Amsterd. 1729. 4. sed ultimae observationes scriptae sunt a. 1723.

Martin *Schurig* sialographia Dresd. 1723. 4.

Anton. Mar. *Valsalvae* posthuma Venet. 1740. 4. sed obiit a. 1723.

I B. *Bianchi* de ductibus lacrumalibus *Vateri* & *Meibomii* diss. &c. Leid. 1723. 8

Jean le *Clerc* histoire de la medecine Amst. 1723. 4.

J. Conr *Barchusen* de ortu & progressu medicinae Ultrai 1723. 4.

Domin. *Gagliardi* anatome ossium Leid. 1723. 8. Edit. Romana destituor.

S. *Yves* des maladies des yeux Paris 1723. 8.

G. D. *Coschwiz* de novo ductu salivali Hall. 1724. 4.

P. Simon *Rouhault* osservazioni anatomico fisiche Turin 1724.

Anat. d'*Heister* avec des essays de Physique Paris 1724. 8.

Joh. *Tabor* exercitationes medicae Lond. 1724. 8.

Georg Daniel *Coschwiz* organismus & mechanismus Lips. 1725. 4.

J. Bapt. *Bianchi* historia hepatica. Genev. 1725 4.

B. S. *Albin* Index suppellectilis Ravianae Leid. 1725. 4.

Joh. Phil. *Burggrav* de spiritus nervosi existentia Francf. 1725. 4.

Will. *Rutty* of urinary ways London 1726. 4.

J Batt. *Paitoni* discorsi della generazione Venet. 1722. 1726. 4.

B. S. *Albini* de ossibus corporis humani Leid. 1726. 8.

Jean *Palfyn* anatomie chirurgicale Paris. 1726. 8.

Will. *Cheselden* anatomy of human body London 1726. 8. citatur in 3. primis voluminibus.

Georg. *Cheyne* de fibra laxa Lond. 1726. 8.

Jo. Domin. *Santorini* istoria d'un feto estratto &c. Venet. 1727. 4.

Jacob *Keil* tentamina physiologica Leid. 1727. 4. Editione anglica destituor.

Joh. de *Gorter* de secretione animali Leid. 1727. 4.

Buchneri miscellanea Erfort. 1727. 1730. 4.

Stephen *Hales* vegetable statiks Lond. 1727. 8.

J. Bapt. *Morgagni* epistolae anatomicae duae Leid. 1728. 4.

Acta Petropolitana Petrop. VIII. vol. 1728. 1741.

Alex. *Pascoli* de homine Rom. 1728. 4.

P, Simon *Bouhault* responsae a la critique de Winslow Turin 1728. 4.

J Henr. *Schulze* historia medicinae Lipf. 1728. 4.

Christ. Polycarp. *Leporin* Eroerterung von der Nachgeburt Quedlinburg 1728. 4.

J. *Freind* opera omnia, obiit 1728. Utor edit: Parisina 1735. 4.

Helvetius eclairciſſemens ſur la maniere dont l'air &c. Paris 1728. 4.

J. R. C. *Garengeot* ſplanchnologie Paris 1728. 8.

Herm. *Boerhaave* de lue venerea Lond. 1728. 8.

J. R. C. *Garengeot* miotomie humaine & canine Paris 1728. 12.

Raccolta d'opuſcoli ſcientifichi Venez 1728. 1743. vol. 28. 12.

Thom. *Brinii* de ſpiritibus animalibus Venet. 1729.

G. D *Coſchwiz* vindiciae Hall. 1729. 4.

W. *Wood* mechanical eſſays on the heart Lond. 1729. 8.

J Mart *Schurig* Parthenologia & de muliebribus Dresd. 1729. 4.

Thom. *Simſon* new ſyſtem of the womb, Edimburg. 1729. 8.

L. *Bourguet* lettres philoſophiques Amſterd. 1729. 12.

Ant. *Valisneri* opera omnia Venet. 1733. fol. ſed obiit a. 1730.

J Mart. *Schurig* Gynaecologia Dresd. 1730. 4

Joſ. *Lanzoni* opera omnia Lauſ. 1734. 4. obiit a. 1730.

Henr. *Francois* le *Dran* paraleele de la taille Paris 1730. 8

Comment. Acad. *Bononienſis*, Bonon 1731. 4.

Comment. litter Noric. 1731-1744 4.

Iacob

Ioh. de *Gorter* compendium medicinae Leid. 1731. 4.

J. B. *Mazini* mechanices morborum L. 3. Offenb 1731. 4. Editione Itala destituor.

I. W. *Albrecht* obſervationes anatomicae Erfurt 1731. 4.

J. M. *Schurig* Syllepſiologia Dresd. 1731. 4.

P. van *Muſſchenbroeck* in experimenta Cimentina Leid. 1731. 4.

Henr. *Baſs* obſervationes Anat. Chir. Hall. 1731. 8.

Otto Iuſt. *Wreeden* von der nutrition Hannover 1731. 8.

* Petr. Chriſt. *Burgman* de anima rationali Lipſ. 1731. 8.

J. Fr. *Schreiber* elementa medic. mathematica Hall. 1731. 8.

J. M. *Schurig* Embryologia Dresd. 1732. 4.

Joſephi *Pozzi* commentariolum epiſtolicum Bonon 1732. 4.

J. Bened. *Winslovv* expoſition anatomique Paris 1732. 12.

Alex. *Monroo* anatomy of the bones Edimb. 1732. 8.

Ad. *Kulmi* tabulae anatomicae Lipſ. 1732. 8. in prioribus voluminibus.

Will. *Cheſelden* oſteography Lond. 1733. fol. max.

Edimburg (Medical Eſſays of a Society at) Eſſays I-V. Edimb. 1733. 1712.

Frid. *Ruyſchii* opera omnia 1665-1733.

J. *Douglas* de peritonaeo ex ed. *E. F. Heiſteri* Helmſt. 1733. 8.

Steph. *Hales* hemaſtatiks Lond. 1733. 8.

Bernh. Siegfr. *Albini* hiſtoria muſculorum hominis Leid. 1734. 4.

Chriſt. Jac. *Trevv* de vaſis linguae ſalivalibus Nuremb. 1734. 4.

P. *Boudon* anatomie Chirurgicale Paris 1734. 8. Intomo V.

Reaumur hist. des insectes VI. vol. Paris 1734. 1342.

Joh. *Junckeri* conspectus physiologiae Hall. 1735. 4.

Joh. Frid. *Cassebohm* de aure humana Hall. 1734. 1735. 8.

Joh. *Douglas* on Cheseldens osteography Lond. 1735. 4.

Servatii *Villiers* institutiones medicae Lovan. 1736. 4.

John de *Gorter* de perspiratione insensibili 1736. 4. sed plerumque citatur editio 1725. 4.

Alex. *Stuart* de fabrica & motu musculorum London 1736. 4.

Franc. *Nicholls* compend. anatomicum Lond. 1736. 4.

C. Jac. *Trevv* de differ. hominis nati & non nati Nuremb. 1736. 4.

Medicorum Silesiacorum satyrae octo *Breslau* 1736 1742. 8.

Robert. *Nesbit* human osteogeny Lond. 1736. 8.

Selecta Francofurtensia 1736-1740.

F. *Quesnai* l'art de guerir par la saignee Paris 1736. 8.

Bernh. Siegfr. Albini icones ossium fetus Leid. 1737. 4.

Joh. le *Fevre* physiologia medica &c. Vesunt. 1737. 4.

J. B. *Mazin* de respiratione fetus Venet. 1737 4.

Andr. *Pastae* de motu sanguinis & polypis Bergomi 1737. 4.

Chr. *Wolf* vom gebrauch der theile in thieren *Hall*. 1737. 8.

Gunth. Wilh. *Muys* de fabrica carnis musculosae Leid. 1738. 4.

Bernh. Siegfr. *Albini* de colore aethiopum, de vasis intestinorum &c. Amsterd. 1738. 4.

Joh. *Fanteni* opuscula anatomica Genev. 1738. 4.

Sam. *Schwarschmid* Berlinische Nachrichten 1738. 1740. 4. Berlin.

Andr. Ottom. *Goelicke* introd. ad hist. anatomes Francof. 1738. 4.

H. *Ridley* obs. anat. pract. Leid. 1738. 8. Editionem Anglicam non vidi.

Rich. *Mead* de venenis Leid. 1738. 8. nam anglica destituor.

Corn. des *Courcelles* icones musculorum pedis Leid. 1739. 4.

J. B. *Mazini* institutiones medicinae mechanicae Venet. 1739. 4.

Herm. Frider. *Teichmeyer* anthropologia Jena 1739. 4.

J. Jacob *Huber* de medulla spinali Gotting 1739. 4.

Valisneri von erzeugung menschen und thiere mit *Bergers* anmerkungen Lemgo 1739. 8.

Abraham *Kaauw* de perspiratione Hippocratica Leid. 1739. 8.

Oeconomy of human frame Lond. 1739. 8.

Joh. Fr. *Cassebohm* methodus secandi musculos Hall. 1739. 4.

Ejusd. methodus secandi viscera ib. 1740.

Bernh. Siegfr. *Albini* tabulae musculorum corporis humani Leidae 1740. & sqq. fol. max.

Ejusd. Tabulae ossium.

J. B. *Morgagni* Epistolae XVIII. Venet. 1740. 4. cum *Valsalvae* posthumis.

Benj. *Headly* of the organs of respiration Lond. 1740. 4.

Hier. Leop. *Bachettoni* Anatome theoretico practica Nuremberg. 1740. 4.

James *Parsons* enquiry on the nature of hermaphrodits London 1740. 8.

Clifton *Wintringham* enquiry on some parts of animal structure Lond. 1740. 8.

* Diss. duae de febribus & succo nervorum Rom. 1740 8.

Georg *Martine* Essays medical and philosophical Lond. 1740. 8.

* le *Cat* des cinq sens Rouen 1740. 8.

Joh. Burch. *Scnlereth* institutiones medicae Fuldae 1741. 4

Joh. Jac. *Huber* de nervis ex medulla spinali Gotting 1741. 4.

Observ. sur l'acroissement du corps humain. Strasburg 1741. 8.

Joh. Adam *Kulmus* tabulae anatomicae Lipf. 1741. 8.

J. B. *Bianchi* de naturali & vitiosa generatione Turin 1741. 8.

Laur. *Heister* compend. anatom. 1719. 1727. 1732. 1741. 8. sed citatur plerumque ultima.

Will. *Cheselden* anatomy Lond. 1741. 8. in volumine 4. 5.

Jos. *Weitbrecht* syndesmologia Petrop. 1742. 4.

J. J. *Huber* de hymene Gotting. 1742. 4.

Essay on fecundation London 1742. 8.

James *Parson* on the bladder London 1742. 8.

Lieutaud essays d'anatomie Aix 1742. 8. in vol. 4. 5.

J. R. C. *Garengeot* splanchnologie 1742. 12. in tomo V.

* Fasciculus iconum anatomicarum Gotting. 1743. fol.

* B. S. *Albini* comment. in *Eustachii* tabulas Leide 1743. fol.

* David Cornel. de *Courcelles* icones musculorum capitis Leid. 1743. 4.

Wilh. *Noortwyck* historia uteri gravidi Leid. (1743.

Conr. *Trioen* observationum fasciculus Leid. 1743. 4.

* J. God. *Gunz* de arteria maxillari interna Lipf. 1743. 4.

* *Memoires* de l'*Academie* de *Chirurgie* Paris 1743. 12.

Vernunftige Gedanken von der natur 1743.8.

*Thomae *Schwenke* haematologia Haag 1743.8.

DISPUTATIONES ACADEMICAE.

Paucissimas hic citare visum est, ne nimius fieret catalogus, & eas solas, quae peculiare aliquid & eximium haberent.

J. v. *Hoorne* de ductu chylifero Leid. 1652.

- - - de ductibus salivalibus 1656.

Nic. *Stenonis* de glandulis oris Leid. 1661. 4.

Zach. *Neukranz* de respiratione Lips. 1676. 4.

G. C. *Schelhammer* de voce Jena 1677.

A. Quir. *Rivini* de dyspepsia Lipf. 1679.

Kemper de valvulis venarum Jena 1683.

H. *Meibom* de fluxu humorum ad oculum Helmst. 1687.

J. *Zeller* de vasis lymphaticis Tub. 1687.

J. A. *Slevogt* de dura matre Jena 1690.

Schelhammer programma valedictorium Jena 1695.

Ad. *Brendel* de embryone praeexistente Witteb. 1703.

Ej. de nutritione fetus 1704.

G. *Bidloo* de organis chyli 1706. 4.

Mart. *Naboth* de sterilitate Lipf. 1707.

De *Meherenc* de la *Conseillere* de auditu Utrecht 1710.

L. *Heister* de masticatione Altorf 1711.

J. *Salzmann* de nova encheiresi ductus thoracici Argent. 1711.

Aug. Frid. *Walther* de lente crystallina Lipf. 1712.

Mustinger de articulationibus artuum Arg. 1712.

Wiedemann de tonsillis Altorf 1712.

Menh. Carl *Euler* de Mesenterio Arg. 1714. 4.

* *Ha-*

* *Haguenot* an Ileus a motu antiperistaltico Monspel. 1715. 8.

C. J. *Trew* de chylosi fetus in utero Altorf. 1715. 4.

A. *Slevogt* de processibus cerebri Jena 1715.

Ad. *Thebesius* de circulatione per cor Leid. 1715.

L. *Heister* de valvula coli Altorf. 1718.

Georg. Frid. *Orth* de fetu 46. annorum Tubing. 1720.

Dan. *Bernoulli* de respiratione Basil. 1721.

B. *Staekelin* specimen Bas. 1721.

G. D. *Coschwitz* de valvulis ureterum Hall. 1723.

Abr. *Vater* de ductu salivali in lingua Wittcb. 1723. 4.

B. *Staehelin* specimen Basil. 1724.

I. G. *Duvernoi* de ductu salivali novo Tubing. 1725. 4.

A. *Vater* uterus gravidus Witt. 1725

A. Fr. *Walther* de lingua humana Lipf. 1725.

Ej. de membrana tympani 1725.

God. du *Bois* de sono Leid. 1725.

C. Bernh. *Albini* de intestinis tenuibus, Utor ed. Leidensi 1725. 8.

H. A. *Nicolai* de directione vasorum Argent. 1725.

H. Fr. *Teichmeyer* vindiciae Jena 1727.

Hamberger de respirat. mechanismo Jena 1727.

J. F. *Schreiber* de fletu Lipf. 1728. 8.

Leonh. *Euler* de sono Basil. 1728.

A. F. *Walther* de articulis & ligam. pedis Lipf. 1729.

Ej. tab. coeliacae ib.

Ej. hist. suffocationis ib.

Hamberger de venaesectione Jena 1729.

Hirschel de differentia fetus & adulti Argent. 1729.

A. F. *Walther* de vasis vertebralibus Lipf. 1730.

Rideux conspectus secretionum Monsp. 1731.

Fitz.

Fitzgerald de catameniis *Ib.* 1731.

C. Aug. a *Bergen* de nervo intercostali Francof. 1731.

B. *Staehelin* specimen Bas. 1731.

A. F. *Walther* de intestinorum angustia Lips. 1731.

Ej. de ductu thoracico &c. ib.

Ej. anat. musc. tenuiorum ib.

J. H. *Schulze* de vasis umbilicalibus Hall. 1733.

Ej. an deligatio necessaria Ib.

A F. *Walther* obss. de musculis Lips. 1733.

G. *Gunz* de mammarum fabrica Lips. 1734.

Herelius in emmenologiam Freindianam Hall. 1735.

A. F. *Walther* de nervo intercostali 1733. 1735.

Glass. de circul. sanguinis Hall. 1736.

A. F. *Walther* & C. G. *Ludwig* de deglut. Lips. 1737.

Petsche sylloge observationum Hall. 1727.

Grauel de superfetatione Argent. 1738.

Morgenbesser de vomitu Lips. 1738.

Walther de oscitatione. Ibid. eodem anno.

Ej. de fabrica auricular. cordis. perinde.

C. G. *Ludwig* de tunicis arteriarum Lips. 1739.

Joh. Nath. *Lieberkuhn* de valvula coli Leid. 1739.

J. Georg. *Seeger* de ortu & progressu bilis cysticae ib.

Aug. Fr. *Walther* de vena portarum Lips. 1739. 1740.

Ejusd. de larynge & voce 1740.

* I. Christoph. *Bohlii* via lactea corporis humani Regiom. 1741. 4.

Phil. Ad. *Boehmer* situs uteri gravidi, Hall. 1741.

Ejusd. de mammarum ductibus 1742.

Frid. Wilh. *Hensing* de peritonaeo, Giessen 1742.

* Andr. *Westphal* exsistentia ductuum hepati-cysticorum, Gryphisw. 1742.

* Ioh. Ern. *Hebenstreit* de mediastino postico Lipſ. 1743.

OPUSCULA ANATOMICA EDITORIS passim obiter citata.

De ductu Coschwiziano, Leid. 1727. 4.

De musculis diaphragmatis, Bern 1733. 4. Lipſ. 1738. 4. Leid 1738. 4.

De fetu bicorporeo Tiguri 1735. 8. Hannover 1739. 4

De valvula EUSTACHII Gotting. 1734. 4, Lipſ. 1738.

De tunica allantoidea Gott. 1739. 4.

Feminae gravidae historia ib. 1739. 4.

De ductu thoracico ib. 1741. 4.

Icon diaphragmatis ib. 1741. fol.

De valvula coli ib. 1742. 4.

De monstris dissertatio 2. ib. 1742. 4.

Omenti icones duae fol. ib. 1742. fol.

De nervi intercostalis vero ortu ib. 1743. 4.

Baseos cerebri icon ib. 1743. fol.

De arteria & vena bronchiali ib. 1743. 4.

In GARENGEOTUM censura *Bibl. raiſ.* 1743. vol. ult.

Nondum editae sed sculptae partim, partim delineatae icones uteri, arteriae thyroideae, narium internarum, arteriae maxillaris, ductus thoracici Prodibunt a. 1745. fol.

